

อายุความในคดีอาญา : ศึกษาการกำหนดอายุความสำหรับคดีทุจริตคอร์รัปชัน

นางสาวเพ็ญประภา ฤทธิปัญญาวงศ์

ศูนย์วิทยทรัพยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE CRIMINAL STATUTE OF LIMITATION : A STUDY ON LIMITATION OF
CORRUPTION CASES

Miss Penprapa Rittiphanyawong

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws Program in Laws

Faculty of Law

Chulalongkorn University

Academic year 2009

Copyright of Chulalongkorn University

520988

หัวข้อวิทยานิพนธ์

อายุความในคดีอาญา : ศึกษาการกำหนดอายุความสำหรับคดีทุจริต
คอร์รัปชัน

โดย

นางสาวเพ็ญประภา ฤทธิปัญญาวงศ์

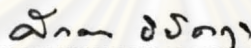
สาขาวิชา

นิติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริณา ศรีวินิชย์

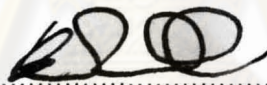
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์

คณบดีคณะนิติศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ อนิตกุล)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ)

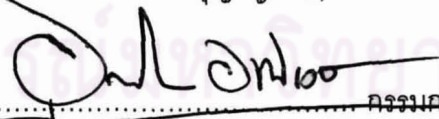
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริณา ศรีวินิชย์)

กรรมการ

(ศาสตราจารย์ วีระพงษ์ บุญโยภาส)

กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(ดร.รุทัย อาทิวะช)

เพ็ญประภา ฤทธิปัญญาวงศ์ : อายุความในคดีอาญา: ศึกษาการกำหนดอายุความสำหรับคดีทุจริตคอร์รัปชัน(THE CRIMINAL STATUTE OF LIMITATION: A STUDY ON LIMITATION OF CORRUPTION CASES). อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปารีณา ศรีวนิชย์, 154 หน้า.

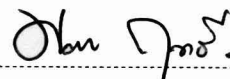
ปัจจุบันการทุจริตคอร์รัปชันโดยเฉพาะการปฏิบัติงานในราชการมีแนวโน้มทวีความรุนแรงและขยายวงกว้างมากขึ้น ทั้งรูปแบบการกระทำความผิดมีลักษณะสลับซับซ้อน การสืบสวนสอบสวนกระทำได้ยากแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป และผู้กระทำความผิดมักเลือกที่จะหลบหนีจากกระบวนการยุติธรรมจนคดีขาดอายุความ เป็นเหตุให้รัฐไม่สามารถนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ วิทยานิพนธ์นี้จึงมีวัตถุประสงค์สำคัญที่จะศึกษาถึงความเหมาะสมในการกำหนดอายุความคดีอาญาในคดีทุจริตคอร์รัปชันของประเทศไทยในปัจจุบัน

จากการศึกษาพบว่า การทุจริตคอร์รัปชันเป็นปัญหาที่ประเทศต่างๆ ทั่วโลกให้ความสำคัญและตระหนักถึงผลร้ายที่เกิดขึ้น โดยที่กฎหมายเรื่องอายุความเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การปราบปรามการทุจริต คอร์รัปชันไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากกฎหมายกำหนดอายุความไว้ไม่ยาวนาน ซึ่งไม่สอดคล้องกับความยากในการแสวงหาพยานหลักฐานและความร้ายแรงของความผิด ทั้งเหตุผลการกำหนดอายุความคดีอาญาดั้งเดิมก็ไม่สอดคล้องกับสภาพอาชญากรรมในปัจจุบัน โดยปัจจุบันแนวคิดเรื่องอายุความในประเทศต่างๆ ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ กำหนดให้ไม่มีอายุความในความผิดอาญาร้ายแรงบางประเภท และมีการนำมาตรการเรื่องอายุความสะดุดหยุดลงมาใช้ในกรณีผู้กระทำผิดหลบหนีจากการพิจารณาคดี นอกจากนี้องค์การสหประชาชาติได้จัดทำมาตรการต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน โดยเฉพาะการยกเว้นอายุความสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ.2003 ที่กำหนดหลักเกณฑ์ให้ประเทศภาคีกำหนดอายุความภายใต้กฎหมายของตนให้มีระยะเวลาสั้นขึ้นหรือให้อายุความสะดุดหยุดลงในกรณีที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดได้หลบหนีกระบวนการยุติธรรม

ผู้เขียนจึงเสนอแนะให้มีการแก้ไขอายุความคดีอาญาในคดีทุจริตคอร์รัปชัน โดยขยายอายุความให้ยาวขึ้นเป็น 20 ปี ตามอายุความสูงสุดในปัจจุบัน และนำมาตรการอายุความสะดุดหยุดลงมาใช้โดยให้พนักงานอัยการสามารถยื่นคำขอต่อศาลให้หยุดนับอายุความ และให้ศาลมีอำนาจกำหนดกรอบระยะเวลาหรือกำหนดเงื่อนไขให้เจ้าพนักงานปฏิบัติในระหว่างที่หยุดนับอายุความ พร้อมกับการวางกลยุทธ์ในการบริหารงานคดีให้เหมาะสม กำหนดมาตรการตรวจสอบถ่วงดุล และมาตรการทางอาญาอื่นที่จะมาเสริมสร้างให้การดำเนินคดีอาญามีประสิทธิภาพสอดคล้องกับการแก้ไขดังกล่าวต่อไป

สาขาวิชานิติศาสตร์.....

ลายมือชื่อ นิสิต

ปีการศึกษา2552.....

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

4986269734 : MAJOR LAWS

KEYWORDS: PRESCRIPTION / CORRUPTION

Penprapa Rittiphanyawong: THE CRIMINAL STATUTE OF LIMITATION : A STUDY ON LIMITATION OF CORRUPTION CASES. THESIS ADVISOR: ASSISTANT PROFESSOR PAREENA SRIVANIT, Ph.D., 154 pp.

Nowadays, the proportion of corruption, particularly the abuse of conduct committed by officials or bureaus, has become increasing dramatically. The patterns of this offence are more complicated and more difficult to investigate than other general offences. It can be usually seen that the offenders choose to escape from the judicial proceedings so as to be barred by the statute of limitation. Therefore, the State cannot inflict offenders eventually. Thus, this research paper aims to study and know the proper period of limitation in the corruption cases in Thailand.

According to the study, the corruption is one of the problems which have been regarded by many countries. One of the reasons is that the period of limitation in corruption case is too short which will be in contrast with the difficulty to find the evidences and the abuse of the offence. In addition, the reason to set up the old period of limitation is not up to date with the present crime. At the present, the ways of thinking of each country are becoming the same direction that it should not have the limitation in corruption cases or limitation should be interrupted when the offender escapes from the judicial proceeding. Additionally, the United Nations has created the provisions for solving corruption problems that can be seen in the Draft of UN convention against corruption A.C. 2003. The convention aims to provide provisions and enforce the Member States to harmonize such longer limitation and interrupted limitation into their domestic laws, particularly in cases that the offender escapes from the judicial proceeding.

Thus, the author may suggest that the period of limitation of corruption cases, which provided in the Penal Code, should be amended. It should be extended to 20 years as maximum. The interruption of limitation should be applied by the statement of public prosecutor that can be done by filing the statement to the Courts of Justice. The courts should also have power to designate both periods and conditions of limitation so as to be enforced by the officers during the interrupted limitation. Moreover, there should be a good management, a check and balance system, or a good criminal measurement so as to enhance the criminal proceedings become more efficient.

Field of Study : Laws Student's Signature

Academic Year : 2009 Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความช่วยเหลือจากหลายๆ ท่าน โดยเฉพาะผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริณา ศรีวินิชย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้เขียนจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ ประธานกรรมการ ศาสตราจารย์วิระพงษ์ บุญโญภาส และอาจารย์ ดร.อุทัย อาทิวาทย์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำในการแก้ไขเพิ่มเติมให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบคุณท่านประดิษฐ์ พงษ์สุวรรณ และเพื่อนๆ ทุกคนที่ช่วยรวบรวมข้อมูล ตลอดจนเจ้าหน้าที่คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้ให้ความช่วยเหลือติดต่อประสานงานต่างๆ

ท้ายที่สุดผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณบิดามารดาที่ให้อำลังใจและให้การสนับสนุนในทุกๆ ด้านจนผู้เขียนมีวันนี้

ศูนย์วิทยพัชการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 สมมติฐานของการวิจัย.....	4
1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย.....	5
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	5
1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวิจัย.....	6
บทที่ 2 แนวคิดและการบังคับใช้กฎหมายอายุความในคดีอาญา.....	7
2.1 ความหมายของอายุความ.....	8
2.2 เหตุผลของการกำหนดอายุความในคดีอาญา.....	10
2.2.1 กฎแห่งการลืม.....	10
2.2.2 การได้มาของพยานหลักฐาน.....	11
2.2.3 ความสัมพันธ์ของอายุความกับความร้ายแรงของความผิด.....	11
2.2.4 วัตถุประสงค์ในการลงโทษในคดีอาญา.....	12
2.3 แนวคิดอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายต่างประเทศ.....	18
2.3.1 ประเทศในระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law).....	19

สารบัญ (ต่อ)

2.3.2 ประเทศในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law).....	21
2.4 พัฒนาการของการกำหนดอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายไทย.....	22
2.5 ผลของอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายปัจจุบัน.....	38
2.5.1 ผลของอายุความคดีอาญาในชั้นศาล.....	39
2.5.2 ผลของอายุความคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ.....	41
2.5.3 ผลของอายุความคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน.....	42
บทที่ 3 ความหมายของคดีทุจริตคอร์รัปชันและการกำหนดอายุความ	
ในคดีทุจริตคอร์รัปชัน.....	44
3.1 คดีทุจริตคอร์รัปชัน.....	44
3.2 ความร้ายแรงของคดีทุจริตคอร์รัปชัน.....	47
3.3 อายุความเกี่ยวกับคดีทุจริตคอร์รัปชันตามกฎหมายไทย.....	50
3.3.1 คดีทุจริตคอร์รัปชันตามประมวลกฎหมายอาญา.....	53
3.3.2 คดีทุจริตคอร์รัปชันตามกฎหมายเฉพาะ.....	65
3.4 แนวคิดสากลในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน.....	71
3.5 แนวคิดและการกำหนดอายุความคดีอาญาในคดีทุจริตคอร์รัปชัน	
ขององค์การสหประชาชาติ และต่างประเทศ.....	78
3.5.1 แนวทางขององค์การสหประชาชาติ.....	78
3.5.2 หลักเกณฑ์การกำหนดอายุความในคดีอาญา	
ของสหรัฐอเมริกา.....	80

สารบัญ (ต่อ)

3.5.3 หลักเกณฑ์การกำหนดอายุความในคดีอาญา	
ของสหราชอาณาจักร.....	85
3.5.4 หลักเกณฑ์การกำหนดอายุความในคดีอาญา	
ของประเทศฝรั่งเศส.....	86
3.5.5.แนวคิดและหลักการกำหนดอายุความในคดีอาญาของ	
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน.....	89
บทที่ 4 วิเคราะห์การกำหนดอายุความในคดีทุจริตคอร์รัปชัน	95
4.1 ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายอายุความคดีอาญา	
ในคดีทุจริตคอร์รัปชันของไทย.....	97
4.2 แนวคิดและหลักการในการกำหนดอายุความที่ควรนำมาใช้กับ	
คดีทุจริตคอร์รัปชันในประเทศไทย.....	104
4.3 ผลกระทบของการแก้ไขบทบัญญัติเรื่องอายุความ	
ในคดีทุจริตคอร์รัปชัน.....	111
4.3.1 ข้อดีของการแก้ไข.....	111
4.1.2 ข้อเสียของการแก้ไข.....	113
4.4 ประเด็นทางกฎหมายที่ควรคำนึงถึงเมื่อมีการแก้ไขอายุความ	
ในคดีทุจริตคอร์รัปชัน.....	115
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	120
5.1 บทสรุป.....	120

สารบัญ (ต่อ)

5.2 ข้อเสนอแนะ.....	129
รายการอ้างอิง.....	133
ภาคผนวก.....	137
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	154

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากปัจจุบันการทุจริตคอร์รัปชันโดยเฉพาะการปฏิบัติงานในราชการมีแนวโน้มทวีความรุนแรงและขยายวงกว้างมากขึ้น ซึ่งรูปแบบของการกระทำความผิดในคดีประเภทนี้จะมีลักษณะสลับซับซ้อน และมักมีการใช้ความรู้ความสามารถของผู้กระทำความผิดเป็นพิเศษ แตกต่างจากผู้กระทำความผิดในคดีอาญาทั่วไป เช่น ผู้กระทำความผิดอาจมีความรู้ทางการเงิน การคลัง มีการใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือต่างๆ เข้ามาช่วยในการกระทำความผิดเพื่อให้สำเร็จบรรลุตามเป้าหมาย อีกทั้งการทุจริตคอร์รัปชันในการปฏิบัติงานราชการนั้นมักจะมีผู้ร่วมกระทำความผิดเป็นจำนวนมาก และมักจะมีมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดที่ต่างออกไปจากมูลเหตุจูงใจทั่วไป กล่าวคือ อาจจะมีอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ พรรคพวก ลัทธิการเมือง และศาสนา เข้ามามีอิทธิพลทำให้เกิดการกระทำความผิดได้ง่ายขึ้น ซึ่งความผิดเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันนั้นดูเหมือนจะเป็นความผิดที่ไม่กระทบกระเทือนต่อความรู้สึกรักของประชาชนทั่วไปดังเช่น คดีฆ่าผู้อื่นหรือข่มขืนกระทำชำเรา แต่ความจริงแล้วความผิดเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันนั้นเป็นความผิดที่ส่งผลกระทบต่อความสงบสุขของประชาชน และความเสียหายทางการเงินในวงกว้าง ทั้งยังเป็น การบั่นทอนความชอบธรรมของสถาบันรัฐและส่งผลกระทบต่อสังคม ศิลธรรมอันดี และความยุติธรรม ตลอดจนการพัฒนาโดยทั่วไปของประเทศไทย อย่างไรก็ตาม แม้คดีทุจริตคอร์รัปชันจะเป็นคดีที่ร้ายแรงและส่งผลกระทบต่อประเทศไทยมากเท่าใดก็ตาม แต่กลับปรากฏว่ารัฐไม่สามารถนำผู้กระทำความผิดหรือกลุ่มอาชญากรดังกล่าวมาลงโทษได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเหตุก็เนื่องมาจากการจะนำบุคคลดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมนั้น มีข้อจำกัดในเรื่องระยะเวลาตามกฎหมาย

อายุความในคดีอาญา คือ กำหนดเวลาที่กำหนดให้มีการฟ้องคดี หากล่วงเลยกำหนดอายุความแล้วก็จะฟ้องคดีและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษไม่ได้ ประมวลกฎหมายอาญา หมวด 9 ลักษณะที่ 1 เรื่องอายุความ ได้มีการบัญญัติและประกาศใช้โดยมีผลบังคับใช้มาตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2500 จนถึงปัจจุบัน โดยกฎหมายเรื่องนี้ยังไม่เคยมีการแก้ไขเลย

ซึ่งวัตถุประสงค์ของการร่างกฎหมายเรื่องอายุความในคดีอาญานั้นก็เพื่อจะกำหนดฟ้องร้องผู้ที่กระทำความผิดให้ได้รับโทษตามกฎหมายภายในอายุความ อายุความตามประมวลกฎหมายอาญาจะมีความสัมพันธ์กับความรุนแรงของความผิดและระวางโทษในข้อหาที่กระทำความผิด ดังนั้น กำหนดอายุความจะสั้นหรือยาวจึงพิจารณาจากความรุนแรงของความผิดและอัตราโทษ โดยไม่ได้คำนึงถึงความยากง่ายของการสืบสวนสอบสวนหาพยานหลักฐาน ซึ่งปัจจุบันรูปแบบอาชญากรรมที่เกิดขึ้นได้มีการพัฒนาและลับซับซ้อนมากขึ้น การสืบสวนสอบสวนเพื่อหาตัวผู้กระทำความผิดก็กระทำได้ยากขึ้นกว่าที่เคยมีมาในอดีต กล่าวโดยเฉพาะในคดีทุจริตคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น ในคดีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐทุจริตต่อหน้าที่มีผลประโยชน์ทับซ้อนซึ่งเป็นการกระทำที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างมาก แต่รูปแบบของการกระทำความผิดประเภทนี้พยานหลักฐานเกือบทั้งหมดจะอยู่ที่ตัวผู้กระทำความผิดทำให้การสืบสวนสอบสวนของเจ้าหน้าที่ทำได้ยากและต้องใช้ระยะเวลาแต่ในทางตรงกันข้ามกฎหมายกลับจำกัดกรอบระยะเวลาในการฟ้องคดีไว้สั้น ซึ่งอาจจะเป็นเหตุให้ผู้ที่จะกระทำความผิดเกิดแรงจูงใจที่จะกระทำความผิดแล้วเลือกที่จะหลบหนีจากกระบวนการยุติธรรมจนคดีขาดอายุความ มีหลายคดีที่คดีขาดอายุความโดยไม่ได้นำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์กันในชั้นศาล ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นสมควรที่จะทำการศึกษาเหตุผลและความจำเป็นที่จะต้องมีอายุความในคดีอาญาโดยศึกษาเฉพาะในคดีทุจริตคอร์รัปชันว่ากฎหมายเรื่องอายุความสำหรับความผิดประเภทนี้ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันนั้นเหมาะสมหรือไม่ และหากจะมีการแก้ไขควรจะมีการแก้ไขอย่างไรให้เหมาะสมกับประเภทคดีและกระบวนการยุติธรรมที่มีอยู่ในปัจจุบัน

ขณะนี้นานาชาติทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law ได้กำหนดหลักเกณฑ์เรื่องการไม่มีอายุความในคดีอาญามาใช้ ด้วยเหตุผลของการเพิ่มประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม นอกจากนี้หลักการเรื่องการไม่มีอายุความในคดีทุจริตคอร์รัปชันยังได้รับการรับรองโดยองค์การสหประชาชาติ และอนุสัญญาระหว่างประเทศเพื่อการต่อต้านการทุจริต เช่น อนุสัญญาขององค์การสหประชาชาติเพื่อต่อต้านการทุจริต และอนุสัญญาของสภายุโรปเรื่องกฎหมายอาญาว่าด้วยการทุจริตก็ได้กำหนดแนวทาง

ในการไม่มีอายุความมาใช้ จึงทำให้นักศึกษาว่าหากประเทศไทยนำหลักเกณฑ์ดังกล่าวมาใช้ จะส่งผลกระทบต่อหลักการลงโทษที่ใช้อยู่ในประเทศหรือไม่ และหากมีการเปลี่ยนแปลง จะมีผลกระทบใดๆ ในเชิงลบหรือไม่

นอกจากนี้การหลบหนีจากระบบการยุติธรรมยังเป็นปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมาย เนื่องจากหากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วผู้ต้องหาหลบหนีการจับกุมหรือหลบหนีการฟ้องคดีเพื่อต้องการให้คดีล่วงเลยอายุความฟ้องร้อง หรือในกรณีที่ได้มีการฟ้องคดีแล้วซึ่งมีผลให้คดีหยุดนับอายุความ ต่อมาจำเลยได้หลบหนีการพิจารณาคดีของศาล โดยอาจหลบหนีประกันหรือหลบหนีจากการกักขังภายหลังจากที่ได้ฟ้องคดีแล้วจนคดีขาดอายุความ อันเป็นสาเหตุทำให้ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ในชั้นศาลได้ในต่างประเทศ เช่น สหราชอาณาจักรจะไม่ยอมรับเรื่องอายุความในคดีอาญา โดยถือว่าประชาชนจะอ้างอายุความต่อรัฐไม่ได้ ส่วนประเทศไทยนั้น ได้ปรากฏหลักเรื่องอายุความในกฎหมายเก่าโดยมีการกำหนดเวลาฟ้องร้องเอาไว้เพื่อเรียกค่าเสียหายทางแพ่งและมีผลลงโทษทางอาญา สำหรับเหตุผลที่ได้บัญญัติเรื่องอายุความฟ้องร้องคดีและกำหนดเวลาล่วงเลยการลงโทษ นักวิชาการได้บันทึกว่ามีการจำแนกออกเป็น 3 ประการ ดังนี้ 1) กฎแห่งการลืม โดยเห็นว่าหากเวลาล่วงเลยไปนานเท่าใด ความทรงจำของพยานบุคคลยิ่งเลือนหายไปเท่านั้นความแม่นยำในเหตุการณ์ที่ผ่านไปก็ลดลง โอกาสผิดพลาดก็ยิ่งมากขึ้น นอกจากนี้เมื่อเวลาล่วงเลยไปจนไม่มีใครสนใจจำเหตุการณ์ที่เป็นความผิดนั้นแล้วย่อมไม่มีประโยชน์อย่างใดที่จะรื้อฟื้นฟ้องร้องพิพากษาลงโทษกันอีก 2) การที่ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องโทษหลบหนีอยู่นั้นพ้นเวลาที่กำหนดไว้ย่อมเป็นการทรมานผู้นั้นพอสมควรอันเป็นการลงโทษอยู่ทางหนึ่งแล้วจึงไม่ควรลงโทษซ้ำอีก 3) การที่ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องโทษหลบหนีอยู่ได้ด้วยความสะดวกไม่ทำความผิดให้เป็นที่สนใจของประชาชนจนถูกจับอีกจนพ้นกำหนดเวลานั้นแสดงว่าเขาได้ระมัดระวังประพฤติตนจนไม่ควรลงโทษอีกแล้ว ซึ่งถือเป็นวัตถุประสงค์ในการลงโทษอาญาที่มีผลในการป้องกันอาชญากรรมอีกทางหนึ่ง จะเห็นได้ว่าเหตุผลของข้อสันนิษฐานเดิมนี้อาจไม่สามารถนำมาใช้ในปัจจุบันได้ เนื่องจากในปัจจุบันสังคมโลกได้เปลี่ยนแปลงไปจนอาจกล่าวได้ว่า เป็นสภาพโลกไร้พรมแดนที่บุคคลสามารถเดินทางไปในที่ต่างๆ ได้สะดวกขึ้น ดังนั้น ผู้กระทำความผิดมีโอกาที่จะแฝงตน

หรือหลบหนีไปใช้ชีวิตอย่างสุขสบายในต่างประเทศโดยที่กระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยไม่สามารถดำเนินการอย่างใดได้

ปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้ทำให้วิธีการได้มาของพยานหลักฐานเปลี่ยนแปลงไปจากที่เหตุการณ์ต่างๆ ได้ถูกบันทึกไว้ในความทรงจำของบุคคลที่อาจมีการลืมเลือนไปตามกาลเวลากลายเป็นการนำเทคโนโลยีต่างๆ มาใช้ เช่น การบันทึกภาพและเสียงด้วยระบบดิจิทัลทำให้สามารถเก็บรักษาพยานหลักฐานได้สมบูรณ์และไม่เสื่อมสลายไปตามกาลเวลา จากเหตุผลดังกล่าวจึงไม่เป็นการยุติธรรมที่จะปล่อยให้ผู้กระทำความผิดโดยเฉพาะคดีทุจริตคอร์รัปชันในการปฏิบัติงานราชการพ้นความผิดอาญาไปเพราะล่วงเลยกำหนดเวลาดำเนินคดีหรือล่วงเลยเวลาการลงโทษ อันเป็นมูลเหตุที่ไม่สามารถป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมได้อย่างแท้จริง ดังนั้น เพื่อให้ผู้กระทำความผิดในคดีประเภทนี้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอันจะเป็นการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบังคับใช้กฎหมาย จึงเห็นควรศึกษาถึงแนวคิด หลักการ เหตุผลและความจำเป็นของการกำหนดให้ไม่มีอายุความคดีอาญาในการทุจริตคอร์รัปชันในภาครัฐของสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ประเทศฝรั่งเศส สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน และแนวทางขององค์การสหประชาชาติ เพื่อหาแนวทางในการกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมของอายุความในคดีอาญาของประเทศไทย

1.2 สมมติฐานของการวิจัย

ปัจจุบันการทุจริตคอร์รัปชันในการปฏิบัติงานราชการมีรูปแบบที่สลับซับซ้อน มีการร่วมมือกันเป็นกลุ่ม และผู้กระทำความผิดมีความรอบรู้ในการปกปิดและหลบหนีความผิด ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเป็นอย่างมาก แต่ในทางตรงข้ามรัฐไม่สามารถนำผู้กระทำความผิดหรือกลุ่มอาชญากรดังกล่าวมาลงโทษได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องระยะเวลาตามกฎหมายในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ การนำหลักเกณฑ์เรื่องการไม่มีอายุความในคดีอาญามาใช้สำหรับความผิดประเภทนี้ ช่วยให้การบังคับใช้กฎหมายในการจัดการกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันมีประสิทธิภาพ

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงแนวคิดความเป็นมาของการกำหนดอายุความในคดีอาญาของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายอายุความคดีอาญาของประเทศไทยในคดีทุจริตคอร์รัปชัน
3. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีของการกำหนดอายุความในคดีอาญาของต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ประเทศฝรั่งเศส สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน และแนวทางขององค์การสหประชาชาติ
4. เพื่อศึกษาถึงเหตุผล ความจำเป็น และแนวทางการแก้ไขกฎหมายอายุความในคดีทุจริตคอร์รัปชันของประเทศไทย

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยจะศึกษาการกำหนดอายุความในคดีอาญาของไทยทั้งแนวคิด พัฒนาการของกฎหมาย ตลอดจนสภาพปัญหาการบังคับใช้กฎหมายอายุความในคดีทุจริตคอร์รัปชันในปัจจุบัน เปรียบเทียบกับของสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ประเทศฝรั่งเศส สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน และแนวทางขององค์การสหประชาชาติ เพื่อพิจารณาถึงแนวทางการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย และสร้างมาตรการต่างๆ ที่ควรนำมาใช้ในคดีทุจริตคอร์รัปชัน ให้สามารถปราบปรามอาชญากรรมประเภทนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมถึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการป้องกันการกระทำความผิด โดยผู้เขียนจะจำกัดขอบเขตการศึกษาเฉพาะกรณีคดีทุจริตคอร์รัปชันในการปฏิบัติงานราชการในภาครัฐ ตลอดจนความผิดทางอาญาอื่นที่ส่งผลเกี่ยวเนื่องมาจากการทุจริตในการปฏิบัติงานราชการเท่านั้น

1.5 วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยจะใช้วิธีการวิจัยเอกสารทั้งหมด โดยศึกษาค้นคว้าจากหนังสือคำบรรยายกฎหมาย ตลอดจนตัวบทกฎหมายและคำพิพากษาของศาลที่เกี่ยวข้อง ทั้งของประเทศไทย

สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ประเทศฝรั่งเศส สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีนและ
แนวทางขององค์การสหประชาชาติ แล้วนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อหาข้อสรุป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงเหตุผลความเป็นมาของการกำหนดอายุความในคดีอาญาของ
ประเทศไทย ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายอายุความ โดยเฉพาะในคดี
ทุจริตคอร์รัปชัน
2. ทำให้ทราบถึงลักษณะและความร้ายแรงของคดีทุจริตคอร์รัปชัน
3. ทำให้ทราบถึงแนวคิดทฤษฎีของการกำหนดอายุความในคดีอาญาของ
ต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ประเทศฝรั่งเศส สาธารณรัฐประชาธิปไตย
ประชาชนจีน และแนวทางขององค์การสหประชาชาติ
4. ทำให้ทราบถึงแนวทางการแก้ไขการกำหนดอายุความในคดีทุจริตคอร์รัปชันที่ควร
นำมาใช้กับประเทศไทย รวมถึงผลกระทบที่อาจเกิดจากการแก้ไข
5. ทำให้ได้ข้อเสนอแนะที่เหมาะสมและเป็นรูปธรรมอันจะนำไปสู่การแก้ไขให้เกิด
ประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมไทยในอนาคต

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวคิดและการบังคับใช้กฎหมายอายุความในคดีอาญา

หลักการฟ้องคดีอาญาเพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษไม่ว่าจะเป็นการฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการหรือราษฎรเป็นผู้ฟ้องคดีเองตามกฎหมายไทยแล้วนั้นจะต้องอยู่ภายใต้บังคับบทบัญญัติเรื่องอายุความทั้งสิ้น เนื่องจากตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (6) บัญญัติไว้ว่า สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปเมื่อคดีขาดอายุความ ดังนั้นหากมีการนำคดีอาญาที่ขาดอายุความไปแล้วมาฟ้องร้องศาลก็จะพิจารณาพิพากษายกฟ้องโจทก์ปล่อยจำเลยไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185 ดังนี้ การที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในชั้นศาลเพื่อให้ได้รับโทษตามกฎหมายได้นั้น การฟ้องร้องเพื่อดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดภายในอายุความที่กฎหมายกำหนดไว้จึงถือเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้บุคคลดังกล่าวได้รับโทษตามกฎหมาย เมื่อพิจารณาบทบัญญัติเกี่ยวกับอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายไทยที่บัญญัติไว้แสดงให้เห็นว่า อายุความจะสั้นหรือยาวจะมีความสัมพันธ์กับความรุนแรงของฐานผิดกับอัตราโทษสำหรับความผิดฐานนั้นๆ กล่าวคือ ความผิดที่ร้ายแรงและกฎหมายระวางโทษไว้สูงอายุความสำหรับการกระทำความผิดนั้นก็จะมีระยะเวลาที่นานกว่าความผิดเล็กน้อยหรือความผิดอาญาที่ไม่ร้ายแรง เช่น ความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295* อายุความฟ้องคดีจะมีกำหนดสิบปี** แต่สำหรับความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288*** อายุความฟ้องคดีก็จะมีกำหนดยี่สิบปี

* ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 บัญญัติว่า “ผู้ใดทำร้ายผู้อื่น จนเป็นเหตุให้เกิดอันตราย แก่กายหรือจิตใจของผู้อื่นนั้น ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

** ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคแรก บัญญัติว่า “ในคดีอาญาถ้ามิได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขังศาลภายในกำหนดดังต่อไปนี้ นับแต่วันกระทำความผิดเป็นอันขาดอายุความ....

(1) ยี่สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือ จำคุกยี่สิบปี...

(5) สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งปีถึงเจ็ดปี....”

*** ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 บัญญัติว่า “ผู้ใดฆ่าผู้อื่น ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี”

กฎหมายเรื่องอายุความจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินคดีอาญาและเป็นกรอบที่จะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพราะหากมิได้มีการฟ้องร้องเพื่อดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดภายในอายุความหรือเจ้าพนักงานตำรวจไม่สามารถรวบรวมพยานหลักฐานได้ภายในกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดจะส่งผลให้รัฐไม่สามารถดำเนินคดีหรือนำผู้กระทำความผิดมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อให้ได้รับโทษอีกต่อไป ผู้กระทำความผิดจึงเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทั้งไม่ต้องรับโทษตามกฎหมายโดยอาศัยประโยชน์จากการที่คดีขาดอายุความ

2.1 ความหมายของอายุความ

ความหมายของอายุความมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำนิยามไว้ เช่น

ดร.คณิต ณ นคร ได้ให้ความหมายของคำว่า “อายุความฟ้องร้องในคดีอาญา” คือ กำหนดเวลาที่จะฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาล¹

รองศาสตราจารย์ ดร.กำชัย จงจักรพันธ์ ได้ให้คำนิยามคำว่า “อายุความ” คือ ระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดบังคับไว้ให้ใช้สิทธิเรียกร้องทางศาลภายในกำหนดเวลา ถ้าหากปล่อยทิ้งไว้นานจนเกินระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้แล้ว จะทำให้เกิดผลเสียหายแก่เจ้าของสิทธิเรียกร้องนั้นได้²

นายสมพร พรหมนิตาธร ได้ให้คำนิยามของคำว่า “อายุความ” คือ ระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดให้ใช้สิทธิเรียกร้องหรือฟ้องคดี ถ้าเลยกำหนดนั้นไปแล้ว ถือว่าคดีขาดอายุความ³ และอธิบายว่าเหตุที่กฎหมายต้องกำหนดอายุความไว้เพราะถ้าปล่อยให้ใช้สิทธิเรียกร้องหรือฟ้องคดีได้ตามใจ โดยมีต้องคำนึงถึงกำหนดระยะเวลาว่าจะช้านานเพียงใดอาจจะส่งผลให้พยานหลักฐาน

¹ คณิต ณ นคร, กฎหมายอาญาภาคทั่วไป (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547), หน้า 447.

² กำชัย จงจักรพันธ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยระยะเวลาและอายุความ (กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), หน้า 85.

³ สมพร พรหมนิตาธร, อายุความแพ่ง-อาญา และคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2543), หน้า 1.

ในเรื่องนั้นสูญหายหรือเสื่อมเลือนไปตามเวลาที่เนิ่นนานออกไป อันจะส่งผลให้ไม่มีพยานหลักฐานเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาล เป็นเหตุให้ศาลตัดสินคดีความนั้นๆ ไม่ได้ จึงจำเป็นที่จะต้องกำหนดเวลาให้บุคคลใช้สิทธิเรียกร้องหรือฟ้องคดีไว้

จากคำนิยามข้างต้นอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า “อายุความ” คือ ระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดให้ใช้สิทธิเรียกร้องหรือฟ้องคดี ถ้าใช้สิทธิเรียกร้องหรือฟ้องคดีเลยกำหนดนี้ไปถือว่าคดีขาดอายุความ

ผลของการนำคดีอาญาที่ขาดอายุความมาฟ้องร้องนั้น เนื่องจากอายุความในคดีอาญาเป็นกรอบระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดให้มีการฟ้องและนำตัวผู้กระทำความผิดมายังศาล ถ้ามิได้ฟ้องและนำตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดจะทำให้สิทธิการฟ้องระงับ ซึ่งแม้ว่าจำเลยจะไม่ยกเหตุอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้ แต่หากโจทก์ได้นำคดีมาฟ้องเกินกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ศาลก็ต้องยกเหตุเรื่องอายุความขึ้นพิจารณาพิพากษา ยกฟ้องโจทก์ปล่อยจำเลยไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185* เนื่องจากปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาอันเกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน และไม่ว่าในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกา ก็สามารถหยิบยกปัญหานี้ขึ้นว่ากล่าวได้ตลอดทุกชั้นศาล แม้จะไม่ได้มีการว่ากล่าวมาก่อนในชั้นต้นหรือชั้นอุทธรณ์ก็ตาม ซึ่งหลักการนำคดีอาญาที่ขาดอายุความมาฟ้องร้องกับการนำคดีแพ่งที่ขาดอายุความมาฟ้องร้องนั้นจะส่งผลแตกต่างกัน กล่าวคือ อายุความในทางแพ่งเป็นอายุความให้ใช้สิทธิเรียกร้อง ซึ่งอาจมีได้ทั้งอายุความทำให้เสียสิทธิหรืออายุความทำให้ได้สิทธิมา เช่น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/9 บัญญัติว่า “สิทธิเรียกร้องใดๆ ถ้ามิได้ใช้บังคับภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด สิทธิเรียกร้องนั้นเป็นอันขาดอายุความ” อายุความนี้เป็นอายุความประเภทอายุความเสียสิทธิ ส่วนอายุความประเภทได้สิทธิก็เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1333 บัญญัติว่า “ท่านว่ากรรมสิทธิ์นั้นอาจได้มาโดยอายุความตามที่บัญญัติไว้ในลักษณะ 3 แห่งบรรพนี้” เป็นต้น อายุความในคดีแพ่ง

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ถ้าศาลเห็นว่าจำเลยมิได้กระทำผิดก็ตี การกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดก็ตี คดีขาดอายุความแล้วก็มีเหตุตามกฎหมายที่จำเลยไม่ควรต้องรับโทษก็ตี ให้ศาลยกฟ้องโจทก์ปล่อยจำเลยไป แต่ศาลจะสั่งขังจำเลยไว้หรือปล่อยชั่วคราวระหว่างคดียังไม่ถึงที่สุดก็ได้”

นั่นถ้าผู้มีสิทธิหน้าคดีมาฟ้องศาล แต่มิได้ใช้สิทธิเรียกร้องภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ จำเลยอาจยกอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้ไว้ในคำให้การได้ ซึ่งกรณีนี้ศาลจะต้องพิพากษายกฟ้อง เพราะเหตุคดีขาดอายุความ แต่หากจำเลยมิได้ยกเหตุเรื่องอายุความขึ้นต่อสู้แล้ว ศาลก็ต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาไป โดยที่ศาลไม่อาจพิพากษายกฟ้องเพราะเหตุคดีขาดอายุความได้ เนื่องจากปัญหาดังกล่าวไม่ใช่ข้อกฎหมายอันเกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนที่ศาลจะมีอำนาจหยิบยกขึ้นวินิจฉัยได้เอง⁴ ทั้งจำเลยจะยกขึ้นกล่าวอ้างในศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา โดยที่ไม่ได้ว่ากล่าวมาในศาลชั้นต้นก็ไม่ได้เช่นกัน

2.2 เหตุผลของการกำหนดอายุความในคดีอาญา

แนวคิดและหลักเกณฑ์ในการกำหนดอายุความของประเทศต่างๆ มีเหตุผลในการกำหนดอายุความที่แตกต่างกันไป แต่เหตุผลหลักที่แต่ละประเทศมีบทบัญญัติเรื่องอายุความบังคับใช้ก็เพื่อประโยชน์ในการแสวงหาพยานหลักฐาน การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม การป้องกันสิทธิพื้นฐานของประชาชนที่ควรได้รับการรับรอง และเป็นการเร่งรัดให้คดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลโดยเร็ว ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

2.2.1 กฎแห่งการลืม⁵ ถือเป็นเหตุผลหนึ่งที่ประเทศต่างๆ เห็นว่า เมื่อเวลาล่วงเลยไปยิ่งนานเท่าใดความทรงจำของบุคคลก็ยิ่งลดน้อยลงเท่านั้น ดังนั้นเมื่อมีเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นการที่ปล่อยให้เวลาผ่านไปนานเท่าใด ความแม่นยำในการจดจำเหตุการณ์ต่างๆ ของบุคคลที่พบเห็นเหตุการณ์นั้นก็จะเลือนลางจนไม่สามารถจดจำเหตุการณ์ดังกล่าวได้อย่างถูกต้อง และเมื่อมีการพิจารณาคดีที่ศาลความสามารถในการเล่าเหตุการณ์ของประจักษ์พยานที่ได้พบเห็นเหตุการณ์ดังกล่าวมาก็อาจมีความผิดพลาดเป็นเหตุให้กระบวนการพิจารณาของศาลอาจเกิดความผิดพลาดได้ ภาวะในการพิสูจน์ความจริงของฝ่ายโจทก์และจำเลยก็จะกระทำได้อย่างทั้งเป็นการเพิ่มภาระใน

⁴ ประเทือง ธนิยผล, ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด, ปาริณา ศรีวิรัชย์, พิมพ์ใจ สระทองอุ่น และ คล บุนนาค, โครงการวิจัยเรื่องการสืบค้นแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดอายุความทางอาญาในบริบทสังคมไทย(กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สมาธรรม, 2550), หน้า 4.

⁵ เรื่องเดิม หน้า 7.

การแสวงหาพยานหลักฐานต่างๆ ที่สูญหายไปตามกาลเวลา นอกจากนี้เมื่อเวลาผ่านไปนาน เหตุการณ์ที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นนั้นเมื่อเวลาผ่านไปนานก็ไม่มีใครสนใจที่จะจดจำ เหตุการณ์ดังกล่าวอีก กรณีจึงไม่มีประโยชน์อันใดที่จะรื้อฟื้นเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้นมาแล้วนำมาฟ้องร้องเพื่อให้พิพากษาลงโทษอีก

2.2.2 การได้มาของพยานหลักฐาน เหตุผลในการกำหนดอายุความมีขึ้นก็เพื่อเร่งรัดให้โจทก์หรือผู้เสียหายนำคดีเข้าฟ้องร้องหรือร้องทุกข์ภายในระยะเวลาที่จำกัด เพื่อประโยชน์ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการพิสูจน์ความผิดความบริสุทธิ์ของจำเลยหรือผู้ต้องหา เนื่องจากเมื่อมีบุคคลใดกล่าวหาว่ามีผู้กระทำความผิด เจ้าพนักงานตำรวจก็จะเริ่มดำเนินการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาพยานหลักฐานซึ่งหากระยะเวลาผ่านไปเนิ่นนานพยานหลักฐานที่จะยืนยันได้ว่าบุคคลนั้นกระทำความผิดก็จะลดน้อยลง ทั้งอาจมีการได้พยานหลักฐานที่ผิดพลาดขึ้นมา ดังนั้น นโยบายทางอาญาของแต่ละประเภทจึงได้กำหนดอายุความไว้ในแต่ละฐานความผิดเพื่อให้ผู้เสียหาย เจ้าพนักงานตำรวจ หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการในส่วนของตน เพื่อที่จะได้พยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ในศาลได้อย่างแม่นยำและถูกต้องตรงกับความจริงมากที่สุด ด้วยเหตุผลที่ว่ายิ่งระยะเวลาผ่านไปเนิ่นนานเท่าใดพยานหลักฐานก็ยิ่งสูญหายและเลือนลางไปเท่านั้น

2.2.3 ความสัมพันธ์ของอายุความกับความร้ายแรงของความผิด อย่างที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 1 แล้วว่าบทบัญญัติเรื่องอายุความของไทยจะกำหนดระยะเวลาในการฟ้องร้องหรือดำเนินคดีไว้โดยระยะเวลาดังกล่าวจะมีความสัมพันธ์กับอัตราโทษที่ระวางไว้สำหรับความผิดนั้นๆ ซึ่งอัตราโทษตามกฎหมายที่กำหนดก็จะมีความสัมพันธ์กับความร้ายแรงของการกระทำความผิดเช่น ในคดีความผิดฐานฆ่าผู้อื่นอัตราโทษสูงอายุความก็จะเนิ่นนานตามไปด้วย โดยเหตุผลที่ว่าคดีที่มีอัตราโทษสูงมักเป็นความผิดที่ร้ายแรงการแสวงหาพยานหลักฐานอาจทำได้ยาก และเมื่อเป็นความผิดที่ร้ายแรงบุคคลนั้นก็ควรจะได้รับโทษเพราะสังคมจะยังไม่ลืมเหตุการณ์ร้ายแรงนั้นๆ อันเป็นการป้องกันและปราบปรามมิให้ผู้อื่นคิดที่จะกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันนี้อีก กำหนดอายุความในคดีอาญาบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95 ซึ่งจะกล่าวถึงโดยละเอียดในหัวข้อต่อไป

2.2.4 วัตถุประสงค์ของการลงโทษในคดีอาญา

อายุความเป็นกรอบระยะเวลาที่กำหนดไว้หากไม่มีการนำคดีมาฟ้องร้อง หรือ หลบหนีจนคดีขาดอายุความรวมทั้งอายุความล่วงเลยการลงโทษนั้น ย่อมส่งผลกระทบต่อ การลงโทษผู้กระทำความผิดเพราะหากคดีขาดอายุความแล้วย่อมไม่อาจที่จะนำตัวผู้กระทำความผิด มาลงโทษได้อีกต่อไป ดังนั้นบทบัญญัติเรื่องอายุความจึงต้องบัญญัติขึ้นโดยสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของการลงโทษในคดีอาญา ซึ่งวัตถุประสงค์ในการลงโทษของกฎหมายอาญาใน ประเทศต่างๆ มักเปลี่ยนแปลงไปและมีความแตกต่างกัน โดยบางครั้งอาจมีการเปลี่ยนแปลง บทบัญญัติของกฎหมาย และบางครั้งมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางอาญา เช่น การเน้น นโยบายทางด้าน การปราบปรามการทุจริตหรือประพฤติมิชอบในวงราชการ การกักตุนสินค้า และ การผูกขาดตัดตอนทางการค้า หรือเน้นการปราบปรามอาชญากรรมผู้กระทำความผิดประทุษร้าย ต่อชีวิต ร่างกายและทรัพย์สิน เช่น ฆ่าคนตาย ข่มขืนกระทำชำเรา ทำร้ายร่างกาย ปล้นทรัพย์ เป็นต้น ซึ่งความเห็นในเรื่องความมุ่งหมายและเหตุผลในการบังคับใช้กฎหมายอาญาเป็นประเด็นหนึ่ง ที่มีความขัดแย้งกันอย่างมาก เนื่องด้วยโดยทั่วไปแล้วจะตั้งข้อสันนิษฐานว่า มนุษย์สามารถ ควบคุมความประพฤติของตนเองได้ ดังนั้นกฎหมายอาญาจะมีผลในการบังคับและสามารถ ควบคุมความประพฤติของบุคคลได้ ถ้าสังคมต้องการให้พลเมืองเคารพกฎหมายก็ต้องใช้กฎหมาย เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์นั้น หรือนัยหนึ่งสังคมจะต้องใช้กฎหมายโดยเชื่อว่าจะทำให้บรรลุ วัตถุประสงค์นั้น⁶ เนื่องจากการบังคับใช้กฎหมายอาญามีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ซึ่งกำหนดได้ โดยการบัญญัติกฎหมาย การแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย หรือเน้นการบังคับใช้กฎหมายในทิศทางที่ รัฐต้องการจึงเกิดปัญหาได้เถียงกันตลอดเวลว่าวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญานั้นมี วัตถุประสงค์อย่างไร ซึ่งทางทฤษฎีอาจจำแนกวัตถุประสงค์ในการลงโทษได้ 4 ประเภท ดังนี้

- การแก้แค้นทดแทน (Retribution) ทฤษฎีนี้เป็นความคิดเรื่องความยุติธรรมที่ เก่าแก่ที่สุด โดยมีแนวคิดว่าการลงโทษที่ก่อให้เกิดความสมดุลหรือความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย บุคคลที่กระทำความผิดควรถูกลงโทษและได้รับการตอบแทนอย่างเหมาะสม แม้จะไม่ถึงขนาด

⁶ ประธาน วัฒนวาณิชย์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประกายพรึก, 2546), หน้า 50.

ตอบแทนอย่างเดียวกับที่ผู้หนึ่งกระทำก็ตาม โดยจะถือว่าการลงโทษเป็นการแสดงออกอย่างชัดเจนถึงความเกลียดชังต่อการกระทำผิด ซึ่งเกิดจากความเชื่อที่ว่าผู้กระทำความผิดจะต้องชดใช้ความผิดที่ได้กระทำจึงต้องทนรับความทุกข์และรับผิดชอบในการกระทำของตนเองที่ได้เลือกกระทำความผิดนั้น โดยหลักการที่ว่า เมื่อบุคคลใดกระทำความผิดหรือกระทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนก็ต้องได้รับผลตอบแทนในการกระทำนั้นให้สาสมแก่ผลแห่งการกระทำ หรือที่กล่าวโดยทั่วไปว่าหลัก “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” (An eye for an eye, a tooth for a tooth) กล่าวคือ ถ้าฝ่ายหนึ่งถูกทำร้ายจนเสียดวงตา ฝ่ายซึ่งถูกทำร้ายก็มีสิทธิที่จะทำร้ายผู้ที่กระทำตนนั้นให้เสียดวงตาได้เช่นกันซึ่งถือว่าเป็นการยุติธรรม⁷ ในปัจจุบันวัตถุประสงค์การลงโทษข้อนี้ได้รับการสนับสนุนจากการศึกษาวิจัยและนักวิชาการน้อยมาก เพราะเห็นว่าไม่ได้ผลในทางปฏิบัติ แต่กฎหมายอาญาก็ยังคงมีความมุ่งหมายในเรื่องนี้อยู่ นักปรัชญากฎหมายบางคนกล่าวว่า การแก้แค้นหรือตอบแทนความผิดแม้จะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ใด แต่ก็ยังเป็นการผดุงความยุติธรรม โดยนัยนี้กฎหมายไม่เพียงแต่มีผลในทางปฏิบัติเท่านั้น ยังเป็นสัญลักษณ์ของสังคมเป็นการแสดงออกของศีลธรรมและความหมายว่า “ผู้กระทำความผิดซึ่งมีความรับผิดชอบในการกระทำของตนต้องถูกลงโทษ”⁸

- การข่มขู่หรือยับยั้ง (Deterrence) ทฤษฎีนี้จะเน้นไปที่ผลของการลงโทษเพื่อลดการกระทำความผิดที่จะเกิดขึ้นด้วยการลงโทษให้เห็นเป็นตัวอย่าง ทำให้บุคคลที่จะกระทำความผิดเกรงกลัวว่าจะได้รับการลงโทษเช่นเดียวกับที่ผู้กระทำผิดได้รับ อันมีผลในเชิงป้องกันการกระทำความผิดในเรื่องอื่นๆ ต่อไป ซึ่งเหตุผลสำคัญที่สุดในการบังคับใช้กฎหมายอาญาได้แก่การใช้กฎหมายเพื่อการยับยั้งมิให้บุคคลอื่นเอาเยี่ยงอย่างโดยการกระทำผิดเช่นเดียวกับผู้ที่ถูกลงโทษ กฎหมายสันนิษฐานว่าบุคคลปกติย่อมรู้จักกฎหมายและสันนิษฐานต่อไปโดยมีหลักฐานสนับสนุนว่า เมื่อผู้ประพฤติฝ่าฝืนกฎหมายถูกลงโทษยิ่งรุนแรงเท่าใด ก็จะมีผลในการยับยั้ง

⁷ ประเทือง ธนิชผล, อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548), หน้า 138.

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 53.

หรือข่มขู่ผู้อื่นมิให้กระทำความผิดในกรณีบุคคลใดก็ตามจะกระทำความผิดอย่างเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันผู้นั้นก็จะมีควมยับยั้ง เพราะได้เห็นตัวอย่างของผู้ที่ถูกลงโทษแล้ว

- การเหนี่ยวรั้งบุคคล (Restraint) หรือการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม ทฤษฎีนี้จะแยกบุคคลที่กระทำความผิดออกจากสังคม โดยอาจจะเป็นการถาวรหรือเป็นเพียงชั่วคราวระยะเวลาหนึ่ง เพื่อให้คนในสังคมได้รับความปลอดภัยที่อาจจะเกิดขึ้นจากการกระทำของบุคคลนั้น อันเป็นการเหนี่ยวรั้งบุคคลนั้นมิให้ทำร้ายผู้อื่นด้วย วัตถุประสงค์ข้อนี้ไม่จำเป็นจะต้องแก้ไขผู้กระทำความผิด ในขณะที่เดียวกันก็ไม่จำเป็นต้องลงโทษผู้กระทำความผิด แต่มีความมุ่งหมายจะควบคุมผู้กระทำความผิดมากกว่า ซึ่งโดยปกติก็จะไปควบคุมไว้ในเรือนจำ หรือหากผู้กระทำความผิดเป็นคนวิกลจริตก็อาจจะนำไปควบคุมตัวไว้ในโรงพยาบาลโรคจิต

- การแก้ไขและฟื้นฟู (Rehabilitation) ในปัจจุบันทฤษฎีเรื่องการลงโทษเพื่อการแก้ไขและฟื้นฟูเป็นแนวทางที่สำคัญในการลงโทษ โดยทฤษฎีนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติตามกฎหมายที่ไม่ใช่การสร้างความหวาดกลัวว่าจะถูกลงโทษ แต่เป็นการแก้ไขที่จิตสำนึกของบุคคล ทั้งเชื่อว่าถ้าสังคมนำกฎหมายไปใช้เพื่อปรับปรุงความประพฤติของผู้กระทำความผิด บุคคลนั้นก็จะสามารถกลับตนเป็นพลเมืองที่เคารพกฎหมายได้ แนวทางการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนี้มีการอธิบายว่าถือเป็นการขัดเกลาความประพฤติเพื่อให้ผู้กระทำความผิดไม่ต้องกลับไปกระทำความผิดอีกถึงแม้ว่าบุคคลนั้นจะไม่กลัวการลงโทษก็ตาม⁹ และเนื่องจากความเชื่อที่ว่า การที่จำเลยกระทำความผิดนั้นเนื่องมาจากความเจ็บป่วย หากมีการเยียวยาที่เหมาะสมก็จะสามารถรักษาให้หายได้¹⁰

เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษในคดีอาญานั้นมีนักกฎหมายชาวอิตาลีคนหนึ่งชื่อว่า เซซारे เบ็คคาเรีย (Cesare Beccaria) อดีตผู้พิพากษาในเมืองมิลาน (ประมาณปี ค.ศ. 1780) ได้เขียนหนังสือชื่อ อาชญากรรมกับการลงโทษ (Fassay on Crime and Punishment)

⁹ Walker Punishing, Denouncing or Reducing Crime in Glazebrook (ed.) Reshaping the Criminal Law(1987), p 393.

¹⁰ CMV Clarkson and HM Keating, Criminal Law(London: Sweet & Maxwell, 1998), p 54.

ไว้ โดยหนังสือเล่มนี้ได้รับความสนใจในหมู่นักกฎหมายและผู้สนใจหลักอาญาวิทยาและทัณฑวิทยา เป็นอย่างมาก จึงเห็นควรนำศึกษาเพื่อเป็นแง่มุมหนึ่งของวัตถุประสงค์ในการลงโทษ โดยหลักการสำคัญในหนังสือเล่มนี้ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษ พอสรุปได้ดังต่อไปนี้¹¹

เบ็คกาเรียได้กล่าวไว้ว่า อาชญากรรม เป็นสิ่งที่ต้องถือว่าเป็นการประทุษร้ายต่อสังคมโดยส่วนรวมด้วย และความร้ายแรงของอาชญากรรมจะวัดได้จากผลอันก่อความเสียหายให้แก่สังคม ในด้านความสงบเรียบร้อยและอื่นๆ การป้องกันอาชญากรรมมิให้เกิดขึ้น (Prevention of Crime) มีความสำคัญและมีประโยชน์ยิ่งกว่าการลงโทษผู้ประกอบอาชญากรรม และการลงโทษนั้นจะมีประโยชน์และมีเหตุผลอันสมควรก็ต่อเมื่อเราสามารถพิสูจน์ หรือคาดคะเนได้ว่าการลงโทษนั้นจะเป็นการช่วยป้องกันอาชญากรรมได้ โดยให้ผู้ถูกลงโทษนั้นเข็ดหลาบ และให้ผู้อื่นที่กำลังจะคิดประกอบอาชญากรรมต่อไป เกิดความครั่นคร้ามไม่กล้าที่จะกระทำความผิด วิธีการป้องกันอาชญากรรมตามที่เบ็คกาเรียคิดว่าจะได้ผลดีที่สุดนั้น คือ การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายอาญาให้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยการกำหนดลักษณะความผิดไว้ให้ชัดเจน และกำหนดโทษสำหรับความผิดแต่ละอย่างให้มีความเหมาะสมกับความผิดนั้น และเป็นโทษที่หนักพอสมควรที่จะทำให้คนทั้งหลายหวาดหวั่นไม่กล้ากระทำความผิด และเมื่อปรับปรุงกฎหมายเสร็จแล้ว รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องทำให้กฎหมายนั้นแพร่หลายออกไปในหมู่ประชาชนให้มากที่สุด ด้วยการพิมพ์เผยแพร่เป็นจำนวนมากๆ เพื่อให้ประชาชนทุกคนได้มีหรือได้ทราบทั่วว่า ทำผิดอย่างไรจะต้องได้รับโทษอย่างไร และจะได้หวาดกลัว ไม่กล้ากระทำความผิด ความมุ่งหมายที่สำคัญที่สุดในการลงโทษนั้น เบ็คกาเรีย กล่าวว่า ก็เพื่อที่จะประชาชนทั้งหลายเกิดความหวาดหวั่นครั่นคร้าม ไม่กล้าที่จะประกอบอาชญากรรม เพราะเกรงว่าตนจะถูกจับได้และได้รับโทษ วัตถุประสงค์ของการลงโทษจะต้องไม่ใช่เพื่อการแก้แค้น เพราะการแก้แค้นนั้น มักจะกระทำกันจนเกินเลยไป และไม่เกิดประโยชน์ในด้านการป้องกันอาชญากรรมแต่ประการใดเลย ลักษณะหรือประเภทของโทษตลอดจนอัตราความหนักเบาของโทษนั้นควรจะต้องกำหนดไว้ให้เป็นการแน่นอนตายตัว สำหรับความผิดแต่ละอย่าง และการพิจารณาพิพากษาความผิด ตลอดจนการลงโทษจะต้องรีบกระทำ

¹¹

ชาย เสวิกุล, คำสอนชั้นปริญญาตรี พ.ศ.2511 อาญาวิทยาและทัณฑวิทยา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์หาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), หน้า 200 - 202.

โดยเร็ว เพื่อให้ประชาชนสามารถจำได้ว่า ผู้นั้นได้กระทำผิดอะไร เมื่อใด และได้รับโทษอย่างไร โดยตอบแทน เพราะหากปล่อยให้เวลาผ่านไปนานเกินสมควรจนเหตุการณ์เรื่องการกระทำผิดถูกลืมเลือนไปหมดแล้ว การลงโทษนั้นก็จะไม่มีประโยชน์อะไรในด้านการป้องกันอาชญากรรม โทษที่จะลงแก่ผู้กระทำผิดก็ควรจะต้องมีความรุนแรงให้เหมาะสมกับความผิด ซึ่งคำนวณดูจากความเสียหายที่สังคมได้รับจากอาชญากรรมเช่นนั้น และได้สรุปว่า การลงโทษนั้นควรจะต้องกระทำด้วยความมุ่งหมายอันสำคัญที่สุดเพื่อป้องกันอาชญากรรม และเพื่อที่จะป้องกันมิให้การลงโทษผู้กระทำผิดเป็นการกระทำอันรุนแรงตามอารมณ์ของคนๆ หนึ่งหรือหลายคน ฉะนั้น การลงโทษผู้กระทำผิดนี้ควรจะต้องกระทำโดยเปิดเผย รวดเร็ว และสมควรแก่ความจำเป็น โดยให้มีความหนักเบาเป็นไปตามส่วนแห่งความร้ายแรงของอาชญากรรมนั้น และโทษที่จะลงนี้จะต้องเป็นโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายและด้วยความหนักเบาตามที่กำหนดไว้อย่างแน่นอนโดยกฎหมายด้วย

สำหรับประเทศไทยแม้จะได้รับเอาทฤษฎีการลงโทษตามหลักสากลมาใช้ แต่ก็ยังไม่มีการปฏิบัติที่ชัดเจนว่าเน้นตามวัตถุประสงค์การลงโทษแบบใด ทั้งยังไม่มีการประเมินผลการนำเอาทฤษฎีต่างๆ มาใช้อย่างชัดเจนซึ่งอาจทำให้เกิดความคลุมเครือในการกำหนดแนวทางการพัฒนากฎหมาย ที่โดยสภาพแล้วน่าจะมีการเอาผิดกับการกระทำผิดที่สังคมถือว่าร้ายแรงอย่างจริงจัง ทั้งไม่ควรตั้งเงื่อนไขขึ้นมาเพื่อให้รางวัลแก่ผู้ที่สามารถหลบหนีจากระบบการยุติธรรมได้ อันจะทำให้กฎหมายอาญาที่บังคับใช้อยู่ไม่น่าเชื่อถือและมีการปฏิบัติตามกันอย่างจริงจัง แม้เมื่อพิจารณาถึงสภาพผู้กระทำความผิดที่หลบหนีว่าอาจไม่สามารถใช้ชีวิตอย่างคนปกติเพราะมีคดีและถูกติดตามจับกุมอันอาจก่อให้เกิดความทุกข์แก่บุคคลดังกล่าวอยู่แล้วก็ตามแต่แนวคิดนี้ปัจจุบันน่าจะมีน้ำหนักน้อยลง เพราะเมื่อเทียบกับสภาพความเป็นจริงของสังคมในปัจจุบันที่มีการกระทำความผิดร้ายแรงขึ้น เกิดความเสียหายที่มีผลกระทบต่อคนจำนวนมากขึ้น และสภาพโลกไร้พรมแดน ผู้กระทำความผิดจึงอาจหลบหนีและใช้ชีวิตอย่างสุขสบายในต่างประเทศดังที่เห็นจากตัวอย่างในคดีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งเป็นนักการเมืองได้หลบหนีไปใช้ชีวิตอย่างสุขสบายต่างประเทศ

กล่าวโดยสรุปเหตุผลของการกำหนดอายุความในคดีอาญามีดังต่อไปนี้¹²

1. กฎแห่งการลืม เมื่อเวลาผ่านไปนานเท่าใดความทรงจำของพยานบุคคลย่อม ลืมเลือนไปเท่านั้น กรณีจึงเป็นการยากที่จะพิสูจน์ได้ว่าจะมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น นอกจากนี้ เมื่อเวลาผ่านไปจนคดีขาดอายุความ ก็จะไม่มีการจดจำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอีกแล้ว กรณีจึงไม่มี ประโยชน์อันใดที่จะรื้อฟื้นนำคดีมาฟ้องร้องเพื่อให้ศาลพิพากษาลงโทษอีก

2. อายุความเป็นหลักของวัตถุประสงค์ในการลงโทษอย่างหนึ่ง กล่าวคือ การที่ ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องโทษหลบหนีอยู่จนพ้นระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ ย่อมแสดงให้เห็นว่า บุคคลนั้นได้รับความทุกข์ทรมานจากการหลบหนีพอสมควร อันถือว่าการลงโทษ บุคคลนั้นทางหนึ่งแล้ว จึงไม่มีเหตุผลใดที่ควรที่จะลงโทษบุคคลนั้นซ้ำอีก

3. ถือเป็นนโยบายทางอาญาที่ต้องการให้คนกลับตนเป็นคนดี กล่าวคือ เมื่อผู้กระทำ ความผิดหลบหนีโดยระมัดระวังไม่ให้กระทำความผิดภายในกำหนดเวลาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า บุคคลนั้นได้ระมัดระวังพฤติกรรมและไม่คิดที่จะกระทำความผิดอีกแสดงว่าเค้าได้สำนึกผิดแล้ว จึงไม่ควรที่จะลงโทษบุคคลนั้นอีกซึ่งจะเป็นการให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้กลับตนเป็นคนดีและ ถือการป้องกันอาชญากรรมอย่างหนึ่งด้วย

4. อายุความบัญญัติขึ้นเพื่อให้การดำเนินคดี การฟ้องร้อง การลงโทษหรือการบังคับ คดีแก่ผู้กระทำความผิดต้องกระทำภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ ซึ่งไม่เนิ่นนานจนเกินไปนับแต่วัน กระทำความผิด กรณีจึงส่งผลต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานและการ พิสูจน์พยานหลักฐานที่จะต้องกระทำภายในระยะเวลาที่กำหนด การได้มาซึ่งพยานหลักฐานต่างๆ เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีก็จะไม่ถูกทำลาย บิดเบือนหรือมีความผิดพลาดคลาดเคลื่อนจาก ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นน้อยที่สุดทำให้เกิดความแม่นยำในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล

¹² ประทีป ธนียผล และคณะ, โครงการวิจัยเรื่องการสืบค้นแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดอายุความทางอาญา

5. อายุความมีขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมที่ไม่ล่าช้าจนเกินไป เพื่อที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีโอกาสนำข้อเท็จจริงหรือความบริสุทธิ์ของตน โดยหลักข้อนี้ตรงกับหลักเรื่องอายุความที่นานาประเทศได้ใช้ในคดีแพ่งโดยถือว่าถ้าไม่ฟ้องภายในเวลาอันสมควรจะนำคดีมาฟ้องไม่ได้¹³

6. การดำเนินคดีที่ไม่ล่าช้าจนเกินไปเป็นการคุ้มครองผู้เสียหายในการเยียวยาการรักษาทั้งทางจิตใจและค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินได้ในระยะเวลาที่จำกัด

2.3 แนวคิดอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายต่างประเทศ

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าการกำหนดอายุความของแต่ละประเทศนั้นมีความแตกต่างกันออกไป แม้ว่าในหลายประเทศจะมีการกำหนดอายุความในการฟ้องคดีหรืออายุความล่วงเลยการลงโทษไว้ แต่หากทำการศึกษาจะพบว่าในบางประเทศความผิดบางฐานจะไม่มีอายุความ ความผิดฐานฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ หรืออาชญากรรมต่อมนุษยชาติ ซึ่งผู้กระทำความผิดเหล่านี้ไม่ว่าจะหลบหนีไปนานแค่ไหนก็ตาม รัฐที่ได้รับความเสียหายก็สามารถที่จะนำตัวมาดำเนินคดีและลงโทษได้ บทบัญญัติเรื่องอายุความในบางประเทศจะมีการกำหนดอายุความไว้สำหรับทุกฐานความผิด แต่ในบางประเทศโดยหลักแล้วคดีอาญาจะไม่มีอายุความโดยถือว่าเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นรัฐสามารถนำผู้กระทำความผิดมาฟ้องเพื่อดำเนินคดีและลงโทษผู้นั้นได้เสมอ ผู้กระทำความผิดไม่อาจอ้างอายุความขึ้นยันรัฐได้ หรือในบางกรณีเป็นไปตามข้อตกลงระหว่างประเทศซึ่งได้มีการตกลงร่วมกันว่าความผิดฐานใดไม่ควรมียุอายุความ ซึ่งการที่แต่ละประเทศได้กำหนดหลักเกณฑ์เรื่องอายุความที่แตกต่างกันไปก็เนื่องจากแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา และการลงโทษของแต่ละประเทศนั้นมีความแตกต่างกัน ในการศึกษานั้นจึงควรศึกษาแนวความคิดของระบบกฎหมายในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil law) และกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี (Common Law) ว่ากลุ่มประเทศเหล่านี้มีแนวคิดในการกำหนดหลักเกณฑ์เรื่องอายุความไว้อย่างไรเพื่อจะได้ทราบหลักการและเหตุผล อันจะทำให้

¹³

Kenny, Courtney Stanhope, Outlines of Criminal Law ed. 17 by Turner(Cambridge University Press 1966, reprinted)no. 639, p 507.

ทราบว่าเหตุใดประเทศไทยจึงมีบทบัญญัติเรื่องอายุความ และบทบัญญัติเรื่องอายุความนั้นเหมาะสมกับความผิดทุกฐานหรือไม่

2.3.1 ประเทศในระบบประมวลกฎหมาย (Civil law)

แนวคิดของประเทศในระบบประมวลกฎหมาย (Civil law) เกี่ยวกับเรื่องอายุความในคดีอาญานั้นโดยหลักจะมีการบัญญัติเรื่องอายุความไว้ในความผิดทุกฐาน โดยเหตุผลเนื่องจากกลุ่มประเทศเหล่านี้เห็นว่าเหตุที่ต้องมีอายุความเนื่องจากเหตุผลดังต่อไปนี้¹⁴

1. กฎแห่งการลืม (la loi de l'oubli) กฎนี้ถือเป็นหลักในการกำหนดอายุความทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา โดยถือว่าเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น การรวบรวมและนำพยานหลักฐานต่างๆ ในที่เกิดเหตุมาพิสูจน์ความผิดแก่ผู้กระทำความผิดที่จะได้ผลดีที่สุดและเกิดความแม่นยำถูกต้องมากที่สุดก็ต่อเมื่อได้กระทำให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาอันรวดเร็ว เนื่องจากหากปล่อยให้ระยะเวลาล่วงเลยไปนานเท่าใดความทรงจำของพยานบุคคลเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ประสบพบมาซึ่งมนุษย์มีขีดจำกัดในการจดจำสิ่งต่างๆ ก็จะมีเหตุการณืที่เกิดขึ้นได้น้อยลงเท่านั้น ความทรงจำเกี่ยวกับพยานหลักฐาน ความแม่นยำในเหตุการณ์ที่ผ่านไปก็จะลดน้อยลงหรือฝ่ายใดก็อาจจะไม่สามารถนำพยานหลักฐานมาสืบให้พิสูจน์ข้อเท็จจริงได้ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มภาระในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงทั้งฝ่ายโจทก์และจำเลยเนื่องจากพยานหลักฐานสูญหายไปตามกาลเวลา อีกทั้งยังจะส่งผลให้การรับฟังพยานหลักฐานในชั้นศาลมีโอกาสผิดพลาดมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้กฎแห่งการลืมนี้ยังหมายความว่าความรวมถึงการที่เมื่อเวลาล่วงเลยไปหรือปล่อยให้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นผ่านไปนานแล้ว ประชาชนก็ไม่สนใจที่จะจดจำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอันเป็นความผิดนั้นไว้อีก กรณีจึงไม่มีประโยชน์อันใดที่จะนำคดีมารื้อฟื้นฟ้องร้องเพื่อให้ศาลพิพากษาลงโทษกันอีก

¹⁴ จิตติ ดิงศภัทย์, ถ้าอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 ตอนที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 4(กรุงเทพมหานคร:

2. การที่คดีขาดอายุความเนื่องจากผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องโทษหลบหนีจากกระบวนการยุติธรรมจนพ้นระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ พฤติการณ์ดังกล่าวแสดงว่า บุคคลนั้นได้รับความทุกข์ทรมานจากการหลบหนีพอสมควรแล้ว กรณีจึงถือว่าเป็นการลงโทษบุคคลนั้นทางหนึ่งจึงไม่มีเหตุผลใดที่จะไปลงโทษบุคคลนั้นซ้ำอีก

3. การที่ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องโทษหลบหนีโดยไม่กระทำความผิดอีกจนพ้นกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดนั้น แสดงให้เห็นว่าบุคคลนั้นระมัดระวังความประพฤติและไม่คิดที่จะกระทำความผิดอีก จึงไม่ควรลงโทษบุคคลอีกแล้ว อายุความและกำหนดระยะเวลาล่วงเลยการลงโทษจึงเป็นนโยบายทางอาญาหนึ่งที่มีผลในการป้องกันการกระทำความผิดอาญาเนื่องจากบุคคลนั้นจะต้องหลบซ่อนโดยไม่กระทำความผิดอาญาใดๆ เกิดขึ้นให้เป็นที่สนใจจนกระทั่งพ้นกำหนดระยะเวลาตามกฎหมาย

ประเทศฝรั่งเศสเป็นตัวอย่างของประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายและมีการกำหนดอายุความในคดีอาญาไว้ ปัจจุบันกฎหมายเรื่องอายุความบัญญัติไว้ใน Code penal [nouveau] โดยหลักการถือว่า เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นถือเป็นการรบกวนความสงบเรียบร้อยของรัฐ ซึ่งรัฐมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประเทศ รัฐจึงเป็นผู้เสียหาย ประเทศฝรั่งเศสพนักงานอัยการแต่เพียงผู้เดียวที่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาแทนรัฐผู้เสียหายที่เป็นประชาชนไม่สามารถที่จะฟ้องคดีอาญาเองได้ เว้นแต่ขอเข้าเป็นคู่ความทางแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาในเรื่องนั้น การสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องคดีอาญาถือเป็นดุลพินิจของพนักงานอัยการที่จะพิจารณาสั่งการ ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นสมควรสั่งฟ้องคดีอาญาในเรื่องใด พนักงานอัยการจะต้องฟ้องคดีดังกล่าวภายในกำหนดอายุความตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ในกรณีที่พนักงานอัยการสั่งฟ้องคดีอาญาเป็นเพียงการชะลอการฟ้องชั่วคราวซึ่งพนักงานอัยการอาจกลับมาฟ้องเป็นคดีใหม่ได้อีกภายในกำหนดอายุความ

อย่างไรก็ตามความผิดบางฐานมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นกรณีพิเศษและเป็นคดีอาญาที่ไม่มีอายุความ เช่น ความผิดในประมวลกฎหมายอาญา เล่มที่ 2 หมวดที่ 1 ความผิดอุกฉกรรจ์เกี่ยวกับมนุษยชาติ การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ หรือคดีอุกฉกรรจ์อื่นๆ ที่กระทำต่อมนุษยชาติ เช่น การเอาคนลงเป็นทาส การลักพาตัว การทรมานหรือดูหมิ่นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยมีเหตุชัก

จงในทางการเมือง ปรัชญา การเหยียดผิว หรือศาสนา และความผิดตามกฎหมายเลข 64-1326 วันที่ 26 ธันวาคม 1964 เกี่ยวกับความผิดตามมติสมัชชาสหประชาชาติในกรณีอาชญากรรมที่กระทำต่อมนุษยชาติตามกฎหมายบัตรศาลระหว่างประเทศ วันที่ 8 สิงหาคม 1945 เป็นคดีอาญาที่ไม่มีอายุความ ซึ่งถือได้ว่าเป็นข้อยกเว้นหลักเรื่องของอายุความ

2.3.2 ประเทศในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common law)

แนวคิดเกี่ยวกับอายุความในคดีอาญาในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common law) นั้นแตกต่างกับประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมาย (Civil law) กล่าวคือ ระบบกฎหมายจารีตประเพณีจะถือว่า เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นถือว่าเป็นการรบกวนความสงบเรียบร้อยของสังคมส่วนรวม ซึ่งรัฐ(กษัตริย์)มีหน้าที่เป็นผู้ดูแลความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงในสิทธิต่างๆ ของบุคคลในรัฐนั้น การฟ้องคดีอาญาจึงเป็นการกระทำแทนรัฐ(กษัตริย์) ประชาชนไม่อาจนำอายุความมาใช้อ้างแก้รัฐ(กษัตริย์)ได้ ประกอบกับในระบบกฎหมายจารีตประเพณีมีแนวคิดที่ว่า กษัตริย์สามารถกระทำการสิ่งใดก็ได้โดยปราศจากความผิด จึงมีผลว่าแม้กษัตริย์จะปล่อยให้คดีอาญาขาดอายุความก็ยังสามารถฟ้องคดีได้ ดังนั้นแนวคิดเกี่ยวกับอายุความในคดีอาญาจึงเกิดหลักเรื่อง "nullum tempus occurit regi" หรือ "อายุความไม่ใช้กับกษัตริย์" (Time does not run against the king) กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นรัฐสามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้เสมอ ไม่ว่าระยะเวลาจะล่วงเลยไปนานเท่าใดก็ตาม

ประเทศอังกฤษถือเป็นประเทศแม่แบบของระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common law) ได้ใช้หลักแนวคิดเรื่อง nullum tempus occurit regi โดยถือว่าการฟ้องคดีอาญาเป็นการกระทำแทนกษัตริย์ ซึ่งจะเห็นได้ว่าคดีสำคัญๆ หลายคดีในประเทศอังกฤษ แม้ระยะเวลาล่วงเลยไปนานเท่าไรก็ตาม ผู้กระทำความผิดก็อาจถูกนำตัวมาพิจารณาพิพากษาลงโทษได้อย่างไรก็ตาม เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปแนวคิดเรื่องอายุความของประเทศอังกฤษก็ได้มีการเปลี่ยนไปจากเดิม กล่าวคือ หลักที่ว่า "อายุความไม่ใช้กับกษัตริย์" นั้นไม่นำไปใช้กับความผิดบางฐานความผิดที่มีอัตราโทษไม่รุนแรง เนื่องจากในบางฐานความผิดหากปล่อยให้ระยะเวลาเนิ่นนานไปอาจจะเกิดผลเสียหายมากกว่า ทั้งการพิสูจน์พยานหลักฐานก็จะทำให้เกิด

ความยุ่งยากในการนำสืบพินัยกรรมทั้งฝ่ายโจทก์และจำเลยเนื่องจากพยานบุคคลไม่สามารถจดจำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้แล้ว หรือบางฐานความผิดการพิจารณาคดีให้เสร็จสิ้นโดยเร็วจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมมากกว่า

2.4 พัฒนาการของการกำหนดอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายไทย

กฎหมายของประเทศไทยได้รับเอาแนวคิดของประเทศฝรั่งเศสซึ่งเป็นประเทศที่ใช้กฎหมายในระบบประมวลกฎหมาย (Civil law) เนื่องจากในช่วงที่ประเทศไทยทำการร่างกฎหมายนั้นประเทศไทยได้ให้นักกฎหมายชาวฝรั่งเศสเข้ามาทำหน้าที่ในตำแหน่งที่ปรึกษาในการร่างกฎหมาย แนวคิดเรื่องอายุความในการฟ้องคดีอาญาและอายุความล่วงเลยการลงโทษจึงได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาตามแบบอย่างของประเทศฝรั่งเศส ดังจะเห็นได้ว่าตั้งแต่กฎหมายลักษณะอาญาถึงประมวลกฎหมายอาญาปัจจุบันจะมีหลักการในการกำหนดอายุความตามแนวความคิดของระบบกฎหมายแบบ Civil law ซึ่งมีการกำหนดอายุความไว้ในทุกฐานความผิด

กฎหมายเรื่องอายุความในคดีอาญาของประเทศไทยมีบัญญัติไว้ตั้งแต่ก่อนประเทศไทยจะใช้ประมวลกฎหมายอาญา โดยมีวิวัฒนาการดังต่อไปนี้¹⁵

กฎหมายลักษณะโจร เป็นกฎหมายอาญาฉบับแรกของประเทศไทย ประกาศใช้ในยุคมัยสุโขทัย โดยจารึกไว้เมื่อปี พ.ศ.1880 – 2000 กฎหมายฉบับนี้มีบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องอายุความในคดีอาญาไว้ กล่าวคือ กำหนดให้อายุความในคดีอาญามีกำหนด 10 ปี ในกรณีที่มีผู้กระทำความผิดร่วมกับโจร หรือรู้เห็นว่าโจรกระทำความผิด ก็จะต้องนำเรื่องมาแจ้งต่อเจ้าพนักงานภายใน 10 ปี เพื่อลงโทษ แต่ถ้าไม่ได้นำความมาแจ้งภายในกำหนด ก็ให้ลงโทษปรับเท่านั้น กฎหมายฉบับนี้แสดงให้เห็นว่านับแต่ประเทศไทยประกาศใช้กฎหมายอาญาก็มีบทบัญญัติเรื่องอายุความบังคับใช้เป็นกรอบระยะเวลาให้ผู้เสียหายนำคดีไปแจ้งต่อเจ้าพนักงานภายในเวลา

¹⁵ ชูวันคา สว่างศรี, “การหยุดนับอายุความ: ศึกษากรณีการหลบหนีจากความยุติธรรม,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), หน้า 8 – 14.

ที่กำหนด มิฉะนั้นคดีจะขาดอายุความ แต่กฎหมายในยุคนั้นแม้จะมีการฟ้องเกินกำหนดซึ่งจะส่งผลให้นำผู้กระทำความผิดมาลงโทษอาญาอื่นไม่ได้ แต่ก็ยังคงลงโทษปรับได้ มิใช่คดีขาดอายุความแล้วศาลจะต้องพิพากษายกฟ้องดังเช่นประมวลกฎหมายอาญาในปัจจุบัน

กฎหมายพระเจ้ามั่งรายหรือมั่งรายราชศาสตร์ เป็นกฎหมายของพระเจ้ามั่งรายกษัตริย์ของล้านนา เมื่อ พ.ศ.1835 ได้บัญญัติถึงอายุความในการฟ้องร้องคดีอาญาไว้โดยฐานความผิดจะมีอายุความ 20 ปี เท่ากัน แต่หากได้มีการกล่าวหาหรือมีการยอมรับว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริงของคู่ความก็สามารถดำเนินคดีได้แม้จะเกิน 20 ปี แล้วก็ตาม

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าอายุความในสมัยกฎหมายพระเจ้ามั่งรายนั้น กฎหมายได้กำหนดอายุความฟ้องร้องไว้ 20 ปี ซึ่งเท่ากับระยะเวลาที่สุุดตามกฎหมายที่ใช้ในปัจจุบัน แต่มีข้อสังเกตว่า อายุความมิได้กำหนดไว้ตายตัวแน่นอนว่าเมื่อพ้นกำหนด 20 ปี นับแต่วันกระทำความผิดแล้วจะไม่สามารถการฟ้องดำเนินคดีได้อันจะทำให้คดีขาดอายุความดังเช่นกฎหมายอาญาในปัจจุบัน แต่จากบทบัญญัติดังกล่าวหากมีการรับว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นของคู่ความก็อาจดำเนินการฟ้องร้องได้แม้ระยะเวลาจะล่วงเลยไปนานเท่าใดก็ตาม จึงเสมือนว่ากฎหมายไม่ได้กำหนดอายุความไว้

กฎหมายตราสามดวง (ประมวลกฎหมายในรัชกาลที่ 1) พ.ศ.2347 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับอายุความในกฎหมายพระอัยการลักษณะรับฟ้อง ซึ่งมีบัญญัติว่าแต่ละฐานความผิดจะต้องนำคดีมาฟ้องร้องภายในระยะเวลาเท่าใด มิฉะนั้น ห้ามมิให้รับฟ้องและดำเนินคดีเพื่อพิจารณาพิพากษาลงโทษอีกต่อไป ซึ่งหลักเกณฑ์การกำหนดอายุความของกฎหมายตราสามดวงมีความใกล้เคียงกับกฎหมายอาญาที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน กล่าวคือ กำหนดอายุความโดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างระวางโทษฐานความผิด หากระวางโทษตามกฎหมายสูง กำหนดระยะเวลาการฟ้องร้องคดีก็จะนานตามไปด้วย เช่น หากราษฎรมีการทะเลาะวิวาทกันถ้าจะ

ฟ้องร้องต้องนำคดีมาฟ้องภายใน 15 วัน* ความผิดที่มีโทษสถานเบาและอาจยอมรับกันได้ต้องฟ้องคดีภายใน 1 เดือน**

ความผิดฐานลักทรัพย์ข้างม้าโคกระบือห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นกำหนด 1 เดือน 10 วัน*** เป็นต้น

กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 เป็นกฎหมายอาญาที่บัญญัติถึงอายุความล่วงเลยการลงโทษไว้เป็นฉบับแรกนับแต่มีกฎหมายอาญาประกาศบังคับใช้มา อีกทั้งกฎหมายฉบับนี้ยังกำหนดระยะเวลาการฟ้องร้องโดยมีหลักเกณฑ์และแนวคิดเช่นเดียวกับกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันมาก ดังที่ได้บัญญัติไว้ในหลายมาตราดังต่อไปนี้

หมวดที่ 9 ว่าด้วยกำหนดเวลาที่จะฟ้องความและที่จะลงโทษในคดีอาญา¹⁶

มาตรา 77 บัญญัติว่า "ความชอบธรรมที่จะร้องฟ้องผู้ใดว่ากระทำความผิดก็ดี หรือที่จะลงอาชญาแก่ผู้ใดตามคำพิพากษาก็ดี ท่านให้ถือว่าเป็นอันระงับด้วยความมรณะภาพของผู้นั้น"

* พระอัยการลักษณะรับฟ้อง บทที่ 11 มาตรา 1 บัญญัติว่า " ทวยราษฎร์ทั้งหลายวิวาทค่าหรือตีกันด้วยเหตุประการใดๆ ถ้าจะร้องฟ้องพิพากษากล่าวหากันให้มาร้องฟ้องแต่ใน 15 วัน พ้นกว่านั้นอย่าให้รับฟ้องไว้บังคับบัญชาเป็นอันขาดทีเดียว"

** พระอัยการลักษณะรับฟ้อง บทที่ 11 มาตรา 1 วรรคสอง บัญญัติว่า "อนึ่งรู้เห็นว่าโจรลักทรัพย์สิ่งของคนไป ข้อความนั้นพอเป็นแต่สินไหมพิน โทษเบาซึ่งจะยอมรับกันได้คตินั้นก็ดี แลความเช่าหรือฝากหรือยืมทรัพย์สิ่งของแก่กัน ประการใดก็ดี และความอาชญาผูกมัดจำนองกันเป็นต้นก็ดี หนึ่งมีผู้ใดบอกเล่าว่าเมียมีชู้ หัวรั้งจกตัวชู้ปรากฏแล้วก็ดี และจับชู้ได้ก็ดี ถ้าจะกล่าวหาฟ้องร้องกัน ท่านให้ฟ้องแต่ในสามเดือนลงมา พ้นนั้นอย่าให้รับบังคับบัญชา ถ้าป่วยไข้แลมีกิจราชการไปกลับมาแล้วให้ฟ้องร้องฟ้องคดีนั้น แต่ในเดือนหนึ่งลงมา พ้นกว่านั้นอย่าให้รับฟ้องไว้พิจารณาเลย"

*** พระอัยการลักษณะรับฟ้อง บทที่ 16 มาตรา 1 บัญญัติว่า "ทรัพย์สิ่งของแลทนายทนายษาข้างม้าโคกระบือหายได้ตัวคืนมาถ้าแลเจ้าทรัพย์จะหาความแก่ผู้ลักควรวให้ว่าแต่ใน 10 วัน เดือน 1 พ้นกว่านั้นไซ้มีใครที่จะว่าความผู้ลักนั้นเลย เพราะหุคมิได้เอามาว่ากฎหมาย แต่แรกได้มานั้น"

¹⁶ พระบริรักษ์นิติเกศกร, กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127, หน้า 54-58.

มาตรา 78 บัญญัติว่า “การฟ้องร้องคดีทางอาชื่อนั้น ถ้ามิได้ยื่นฟ้องต่อศาล ภายในเวลาที่ท่านได้ตั้งไว้เป็นกำหนดไว้ ท่านว่าคดีนั้นขาดอายุความ อย่าให้ศาลรับไว้พิจารณา เลย และอายุความนั้นท่านตั้งเป็นกำหนดไว้ตามประเภทคดีต่างกัันดังนี้ คือ

- (1) คดีที่ความผิดต้องระวางโทษประหารชีวิตหรือ จำคุกจนตลอดชีวิต ให้ฟ้องได้ใน ยี่สิบปี
- (2) คดีที่ความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าเจ็ดปีขึ้นไปจนถึงยี่สิบปี ให้ฟ้องได้ใน สิบห้าปี
- (3) คดีที่ความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าเดือนหนึ่งขึ้นไปจนถึงเจ็ดปี ให้ฟ้องได้ใน ห้าปี
- (4) คดีที่ความผิดต้องระวางโทษอย่างอื่น นอกจากที่กล่าวมานี้ ให้ฟ้องได้ในปีหนึ่ง”

มาตรา 79 บัญญัติว่า “เวลาในระหว่างคดีเรื่องใดอยู่ในศาล คือในระหว่างร้อง ขอ ต่อศาลด้วยประการใดก็ดี ในระหว่างเวลาเรียกหรือจับตัวจำเลยตามหมายสั่งของศาลก็ดี ท่านว่าเป็นเวลาหยุดอายุความมิให้นับเวลาระหว่างคดีที่กล่าวมานี้เข้าในอายุความ”

มาตรา 80 บัญญัติว่า “ในคดีจำพวกความผิดต่อส่วนตัวนั้น ถ้าผู้ที่ควรร้องทุกข์ ได้ตามกฎหมายรู้เรื่องความผิด และรู้จักผู้กระทำความผิดแล้วมิได้ร้องทุกข์ทันสามเดือนไป ท่านว่าคดีนั้น ขาดอายุความ”

มาตรา 81 บัญญัติว่า “ในคดีจำพวกความผิดต่อส่วนตัวนั้น ได้ถอนฟ้องหรือได้ ยอมความต่อกันโดยชอบด้วยกฎหมายแล้วไว้ ท่านว่าหมดความชอบธรรมที่จะเอาคดีนั้นมาร้อง ร้องฟ้องต่อไป”

มาตรา 82 บัญญัติว่า “ผู้ใดศาลได้พิพากษาให้ลงโทษ และยังไม่ได้ตัวมันมา ลงโทษตามคำพิพากษาจนล่วงเลยพ้นเวลาที่ท่านตั้งเป็นกำหนดไว้ในมาตรานี้แล้ว ท่านว่าเป็นอัน เวลาล่วงเลยเสียแล้ว ให้ยกเลิกอย่าลงโทษแก่มันตามคำพิพากษานั้นเลย

- (1) โทษประหารชีวิต หรือจำคุกจนตลอดชีวิต ยี่สิบปีเป็นพันกำหนด
- (2) โทษจำคุกกว่าเจ็ดปีขึ้นไปจนถึงยี่สิบปี สิบห้าปีเป็นพันกำหนด
- (3) โทษอย่างอื่นๆ ห้าปีเป็นพันกำหนด”

มาตรา 83 บัญญัติว่า “กำหนดเวลาล่วงเลยในการลงอาชญา นั้น ท่านให้นับตั้งแต่วันพิพากษาโทษอันเป็นคำพิพากษาชั้นที่สุดของคดีเรื่องนั้น หรือ อีกนัยหนึ่งท่านให้นับตั้งแต่วันมันผู้ต้องโทษนั้นพ้นอาชญาไป แต่ท่านมิให้นับเวลาซึ่งดการลงอาชญาไว้ตามกฎหมายนั้นเข้าไปในเวลาล่วงเลยการลงอาชญา”

มาตรา 84 บัญญัติว่า “เวลาล่วงเลยในการลงอาชญา นั้น เป็นอันหยุดมิให้นับในระหว่างเวลาที่มีเหตุการณ์เหล่านี้คือ

- (1) เมื่อจับตัวมันผู้ต้องโทษได้
- (2) เมื่อเจ้าพนักงานผู้มีตำแหน่งหน้าที่สำหรับให้ลงอาชญาได้สั่งให้ทำโทษ”

มาตรา 85 บัญญัติว่า “ถ้ากำหนดอายุความก็ดี กำหนดเวลาล่วงเลยในการลงอาชญาก็ดี ต้องหยุดด้วยประการใดๆ ท่านให้ตั้งต้นนับกำหนดไปใหม่แต่วันที่หยุดนั้น”

มาตรา 86 บัญญัติว่า “กำหนดอายุความ และกำหนดเวลาล่วงเลยในการลงอาชญาถึงผู้ต้องหาจะมีได้ชอร่อง ก็ให้คงใช้ตามท่านบัญญัติไว้จงทุกประการ”

บทกฎหมายข้างต้นเป็นกฎหมายที่บัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 โดยหากพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายอาญาฉบับที่ใช้อยู่ปัจจุบันยังคงหลักการและเหตุผลโดยยึดถือตามแบบของกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 นี้ กล่าวคือ อายุความในคดีอาญาจะสัมพันธ์กับฐานความผิดหากความผิดฐานใดมีระวางโทษร้ายแรงระยะเวลาที่นำคดีมาฟ้องร้องหรือลงโทษก็จะเนิ่นนานกว่า ซึ่งอายุความในการฟ้องคดีและอายุความล่วงเลยการลงโทษที่ยาวนานที่สุดตามกฎหมายของประเทศไทยคงมีกำหนดระยะเวลาเพียง 20 ปี เท่านั้น

อย่างไรก็ตาม กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องอายุความ สะดุดหยุดลง ซึ่งในประมวลกฎหมายอาญาปัจจุบันมิได้มีการบัญญัติไว้ด้วย กล่าวคือ มาตรา 79 แห่งกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 กำหนดว่า “เวลาในระหว่างคดีเรื่องใดอยู่ในศาล หรือ ในระหว่างร้องขอต่อศาลด้วยประการใดก็ดี ในระหว่างเวลาเรียกหรือจับตัวจำเลยตามหมายสั่ง ของศาลก็ดี ท่านว่าเป็นเวลาหยุดอายุความมิให้นับเวลาระหว่างคดีที่กล่าวมานี้เข้าในอายุความ” มาตรานี้หมายความถึง เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลแล้ว แม้ว่าจะยังไม่ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาศาลด้วย ก็ตาม และต่อมาได้ตัวผู้กระทำความผิดมาหลังจากล่วงเลยกำหนดระยะเวลาอายุความแล้ว ก็ไม่ทำให้คดีขาดอายุความยังคงสามารถพิจารณาพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดได้

- ปัจจุบันประเทศไทยกฎหมายเรื่องอายุความได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมาย อาญา หมวด 9 โดยอาจประเภทของอายุความเป็น 4 กลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้¹⁷

1. อายุความในการร้องทุกข์
2. อายุความในการฟ้องคดี
3. อายุความภายหลังการฟ้องคดี
4. อายุความในการลงโทษ

1. อายุความในการร้องทุกข์หรือในการฟ้องคดีความผิดอันยอมความได้ บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 ซึ่งกำหนดว่า “ภายใต้บังคับมาตรา 95 ในกรณีความผิดอันยอมความได้ถ้าผู้เสียหายมิได้ร้องทุกข์ภายในสามเดือน นับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด เป็นอันขาดอายุความ”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 บัญญัติว่า “พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง

¹⁷ ประเทือง ธนียผล และคณะ, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยเรื่องการสืบค้นแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดอายุความทางอาญาในบริบทสังคมไทย, หน้า 8 - 12.

แต่ถ้าเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว ห้ามมิให้ทำการสอบสวนเว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ”

ในความผิดที่กฎหมายบัญญัติให้ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดสามารถยอมความกันได้เองหรือที่เรียกว่าคดีความผิดต่อส่วนตัวนั้น เนื่องจากเป็นความผิดที่มีผลกระทบต่อสิทธิส่วนตัวของผู้เสียหายที่ถูกกระทบโดยตรงและเป็นคดีที่ส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมค่อนข้างน้อย เช่น คดีความผิดฐานหมิ่นประมาท คดีความผิดเกี่ยวกับเพศในบางฐานความผิด คดีความผิดฐานยกยอกททรัพย์ คดีความผิดฐานฉ้อโกง คดีความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ เป็นต้น วัตถุประสงค์ของกฎหมายในคดีความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้จึงมองว่า ความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้นั้นเป็นการกระทำที่กระทบต่อสิทธิส่วนตัวของผู้เสียหายเป็นหลัก ผู้เสียหายที่ได้รับผลกระทบจึงมีสิทธิที่จะตัดสินใจเองว่าต้องการที่จะฟ้องร้องหรือประสงคิให้ผู้กระทำความผิดนั้นได้รับโทษหรือไม่ หากผู้เสียหายไม่พอใจเอาความแล้วรัฐก็ไม่ควรที่จะไปยุ่งเกี่ยวดำเนินคดีต่อไปอีก ดังนั้นความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้กับความผิดอันยอมความไม่ได้จึงมีความแตกต่างกัน โดยคดีความผิดต่อส่วนตัวกฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับขั้นตอนการสืบสวนสอบสวนไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 ซึ่งบัญญัติไว้โดยถือเป็นเรื่องของพนักงานสอบสวนว่า การจะเริ่มสืบสวนสอบสวนในคดีความผิดต่อส่วนตัวได้นั้นจะต้องมีการร้องทุกข์โดยผู้เสียหายตามระเบียบก่อน ซึ่งถือเป็นหลักระเบียบปฏิบัติของเจ้าพนักงานตำรวจ ทั้งจะส่งผลถึงการฟ้องคดีของพนักงานอัยการอีกด้วย ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 ได้กำหนดอายุความในการร้องทุกข์ไว้ว่าผู้เสียหายต้องร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน มิฉะนั้นคดีเป็นอันขาดอายุความ และการร้องทุกข์ของผู้เสียหายเพื่อให้มีการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดในความผิดส่วนตัวนั้นนอกจากจะต้องกระทำภายในระยะเวลา 3 เดือน นับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดแล้วยังต้องอยู่ภายใต้บังคับมาตรา 95 ด้วย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 ดังนี้จึงหมายความว่า แม้ผู้เสียหายจะร้องทุกข์ภายใน 3 เดือนแล้ว แต่การฟ้องคดีอาญาในความผิดส่วนตัวก็ยังคงกระทำภายในอายุความการฟ้องคดีตามมาตรา 95 ด้วย

ศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 122/2528 และ 2253/2531 ตัดสินโดยวางแนว เป็นบรรทัดฐานไว้ว่า คดีความผิดอันยอมความได้ หากโจทก์มิได้ร้องทุกข์และนำคดีมาฟ้องเอง เมื่อพ้นกำหนด 3 เดือน นับแต่วันรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด คดีเป็นอันขาดอายุความ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 จากคำพิพากษาฎีกาดังกล่าว ในกรณีที่ผู้เสียหาย ต้องการฟ้องคดีเองโดยมิได้แจ้งความร้องทุกข์ไว้จึงต้องฟ้องภายในเวลา 3 เดือน ด้วย เว้นแต่ ผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนภายใน 3 เดือน แล้ว กรณีจึงจะไปใช้อายุความทั่วไป ตามมาตรา 95 ดังนี้ กำหนดอายุความในการร้องทุกข์ตามมาตรา 96 จึงเป็นทั้งอายุความใน การฟ้องคดีความผิดอันยอมความได้ในกรณีที่ผู้เสียหายไม่ได้แจ้งความร้องทุกข์ด้วยเช่นกัน

2. อายุความในการฟ้องคดี

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 บัญญัติว่า "ในคดีอาญา ถ้ามิได้ฟ้องและได้ตัว ผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในกำหนดดังต่อไปนี้ นับแต่วันกระทำความผิดเป็นอันขาด อายุความ

- (1) ยี่สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือ จำคุก ยี่สิบปี
- (2) สิบห้าปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าเจ็ดปีแต่ไม่ถึงยี่สิบปี
- (3) สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งปีถึงเจ็ดปี
- (4) ห้าปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งเดือนถึงหนึ่งปี
- (5) หนึ่งปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งเดือนลงมา หรือ ต้องระวางโทษอย่างอื่น"

กฎหมายอาญาได้กำหนดอายุความในการฟ้องคดีไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 เพื่อให้มีการนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องร้องต่อศาลภายในกำหนดเวลา หากมิได้ ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าว คดีก็เป็นอันขาดอายุความ ซึ่งผลของคดีขาดอายุความฟ้องร้องจะทำให้สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องระงับลงตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 อันจะส่งผลให้การฟ้องคดีไม่สามารถกระทำได้

อีกต่อไป และแม้ว่าจำเลยจะไม่ได้ยกขึ้นอ้างเป็นข้อต่อสู้ศาลก็ต้องยกปัญหาข้อกฎหมายเรื่องอายุความนี้ขึ้นพิจารณาเอง เพราะปัญหาดังกล่าวถือเป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชนซึ่งศาลสามารถหยิบยกขึ้นวินิจฉัยเองได้ แม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185

จากบทบัญญัติมาตรา 95 ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยได้กำหนดอายุความโดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างความร้ายแรงของโทษที่ระวางไว้สำหรับฐานความผิดแต่ละฐานที่มีการฟ้องกับกำหนดระยะเวลาที่จะฟ้องร้องว่าจะสั้นหรือยาว อย่างไรก็ตามมีคำพิพากษาฎีกาที่ 5494/2534 (ประชุมใหญ่) ตัดสินวางหลักเป็นแนวบรรทัดฐานไว้ว่า "อายุความฟ้องคดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 ต้องถือตามอัตราโทษของความผิดที่ศาลพิจารณาได้ ความ ไม่ใช่พิจารณาจากข้อหาหรือฐานความผิดที่โจทก์ฟ้อง" ดังนี้ แม้ผู้กล่าวหาจะแจ้งความร้องทุกข์เพื่อประสงค์ให้ศาลพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดในข้อหาที่ร้ายแรงกว่าความเป็นจริงที่ศาลพิจารณาได้ความเช่นนี้ตามคำพิพากษาของศาลฎีกาประชุมใหญ่ดังกล่าวได้วางหลักไว้ว่าศาลจะพิจารณาอายุความจากข้อหาที่ศาลพิจารณาได้ความเท่านั้น เช่น โจทก์ฟ้องจำเลยในข้อหาพยายามฆ่า แต่ทางพิจารณาในชั้นศาลกลับได้ความว่าเป็นเพียงการทำร้ายร่างกายเท่านั้น อายุความในคดีนี้ก็ต้องพิจารณาระวางโทษในความผิดฐานทำร้ายร่างกาย

มีข้อสังเกตว่ามาตรา 95 นี้ถือเอาเวลาที่ฟ้องคดีต่อศาลเป็นหลัก กล่าวคือ หากได้ตัวผู้กระทำความผิดมาอยู่ในอำนาจศาลแล้ว ผู้กระทำความผิดหลบหนีหรือวิกลจริตระหว่างนั้นอายุความจะเริ่มนับใหม่ตามมาตรา 95 วรรคสอง แต่ถ้าผู้กระทำความผิดยังไม่อยู่ในอำนาจศาล เช่น อยู่ในระหว่างการสอบสวนหากผู้กระทำผิดหลบหนีหรือวิกลจริตนั้นอายุความจะไม่เริ่มนับใหม่ แต่ระยะเวลาจะเดินต่อไปเรื่อยๆ นับแต่วันที่กระทำความผิด เพราะกรณีดังกล่าวถือว่ายังมีได้มีการฟ้องและได้ตัวผู้กระทำผิดมายังศาล

การพิจารณาว่าความผิดฐานใดมีอายุความตามอนุมาตราใดที่กำหนดไว้ในมาตรา 95 แห่งประมวลกฎหมายอาญานั้น จะต้องปรับตามระวางโทษในความผิดนั้นๆ เช่น ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปีก็ให้เอาโทษจำคุกสามปีนี้เป็นหลักในการปรับกับอนุมาตราใดมาตราหนึ่งของมาตรา 95 ซึ่งจะ

ปรับได้กับ (3) คือมีอายุความสิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งปีถึงเจ็ดปี เป็นต้น

ความผิดในบางมาตราที่กฎหมายกำหนดระวางโทษขั้นต่ำและขั้นสูงไว้ เช่นความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัสตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 297 กฎหมายกำหนดว่า ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสิบปี ก็ให้เอาโทษขั้นสูง คือ สิบปีเป็นหลักในการปรับเทียบกับอายุความตามมาตรา 95 และในกรณีที่กฎหมายมีบทเพิ่มโทษ เช่น ความผิดฐานชิงทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 339 ถ้าเป็นชิงทรัพย์ธรรมดาต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงสิบปี แต่ถ้าการชิงทรัพย์เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ต้องระวางโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตตามมาตรา 339 วรรคท้าย ก็ให้เอาโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตเป็นหลักเพื่อปรับเทียบอายุความความตามมาตรา 95 และในกรณีเช่นเดียวกัน ถ้าเป็นความผิดที่กฎหมายกำหนดระวางโทษไม่เต็มอัตราสำหรับความผิดสำเร็จ เช่น การพยายามกระทำความผิด หรือเป็นผู้สนับสนุน หรือใช้ให้กระทำความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 80, 84, 85, 86 เช่น ในการพยายามกระทำความผิดตามมาตรา 80 ต้องระวางโทษสองในสามส่วนของโทษที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดสำเร็จ ถ้ากระทำความผิดข้อหาพยายามฆ่าตามมาตรา 288 ในกรณีความผิดสำเร็จ ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิตหรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี แต่ถ้าเป็นข้อหาพยายามฆ่าต้องระวางโทษสองในสามก็เอามาตรา 52 มาคำนวณว่าได้ผลเป็นโทษเท่าใด สำหรับโทษประหารชีวิตเมื่อลดลงสองในสามก็ต้องลดอัตราโทษลงหนึ่งในสามตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 52 (1) เป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตแล้วกำหนดอายุความตามระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต ถ้าเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตก็ใช้มาตรา 53 ลดโดยอัตโนมัติ โดยให้เปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุกห้าสิบปีแล้วปรับลดอัตราลงหนึ่งในสามแล้วจึงนำมาปรับเทียบกับอนุมาตราใดมาตราหนึ่งตามมาตรา 59

การเริ่มนับอายุความ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 บัญญัติว่า “นับแต่วันกระทำความผิด” ในเรื่องวันกระทำความผิดแยกพิจารณาได้เป็น 3 กรณี ดังนี้¹⁸

¹⁸ พัทธน์ จักรางกูร และภัทรพร จักรางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1, หน้า 576.

1. ความผิดที่กระทำสำเร็จในครั้งเดียว อายุความจะเริ่มนับแต่วันที่ผู้กระทำความผิดได้ทำผิดสำเร็จ เช่น การฆ่าคนโดยยิงด้วยปืน อายุความเริ่มนับแต่วันที่ผู้กระทำความผิดได้ยิงปืน อันเป็นการฆ่านัดสุดท้าย และในกรณีที่ความผิดจะมีผลต่างหากจากการกระทำเช่น การทำร้ายร่างกายจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัส การนับอายุความจะเริ่มนับตั้งแต่วันที่ความผิดเกิดขึ้น มิใช่เริ่มนับวันที่ได้รับอันตรายสาหัสหรือผลแห่งการกระทำความผิดเกิดขึ้น¹⁹

2. ความผิดต่อเนื่องกัน ได้แก่การกระทำความผิดอย่างเดียวกัน ซึ่งกระทำแล้วหยุดไป แล้วกระทำซ้ำโดยใช้โอกาสอันเดียวกัน หรือใช้โอกาสอันเกี่ยวเนื่องกันนั้น เช่น ตำรวจคร่าขาวไปกระทำซ้ำเราหลายครั้ง อายุความเริ่มนับแต่วันที่ข่มขืนทำซ้ำเราครั้งสุดท้าย

3. ความผิดถาวร เช่น มีอาวุธปืนไว้ในความครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต เมื่อได้อาวุธปืนได้พ้นจากการครอบครอง อายุความก็จะเริ่มนับเมื่อนั้น

นอกจากอายุความในการฟ้องคดีอาญาดังได้กล่าวมาข้างต้นแล้วยังมีอายุความในการฟ้องขอให้กักกันด้วย ซึ่งบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 97 ที่กำหนดว่า "ในการฟ้องขอให้กักกัน ถ้าจะฟ้องภายหลังการฟ้องคดีอันเป็นมูลให้เกิดอำนาจฟ้องขอให้กักกัน ต้องฟ้องภายในกำหนดหกเดือนนับแต่วันที่ฟ้องคดีนั้น มิฉะนั้นเป็นอันขาดอายุความ" อายุความฟ้องขอให้กักกันเป็นการฟ้องขอให้ศาลใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 39 (1) คือการกักกัน ซึ่งถือเป็นมาตรการทางอาญาที่ใช้ในการควบคุมผู้กระทำความผิด ตดินิสัยไว้ให้อยู่ภายในเขตกำหนดเท่านั้น อันเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสดังจะกระทำความผิดซ้ำอีก ทั้งยังเป็นการตดินิสัยและฝึกหัดอาชีพให้ผู้กระทำความผิดได้มีโอกาสในการทำงานหารายได้หลังจากพ้นกำหนดการกักกัน ซึ่งจะเป็นการป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิด หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 43 บัญญัติไว้ว่า "การฟ้องขอให้กักกันเป็นอำนาจของพนักงานอัยการโดยเฉพาะ และจะขอรวมกันไปฟ้องคดีอันเป็นมูลให้เกิดอำนาจฟ้องขอให้กักกัน

¹⁹

Bouzat & Pinatel, Traite de droit Penal et de Criminologie Tom I. Droit Penal General(1963 no.1064 p.820

หรือจะฟ้องภายหลังก็ได้" ดังนี้ อำนาจในการฟ้องขอให้กักกันจึงเป็นอำนาจของพนักงานอัยการเท่านั้น ราษฎรแม้เป็นผู้เสียหายก็ไม่มีอำนาจฟ้องขอให้กักกันได้ ซึ่งหากพนักงานอัยการฟ้องคดีขอให้กักกันรวมไปกับคดีอาญาอันเป็นมูลเหตุให้เกิดอำนาจฟ้องขอให้กักกันก็จะไม่เกิดปัญหาเรื่องอายุความ แต่หากมีการนำคดีมาฟ้องขอให้กักกันในภายหลังต่างหากจากการฟ้องคดีอาญาอันเป็นมูลเหตุให้เกิดอำนาจฟ้องขอให้กักกันแล้ว ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 97 ได้กำหนดให้ต้องนำคดีมาฟ้องภายในหกเดือนนับแต่วันที่ได้มีการฟ้องคดีอันเป็นมูลให้เกิดอำนาจฟ้องขอให้กักกันนั้น มิฉะนั้นคดีฟ้องขอให้กักกันก็เป็นอันขาดอายุความ อย่างไรก็ตามหากพนักงานอัยการจะฟ้องขอให้กักกันรวมไปกับฟ้องคดีอาญาที่จำเลยกระทำความผิดก็ต้องฟ้องภายในกำหนดอายุความสำหรับความผิดอันเป็นมูลให้เกิดอำนาจฟ้องขอให้กักกันนั้นด้วย เพราะถ้าความผิดอันเป็นมูลฟ้องขอให้กักกันขาดอายุความแล้ว ก็จะส่งผลให้การฟ้องขอให้กักกันขาดอายุความไปด้วย

3.อายุความภายหลังการฟ้องคดี

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคสอง บัญญัติว่า "ถ้าได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลแล้ว ผู้กระทำความผิดหลบหนีหรือวิกลจริต และศาลสั่งงดการพิจารณาไว้จนเกินกำหนดดังกล่าวแล้วนับแต่วันที่หลบหนีหรือวันที่ศาลสั่งงดการพิจารณาก็ให้ถือว่าเป็นอันขาดอายุความเช่นเดียวกัน"

อายุความภายหลังการฟ้องคดีนั้นเป็นกรณีที่โจทก์ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาศาลภายในกำหนดอายุความตามมาตรา 95 วรรคแรก แล้ว แต่ระหว่างพิจารณาคดีของศาล จำเลยได้หลบหนีหรือกลายเป็นคนวิกลจริตจนศาลต้องสั่งงดการพิจารณาคดีไว้ก่อน กรณีจึงต้องเริ่มนับอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคแรก (1) ถึง (5) ใหม่ โดยจะเริ่มนับแต่วันที่จำเลยหลบหนี หรือวันที่ศาลสั่งให้งดการพิจารณาไว้เนื่องจากจำเลยวิกลจริต ซึ่งหากไม่สามารถจับตัวจำเลยที่หลบหนีได้หรือจำเลยยังไม่หายวิกลจริตหรือไม่สามารถต่อสู้อคดีได้จนพ้นกำหนดระยะเวลาตามมาตรา 95 วรรคแรก (1) ถึง (5) คดีก็เป็นอันขาดอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคสอง รัฐก็ไม่อาจนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้อีก

เหตุผลที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคสอง กำหนดว่าแม้มีการฟ้องคดี ภายในอายุความตามมาตรา 95 วรรคแรก แล้วจำเลยหลบหนีการดำเนินกระบวนการหรือ การที่จะนำตัวจำเลยเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมก็จะต้องกระทำภายในอายุความเช่นกัน เนื่องจาก หลักการพิจารณาและสืบพยานในคดีอาญานั้นจะต้องทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยตามประมวล กฎหมายอาญา มาตรา 172 วรรคแรก* ดังนั้น หากจำเลยหลบหนีศาลก็จะดำเนินกระบวนการ พิเคราะห์และสืบพยานต่อไปไม่ได้ทางปฏิบัติของศาลเนื่องจากกรณียังไม่แน่ว่าจะจับจำเลยได้ เมื่อใด ศาลจึงจะมีคำสั่งให้จำหน่ายคดีชั่วคราวและออกหมายจับจำเลย หากจับจำเลยได้เมื่อใด ก็จะยกคดีขึ้นพิจารณาต่อไป ซึ่งหมายจับดังกล่าวนี้ศาลออกโดยตามอำนาจในประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 (2)** และหมายจับคงมีผลใช้ได้อยู่จนกว่าจะจับจำเลยได้ แต่ถ้าไม่สามารถจับจำเลยได้จนคดีขาดอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 นับแต่ วันที่จำเลยหลบหนี หมายจับนั้นก็สิ้นผลไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68* จึงไม่อาจใช้หมายจับดังกล่าวจับกุมจำเลยได้โดยชอบด้วยกฎหมายอีกต่อไป

อย่างไรก็ตามถ้าเป็นกรณีที่จำเลยหลบหนีไประหว่างรอฟังผลคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 182 วรรคสาม กำหนดว่า "ถ้ามีเหตุสงสัย ว่าจำเลยหลบหนีหรือจงใจไม่มาฟังคำพิพากษา ให้ศาลออกหมายจับจำเลย" ดังนั้นหากได้ออก หมายจับจำเลยแล้วแต่ไม่ได้ตัวจำเลยมาภายในหนึ่งเดือน นับแต่วันออกหมายจับ ก็ให้ศาลอ่าน คำพิพากษาลับหลังจำเลยได้ และให้ถือว่าจำเลยได้ฟังคำพิพากษาแล้ว เมื่อศาลได้อ่าน คำพิพากษาลับหลังจำเลยแล้ว จะมีผลตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98 ซึ่งกำหนดว่าเมื่อ ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้ใด ผู้นั้นยังมีได้รับโทษกิติ ได้รับโทษแต่ยังไม่ครบถ้วนโดย

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคแรก บัญญัติว่า "การพิจารณาและสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น..."

** ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 (2) บัญญัติว่า "เหตุที่จะออกหมายจับได้ มีดังต่อไปนี้ (2) เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะ หลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันควรประการอื่น..."

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 68 บัญญัติว่า "หมายจับคงใช้ได้อยู่จนกว่าจะจับได้ เว้นแต่ ความผิดอาญาตามหมายนั้นขาดอายุความหรือศาลซึ่งออกหมายนั้นได้ถอนหมายคืน"

หลบหนีคดี ถ้ายังมีตัวผู้นั้นมาเพื่อรับโทษนับแต่วันที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดหรือนับแต่วันที่ผู้กระทำความผิดหลบหนี แล้วแต่กรณี เกินกำหนดเวลาตามที่กำหนดไว้ในมาตราดังกล่าวนี้ เป็นอันล่วงเลยการลงโทษ จะลงโทษผู้นั้นอีกไม่ได้ โดยหลักของอายุความล่วงเลยการลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98 นี้จะกล่าวโดยละเอียดในข้อต่อไป

4. อายุความล่วงเลยการลงโทษหรืออายุความในการลงโทษ

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 98 บัญญัติว่า “เมื่อได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้ใด ผู้นั้นยังมีได้รับโทษก็ดี ได้รับโทษแต่ยังไม่ครบถ้วนโดยหลบหนีก็ดี ถ้ายังมีตัวผู้นั้นมาเพื่อรับโทษ นับแต่วันที่มีคำพิพากษาถึงที่สุด หรือนับแต่วันที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีแล้วแต่กรณีเกินกำหนดเวลาดังต่อไปนี้ เป็นอันล่วงเลยเวลาการลงโทษ จะลงโทษผู้นั้นมิได้

- (1) ยี่สิบปี สำหรับโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิตหรือจำคุกยี่สิบปี
- (2) สิบห้าปี สำหรับโทษจำคุกกว่าเจ็ดปีแต่ยังไม่ถึงยี่สิบปี
- (3) สิบปี สำหรับโทษจำคุกกว่าหนึ่งปีถึงเจ็ดปี
- (4) ห้าปี สำหรับโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีลงมาหรือโทษอย่างอื่น”

ระยะเวลาที่กำหนดไว้ในมาตรา 98 เป็นกำหนดระยะเวลาเช่นเดียวกับระยะเวลาที่กำหนดไว้สำหรับอายุความในการฟ้องคดีตามมาตรา 95 โดยกฎหมายพิจารณาจากระดับความร้ายแรงของโทษที่ผู้กระทำความผิดจะต้องถูกลงโทษในแต่ละฐานความผิดที่ได้กระทำ คำว่า “โทษที่กำหนด” ตามมาตรา 98 นั้นหมายความว่าถึงโทษตามคำพิพากษาถึงที่สุดที่ศาลพิพากษาลงโทษ โดยมีการเพิ่มหรือลดโทษแล้ว แต่มิได้หมายความว่ารวมถึงโทษที่อาจจะลดลงด้วยเหตุอื่นๆ เช่น การอภัยโทษ เปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา หรือโดยได้รับโทษมาบ้างแล้วหลบหนีไป เป็นต้น²⁰ อย่างไรก็ดี แม้คดีจะขาดอายุความล่วงเลยการลงโทษก็ไม่มีผลลบล้างคำพิพากษาที่ให้ลงโทษอันถึงที่สุดนี้แล้ว ดังนี้ ความรับผิดชอบทางแพ่งตามคำพิพากษานั้นจึงยังมีอยู่ โทษที่พิพากษาลงโทษ

²⁰ จิตติ ดิงศักดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 ตอนที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 4, หน้า 1090.

จำเลยแล้วก็ไม่ต้องเพิกถอนไป เพราะการที่คดีขาดอายุความดังกล่าวนี้เป็นการล่วงเลยไปเฉพาะโทษที่ยังไม่ได้ลงเท่านั้น เช่น กรณีที่ชำระค่าปรับตามคำพิพากษาแล้วหรือทรัพย์สินที่ศาลพิพากษาให้ริบแล้วก็ไม่ต้องเพิกถอนไป นอกจากนี้ถ้าจำเลยไปกระทำความผิดขึ้นในภายหลัง กรณีอาจใช้วิธีการกักกันตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 41 หรือ เพิ่มโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 92 หรือ 93 ได้ เนื่องจากตามบทบัญญัติมาตราดังกล่าวเหล่านี้ถือเอาการที่จำเลยได้เคยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกเป็นสำคัญ จำเลยจะได้รับโทษจริงตามคำพิพากษาหรือไม่ไม่สำคัญ แต่ถ้าเป็นกรณีการที่ศาลพิพากษาโดยให้เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นกักขังตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 23 หรือรอการลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 นั้น จะถือเอาการที่จำเลยเคยถูกจำคุกมาก่อนเป็นสำคัญ ดังนี้ ถ้าผู้กระทำความผิดหลบหนีจนคดีขาดอายุความโดยที่ยังมิได้ถูกจำคุกจริง ผู้นั้นก็อาจจะได้รับประโยชน์ตามมาตรา 23 และ 56 ได้²¹

วันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำเลย คือวันที่คดีถึงที่สุดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 147* ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15** หากภายหลังจากศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้ใดนั้น นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้กระทำความผิด หรือนับแต่วันที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีแล้วปรากฏว่าไม่ได้ตัวผู้กระทำความผิดมารับโทษหรือได้รับโทษแต่ยังไม่ครบถ้วนแล้วหลบหนีไป

²¹ เรื่องเดียวกัน หน้า 1093.

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 147 บัญญัติว่า “คำพิพากษาหรือคำสั่งใดซึ่งตามกฎหมายจะอุทธรณ์หรือฎีกาหรือมีคำขอให้พิจารณาใหม่ไม่ได้นั้น ให้ถือว่าเป็นที่สุดตั้งแต่วันที่ได้อ่านเป็นต้นไป

คำพิพากษาหรือคำสั่งใด ซึ่งอาจอุทธรณ์ฎีกา หรือมีคำขอให้พิจารณาใหม่ได้นั้น ถ้ามิได้อุทธรณ์ ฎีกาหรือร้องขอให้พิจารณาใหม่ภายในเวลาที่กำหนดไว้ ให้ถือว่าเป็นที่สุดตั้งแต่ระยะเวลาเช่นว่านั้นได้สิ้นสุดลง ถ้าได้มีอุทธรณ์ฎีกา หรือมีคำขอให้พิจารณาใหม่ และศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาหรือศาลชั้นต้นซึ่งพิจารณาคดีเรื่องนั้นใหม่ มีคำสั่งให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความที่บัญญัติไว้ในมาตรา 132 คำพิพากษาหรือคำสั่งเช่นว่านั้น ให้ถือว่าเป็นที่สุดตั้งแต่วันที่มิคำสั่งให้จำหน่ายคดีจากสารบบความ...”

** ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 บัญญัติว่า “วิธีพิจารณาข้อใดซึ่งประมวลกฎหมายนี้มีบัญญัติไว้โดยเฉพาะให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้”

ก็ดี อายุความล่วงเลยการลงโทษจะเริ่มนับไปเรื่อยๆ จนครบระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามมาตรา 98 หากพ้นกำหนดแล้วแม้ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาก็ไม่สามารถลงโทษผู้นั้นได้อีก

โทษตามมาตรา 98 นี้หมายความถึงเฉพาะโทษประหารชีวิต โทษจำคุก และโทษอย่างอื่น ไม่รวมถึงโทษกักขังและริบทรัพย์ซึ่งบัญญัติไว้โดยเฉพาะในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 99 แล้ว

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 99 วรรคแรก บัญญัติว่า “การยึดทรัพย์สิน ใช้ค่าปรับหรือการกักขังแทนค่าปรับ ถ้ามิได้ทำภายในกำหนดห้าปีนับแต่วันที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุด จะยึดทรัพย์สินหรือกักขังมิได้”

อายุความตามมาตรา 99 นี้ถือเป็นหลักเรื่องอายุความล่วงเลยการยึดทรัพย์สิน ใช้ค่าปรับหรือกักขังแทนค่าปรับซึ่งตามมาตรา 99 วรรคแรก เป็นกรณีที่จำเลยมิได้ถูกพิพากษาให้จำคุก หากจำเลยถูกพิพากษาให้จำคุกและปรับด้วย กรณีจะเข้ามาตรา 99 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “ความในวรรคแรกมิให้ใช้บังคับในกรณีการกักขังแทนค่าปรับซึ่งทำต่อเนื่องกับการลงโทษจำคุก” ดังนี้หากเป็นการกักขังแทนค่าปรับซึ่งทำต่อเนื่องกับการลงโทษจำคุกตามมาตรา 99 วรรคสอง จะไม่มีอายุความล่วงเลยการกักขังแทนค่าปรับ ทั้งนี้เพราะจะต้องลงโทษจำคุกซึ่งเป็นโทษหนักให้หมดเสียก่อนแล้วจึงจะลงโทษกักขังแทนค่าปรับซึ่งเป็นโทษเบากว่าได้ โดยจำเลยอาจถูกจำคุกมีกำหนดเวลาเกินกว่าห้าปีก็ไม่ถือว่าคดีขาดอายุความ

อายุความในการบังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัย หมายถึง ระยะเวลาในการบังคับ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองความปลอดภัยในสังคม ซึ่งประกอบไปด้วยการกักกัน การห้ามเข้าเขตกำหนด การเรียกประกันทัณฑ์บน การคุมตัวไว้ในสถานพยาบาล หรือการห้ามประกอบอาชีพบางอย่าง โดยจะต้องถูกบังคับตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด หากไม่ได้มีการบังคับตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดจะบังคับตามคำสั่งนั้นไม่ได้

อายุความล่วงเลยการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยนั้น แบ่งออกได้เป็น 2 กรณีคือ

ก) กรณีกักกันตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 100 ซึ่งบัญญัติว่า “เมื่อได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้กักกันผู้ใด ถ้าผู้นั้นยังมีได้รับการกักกันก็ดี ได้รับการกักกันแต่ยังไม่ครบถ้วนโดยหลบหนีก็ดี ถ้าพ้นกำหนดสามปีนับแต่วันที่พ้นโทษโดยได้รับโทษตามคำพิพากษาแล้วหรือโดยล่วงเลยการลงโทษหรือนับแต่วันที่ผู้นั้นหลบหนีระหว่างเวลาที่ต้องกักกัน เป็นอันล่วงเลยการกักกัน จะกักกันผู้นั้นไม่ได้”

ข) กรณีบังคับตามคำสั่งศาลเกี่ยวกับการทำทัณฑ์บนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 101 ที่บัญญัติว่า “การบังคับตามคำสั่งของศาลตามความในมาตรา 46 หรือการร้องขอให้ศาลสั่งให้ใช้เงินเมื่อผู้ทำทัณฑ์บนประพฤติผิดทัณฑ์บนตามความในมาตรา 47 นั้น ถ้ามิได้บังคับหรือร้องขอภายในกำหนดสองปีนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งหรือนับแต่วันที่ผู้ทำทัณฑ์บนประพฤติผิดทัณฑ์บน จะบังคับหรือร้องขอไม่ได้”

จากที่กล่าวถึงอายุความในคดีอาญาประเภทต่างๆ ข้างต้น จึงอาจสรุปได้ว่า “อายุความในคดีอาญา” หมายความว่า ระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดให้ใช้สิทธิเรียกร้อง ฟ้องคดี หรือเกี่ยวกับการดำเนินคดีที่กฎหมายกำหนดไว้ว่าถ้าไม่มีการดำเนินการภายในกำหนดให้ถือว่าคดีขาดอายุความ อันมีผลทำให้ไม่สามารถเรียกร้อง ฟ้องคดี ขอให้นำวิธีการเพื่อความปลอดภัย มาใช้บังคับได้อีกต่อไป

2.5 ผลของอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายปัจจุบัน

อายุความในคดีอาญานับบัญญัติขึ้นก็เพื่อให้รัฐหรือผู้เสียหายดำเนินคดีภายในกรอบระยะเวลาที่กำหนดไว้ มิใช่ปล่อยให้คดีเนิ่นช้าออกไปโดยไม่กำหนด กรอบระยะเวลาที่กฎหมายกฎหมายกำหนดจึงมีผลทั้งทางด้านฝ่ายโจทก์หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะต้องดำเนินคดีภายในระยะเวลาและฝ่ายจำเลยที่จะถูกดำเนินคดีในระยะเวลาที่จำกัด หากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ดำเนินคดีภายในอายุความหรือในกรณีความผิดต่อส่วนตัวผู้เสียหายไม่ดำเนินคดีภายในอายุความก็จะส่งผลในหลายๆ ด้าน กล่าวคือ หากคดีอาญาขาดอายุความจะมีผลที่เกี่ยวกับศาล พนักงานอัยการ และพนักงานสอบสวน ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ดังนี้

2.5.1 ผลของอายุความคดีอาญาในชั้นศาล

ผลเกี่ยวกับอายุความในการร้องทุกข์หรือในการฟ้องคดีความผิดอันยอมความได้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 นั้นไม่ผูกพันศาลโดยตรง กล่าวคือ แม้ผู้เสียหายจะมีได้ร้องทุกข์ภายในสามเดือนนับแต่วันรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด แต่ถ้าผู้เสียหายได้ฟ้องผู้กระทำความผิดต่อศาลภายในกำหนดสามเดือนนับแต่วันรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดแล้ว ศาลย่อมรับฟ้องนั้นไว้พิจารณาพิพากษาต่อไปได้ เพราะการร้องทุกข์ภายในสามเดือนดังกล่าวเป็นเงื่อนไขในการดำเนินคดีอาญาความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้ของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ถ้าผู้เสียหายได้ฟ้องคดีความผิดต่อส่วนตัวต่อศาลภายในกำหนดสามเดือนนับแต่วันรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด แต่เพิ่งได้ตัวจำเลยมายังศาลหลังจากพ้นกำหนดสามเดือนดังกล่าวเช่นนี้ถือว่าคดีโจทก์ยังไม่ขาดอายุความ ตราบเท่าที่ยังไม่พ้นกำหนดระยะเวลาตามมาตรา 95 เช่น ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยขอหาหมิ่นประมาทภายในสามเดือนนับแต่วันรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด ศาลนัดไต่สวนมูลฟ้องและจำเลยได้รับหมายเรียกพร้อมสำเนาฟ้องแล้ว แต่ไม่มาศาลในวันไต่สวนมูลฟ้องจนศาลสั่งคดีมีมูลหลังจากพ้นกำหนดสามเดือนดังกล่าวไปแล้ว ถ้าได้ตัวจำเลยมาศาลภายในกำหนดห้าปีตามมาตรา 95 (4) ก็ถือว่าคดีไม่ขาดอายุความ ศาลย่อมทำการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นได้

อย่างไรก็ตาม มีคำพิพากษาฎีกาที่ 122/2528 และ 2253/2531 ตัดสินโดยวางแนวเป็นบรรทัดฐานไว้ว่า คดีความผิดอันยอมความได้ หากโจทก์มิได้ร้องทุกข์และนำคดีมาฟ้องเองเมื่อพ้นกำหนดสามเดือน นับแต่วันรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด คดีเป็นอันขาดอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 ดังนั้น ในกรณีที่ผู้เสียหายต้องการฟ้องคดีเองโดยมิได้แจ้งความร้องทุกข์ไว้ จึงต้องฟ้องภายในเวลาสามเดือน ด้วย เว้นแต่ผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนภายในสามเดือนแล้ว กรณีจึงจะไปใช้อายุความทั่วไปตามมาตรา 95 กำหนดอายุความในการร้องทุกข์ตามมาตรา 96 จึงเป็นทั้งอายุความในการฟ้องคดีความผิดอันยอมความได้ในกรณีที่ผู้เสียหายไม่ได้แจ้งความร้องทุกข์ด้วย

ผลของอายุความในการฟ้องคดีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคแรก ที่กำหนดว่า "ถ้ามิได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาล ภายในกำหนดดังต่อไปนี้ นับแต่วัน

กระทำความผิด เป็นอันขาดอายุความ..." โดยกำหนดอายุความจะมีตั้งแต่ 1 ปี 5 ปี 10 ปี 15 ปี และ 20 ปี ซึ่งหากโจทก์ไม่นำคดีมาฟ้องภายในกำหนดดังกล่าวคดีก็จะขาดอายุความและส่งผลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(6) ที่บัญญัติว่า "สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับเมื่อคดีขาดอายุความ" บทบัญญัตินี้เป็นสภาพบังคับของศาลว่า หากโจทก์นำคดีที่ขาดอายุความมาฟ้อง แม้จำเลยจะไม่ได้หยิบยกปัญหาดังกล่าวขึ้นต่อสู้ ศาลก็ต้องยกเอาปัญหาเรื่องคดีขาดอายุความมาพิพากษายกฟ้องโจทก์แล้วปล่อยจำเลยไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185 และข้อเท็จจริงที่ว่าคดีโจทก์ขาดอายุความแล้วไม่ว่าศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ก็หยิบยกขึ้นวินิจฉัยได้เองเนื่องจากเป็นปัญหาอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

ในกรณีราษฎรเป็นโจทก์ซึ่งศาลจะต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องก่อน ถ้าปรากฏว่าในระหว่างไต่สวนมูลฟ้อง คดีโจทก์ขาดอายุความแล้ว แต่ขณะฟ้องคดียังไม่ขาดอายุความนั้น เช่นนี้ถือว่า ศาลมีอำนาจที่จะไต่สวนมูลฟ้องต่อไปได้ แต่ถ้าศาลสั่งคดีมีมูลแล้ว แต่ยังไม่ได้ตัวจำเลยมาศาลจนคดีขาดอายุความสำหรับความผิดนั้น ก็ถือว่าคดีขาดอายุความเช่นเดียวกัน เพราะประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 กำหนดว่า กรณีจึงต้องฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดไปศาลพร้อมฟ้องด้วย หรือได้ตัวผู้กระทำความผิดไปศาลในภายหลังแต่ในขณะที่คดียังไม่ขาดอายุความสำหรับความผิดนั้นๆ ศาลจึงจะทำการพิพากษาคดีนั้นได้

ในกรณีที่โจทก์ได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลแล้ว ผู้กระทำความผิดหลบหนีหรือวิกลจริต ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 95 วรรคสองนั้น ในทางปฏิบัติหากมีกรณีทั้งสองดังกล่าวเกิดขึ้นศาลจะมีคำสั่งให้จำหน่ายคดีชั่วคราวและออกหมายจับจำเลยหรือให้จำเลยไปรักษาตัวจนกว่าจะจับจำเลยได้หรือจำเลยหายวิกลจริตสามารถต่อสู้คดีได้แล้วก็ให้โจทก์ยื่นคำร้องขอให้หยิบยกคดีขึ้นพิจารณาต่อไป ซึ่งอายุความจะเริ่มต้นนับใหม่ นับแต่วันที่จำเลยหลบหนีหรือวันที่ศาลสั่งงดการพิจารณา แต่หากจำเลยหลบหนีหรือวิกลจริตจนพ้นกำหนดระยะเวลาตามอนุมาตรา 1 ถึง 5 หากมีการยื่นคำร้องขอให้ยกคดีขึ้นพิจารณาศาลก็ต้องยกคำร้องเนื่องจากคดีขาดอายุความแล้ว และหากศาลได้พิจารณาพิพากษาไปก็จะต้องพิพากษายกฟ้องโจทก์แล้วปล่อยจำเลยไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185

ส่วนอายุความล่วงเลยการลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98 หรืออายุความบังคับค่าปรับตามมาตรา 99 หรืออายุความบังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยตามมาตรา 100 และ 101 เป็นขั้นตอนของการบังคับคดีหลังจากศาลมีคำพิพากษาหรือมีคำสั่งแล้ว กรณีจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับโจทก์และกรมราชทัณฑ์ที่จะต้องเป็นผู้บังคับโทษหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัยให้ เป็นไปตามคำพิพากษาของศาล โดยไม่ให้ล่วงเลยกำหนดระยะเวลาที่กำหนดไว้สำหรับโทษหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัยนั้น²²

2.5.2 ผลของอายุความคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ

ตามระเบียบกรมอัยการว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2528 ข้อ 29 เรื่องการออกคำสั่งกรณีสิทธิฟ้องคดีอาญาระงับ บัญญัติว่า “สิทธิฟ้องคดีอาญาระงับไปโดยกรณีดังต่อไปนี้

(1) เมื่อคดีขาดอายุความ.....”

ซึ่งการสั่งยุติคดีเพราะเหตุคดีขาดอายุความนั้นเป็นอำนาจของรองอัยการพิเศษฝ่าย หรือรองอัยการพิเศษประจำเขต แล้วแต่กรณีเป็นผู้สั่ง

ตามกฎหมายหากคดีอาญานั้นขาดอายุความ สิทธินำคดีอาญาย่อมระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(6)^{*} พนักงานอัยการจึงไม่มีอำนาจฟ้อง ดังนี้ เมื่อพนักงานอัยการได้รับความเห็นและสำนวนสรุปการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนแล้ว หากพนักงานอัยการเห็นว่าคดีดังกล่าวเป็นคดีที่ขาดอายุความพนักงานอัยการจะมีความเห็นสั่งว่า สิทธิฟ้องคดีอาญาระงับเพราะคดีขาดอายุความ ยุติการดำเนินคดี โดยไม่ต้องส่งเรื่องดังกล่าวไปให้ผู้บัญชาการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ รองผู้บัญชาการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หรือผู้ช่วย

²² สมพร พรหมพิตร, อายุความแพ่ง-อาญา และคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญา, หน้า 198.

^{*} ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (6) บัญญัติว่า “สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปดังต่อไปนี้...”

(6) เมื่อคดีขาดอายุความ ...”

ผู้บัญชาการสำนักงานตำรวจแห่งชาติในกรุงเทพมหานคร ถ้าในจังหวัดอื่นก็ไม่ต้องส่งเรื่องไปเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145 อีก

2.5.3 ผลของอายุความคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน

อายุความในการร้องทุกข์ในความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้มีผลในการปฏิบัติงานพนักงานสอบสวนโดยตรงเนื่องจากตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 บัญญัติว่า "พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง

แต่ถ้าเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัวห้ามมิให้ทำการสอบสวน เว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ"

ดังนั้น ในความผิดส่วนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 วรรคสอง ได้กำหนดเป็นเงื่อนไขของการสอบสวนไว้ว่า ในคดีความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้นั้น พนักงานสอบสวนจะสอบสวนได้ต่อเมื่อมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ กล่าวคือผู้เสียหายได้มาร้องทุกข์ภายในสามเดือนนับแต่วันรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดแล้ว ดังนั้น หากผู้เสียหายไม่มาร้องทุกข์หรือร้องทุกข์เกินกำหนดสามเดือนพนักงานสอบสวนก็ไม่จำเป็นต้องสอบสวนเพื่อดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดอีก

ส่วนอายุความในการฟ้องคดีอาญาทั่วไปนั้น เนื่องจากพนักงานสอบสวนมีอำนาจที่จะสอบสวนคดีอาญาทั้งปวงได้แม้ไม่มีผู้เสียหายมาแจ้งความร้องทุกข์ แต่หากคดีดังกล่าวขาดอายุความแล้วก็ไม่มีประโยชน์อันใดที่พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนหาตัวผู้กระทำความผิดอีก เพราะแม้ ทำการสอบสวนเสร็จส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการ พนักงานอัยการก็จะสั่งยุติคดีเพราะเหตุคดีขาดอายุความอยู่ดี หรือหากคดีถูกฟ้องมา ศาลก็ต้องพิพากษายกฟ้องปล่อยบุคคลนั้นไป ดังนั้นถ้าปรากฏว่าคดีอาญาใดขาดอายุความแล้วพนักงานสอบสวนจะไม่ทำการสอบสวนก็ได้

ผลที่เกี่ยวกับการออกหมายจับผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 บัญญัติว่า "หมายจับคงใช้ได้อยู่จนกว่าจะจับได้ เว้นแต่ความผิดอาญาตามหมายนั้นขาดอายุความหรือศาลซึ่งออกหมายนั้นได้ถอนหมายคืน" ซึ่งในหมายจับที่ศาลออกให้พนักงาน

สอบสวนหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือเจ้าพนักงานตำรวจที่มีหน้าที่นั้น ในหมายจับจะระบุอายุความของความผิดที่บุคคลตามหมายจับได้กระทำได้ เพื่อให้ผู้ที่จะจัดการตามหมายจับทราบอายุความของหมายนั้นด้วย เพราะหากไม่สามารถจับบุคคลตามหมายจับได้จนกระทั่งหมายจับนั้นขาดอายุความแล้วก็ถือว่า หมายจับนั้นหมดสภาพบังคับไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 หากมีการควบคุมตัวอยู่ก็ต้องปล่อยตัวไปเพราะหมดอำนาจในการควบคุมตัวตามหมายจับแล้ว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

ความหมายของคตฺทุจฺรตคอรฺรปฺชັນและการกำหนดอายุความในคตฺทุจฺรตคอรฺรปฺชັນ

การทุจฺรตคอรฺรปฺชັນเป็นปัญหาร้ายแรงที่นานาประเทศตระหนักถึงผลร้ายและให้ความสำคัญในการที่จะร่วมกันแก้ปัญหาดังกล่าว เนื่องจากการทุจฺรตคอรฺรปฺชັນโดยเฉพาะในภาครัฐจะส่งผลกระทบต่อในหลายๆ ด้าน อาทิเช่น ผลกระทบต่อเศรษฐกิจมูลค่ามหาศาล การลงทุน ความเชื่อมั่นในการเมือง ทั้งเป็นบ่อนทำลายระบอบประชาธิปไตยของประเทศ ปัจจุบันการทุจฺรตคอรฺรปฺชັນได้ทวีความรุนแรงและขยายวงกว้างมากขึ้น มีการยกย้ายถ่ายเททรัพย์สินจากประเทศหนึ่งไปสู่ประเทศหนึ่งทำให้เกิดผลเสียหายแก่ประเทศที่ถูกทุจฺรตคอรฺรปฺชັນเป็นอย่างมาก จนกระทั่งเกิดการรวมกลุ่มกันระหว่างองค์การระหว่างประเทศหลายองค์การซึ่งมีวัตถุประสงค์เดียวกันคือเพื่อให้ประเทศสมาชิกและประเทศที่ร่วมลงนามตระหนักถึงความร้ายแรงของการทุจฺรตคอรฺรปฺชັນ เพื่อช่วยกันหาทางแก้ไขโดยการสร้างมาตรการต่างๆ เป็นแนวทางปฏิบัติไว้ ดังจะได้ศึกษาต่อไป

3.1 คตฺทุจฺรตคอรฺรปฺชັນ

อย่างที่ได้อธิบายไว้ในบทที่ 1 ว่า วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะทำการศึกษาเฉพาะการทุจฺรตคอรฺรปฺชັນในการปฏิบัติงานราชการ ตลอดจนความผิดทางอาญาอื่นที่ส่งผลเกี่ยวเนื่องมาจากการทุจฺรตคอรฺรปฺชັນในการปฏิบัติงานราชการนั้นเท่านั้น ดังนั้นในการศึกษาขอบเขตของคตฺทุจฺรตคอรฺรปฺชັນผู้เขียนจึงจะทำการศึกษาเฉพาะในส่วนนี้เท่านั้น

นิยามของคำว่าทุจฺรตคอรฺรปฺชັນมีการให้ความหมายไว้หลายความหมาย ดังนี้

- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 และพจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ.2530 ให้ความหมายของคำว่า "ทุจฺรต" ว่า ประพฤติชั่ว คดโกง โกง ไม่ซื่อตรง

- การทุจริต หมายถึง การกระทำโดยตนเองหรือร่วมมือกับบุคคลอื่นเพื่อให้รับทรัพย์สิน ผลประโยชน์หรือบริการอื่นใด โดยวิธีการฉ้อโกง ปิดบังข้อเท็จจริงหรือโดยวิธีการอันมิชอบด้วยกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ¹

- ประมวลกฎหมายหมายอาญา มาตรา 1 ให้คำนิยามคำว่า “โดยทุจริต” ว่าหมายความว่า ถึง เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมาย สำหรับตนเองหรือผู้อื่น

- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 มาตรา 4 ให้คำนิยามคำว่า “ทุจริตต่อหน้าที่” ว่าหมายความว่า ถึง ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดในพฤติการณ์ที่อาจทำให้ผู้อื่นเชื่อว่ามีตำแหน่งหน้าที่ซึ่งตนมิได้มีตำแหน่งเหนือหน้าที่นั้นหรือใช้อำนาจในตำแหน่งหรือหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น

คำว่า “คอรัปชัน” หมายความว่า การกระทำใดๆ ของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการได้มาซึ่งผลประโยชน์ส่วนตน

อนุสัญญาองค์การสหประชาชาติเพื่อต่อต้านการทุจริตที่ประเทศไทยเป็นภาคีนั้น ได้ให้คำนิยามของ “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” ไว้ดังนี้²

“เจ้าหน้าที่ของรัฐ”^{*} หมายถึง

¹ เกียรติศักดิ์ จีรเชิธรนาถ, การทุจริตในองค์กร (กรุงเทพมหานคร: พิศารพิมพ์), หน้า 26.

² กิตติพงษ์ กิตติอารักษ์, ซาดิ ไชยเศรษฐริยะ และณัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์, คำแปลอนุสัญญาขององค์การสหประชาชาติเพื่อต่อต้านการทุจริต (กรุงเทพมหานคร: 2549).

* Article 2 of the Convention :

“For the purpose of this Convention :

(a) “Public official” shall mean: (i) any person holding a legislative, executive, administrative or judicial office of a State Party, whether appointed or elected, whether permanent or temporary, whether paid or unpaid, irrespective of that person’s seniority; (ii) any other person who performs a public function, including for a public agency or public enterprise, or provides a public service, as defined in the domestic law of the State Party and as applied in the pertinent area of law of that State Party; (iii) any other person defined as a “public official” in the domestic law of a State Party. However, for the purpose of some specific measures contained in chapter II of this

(1) บุคคลซึ่งมีหน้าที่ควบคุมงานของหน่วยงานด้านนิติบัญญัติ บริหาร ปกครอง หรือตุลาการของประเทศภาคี ไม่ว่าจะได้รับการแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง ไม่ว่าจะประจำหรือชั่วคราว ไม่ว่าจะรับค่าตอบแทนหรือไม่ก็ตาม และโดยไม่คำนึงถึงระดับอาวุโสของบุคคลนั้น

(2) บุคคลอื่นใดซึ่งปฏิบัติงานราชการ รวมถึงงานในหน่วยงานของรัฐหรือกิจการของรัฐหรืองานบริการของรัฐ ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการนั้นของประเทศภาคี

(3) บุคคลอื่นใดซึ่งอยู่ในความหมายของ “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” ตามกฎหมายภายในของประเทศภาคีนั้น

อย่างไรก็ดี วัตถุประสงค์ของมาตรการเฉพาะบางประการที่กำหนดไว้ในภาคีที่ 2 ของอนุสัญญาฯ ฉบับนี้ คำว่า “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” อาจหมายถึงบุคคลใดซึ่งปฏิบัติงานราชการหรืองานบริการของรัฐตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายภายในของประเทศภาคีและตามที่ใช้บังคับในกฎหมายว่าด้วยการนั้นของประเทศภาคีนั้น

การทุจริตในภาครัฐหรือที่เรียกว่าการฉ้อราษฎร์บังหลวง หมายถึง การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้ที่ใช้อำนาจรัฐเรียกร้องและรับทรัพย์สินหรือผลประโยชน์จากราษฎร ไม่ว่าจะเป็ภาคธุรกิจหรือประชาชน เพื่อแลกเปลี่ยนกับการให้บริการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐพึงกระทำอยู่แล้ว หรือเพื่อแลกเปลี่ยนกับการให้บริการหรือสิทธิพิเศษที่ราษฎรนั้นไม่ควรได้รับ หรือการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ที่พึงกระทำ ซึ่งอาจจะเกิดจากการสมยอมด้วยกันทั้งฝ่ายผู้ให้และผู้รับ หรือในรูปแบบของการชู้กรรโชกโดยเจ้าหน้าที่ที่จะไม่ให้บริการและความสะดวกตามหน้าที่ หรือแม้แต่การกลั่นแกล้งหากไม่ได้รับสิ่งตอบแทนตามที่ร้องขอ รวมทั้งการเบียดบังเอาทรัพย์สินและสิทธิประโยชน์ของรัฐมาเป็นของตนด้วย

หากจะกล่าวถึงขอบเขตของคดีทุจริตคอร์รัปชันที่เป็นความผิดตามกฎหมายไทยนั้น โดยหลักการกระทำที่เป็นความผิดทางอาญาจะบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาซึ่งเป็นกฎหมายหลัก ซึ่งจากการศึกษาประมวลกฎหมายอาญาพบว่ามิมีบทบัญญัติมาตราที่เกี่ยวข้องกับ

คดีทุจริตคอร์รัปชัน โดยบัญญัติอยู่ในภาค 2 ลักษณะ 2 ความผิดเกี่ยวกับการปกครอง ในหมวดที่ 1 ความผิดต่อเจ้าพนักงาน หมวดที่ 2 ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ในลักษณะ 3 ความผิดเกี่ยวกับการยุติธรรม ในหมวดที่ 1 ความผิดต่อเจ้าพนักงานในการยุติธรรม และหมวดที่ 2 ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม

3.2 ความร้ายแรงของคดีทุจริตคอร์รัปชัน

ปัจจุบันคดีทุจริตคอร์รัปชันเป็นปัญหาที่นานาประเทศกำลังประสบอยู่ โดยที่ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีระดับการทุจริตอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสูง ซึ่งจะเห็นได้จากตารางแสดงสถิติและดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์การคอร์รัปชันของประเทศไทย พ.ศ.2543 - 2548³

ปี	ดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชัน (CPI)	ค่ามาตรฐาน (Standard Deviation)	อันดับ (Rank)	จำนวนประเทศที่สำรวจ
2543	3.20	0.60	67	98
2544	3.20	0.90	61	31
2545	3.20	0.70	64	102
2546	3.30	0.90	70	133
2547	3.60	-	64	145
2548	3.80	-	59	159

จากตารางสถิติข้างต้นจะเห็นได้ว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ.2543 - 2548 ประเทศไทยยังไม่เคยได้คะแนนผ่านเกณฑ์มาตรฐาน เนื่องจากหากผ่านเกณฑ์มาตรฐานจะต้องได้คะแนนไม่น้อยกว่า 5 คะแนน จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน ซึ่งประเทศไทยไม่เคยได้ถึง 4 คะแนน มีคะแนนอยู่ระหว่าง 3.20 - 3.80 คะแนน เท่านั้น และเมื่อพิจารณาจากลำดับในปี พ.ศ.2548 ประเทศไทยถูกจัดลำดับอยู่ที่ 59 ในขณะที่ประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ ประเทศสิงคโปร์และมาเลเซีย

³ กิตติ เนตรประเสริฐชัย, “แนวทางการดำเนินคดีอาญาตามร่างพระราชบัญญัติมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตภาครัฐ พ.ศ.” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), หน้า 11.

ได้คะแนนผ่านเกณฑ์มาตรฐานคือ ได้ 9.40 และ 5.10 และถูกจัดอยู่ในลำดับที่ 5 และ 39 ตามลำดับ ดังนี้ จากสถิติและดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์การคอร์รัปชันของประเทศไทยในภาพรวมนานาชาติทั่วโลกยังอยู่ในเกณฑ์ระดับต่ำ อันจะส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจในการลงทุนของนานาชาติทั่วโลก ทั้งจะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศด้วย

ปัญหาการทุจริตในปัจจุบันมิใช่ปัญหาของประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นปัญหาร่วมกันระหว่างประเทศ โดยที่ประเทศต่างๆ ทั่วโลกได้ตระหนักถึงผลร้ายที่เกิดขึ้นจากการทุจริต เนื่องจากการทุจริตคอร์รัปชันในปัจจุบันได้พัฒนาและทวีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งการทุจริตคอร์รัปชันมักจะเกี่ยวข้องกับเงินมูลค่ามหาศาล ทั้งอาจจะมีการยกย้ายถ่ายเทจากประเทศหนึ่งไปสู่ประเทศหนึ่ง ซึ่งจะเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการฟอกเงิน และอาจเกี่ยวข้องกับการก่อการร้าย การทุจริตคอร์รัปชันยังเป็นภัยต่อเสถียรภาพทางการเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ผลกระทบที่เกิดจากการทุจริตคอร์รัปชันในด้านต่างๆ อาจมีดังต่อไปนี้⁴

1. ผลกระทบต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาของประเทศ เนื่องจากการทุจริตจะมีผลต่อการลงทุนไม่ว่าจะเป็นการลงทุนภายในประเทศหรือการลงทุนของนักลงทุนต่างประเทศ เนื่องจากนักลงทุนจะมองว่าเป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายในการประมูลงานหรือการติดต่อประสานงานต่างๆ ทำให้บรรยากาศในการลงทุนไม่แน่นอนส่งผลต่อแรงจูงใจในการลงทุน

2. ผลกระทบต่อการขาดปัญหาความยากจน เนื่องจากการแก้ไขปัญหาคความยากจนนั้นมีปัจจัยหลายอย่างไม่ว่ารัฐบาลจะต้องมีเสถียรภาพวางกรอบนโยบายการศึกษาที่ดี การลงทุนในด้านบริการต่างๆ ของรัฐอันเกี่ยวกับระบบการศึกษา การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจล้วนเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อการแก้ไขปัญหาคความยากจนของคนในสังคม แต่หากภายในประเทศยังมีการทุจริตคอร์รัปชันในระดับสูงก็จะเป็นตัวบ่อนทำลายปัจจัยเกื้อหนุนต่างๆ เหล่านี้ นอกจากนี้การแก้ไขปัญหาคความยากจนยังจำเป็นต้องมีระบบการเงิน การบริหาร และการ

⁴ สำนักการต่างประเทศ สำนักคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, สรุปสาระสำคัญอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ.2003 United Nations Convention against Corruption UNCAC ฉบับผู้บริหาร (กรุงเทพมหานคร: 2551), หน้า 1- 6.

ควบคุมดูแลที่เข้มแข็ง แต่การทุจริตคอร์รัปชันเป็นการทำลายระบบและการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐจึงส่งผลกระทบต่อการแก้ปัญหาในสวนนี้โดยตรง

3. ผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน โดยเหตุผลว่าจุดมุ่งหมายของการให้สินบนซึ่งเป็นรูปแบบของการทุจริตคอร์รัปชันอย่างหนึ่งนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อการได้รับอภิสิทธิ์ที่เหนือกว่าบุคคลทั่วไป หรือการปฏิบัติที่เอื้ออำนวยจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและนักการเมือง อันทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันของคนในสังคม คนยากจนอาจถูกปฏิเสธหรือไม่ได้รับบริการของรัฐ เช่น สิทธิเด็กอาจถูกละเมิดหากเด็กไม่สามารถเข้าเรียนในโรงเรียนได้หากไม่ได้จ่ายเงินให้แก่ผู้บริหารโรงเรียน เป็นต้น ซึ่งจะทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคมขึ้น

4. ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การลักลอบตัดไม้ทำลายป่าต้นน้ำลำธาร หรือการออกเอกสารสิทธิที่ดินโดยมิชอบในพื้นที่เขตสงวน ทำให้เกิดปัญหาการชะล้างทำลายหน้าดินอย่างรุนแรงในฤดูฝนส่งผลให้น้ำป่าไหลหลากท่วมบ้านเรือนราษฎรเสียหาย เป็นอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินของคนจำนวนมาก ทำให้รัฐต้องใช้จ่ายเงินจำนวนมากในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและบรรเทาทุกข์ของผู้ได้รับผลกระทบ รวมทั้งการฟื้นฟูสภาพของผู้ประสบภัย และทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลายไปซึ่งส่วนใหญ่ไม่สามารถฟื้นฟูให้กลับคืนสู่สภาพเดิมได้

5. ผลกระทบต่อการพัฒนาภาคเอกชนทั้งทางตรงและทางอ้อม เนื่องจากการคอร์รัปชันเป็นการทำลายระบบการแข่งขันโดยเสรี บิดเบือนราคาตลาด เพิ่มความเสี่ยงและความไม่แน่นอน ทำให้การทำธุรกรรมทางธุรกิจซับซ้อนและช้า ทั้งยังทำให้ผู้ประกอบการยับยั้งชั่งใจในการเริ่มทำธุรกิจเพราะค่านึงถึงค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้เป็นสินบนให้การลัดหรือผ่านขั้นตอนรวมทั้งข้อบังคับและกฎเกณฑ์ต่างๆ

6. ผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความเชื่อและทัศนคติ ทั้งนี้เพราะการทุจริตคอร์รัปชันทำให้เกิดความไม่เสมอภาคและเกิดความขัดแย้งในสังคม เกิดความไม่ไว้วางใจกันโดยเฉพาะต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีอำนาจหน้าที่ จนอาจถึงขั้นว่ามีความคิดว่าตนจะไม่ได้รับบริการหรือความช่วยเหลือหากมิได้ให้สินบนแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ

7. คอร์รัปชันเป็นบ่อนทำลายสิทธิทางการเมืองของประชาชนโดยเฉพาะคนยากจน และทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนลดลง เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตย ทำให้หลักการและอุดมการณ์ถูกแทนที่ด้วยผลประโยชน์ส่วนตน การดำเนินการตามกฎหมายหรือนโยบายของรัฐบาลยากขึ้น ชื่อเสียงของนักการเมืองเสียหายและกระตุ้นให้คนเข้าสู่เส้นทาง การเมืองด้วยเหตุผลไม่ถูกต้อง ทั้งยังทำลายความไว้วางใจของสาธารณชนต่อนักการเมืองรวมทั้ง สถาบันและกระบวนการทางการเมือง ทำลายความเชื่อมั่นของนานาชาติที่มีต่อรัฐบาล ก่อให้เกิดความไม่มีเสถียรภาพทางการเมือง และยังทำให้ผลประโยชน์ทางการเมืองถูกจำกัด ให้แก่กลุ่มคนรวย เป็นต้น

ความเสียหายจากการกระทำทุจริตคอร์รัปชันตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่า มีความเชื่อมโยงและส่งผลกระทบซึ่งกันและกัน และยังเป็นการยากที่จะประเมินความเสียหาย หรือความสูญเสียที่เกิดขึ้นได้อย่างครอบคลุมครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายที่สามารถ ประเมินเป็นตัวเงินมีมูลค่ามหาศาล แต่ในส่วนของความเสียหายที่ไม่อาจประเมินเป็นตัวเงินได้ กล่าวคือ ผลกระทบทางสังคม สิ่งแวดล้อม หรือการสูญเสียความไว้วางใจในการเมืองที่มีการซื้อขายเสียงกัน การที่ประชาชนได้รับการศึกษาต่ำหรือการสาธารณสุขที่ไม่ดีและไม่พอเพียง หรือ การที่ประชาชนไม่ไว้วางใจรัฐบาลที่ขาดความชอบธรรมนั้น ก่อให้เกิดความสูญเสียเป็นมูลค่าเท่าไร นับไม่ถ้วนซึ่งไม่อาจประเมินได้ แต่แม้ว่าความเสียหายที่ประเมินเป็นตัวเงินไม่ได้คนส่วนใหญ่ต่าง ก็ตระหนักและสามารถรับรู้ถึงผลและความร้ายแรงของการทุจริตได้ตั้งแต่ผลกระทบในระดับ ชีวิตประจำวันไปจนถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อประเทศชาติบ้านเมือง

3.3 อายุความเกี่ยวกับคดีทุจริตคอร์รัปชันตามกฎหมายไทย

อย่างที่ได้อ้างไว้ในบทที่ 1 ว่า วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะทำการศึกษาเฉพาะการทุจริต คอร์รัปชันในการปฏิบัติงานราชการ ตลอดจนความผิดทางอาญาอื่นที่ส่งผลเกี่ยวเนื่องมาจากการ ทุจริตในการปฏิบัติงานราชการนั้นเท่านั้น ดังนั้นในการศึกษาขอบเขตของคดีทุจริตคอร์รัปชัน ผู้เขียนจึงจะทำการศึกษาเฉพาะในส่วนนี้เท่านั้น

นิยามของคำว่าทุจริตคอร์รัปชันมีการให้ความหมายไว้หลายความหมาย ดังนี้

- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 และพจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ.2530 ให้ความหมายของคำว่า "ทุจริต" ว่า ประพฤติชั่ว คดโกง โกง ไม่ซื่อตรง

- การทุจริต หมายถึง การกระทำโดยตนเองหรือร่วมมือกับบุคคลอื่นเพื่อได้รับทรัพย์สิน ผลประโยชน์หรือบริการอื่นใด โดยวิธีการฉ้อโกง ปิดบังข้อเท็จจริงหรือโดยวิธีการอันมิชอบด้วยกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ⁵

- ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 ให้คำนิยามคำว่า "โดยทุจริต" ว่าหมายความว่า ถึง เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมาย สำหรับตนเองหรือผู้อื่น

- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 มาตรา 4 ให้คำนิยามคำว่า "ทุจริตต่อหน้าที่" ว่าหมายความว่าถึง ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดในพฤติการณ์ที่อาจทำให้ผู้อื่นเชื่อว่ามีตำแหน่งหน้าที่ทั้งที่ตนมิได้มีตำแหน่งเหนือหน้าที่นั้นหรือใช้อำนาจในตำแหน่งหรือหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น

คำว่า "คอรัปชัน" หมายความว่าถึง การกระทำใดๆ ของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการได้มาซึ่งผลประโยชน์ส่วนตน

อนุสัญญาองค์การสหประชาชาติเพื่อต่อต้านการทุจริตที่ประเทศไทยเป็นภาคีนั้น ได้ให้คำนิยามของ "เจ้าหน้าที่ของรัฐ" ไว้ดังนี้⁶

"เจ้าหน้าที่ของรัฐ"^{*} หมายถึง

⁵ เกียรติศักดิ์ จีรเชิรนาถ, การทุจริตในองค์กร (กรุงเทพมหานคร: พิศารพิมพ์), หน้า 26.

⁶ กิตติพงษ์ กิตติยารักษ์, ซาติ ไชยเดชสุริยะ และณัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์, คำแปลอนุสัญญาขององค์การสหประชาชาติเพื่อต่อต้านการทุจริต (กรุงเทพมหานคร: 2549).

^{*} Article 2 of the Convention :

"For the purpose of this Convention :

(b) "Public official" shall mean: (i) any person holding a legislative, executive, administrative or judicial office of a State Party, whether appointed or elected, whether permanent or temporary, whether paid or unpaid,

(4) บุคคลซึ่งมีหน้าที่ควบคุมงานของหน่วยงานด้านนิติบัญญัติ บริหาร ปกครอง หรือ ตุลาการของประเทศภาคี ไม่ว่าจะได้รับการแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง ไม่ว่าจะประจำหรือชั่วคราว ไม่ว่าจะรับ ค่าตอบแทนหรือไม่ก็ตาม และโดยไม่คำนึงถึงระดับอาวุโสของบุคคลนั้น

(5) บุคคลอื่นใดซึ่งปฏิบัติงานราชการ รวมถึงงานในหน่วยงานของรัฐหรือกิจการของ รัฐหรืองานบริการของรัฐ ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการนั้นของประเทศภาคี

(6) บุคคลอื่นใดซึ่งอยู่ในความหมายของ “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” ตามกฎหมายภายใน ของประเทศภาคีนั้น

อย่างไรก็ดี วัตถุประสงค์ของมาตรการเฉพาะบางประการที่กำหนดไว้ในภาคที่ 2 ของอนุสัญญาฯ ฉบับนี้ คำว่า “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” อาจหมายถึงบุคคลใดซึ่งปฏิบัติงานราชการหรือ งานบริการของรัฐตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายภายในของประเทศภาคีและตามที่ใช้บังคับใน กฎหมายว่าด้วยการนั้นของประเทศภาคีนั้น

การทุจริตในภาครัฐหรือที่เรียกว่าการฉ้อราษฎร์บังหลวง หมายถึง การที่เจ้าหน้าที่ ของรัฐหรือผู้ที่ใช้อำนาจรัฐเรียกร้องและรับทรัพย์สินหรือผลประโยชน์จากราษฎร ไม่ว่าจะเป็ นภาค ธุรกิจหรือประชาชน เพื่อแลกเปลี่ยนกับการให้บริการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐพึงกระทำอยู่แล้ว หรือเพื่อ แลกเปลี่ยนกับการให้บริการหรือสิทธิพิเศษที่ราษฎรนั้นไม่ควรได้รับ หรือการละเว้นการปฏิบัติ หน้าที่ที่พึงกระทำ ซึ่งอาจจะเกิดจากการสมยอมด้วยกันทั้งฝ่ายผู้ให้และผู้รับ หรือในรูปแบบของ การชู้กรรโชกโดยเจ้าหน้าที่ที่จะไม่ให้บริการและความสะดวกตามหน้าที่ หรือแม้แต่การกลั่นแกล้ง หากไม่ได้รับสิ่งตอบแทนตามที่ร้องขอ รวมทั้งการเบียดบังเอาทรัพย์สินและสิทธิประโยชน์ของรัฐ มาเป็นของตนด้วย

irrespective of that person's seniority; (ii) any other person who performs a public function, including for a public agency or public enterprise, or provides a public service, as defined in the domestic law of the State Party and as applied in the pertinent area of law of that State Party; (iii) any other person defined as a “public official” in the domestic law of a State Party. However, for the purpose of some specific measures contained in chapter II of this Convention, “public official” may mean any person who performs a public function or provides a public service as defined in the domestic law of the State Party and as applied in the pertinent area of law of that State Party;

3.3.1 คดีทุจริตคอร์รัปชันตามประมวลกฎหมายอาญา

หากจะกล่าวถึงขอบเขตของคดีทุจริตคอร์รัปชันที่เป็นความผิดตามกฎหมายไทยนั้น โดยหลักการกระทำที่เป็นความผิดทางอาญาจะบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาซึ่งเป็นกฎหมายหลัก ซึ่งจากการศึกษาประมวลกฎหมายอาญาพบว่ามิมีบทบัญญัติมาตราที่เกี่ยวข้องกับคดีทุจริตคอร์รัปชัน โดยบัญญัติอยู่ในภาค 2 ลักษณะ 2 ความผิดเกี่ยวกับการปกครอง ในหมวดที่ 1 ความผิดต่อเจ้าพนักงาน หมวดที่ 2 ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ในลักษณะ 3 ความผิดเกี่ยวกับการยุติธรรม ในหมวดที่ 1 ความผิดต่อเจ้าพนักงานในการยุติธรรม และหมวดที่ 2 ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้⁷

ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ

- ฐานเจ้าพนักงานยกยอกทรัพย์ (ตามมาตรา 147*) เป็นกรณีที่เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ซื้อ ทำ จัดการ หรือรักษาทรัพย์ใดโดยเจตนาทุจริตได้เบียดบังทรัพย์ดังกล่าวเป็นของตนหรือของผู้อื่น หรือยอมให้ผู้อื่นเอาทรัพย์ที่เจ้าพนักงานผู้นั้นมีหน้าที่ในการซื้อ ทำ จัดการ หรือรักษาเช่น นาย ก. เป็นพนักงานของทางการพิเศษแห่งประเทศไทย ตำแหน่งพนักงานเก็บเงินค่าผ่านทาง มีหน้าที่ในการเก็บเงินค่าผ่านทางจากผู้ใช้รถยนต์แล้วส่งมอบให้แก่การทางพิเศษแห่งประเทศไทย ตามหน้าที่ หากนาย ก. ได้รับเงินค่าผ่านทางแล้วได้เบียดบังเอาเงินนั้นเป็นของตนโดยทุจริต นาย ก. ก็มีความผิดฐานเป็นเจ้าพนักงานยกยอกทรัพย์ โดยถือว่านาย ก. มีหน้าที่รักษาเงิน มีข้อสังเกตว่าการรักษาทรัพย์ตามมาตรา 147 นี้ไม่ต้องถึงขั้นครอบครองทรัพย์ก็ได้ ความผิดฐานนี้อายุความมีกำหนด 20 ปี

⁷ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, กฎหมายอาญาภาคความผิด เล่ม ๑ (กรุงเทพมหานคร: จีระการพิมพ์, 2550), 121-363.

* มาตรา 147 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงาน มีหน้าที่ซื้อ ทำ จัดการหรือรักษาทรัพย์ใด เบียดบังทรัพย์นั้นเป็นของตน หรือเป็นของผู้อื่นโดยทุจริต หรือโดยทุจริตยอมให้ผู้อื่นเอาทรัพย์นั้นเสีย ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสี่หมื่นบาท”

- ฐานเจ้าพนักงานใช้อำนาจในตำแหน่งโดยมิชอบ (ตามมาตรา 148^{*}) ช่มชื่นใจผู้อื่น ให้มอบทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดให้แก่ตน กล่าวคือเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานใช้อำนาจในตำแหน่งโดยมิชอบช่มชื่นใจหรือจูงใจ โดยมีเจตนาพิเศษเพื่อให้บุคคลใดมอบให้หรือหามาให้ซึ่งทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด เช่น เจ้าพนักงานตำรวจแก๊งจับราษฎรแล้วขู่เอาเงิน อายุความมีกำหนด 20 ปี

- ฐานเจ้าพนักงานเรียกหรือรับสินบน (ตามมาตรา 149^{**}) เป็นกรณีที่เจ้าพนักงานสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งรัฐ สมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภาเทศบาล เรียก รับ หรือ ยอมจะรับสำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบซึ่งทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด โดยมีเจตนาพิเศษเพื่อกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในตำแหน่งไม่ว่าการนั้นจะชอบหรือมิชอบด้วยหน้าที่ เช่น เจ้าพนักงานตำรวจจับผู้ถูกจับโดยชอบด้วยกฎหมายเพราะผู้ถูกจับกระทำความผิดจริงๆ แล้วเรียกหรือรับเงินแล้วปล่อยตัวไป ความผิดฐานนี้อายุความมีกำหนด 20 ปี

- ฐานเจ้าพนักงานกระทำการหรือไม่กระทำการใดในตำแหน่งโดยเห็นแก่สินบนซึ่งได้เรียกหรือรับไว้ก่อนหน้านั้น (ตามมาตรา 150^{***}) เป็นกรณีที่เจ้าพนักงานกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในตำแหน่ง โดยเห็นแก่ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด ซึ่งตนได้ เรียก รับ หรือ ยอมจะรับไว้ ก่อนที่ตนได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งนั้น เช่น นาย ก. มั่นใจว่าจะได้รับแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรี ซึ่งงานส่วนหนึ่งมีหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจออกใบอนุญาตจัดตั้ง

* มาตรา 148 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงานใช้อำนาจในตำแหน่งโดยมิชอบ ช่มชื่นใจหรือจูงใจเพื่อให้บุคคลใดมอบให้หรือหามาให้ซึ่งทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดแก่ตนเองหรือผู้อื่นต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสี่หมื่นบาท หรือประหารชีวิต”

** มาตรา 149 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงาน สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งรัฐ สมาชิกสภาจังหวัด หรือสมาชิกสภาเทศบาล เรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเอง หรือผู้อื่นโดยมิชอบ เพื่อกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในตำแหน่งไม่ว่าการนั้นจะชอบหรือมิชอบด้วยหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสี่หมื่นบาท หรือประหารชีวิต”

*** มาตรา 150 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงาน กระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในตำแหน่งโดยเห็นแก่ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด ซึ่งตนได้เรียก รับ หรือยอมจะรับไว้ก่อนที่ตนได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งนั้น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสี่หมื่นบาท”

บริษัทประกันภัย นาย ก.ได้เรียกเงินจาก นาย ข. เจ้าของธุรกิจบริษัทประกันภัยว่า หากได้รับตำแหน่งนาย ก.จะออกใบอนุญาตให้ตั้งบริษัทประกันภัยแก่นาย ข. นาย ข.จึงมอบเงินให้นาย ก. หากต่อมานาย ก.ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว และได้ออกใบอนุญาตให้ตั้งบริษัทประกันภัยแก่นาย ข. เป็นการตอบแทนในการที่นาย ข.ได้มอบเงินให้นาย ก. ไปเช่นนี้นาย ก.มีความผิดตามมาตรา 150 แต่หากต่อมานาย ก.ไม่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจดังกล่าว นาย ก.จึงไม่มีโอกาสออกใบอนุญาตให้นาย ข.ดำเนินตามที่ได้ตกลงกัน ดังนั้นการเรียกและรับเงินของนาย ก. ในอดีต นั้นไม่เป็นความผิดตามมาตรา 150 ความผิดฐานนี้อายุความมีกำหนด 20 ปี

- ฐานเจ้าพนักงานใช้อำนาจในตำแหน่งโดยทุจริต จัดการทรัพย์สินอันเป็นการเสียหาย (ตามมาตรา 151*) เป็นกรณีที่เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ซื้อ ทำ จัดการ หรือรักษาทรัพย์สินใด โดยทุจริตให้อำนาจในตำแหน่งอันเป็นการเสียหายแก่รัฐ เทศบาล สุขาภิบาล หรือเจ้าของทรัพย์สินนั้น เช่น นาย ก.เป็นเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์ให้แก่ทางราชการ ซื้อเครื่องที่ด้อยคุณภาพให้แก่ทางราชการ โดยได้รับเงินตอบแทนจากผู้ขาย นาย ก. มีความผิดตามมาตรา 151 ความผิดฐานนี้อายุความมีกำหนด 20 ปี

- ฐานเจ้าพนักงานมีส่วนได้เสีย เนื่องด้วยกิจการที่ตนมีหน้าที่จัดการหรือดูแล (ตามมาตรา 152**) เป็นกรณีที่เจ้าพนักงานมีหน้าที่จัดการหรือดูแลกิจการใด เข้ามีส่วนได้เสีย เนื่องด้วยกิจการนั้นเพื่อประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่น เจตนารมณ์ของมาตรานี้เพื่อที่จะไม่ให้เจ้าพนักงานเข้าไปเกี่ยวข้องหาผลประโยชน์กับกิจการที่ตนมีหน้าที่จัดการดูแล เพราะเจ้าพนักงานอาจดำเนินการเข้าข้างตนเองได้ ความผิดฐานนี้อายุความมีกำหนด 15 ปี

* มาตรา 151 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงาน มีหน้าที่ซื้อ ทำ จัดการหรือรักษาทรัพย์สินใด ใช้อำนาจในตำแหน่งโดยทุจริต อันเป็นการเสียหายแก่รัฐ เทศบาล สุขาภิบาล หรือเจ้าของทรัพย์สินนั้น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสี่หมื่นบาท”

** มาตรา 152 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงาน มีหน้าที่จัดการหรือดูแลกิจการใด เข้ามีส่วนได้เสียเพื่อประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นเนื่องด้วยกิจการนั้น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสองหมื่นบาท”

- ฐานเจ้าพนักงานจ่ายทรัพย์เกินกว่าที่ควรจ่าย (ตามมาตรา 153^{*}) เป็นกรณีที่เจ้าพนักงานมีหน้าที่จ่ายทรัพย์ จ่ายทรัพย์นั้นเกินกว่าที่ควรจ่ายเพื่อประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่น เช่น พนักงานการท่าเรือแห่งประเทศไทยซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาตาม พ.ร.บ.การท่าเรือแห่งประเทศไทย พ.ศ.2494 ทำหน้าที่เป็นเสมียนตรวจปล่อยสินค้าประจำโรงพักสินค้าของการท่าเรือแห่งประเทศไทย และทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจสอบสินค้าในรถยนต์บรรทุกและเขียนใบกำกับสินค้าตามที่เจ้าหน้าที่ศุลกากรสั่งปล่อยจึงเป็นเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่จ่ายทรัพย์ตามมาตรา 153 สั่งปล่อยสินค้าเกินกว่าที่เจ้าหน้าที่ศุลกากรสั่งปล่อย จึงมีความผิดตามมาตรา 153 (ฎีกาที่ 2719 – 2720/2536) ความผิดฐานนี้อายุความมีกำหนด 15 ปี

- ฐานเจ้าพนักงานเรียกเก็บหรือไม่เรียกเก็บภาษี หรือค่าธรรมเนียม หรือเงินอื่นใดโดยทุจริต หรือโดยทุจริตกระทำหรือไม่กระทำการอย่างใดเพื่อให้ผู้มีหน้าที่ต้องเสียภาษีหรือค่าธรรมเนียมไม่ต้องเสีย หรือเสียน้อย(ตามมาตรา 154^{**}) เป็นกรณีที่เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่หรือแสดงว่าตนมีหน้าที่เรียกเก็บหรือตรวจสอบภาษีอากรค่าธรรมเนียมหรือเงินอื่นใดโดยทุจริตเรียกเก็บ หรือละเว้นไม่เรียกเก็บภาษีอากร ค่าธรรมเนียม หรือเงินนั้น เช่น อายุความมีกำหนด 20 ปี

- ฐานเจ้าพนักงานโดยทุจริตกำหนดราคาสินค้าหรือทรัพย์สิน เพื่อให้ผู้ต้องเสียภาษีหรือค่าธรรมเนียมไม่ต้องเสียหรือเสียน้อย (ตามมาตรา 155^{***}) เป็นกรณีที่เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่กำหนดราคาทรัพย์สินหรือสินค้าใดๆ เพื่อเรียกเก็บภาษีอากรหรือค่าธรรมเนียมตามกฎหมาย

* มาตรา 153 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงาน มีหน้าที่จ่ายทรัพย์ จ่ายทรัพย์นั้นเกินกว่าที่ควรจ่ายเพื่อประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสองหมื่นบาท”

** มาตรา 154 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงาน มีหน้าที่หรือแสดงว่าตนมีหน้าที่เรียกเก็บหรือตรวจสอบภาษีอากร ค่าธรรมเนียม หรือเงินอื่นใด โดยทุจริตเรียกเก็บหรือละเว้นไม่เรียกเก็บภาษีอากร ค่าธรรมเนียมหรือเงินนั้น หรือกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใด เพื่อให้ผู้มีหน้าที่เสียภาษีอากรหรือค่าธรรมเนียมนั้นไม่ต้องเสีย หรือเสียน้อยไปกว่าที่จะต้องเสีย ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสี่หมื่นบาท”

*** มาตรา 155 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงาน มีหน้าที่กำหนดราคาทรัพย์สินหรือสินค้าใดๆ เพื่อเรียกเก็บภาษีอากรหรือค่าธรรมเนียมตามกฎหมาย โดยทุจริตกำหนดราคาทรัพย์สินหรือสินค้านั้น เพื่อให้ผู้มีหน้าที่เสียภาษีอากรหรือค่าธรรมเนียมนั้นไม่ต้องเสียหรือเสียน้อยไปกว่าที่จะต้องเสีย ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสี่หมื่นบาท”

กำหนดราคาทรัพย์สิน หรือสินค้านั้นโดยทุจริตและเพื่อให้ผู้มีหน้าที่เสียภาษีอากรหรือค่าธรรมเนียมนั้นไม่ต้องเสียหรือเสียน้อยกว่าที่จะต้องเสีย เช่น นาย ก. เป็นเจ้าพนักงานศุลกากร ตีราคาสินค้านำเข้าหรือส่งออกให้น้อยกว่าที่เป็นจริงเพื่อให้ นาย ข. พ้อค่าเสียภาษีน้อยลง ความผิดฐานนี้อายุความมีกำหนด 20 ปี

- ฐานเจ้าพนักงานโดยทุจริตแนะนำหรือกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใด เพื่อให้ละเว้นการลงรายการหรือลงรายการเท็จในบัญชี แก้ไขบัญชีหรือซ่อนเร้น หรือทำหลักฐานในการลงบัญชีอันจะทำให้ไม่ต้องเสียภาษีหรือค่าธรรมเนียม หรือเสีย่น้อย (ตามมาตรา 156^{*}) เป็นกรณีที่เจ้าพนักงานผู้นั้นมีหน้าที่ตรวจสอบบัญชีตามกฎหมายโดยทุจริตและเพื่อให้มีการละเว้นการลงรายการในบัญชี ลงรายการเท็จในบัญชี แก้ไขบัญชี หรือซ่อนเร้น หรือทำหลักฐานในการลงบัญชี แนะนำ หรือกระทำการ หรือไม่กระทำการ อันจะเป็นผลให้การเสียภาษีอากร หรือค่าธรรมเนียมไม่ต้องเสีย หรือเสียน้อยกว่าที่ต้องเสีย ความผิดฐานนี้อายุความมีกำหนด 20 ปี

- ฐานเจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใดหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต (ตามมาตรา 157^{**}) ความผิดตามมาตรา 157 นี้ มีความผิดอยู่ 2 ส่วน กล่าวคือ 1) เจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเป็นกรณีที่ผู้เป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด โดยความผิดส่วนนี้เจ้าพนักงานไม่จำเป็นต้องมีเจตนาทุจริตก็เป็นความผิดได้ ความผิดส่วนที่ 2) เป็นกรณีที่ผู้เป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต มีข้อสังเกตว่า เจ้าพนักงานที่จะมีความผิดตามมาตรานี้ได้ จะต้องเป็นการปฏิบัติหรือละ

* มาตรา 156 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงาน มีหน้าที่ตรวจสอบบัญชีตามกฎหมายโดยทุจริต แนะนำ หรือกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใด เพื่อให้มีการละเว้นการลงรายการ ในบัญชี ลงรายการเท็จในบัญชี แก้ไขบัญชี หรือซ่อนเร้น หรือทำหลักฐานในการลงบัญชีอันจะเป็นผลให้การเสียภาษีอากรหรือค่าธรรมเนียมนั้นไม่ต้องเสีย หรือเสียน้อยกว่าที่ต้องเสีย ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสี่หมื่นบาท”

** มาตรา 157 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงาน ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ ผู้หนึ่งผู้ใด หรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่สอง พันบาทถึงสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

เว้นการปฏิบัติซึ่งอยู่ในหน้าที่กล่าวคือ ต้องเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานผู้นั้นโดยตรงตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ หรือได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่นั้นๆ เท่านั้นด้วย หากไม่เกี่ยวกับหน้าที่ของเจ้าพนักงานผู้นั้นแล้วย่อมไม่เป็นความผิดตามมาตรา 158 ความผิดฐานนี้อายุความมีกำหนด 15 ปี

- ฐานเจ้าพนักงานทำให้เสียหาย ซ่อนเร้น เอาไปเสีย ซึ่งทรัพย์สินหรือเอกสารซึ่งตนมีหน้าที่ปกครองหรือรักษา (ตามมาตรา 158*) เช่น ร้อยตำรวจเอก ก. รับมอบกล้องถ่ายรูปไปใช้ในราชการ ต่อมาได้ลาราชการและหลบหนีราชการแล้วเบียดบังเอากล้องถ่ายรูปเป็นของตนมีความผิดตามมาตรา 158 ส่วนเหตุที่ไม่ผิดมาตรา 147 เนื่องจากเจ้าพนักงานไม่ได้มีหน้าที่ในการจัดการหรือรักษากล้องถ่ายรูปนั้น ความผิดฐานนี้อายุความมีกำหนด 10 ปี

- ฐานเจ้าพนักงานถอน ทำให้เสียหาย ซึ่งตราหรือเครื่องหมายอันเจ้าพนักงานได้ประทับไว้ที่ทรัพย์สินหรือเอกสารเพื่อเป็นหลักฐานในการยึดหรือรักษาสิ่งนั้น (ตามมาตรา 159**) เป็นกรณีที่เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ดูแล รักษาทรัพย์สินหรือเอกสารใด กระทำการอันมิชอบด้วยหน้าที่ โดยถอน ทำให้เสียหาย ทำลาย หรือทำให้ไร้ประโยชน์ หรือโดยยินยอมให้ผู้อื่นกระทำเช่นนั้น ซึ่งตราหรือเครื่องหมายอันเจ้าพนักงานได้ประทับหรือหมายไว้ที่ทรัพย์สินหรือเอกสารนั้นในการปฏิบัติการตามหน้าที่ เพื่อเป็นหลักฐานในการยึดหรือรักษาสิ่งนั้น ความผิดฐานนี้อายุความมีกำหนด 10 ปี

- ฐานเจ้าพนักงานใช้ดวงตราหรือรอยตราอันมิชอบด้วยหน้าที่ซึ่งทำให้ผู้อื่นเสียหาย (ตามมาตรา 160***) เป็นกรณีที่เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่รักษาหรือใช้ ดวงตราหรือรอยตราของ

* มาตรา 158 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงาน ทำให้เสียหาย ทำลาย ซ่อนเร้น เอาไปเสียหรือทำให้สูญหาย หรือทำให้ไร้ประโยชน์ ซึ่งทรัพย์สินหรือเอกสารใดอันเป็นหน้าที่ของคนที่จะปกครองหรือรักษาไว้ หรือยินยอมให้ผู้อื่นกระทำเช่นนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี และปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นสี่พันบาท”

** มาตรา 159 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงาน มีหน้าที่ดูแล รักษาทรัพย์สินหรือเอกสารใด กระทำการอันมิชอบด้วยหน้าที่ โดยถอน ทำให้เสียหาย ทำลายหรือทำให้ไร้ประโยชน์ หรือยินยอมให้ผู้อื่นกระทำเช่นนั้น ซึ่งตราหรือเครื่องหมายอันเจ้าพนักงานได้ประทับหรือหมายไว้ที่ทรัพย์สินหรือเอกสารนั้นในการปฏิบัติการตามหน้าที่ เพื่อเป็นหลักฐานในการยึดหรือรักษาสิ่งนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

*** มาตรา 160 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงาน มีหน้าที่รักษาหรือใช้ดวงตราหรือรอยตราของราชการหรือของผู้อื่น กระทำการอันมิชอบด้วยหน้าที่ โดยใช้ดวงตราหรือรอยตรานั้น หรือโดยยินยอมให้ผู้อื่นกระทำเช่นนั้น ซึ่งอาจทำให้ผู้อื่นหรือประชาชนเสียหาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

ราชการหรือของผู้อื่น กระทำการอันมิชอบด้วยหน้าที่ โดยใช้ดวงตราหรือรอยตรานั้น หรือโดยยินยอมให้ผู้อื่นกระทำเช่นนั้น ซึ่งอาจทำให้ผู้อื่นหรือประชาชนเสียหาย ความผิดฐานนี้อายุความมีกำหนด 10 ปี

- ฐานเจ้าพนักงานปลอมเอกสาร (ตามมาตรา 161*) คือ กรณีที่เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ทำเอกสาร กรอกข้อความลงในเอกสาร หรือดูแลรักษาเอกสาร กระทำการปลอมเอกสารโดยอาศัยโอกาสที่ตนมีหน้าที่นั้น เช่น นาย ก. เจ้าพนักงานซึ่งมีหน้าที่เก็บภาษีอากรได้ออกใบเสร็จรับเงินให้แก่ นาย ข. ซึ่งเป็นผู้ชำระภาษีไปแล้ว ต่อมาภายหลังเจ้าพนักงานผู้นั้นได้แก้ไขเพิ่มเติมต้นขั้วของใบเสร็จรับเงินนั้น โดยแก้ไขชื่อผู้เสียภาษีจาก นาย ข. เป็น นาย ค. และแก้จำนวนเงินให้น้อยลงกว่าที่ได้รับจาก นาย ข. เช่นนี้การกระทำของ นาย ก. เป็นความผิดตามมาตรา 161 (ฎีกาที่ 136/2499) ความผิดฐานนี้อายุความมีกำหนด 15 ปี

- ฐานเจ้าพนักงานทำเอกสารเท็จ (ตามมาตรา 162**) เป็นกรณีที่เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ทำเอกสาร รับเอกสาร หรือกรอกข้อความลงในเอกสาร กระทำการรับรองเป็นหลักฐานว่าตนได้กระทำการอย่างใดขึ้น หรือว่าการอย่างใดได้กระทำต่อหน้าตนอันเป็นเท็จ หรือรับรองเป็นหลักฐานว่าได้มีการแจ้งซึ่งข้อความอันมิได้มีการแจ้ง หรือละเว้นไม่จดข้อความซึ่งตนมีหน้าที่ต้องรับจด หรือจดเปลี่ยนแปลงข้อความเช่นนั้น หรือรับรองเป็นหลักฐานซึ่งข้อเท็จจริงอันเอกสารนั้น

* มาตรา 161 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงาน มีหน้าที่ทำเอกสารกรอกข้อความลงในเอกสารหรือดูแลรักษาเอกสาร กระทำการปลอมเอกสารโดยอาศัยโอกาสที่ตนมีหน้าที่นั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี และปรับไม่เกินสองหมื่นบาท”

** มาตรา 162 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงาน มีหน้าที่ทำเอกสาร รับเอกสารหรือกรอก

(1) รับรองเป็นหลักฐานว่า ตนได้กระทำการอย่างใดขึ้น หรือว่าการอย่างใดได้กระทำต่อหน้าตนอันเป็นความเท็จ

(2) รับรองเป็นหลักฐานว่า ได้มีการแจ้งซึ่งข้อความอันมิได้มีการแจ้ง

(3) ละเว้นไม่จดข้อความซึ่งตนมีหน้าที่ต้องรับจด หรือจดเปลี่ยนแปลงข้อความเช่นนั้น หรือ

(4) รับรองเป็นหลักฐานซึ่งข้อเท็จจริงอันเอกสารนั้นมุ่งพิสูจน์ความจริงอันเป็นความเท็จ

ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี และปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นสี่พันบาท”

มุ่งพิสูจน์ความจริงอันเป็นความเท็จ โดยการกระทำดังกล่าวที่กล่าวมานั้นจะต้องเป็นการกระทำในการปฏิบัติตามหน้าที่ ความผิดฐานนี้อายุความมีกำหนด 10 ปี

- ฐานเจ้าพนักงานเปิดเผยความลับ (ตามมาตรา 164*) เป็นกรณีที่เจ้าพนักงานรัฐหรืออาจรู้ความลับในราชการ กระทำโดยประการใด ๆ อันมิชอบด้วยหน้าที่ให้ผู้อื่นล่วงรู้ความลับนั้น ความผิดฐานนี้อายุความมีกำหนด 10 ปี

- ฐานเจ้าพนักงานป้องกันหรือขัดขวางมิให้การเป็นไปตามกฎหมายหรือคำสั่ง (ตามมาตรา 165**) คือกรณีที่เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมายหรือคำสั่งซึ่งได้สั่งเพื่อบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย ความผิดฐานนี้อายุความมีกำหนด 5 ปี

- ฐานเจ้าพนักงานในการยุติธรรมกระทำหรือไม่กระทำการในตำแหน่ง เพื่อจะช่วยเหลือบุคคลใดมิให้ต้องโทษ หรือได้รับโทษน้อยลง หรือเพื่อจะแก้งบุคคลใดให้ต้องรับโทษ หรือรับโทษหนักขึ้น (ตามมาตรา 200***) คือกรณีที่ผู้เป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งพนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน หรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา หรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจจัดการให้เป็นไปตามหมายอาญากระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใด ๆ ในตำแหน่งอันเป็นการมิชอบเพื่อ

* มาตรา 164 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงาน รัฐหรืออาจรู้ความลับในราชการ กระทำการโดยประการใด ๆ อันมิชอบด้วยหน้าที่ให้ผู้อื่นล่วงรู้ความลับนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

** มาตรา 165 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงาน มีหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมายหรือคำสั่งซึ่งได้สั่งเพื่อบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย ป้องกันหรือขัดขวางมิให้เป็นการเป็นไปตามกฎหมายหรือคำสั่งนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

*** มาตรา 200 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งพนักงานอัยการ ผู้ว่าคดี พนักงานสอบสวน หรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญาหรือจัดการให้เป็นไปตามกฎหมายอาญา กระทำการหรือไม่กระทำการใด ๆ ในตำแหน่งอันเป็นการมิชอบเพื่อจะช่วยเหลือบุคคลหนึ่งบุคคลใดมิให้ต้องโทษ หรือให้รับโทษน้อยลง ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงเจ็ดปี และปรับตั้งแต่หนึ่งพันบาทถึงหนึ่งหมื่นสี่พันบาท

ถ้าการกระทำหรือไม่กระทำนั้นเป็นการเพื่อจะแก้งให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดต้องรับโทษ รับโทษหนักขึ้น หรือต้องถูกบังคับตามวิธีการเพื่อความปลอดภัย ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสี่หมื่นบาท”

จะช่วยบุคคลหนึ่งบุคคลใดมิให้ต้องโทษ หรือให้รับโทษน้อยลง ความผิดตามวรรคแรกอายุความมีกำหนด 10 ปี ความผิดตามวรรคสองเป็นเหตุกรรจ์ในกรณีที่ต้องการจะแกั่งให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดต้องรับโทษ รับโทษหนักขึ้น หรือต้องถูกบังคับตามวิธีการเพื่อความปลอดภัย อายุความจะมีกำหนด 20 ปี

- ฐานเจ้าพนักงานด้านการยุติธรรมเรียกรับสินบน (ตามมาตรา 201*) คือกรณีที่เจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการ พนักงานอัยการ หรือพนักงานสอบสวน เรียก รับ หรือยอมจะรับโดยมิชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่นซึ่งทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด โดยมีเจตนาพิเศษเพื่อกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในตำแหน่งไม่ว่าการนั้นจะชอบหรือมิชอบด้วยหน้าที่ ความผิดฐานนี้ อายุความมีกำหนด 20 ปี

- ฐานเจ้าพนักงานในการยุติธรรมกระทำการหรือไม่กระทำการโดยเห็นแก่ทรัพย์สินหรือประโยชน์ ซึ่งได้เรียกหรือรับไว้ก่อนดำรงตำแหน่ง(ตามมาตรา 202**) คือกรณีที่เจ้าพนักงานผู้ดำรงตำแหน่งตุลาการ พนักงานอัยการ หรือพนักงานสอบสวน กระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดๆ ในตำแหน่งโดยเห็นแก่ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด ซึ่งตนได้เรียก รับ หรือยอมจะรับไว้ก่อนที่ตนได้รับแต่งตั้งในตำแหน่งนั้น ความผิดฐานนี้ อายุความมีกำหนด 20 ปี

กล่าวโดยสรุปคดีที่เจ้าพนักงานของรัฐกระทำทุจริตอันเป็นส่วนหนึ่งของขอบเขตคดีทุจริตคอร์รัปชันที่ผู้เขียนทำการศึกษานั้น จะพบว่าในคดีทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา อายุความฟ้องร้องและอายุความล่องเลยการลงโทษนั้นมีตั้งแต่ 5 ปี ถึง 20 ปี ดังตารางต่อไปนี้

* มาตรา 201 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการ พนักงานอัยการ ผู้ว่าคดี หรือพนักงานสอบสวน เรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบเพื่อกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในตำแหน่งไม่ว่าการกระทำนั้นจะชอบหรือมิชอบด้วยหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสี่หมื่นบาท หรือประหารชีวิต”

** มาตรา 202 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการ พนักงานอัยการ ผู้ว่าคดี หรือพนักงานสอบสวน กระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดๆ ในตำแหน่ง โดยเห็นแก่ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด ซึ่งตนได้เรียก รับ หรือยอมจะรับไว้ก่อนที่ตนได้รับแต่งตั้งในตำแหน่งนั้น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสี่หมื่นบาท หรือประหารชีวิต”

ตารางอายุความในคดีทุจริตคอร์รัปชันตามประมวลกฎหมายอาญา

อายุความ	ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา
5 ปี	มาตรา 165
10 ปี	มาตรา 158, 159, 160, 162, 164
15 ปี	มาตรา 152, 153, 157, 161, 200 วรรคแรก
20 ปี	มาตรา 147, 148, 149, 150, 151, 154, 155, 156, 200 วรรคสอง, 201, 202

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่ากฎหมายไทยได้กำหนดกรอบระยะเวลาในการดำเนินคดีทุจริตคอร์รัปชันไว้แตกต่างกันโดยบางฐานความผิดอายุความฟ้องร้องมีเพียง 5 หรือ 10 ปี ซึ่งนับว่าเป็นระยะเวลาที่สั้นมาก เมื่อเทียบกับกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องแสวงหาพยานหลักฐาน เช่นในกรณีที่เจ้าพนักงานของรัฐเปิดเผยความลับตามมาตรา 164 อายุความมีกำหนดเพียง 10 ปี ทั้งที่ความผิดฐานนี้เจ้าหน้าที่ของรัฐจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดได้อาจจะล่วงเลยเวลาการฟ้องร้องไปก่อน

มีข้อสังเกตว่าองค์ประกอบความผิดของคดีทุจริตดังที่กล่าวข้างต้นนั้น ผู้กระทำความผิดฐานต่างๆ จะต้องเป็นเจ้าพนักงาน ซึ่งคำว่า เจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญานี้ หมายถึง เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายต่างๆ เป็นผู้กระทำความผิด และความผิดที่ก่อขึ้นนั้นต้องเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของตนเท่านั้นจึงจะเป็นความผิด⁸

เจ้าพนักงาน หรือ พนักงาน ในบทบัญญัติที่กฎหมายกำหนดความรับผิดทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญานั้นในประมวลกฎหมายอาญามีได้กำหนดนิยามคำว่า “เจ้าพนักงาน”

⁸ หุศ แสงอุทัย, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาเรียงมาตรา พิมพ์ครั้งที่ 2 (พระนคร: นิติบรรณาการ, 2515), หน้า

ไว้ การตีความคำว่า “เจ้าพนักงาน” จึงต้องพิจารณาประกอบแนวคำพิพากษาของศาลฎีกา ซึ่งเจ้าพนักงานนั้นอาจเป็นผู้กระทำ หรือผู้รับการกระทำก็ได้ แนวบรรทัดฐานศาลฎีกาได้ตีความ คำว่า “เจ้าพนักงาน” อย่างเคร่งครัด ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

1. คำว่า “เจ้าพนักงาน” เป็นเรื่องเฉพาะตัว กล่าวคือ หมายถึงตัวเจ้าพนักงานเองโดยเฉพาะ ไม่รวมถึงผู้ที่ไม่ใช่เจ้าพนักงาน
2. มีตำแหน่งหน้าที่ฝ่ายบริหารหรือตุลาการ แต่ไม่รวมถึงผู้มีตำแหน่งหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติโดยแท้
3. เป็นเจ้าพนักงานของรัฐบาลไทย หมายถึง เป็นผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งตามกฎหมายไทยให้ปฏิบัติราชการของประเทศไทย ไม่รวมถึงเจ้าพนักงานของรัฐต่างประเทศ แม้จะทำงานในประเทศไทยก็ตาม และหากบุคคลใดเป็นเจ้าพนักงานของรัฐบาลไทยแล้วไปกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมตามที่กำหนดในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 147 ถึง มาตรา 166 และมาตรา 200 ถึง มาตรา 205 นอกราชอาณาจักรไทย ก็ต้องรับโทษในราชอาณาจักรตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 9*

นอกจากนี้ศาลฎีกาได้วางหลักว่า การจะเป็นเจ้าพนักงานอื่นจะมีความผิดตามกฎหมายจะต้องมีองค์ประกอบ 2 ประการ กล่าวคือ

เป็นเจ้าพนักงาน การเป็นเจ้าพนักงานเกิดจากการแต่งตั้งตามกฎหมาย กล่าวคือ ต้องมีกฎหมายกำหนดวิธีการแต่งตั้ง และมีการแต่งตั้ง ไม่ว่าจะเป็กฎหมายทั่วไปหรือกฎหมายเฉพาะ ทั้งนี้โดยไม่คำนึงว่าจะได้รับเงินเดือนหรือผลประโยชน์ตอบแทนจากรัฐหรือไม่ หรือจะมีหน้าที่ประจำหรือชั่วคราวก็ตาม นอกจากนี้ยังหมายความรวมถึงผู้ที่มีกฎหมายเฉพาะกำหนดให้ เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาด้วย ดังนั้น ผู้ที่ไม่ได้รับการแต่งตั้งตามกฎหมาย ให้เป็นเจ้าพนักงานแม้จะถูกเรียกมาช่วยงานราชการก็มิใช่เจ้าพนักงานในความหมายนี้ ทั้งหาก เป็นการแต่งตั้งตามระเบียบหรือข้อบังคับที่มิใช่กฎหมาย ก็ไม่เป็นเจ้าพนักงาน เช่น คำพิพากษา

* ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 9 บัญญัติว่า “เจ้าพนักงานของรัฐบาลไทยกระทำความผิดตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 147 ถึง มาตรา 166 และมาตรา 200 ถึง มาตรา 205 นอกราชอาณาจักร จะต้องรับโทษในราชอาณาจักร”

ฎีกาที่ 2584/2524 บริษัทเงินทุนฯ ถูกควบคุมตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุนฯ พ.ศ.2522 มาตรา 60 รัฐมนตรีตั้งคณะกรรมการเข้าดำเนินการ คณะกรรมการส่วนใหญ่มิใช่ข้าราชการ ถือไม่ได้ว่าการปฏิบัติงานของคณะกรรมการเป็นการปฏิบัติราชการ เมื่อพระราชบัญญัติฉบับนี้มีได้ระบุให้คณะกรรมการเป็นเจ้าพนักงาน จึงไม่เป็นเจ้าพนักงานหรือผู้ช่วยเจ้าพนักงาน การขัดขวางไม่มีความผิดประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 138 เป็นต้น จากองค์ประกอบดังกล่าว คณะกรรมการที่มาจากภาคเอกชนหากได้รับการแต่งตั้งตามกฎหมาย ก็อาจเป็นเจ้าพนักงานได้ แต่ในทางตรงกันข้ามหากเป็นลูกจ้างประจำหรือชั่วคราวซึ่งได้รับเงินเดือนจากรัฐ แต่เป็นการจ้างตามสัญญาจ้างแรงงาน มิใช่การแต่งตั้งตามกฎหมาย บุคคลดังกล่าวก็มีมิใช่เป็นเจ้าพนักงาน เว้นแต่จะมีการแต่งตั้งตามกฎหมายเฉพาะ เช่น ผู้ที่ปฏิบัติงานในรัฐวิสาหกิจมิได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมาย จึงมิใช่เจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา แต่เนื่องจากผู้ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวก็ปฏิบัติหน้าที่ราชการเช่นกัน จึงมีกฎหมายเฉพาะออกมารองรับ ได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐ พ.ศ.2502 ซึ่งเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือ โดยที่รัฐได้ลงทุนจัดตั้งองค์การและหน่วยงานอื่น และในบางกรณีได้เข้าถือหุ้นใน บริษัทจำกัด ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล เพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ ทุนที่ได้ลงไปหรือหุ้นที่รัฐได้ถือไว้นี้เป็นทรัพย์สินของชาติ และเนื่องด้วยองค์การ บริษัทจำกัด ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล และหน่วยงานดังกล่าวไม่ต้องถูกผูกมัดให้ปฏิบัติตามระเบียบราชการโดยเคร่งครัด หากผู้ปฏิบัติงาน ไม่อยู่ในข่ายการควบคุมหรือถูกลงโทษอย่างหนักเมื่อกระทำความผิดแล้ว อาจทำให้การดำเนินงานขององค์การ บริษัทจำกัด ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล และหน่วยงานประสบความล้มเหลวและเกิดความเสียหายแก่รัฐอย่างร้ายแรง จึงสมควรมีกฎหมายกำหนดโทษสำหรับพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ

2. เจ้าพนักงานต้องปฏิบัติหน้าที่ในขอบอำนาจของเจ้าพนักงานนั้น กล่าวคือ เจ้าพนักงานจะต้องปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานนั้นตามกฎหมายหรือที่ได้รับมอบหมาย โดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์ตามสภาพของส่วนราชการนั้น หากกระทำนอกวัตถุประสงค์ของส่วนราชการนั้น ก็ไม่เป็นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตามนัยนี้ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานไม่จำเป็นว่าเป็นหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นครั้งคราวหรือเป็นประจำหรือไม่ก็ตาม

หากเป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยตรงและตามที่ได้รับมอบหมายให้ไปปฏิบัติก็ถือว่าเป็นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน

จากที่ได้กล่าวถึงคำนิยามของคำว่า “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” มาทั้งหมดข้างต้นนั้น อาจสรุปได้ว่า “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” หมายความถึง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติงาน 4 ประเภท คือ

1. ผู้ที่ดำรงตำแหน่งในหน่วยงานด้านนิติบัญญัติ
2. ผู้ที่ดำรงตำแหน่งในหน่วยงานด้านบริหาร
3. ผู้ที่ดำรงตำแหน่งในหน่วยงานด้านปกครอง
4. ผู้ที่ดำรงตำแหน่งหน่วยงานด้านตุลาการ

3.3.2 คดีทุจริตคอร์รัปชันตามกฎหมายเฉพาะ

นอกจากคดีทุจริตคอร์รัปชันที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาแล้ว การกระทำเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันยังได้บัญญัติไว้ในกฎหมายเฉพาะแต่ละเรื่องด้วยเช่น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ พ.ศ.2502 พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ.2542 ฯลฯ เช่น

คดีทุจริตคอร์รัปชันตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 ซึ่งแยกคดีเจ้าหน้าที่ของรัฐทุจริตออกเป็น 2 ประเภท กล่าวคือ

1. คดีที่กล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่นร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น (ตามมาตรา 66^{*}) หรือเรียกว่า คดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทุจริต

^{*} มาตรา 66 บัญญัติว่า “ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีเหตุอันควรสงสัยหรือมีผู้กล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่นร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิด

คดีประเภทนี้หากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีมติว่า ข้อกล่าวหาไม่มีมูลความผิดจะส่งเรื่องไปยังอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่อไป (ตามมาตรา 70^{*})

2. คดีที่กล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่บุคคลตามมาตรา 66 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม (ตามมาตรา 84^{**}) หรือที่เรียกว่า คดีเจ้าหน้าที่ของรัฐทุจริต

คดีประเภทนี้เมื่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีมติว่า มีความผิดทางอาญา จะส่งเรื่องไปยังอัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดีต่อศาลซึ่งมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี (ตามมาตรา 97^{***})

ต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่นให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยเร็ว เว้นแต่ในกรณีที่ผู้กล่าวหามิใช่ผู้เสียหาย และคำกล่าวหาไม่ระบุฐานหลักฐานเพียงพอที่จะดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไปได้คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะไม่ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงก็ได้

คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจวางระเบียบเกี่ยวกับการกล่าวหาตามวรรคหนึ่งได้

บทบัญญัติตามวรรคหนึ่งให้ใช้บังคับกับกรณีที่ถูกกล่าวหาหรือบุคคลอื่นเป็นตัวการผู้ใช้หรือผู้สนับสนุนด้วย”

* มาตรา 70 บัญญัติว่า “ในกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูลความผิดตามมาตรา 66 ให้ประธานกรรมการส่งรายงานและเอกสารที่มีอยู่พร้อมทั้งความเห็นไปยังอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่อไป ทั้งนี้ ตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง”

** มาตรา 84 บัญญัติว่า “การกล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่บุคคลตามมาตรา 66 ว่ากระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ให้ผู้กล่าวหายื่นคำกล่าวหาเป็นหนังสือลงลายมือชื่อของตนต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในขณะที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่เกินสองปี”

*** มาตรา 97 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ข้อกล่าวหาใดที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่ามีความผิดทางอาญา ให้ประธานกรรมการส่งรายงาน เอกสาร และความเห็นไปยังอัยการสูงสุด หรือฟ้องคดีต่อศาลกรณีผู้ถูกกล่าวหาเป็นอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินคดีอาญาในศาลซึ่งมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี โดยให้ถือว่ารายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณาโดยไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้อง

เมื่ออัยการสูงสุดได้รับรายงานและเอกสาร พร้อมทั้งความเห็นจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามวรรคหนึ่งแล้ว เห็นว่ารายงาน เอกสาร และความเห็นที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งไปยังไม่สมบูรณ์พอที่จะดำเนินคดีได้ ให้อัยการสูงสุด

หากเจ้าพนักงานของรัฐกระทำความผิดนอกจากจะเป็นความผิดทางอาญาแล้วอาจมีความผิดตามกฎหมายเฉพาะ ดังเช่นคดีทุจริตคอร์รัปชันตามที่บัญญัติอยู่ในพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ พ.ศ.2502 ได้แก่

- ความผิดฐานเป็นพนักงานผู้มีหน้าที่ซื้อ ทำ จัดการหรือรักษาทรัพย์สิน เบียดบังทรัพย์สินนั้นเป็นของตนหรือเป็นของผู้อื่นโดยทุจริต (ตามมาตรา 4^{*}) อายุความมีกำหนด 20 ปี
- ความผิดฐานเป็นพนักงานใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ ช่มชู้ใจหรือจงใจเพื่อให้บุคคลใดมอบให้หรือหามาให้ซึ่งทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดแก่ตนเองหรือผู้อื่น (ตามมาตรา 5^{**}) อายุความมีกำหนด 20 ปี
- ความผิดฐานเป็นพนักงานเรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ (ตามมาตรา 6^{***}) อายุความมีกำหนด 20 ปี

แจ้งให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทราบเพื่อดำเนินการต่อไป โดยให้ระบุข้อที่ไม่สมบูรณ์นั้นให้ครบถ้วนในคราวเดียวกัน ในกรณีที่ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. และอัยการสูงสุดตั้งคณะทำงานขึ้น โดยมีแทนจากแต่ละฝ่ายจำนวนฝ่ายละเท่ากันเพื่อดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานให้สมบูรณ์แล้วส่งให้อัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดีต่อไป ในกรณีที่คณะทำงานดังกล่าวไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการดำเนินการฟ้องคดีได้ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจฟ้องคดีเองหรือแต่งตั้งทนายความให้ฟ้องคดีแทน

* มาตรา 4 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นพนักงานมีหน้าที่ซื้อ ทำ จัดการหรือรักษาทรัพย์สิน เบียดบังทรัพย์สินนั้นเป็นของตนหรือเป็นของผู้อื่นโดยทุจริต หรือโดยทุจริตยอมให้ผู้อื่นเอาทรัพย์สินนั้นเสียต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสี่หมื่นบาท”

** มาตรา 5 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นพนักงาน ใช้อำนาจในหน้าที่โดยมิชอบ ช่มชู้ใจหรือจงใจเพื่อให้บุคคลใดมอบให้หรือหามาให้ซึ่งทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดแก่ตนเองหรือผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิตและปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสี่หมื่นบาทหรือประหารชีวิต”

*** มาตรา 6 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นพนักงาน เรียก รับหรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด สำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ เพื่อกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในหน้าที่ ไม่ว่าการนั้นจะชอบหรือมิชอบด้วยหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิตและปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสี่หมื่นบาท หรือประหารชีวิต”

- ความผิดฐานเป็นเจ้าพนักงานกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในหน้าที่ โดยเห็นแก่ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดซึ่งได้เรียก รับ หรือยอมจะรับไว้ก่อนที่ตนได้รับแต่งตั้งเป็นพนักงานในหน้าที่นั้น (ตามมาตรา 7^{*}) อายุความมีกำหนด 20 ปี
- ความผิดฐานเจ้าพนักงานใช้อำนาจในหน้าที่โดยทุจริตเสียหายแก่องค์การ บริษัท จำกัด ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล หรือหน่วยงานอื่น (ตามมาตรา 8^{**}) อายุความมีกำหนด 20 ปี
- ความผิดฐานเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่จัดการหรือดูแลกิจการใดแล้วเข้าไปมีส่วนได้เสียเพื่อประโยชน์ของตนเองหรือผู้อื่นอันเนื่องด้วยกิจการนั้น (ตามมาตรา 9^{***}) อายุความมีกำหนด 15 ปี
- ความผิดฐานเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่จ่ายทรัพย์สินนั้นเกินกว่าที่ควรจ่ายเพื่อประโยชน์ของตนเองหรือผู้อื่น (ตามมาตรา 10^{****}) อายุความมีกำหนด 15 ปี

* มาตรา 7 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นพนักงาน กระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในหน้าที่ โดยเห็นแก่ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดซึ่งคนได้เรียก รับหรือยอมจะรับไว้ก่อนที่ตนได้รับแต่งตั้งเป็นพนักงานในหน้าที่นั้น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสี่หมื่นบาท”

** มาตรา 8 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นพนักงาน มีหน้าที่ซื้อ ทำ จัดการหรือรักษาทรัพย์สินใด ๆ ใช้อำนาจในหน้าที่โดยทุจริต อันเป็นการเสียหายแก่องค์การ บริษัท จำกัด ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหรือหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสี่หมื่นบาท”

*** มาตรา 9 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นพนักงาน มีหน้าที่จัดการหรือดูแลกิจการใด เข้ามีส่วนได้เสียเพื่อประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่นเนื่องด้วยกิจการนั้น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสองหมื่นบาท”

**** มาตรา 10 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นพนักงาน มีหน้าที่จ่ายทรัพย์สิน จ่ายทรัพย์สินนั้นเกินกว่าที่ควรจ่าย เพื่อประโยชน์สำหรับตนเองหรือผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสองหมื่นบาท”

- ความผิดฐานเป็นเจ้าของงาน ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด หรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต (ตามมาตรา 11^{*}) อายุความมีกำหนด 15 ปี

คดีทุจริตคอร์รัปชันตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ.2542 ได้แก่

- ความผิดฐานเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐผู้มีอำนาจหรือหน้าที่ในการอนุมัติ พิจารณาหรือดำเนินการใดที่เกี่ยวข้องกับการเสนอราคา รู้หรือมีพฤติการณ์ปรากฏแจ้งชัดว่าควรรู้ว่าการเสนอราคามีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2542 ละเว้นไม่ดำเนินการเพื่อให้มีการยกเลิกการดำเนินการเกี่ยวกับการเสนอราคา มีความผิดฐานกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ (ตามมาตรา 10^{**}) อายุความมีกำหนด 15 ปี

- ความผิดฐานเจ้าหน้าที่ทุจริตออกแบบ กำหนดราคา กำหนดเงื่อนไข หรือกำหนดผลประโยชน์ตอบแทนเพื่อมุ่งหมายมิให้มีการแข่งขันในการเสนอราคาอย่างเป็นธรรม หรือเพื่อช่วยให้ผู้เสนอกราคารายใดมีสิทธิเข้าทำสัญญาโดยไม่เป็นธรรม หรือกีดกันผู้เสนอกราคารายใดมิให้มีโอกาสเข้าแข่งขันในการเสนอราคาอย่างเป็นธรรม (ตามมาตรา 11^{***}) มีกำหนดอายุความ 20 ปี

* มาตรา 11 บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นพนักงาน ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด หรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

** มาตรา 10 บัญญัติว่า “เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐผู้ใดซึ่งมีอำนาจหรือหน้าที่ในการอนุมัติ การพิจารณา หรือการดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเสนอราคาครั้งใด รู้หรือมีพฤติการณ์ปรากฏแจ้งชัดว่าควรรู้ว่าการเสนอราคาในครั้งนั้นมีการกระทำ ความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ละเว้นไม่ดำเนินการเพื่อให้มีการยกเลิกการดำเนินการเกี่ยวกับการเสนอราคาในครั้งนั้น มีความผิดฐานกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปีและปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสองแสนบาท”

*** มาตรา 11 บัญญัติว่า “เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐผู้ใด หรือผู้ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานของรัฐผู้ใด โดยทุจริตทำการออกแบบ กำหนดราคา กำหนดเงื่อนไข หรือกำหนดผลประโยชน์ตอบแทน อันเป็นมาตรฐานในการเสนอ

- ความผิดฐานเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ.2542 หรือกระทำการใดโดยมุ่งหมายมิให้มีการแข่งขันราคาอย่างเป็นธรรม (ตามมาตรา 12^{*}) อายุความมีกำหนด 20 ปี
- ความผิดฐานผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือกรรมการหรืออนุกรรมการในหน่วยงานของรัฐซึ่งมิใช่เจ้าหน้าที่กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ.2542 หรือกระทำการต่อเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเสนอราคาเพื่อจูงใจหรือทำให้จำยอมรับการเสนอราคาที่มีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว (ตามมาตรา 13^{**}) อายุความมีกำหนด 20 ปี

จากบทบัญญัติข้างต้นเป็นตัวอย่างของคดีทุจริตคอร์รัปชันในกฎหมายเฉพาะที่มีโทษทางอาญา ดังนั้นคดีทุจริตคอร์รัปชันที่ผู้เขียนนำมาศึกษา จึงมีทั้งความผิดที่บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาและความผิดโดยทุจริตคอร์รัปชันอันมีโทษทางอาญาตามกฎหมายเฉพาะ

ราคาโดยมุ่งหมายมิให้มีการแข่งขันในการ เสนอราคาอย่างเป็นธรรม หรือเพื่อช่วยเหลือให้ผู้เสนอการรายใดได้มีสิทธิเข้าทำ สัญญากับหน่วยงานของรัฐโดยไม่เป็นธรรม หรือเพื่อกีดกันผู้เสนอการรายใดมิให้มีโอกาสเข้าแข่งขันในการเสนอราคาอย่าง เป็นธรรม ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสี่แสนบาท”

^{*} มาตรา 12 บัญญัติว่า “เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐผู้ใดกระทำ ความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ หรือกระทำการใด ๆ โดยมุ่งหมายมิให้มีการแข่งขันราคาอย่างเป็นธรรม เพื่อเอื้ออำนวยแก่ผู้เข้าทำการเสนอการรายใดให้เป็นผู้มีสิทธิทำ สัญญากับหน่วยงานของรัฐ มีความผิดฐานกระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสี่แสนบาท”

^{**} มาตรา 13 บัญญัติว่า “ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือกรรมการหรืออนุกรรมการในหน่วยงานของรัฐ ซึ่งมิใช่เป็นเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐผู้ใด กระทำ ความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ หรือกระทำการใด ๆ ต่อเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐซึ่งมีอำนาจหรือหน้าที่ในการอนุมัติ การพิจารณา หรือการดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเสนอราคาเพื่อจูงใจหรือทำให้จำยอมต้องยอมรับการเสนอราคาที่มีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่าผู้นั้นกระทำความผิดฐานกระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสี่แสนบาท”

3.4 แนวคิดสากลในการต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน

ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันไม่ใช่เป็นปัญหาของประเทศใดประเทศหนึ่งโดยเฉพาะ หากแต่เป็นปัญหาที่นานาประเทศทั่วโลกให้ความสำคัญและตระหนักถึงผลร้ายที่เกิดขึ้น โดยประเทศต่างๆ เห็นว่าเป็นเรื่องที่สร้างความเสียหายและส่งผลกระทบต่อในแต่ละประเทศมากจนกลายเป็นปัญหาระดับโลกเนื่องจาก ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันมักจะเกี่ยวข้องกับจำนวนเงิน มหาศาล ทั้งมักจะมีการยักย้ายถ่ายเทจากประเทศหนึ่งไปสู่ประเทศหนึ่ง นอกจากนี้ปัญหานี้ยัง เชื่อมโยงกับการฟอกเงิน และการก่อการร้ายอันเป็นปัญหาประการสำคัญที่ทั่วโลกให้ความสนใจ จนกระทั่งองค์การระหว่างประเทศได้ร่วมมือกันเพื่อปราบปรามการทุจริตโดยได้ตระหนักถึงความ ร้ายแรงของการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งหลายองค์การได้ร่วมกันยกย่องอนุสัญญาและมีประเทศต่างๆ ทั่วโลกร่วมลงนาม อนุสัญญาที่เกี่ยวข้องกับการต่อต้านและปราบปรามการทุจริต ได้แก่⁹

1. อนุสัญญาขององค์การนานาประเทศแห่งภาคพื้นอเมริกาเพื่อต่อต้านการทุจริต (Inter-American Convention Against Corruption, 29 March 1996) มีประเทศที่ร่วมลงนาม 20 ประเทศ โดยที่ประเทศสมาชิกขององค์การนานาประเทศแห่งภาคพื้นอเมริกาเชื่อว่าการทุจริตจะ บั่นทอนความชอบธรรมของสถาบันของรัฐและส่งผลกระทบต่อสังคม ศีลธรรมอันดี และความยุติธรรมตลอดจนการพัฒนาโดยทั่วไปของประชาชน และพิจารณาว่าเงื่อนไขสำคัญ ที่ทำให้ระบอบประชาธิปไตยที่เป็นแบบอย่างเกิดเสถียรภาพ ความสงบสุขและการพัฒนาของ ภูมิภาค โดยสภาพแล้วจำเป็นต้องต่อต้านการทุจริตทุกรูปแบบที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานราชการ ตลอดจนการกระทำทุจริตที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะกับการปฏิบัติในงานราชการนั้น ทั้งการทุจริต มักจะเป็นเครื่องมือขององค์กรอาชญากรรมที่จะใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กรอาชญากรรมนั้น จึงให้ความสำคัญและตระหนักถึงปัญหาและความร้ายแรงของปัญหานี้กับต้องการที่จะสนับสนุน การมีส่วนร่วมของประชาสังคมในการป้องกันและต่อสู้กับการทุจริต โดยเชื่อในความจำเป็นใน การรับรองหลักเกณฑ์ระหว่างประเทศอย่างทันทั่วทั้งเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนความร่วมมือ ระหว่างประเทศในการต่อสู้กับการทุจริต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการอย่างเหมาะสมกับ

⁹ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, ซาดิ ชัยเดชสุริยะ และฉวีรุสสา ฉัตรไพฑูรย์, อนุสัญญาระหว่างประเทศเพื่อต่อต้าน การทุจริต (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2549), หน้า 1-170.

บุคคลที่กระทำการทุจริตในงานราชการหรือเกี่ยวเนื่องโดยเฉพาะกับภาครัฐ ตลอดจนจัดให้มีมาตรการที่เหมาะสมเพื่อจัดการกับการทุจริตนั้น จึงตกลงที่จะรับรองกันโดยวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาฉบับนี้คือ 1. เพื่อส่งเสริมและเสริมสร้างการพัฒนาของประเทศภาคีแต่ละประเทศในเรื่องกลไกที่จำเป็นในการป้องกัน ตรวจสอบ ลงโทษ และกำจัดกาทุจริต 2. เพื่อส่งเสริมสนับสนุน และกำหนดหลักเกณฑ์ความร่วมมือระหว่างประเทศภาคี เพื่อให้เกิดความแน่นอนในประสิทธิผลของมาตรการและการปฏิบัติการในการป้องกัน ตรวจสอบ ลงโทษและกำจัดกาทุจริตในการปฏิบัติงานราชการและการกระทำทุจริตทั้งหลายที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะกับงานราชการนั้น และได้กำหนดมาตรการป้องกันการทุจริตตั้งแต่ต้น หลักเกณฑ์ว่าด้วยเขตอำนาจการดำเนินคดี ลักษณะของการทุจริต สินบนข้ามชาติ การร่ำรวยผิดปกติ ความผิดข้างเคียงที่เกี่ยวพันซึ่งกระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ การส่งผู้ร้ายข้ามแดน ตลอดจนการช่วยเหลือและร่วมมือกันระหว่างประเทศภาคีโดยเฉพาะมาตรการในการตรวจสอบและติดตามเอาทรัพย์สินกลับคืน

2. อนุสัญญาของสหภาพยุโรปว่าด้วยการต่อต้านการทุจริตที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ของประชาคมยุโรปหรือเจ้าหน้าที่ของประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรป (Convention on the Fight Against Corruption Involving Officials of the European Communities or Officials of Member States of the European Union, 26 May 1997) จัดทำขึ้นเพื่อให้ประเทศสมาชิกพิจารณาถึงการพัฒนาความร่วมมือทางศาลในการต่อต้านการทุจริต โดยจุดมุ่งหมายของการพัฒนาความร่วมมือทางศาลในคดีอาญาระหว่างประเทศสมาชิคนั้นเป็นเรื่องจำเป็นจึงต้องมีการออกอนุสัญญาฉบับนี้ใช้บังคับกับการกระทำทุจริตที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ของประชาคมยุโรปหรือเจ้าหน้าที่ของประเทศสมาชิกโดยทั่วไป จึงได้กำหนดหลักเกณฑ์ว่าด้วยลักษณะการทุจริตในทางให้และรับผลประโยชน์ที่มีขอบที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ของประชาคมยุโรปหรือเจ้าหน้าที่ของประเทศสมาชิก การกำหนดความรับผิดทางอาญาของผู้บริหารหน่วยงานธุรกิจกรณีที่มีบุคคลที่อยู่ภายใต้การควบคุมของตนไปกระทำทุจริตประเภทที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ของประชาคมยุโรปหรือเจ้าหน้าที่ของประเทศสมาชิคนั้น ตลอดจนกำหนดเขตอำนาจการดำเนินคดี การส่งผู้ร้ายข้ามแดน และความร่วมมือกันระหว่างประเทศในการดำเนินคดี

3. อนุสัญญาขององค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจว่าด้วยการต่อต้านการให้สินบนแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐต่างประเทศในกิจการธุรกิจระหว่างประเทศ (Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transaction, 21 November 1997) ประเทศภาคีได้ให้ความสำคัญในการต่อต้านการให้สินบนในกิจการธุรกิจระหว่างประเทศ โดยเน้นไปที่การกำหนดความผิดฐานให้สินบนแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐต่างประเทศ และเรียกร้องให้ประเทศภาคีจัดให้มีมาตรการที่จำเป็นเพื่อกำหนดให้เป็นความผิดทางอาญา ภายใต้กฎหมายภายในของประเทศนั้น ทั้งกำหนดมาตรการในการลงโทษต้องมีการกำหนดระวางโทษที่ทำให้เกิดประสิทธิผลได้สัดส่วนที่เหมาะสมและมีผลในทางยับยั้งการกระทำผิด นอกจากนี้ บทบัญญัติว่าด้วยอายุความที่ใช้บังคับควรมีกำหนดระยะเวลายาวพอสมควรที่จะทำให้สามารถทำการสอบสวนและฟ้องร้องดำเนินคดีผู้กระทำผิดได้

4. อนุสัญญาของสภายุโรปเรื่องกฎหมายอาญาว่าด้วยการทุจริต (Criminal Law Convention on Corruption, 27 January 1999) โดยที่ประเทศสมาชิกของสภายุโรปและประเทศอื่นๆ ที่ได้ลงนามเป็นภาคีของอนุสัญญานี้ได้เชื่อในความจำเป็นที่จะต้องแสวงหานโยบายทางอาญาทั่วไปที่มุ่งหมายในการคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยจากการทุจริต รวมทั้งการนำมาตรการป้องกันและการออกกฎหมายที่เหมาะสมมาใช้โดยถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก และเน้นย้ำว่าการทุจริตเป็นภัยต่อหลักนิติธรรม ระบบประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน บันทวนหลักการบริหารบ้านเมืองที่ดี ความชอบธรรมและความยุติธรรมของสังคม เบี่ยงเบนหลักการแข่งขันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและเป็นภัยอันตรายต่อเสถียรภาพของสถาบันในระบอบประชาธิปไตยและพื้นฐานทางศีลธรรมของสังคม ทั้งเชื่อมั่นว่าการต่อต้านการทุจริตอย่างมีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นต้องเพิ่มการดำเนินการให้มากขึ้นอย่างรวดเร็วด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศ จึงได้กำหนดลักษณะความผิดอาญาว่าด้วยสินบนที่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่สาธารณะประเภทต่างๆ อย่างหลากหลายทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ และกำหนดลักษณะความผิดอาญาว่าด้วยสินบนในภาคเอกชนอันเป็นการขยายขอบข่ายการต่อต้านการทุจริตจากปกติที่มีการมุ่งเน้นเฉพาะการทุจริตในภาครัฐไปสู่การทุจริตภายในกิจการทางธุรกิจของเอกชนด้วย นอกจากนี้ยังกำหนดเกี่ยวกับเรื่องการฟอกเงิน ความผิดเกี่ยวกับเอกสารทางบัญชี และความ

รับผิดชอบของนิติบุคคล กำหนดแนวทางเรื่องเขตอำนาจการดำเนินคดี การส่งผู้ร้ายข้ามแดนและความร่วมมือกันระหว่างประเทศในการดำเนินคดีนั้น และยังเรียกร้องให้ประเทศภาคีกำหนดให้มีมาตรการคุ้มครองผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมและพยานบุคคล ตลอดจนเรียกร้องให้ประเทศภาคีมีหน่วยงานหรือบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญพิเศษในการต่อต้านการทุจริต

5. อนุสัญญาของสภายุโรปเรื่องกฎหมายแพ่งว่าด้วยการทุจริต (Civil Law Convention on Corruption, 4 November 1999) แม้อนุสัญญานี้จะไม่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา แต่ก็เป็นตัวชี้ได้ว่านานาประเทศได้ให้ความสำคัญกับการปราบปรามการทุจริต โดยอนุสัญญานี้มีวัตถุประสงค์ให้ประเทศภาคีแต่ละประเทศกำหนดให้มีกฎหมายภายในของประเทศตน สำหรับการจัดให้มีการชดเชยเยียวยาแก่บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำทุจริต เพื่อให้บุคคลนั้นสามารถปกป้องสิทธิและประโยชน์ของตน รวมทั้งมีโอกาสที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนเพื่อชดเชยความเสียหายดังกล่าว และได้กำหนดให้ประเทศภาคีมีมาตรการที่เหมาะสมที่จะทำให้บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการทุจริตนั้นได้รับการชดเชยเยียวยาหลักเกณฑ์เรื่องอายุความ การคุ้มครองลูกจ้างซึ่งรายงานเหตุโดยสุจริตเกี่ยวกับการทุจริตนั้น แนวทางเกี่ยวกับมาตรการตรวจสอบทางบัญชีและความร่วมมือระหว่างประเทศในการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวกับทุจริต

6. อนุสัญญาของสหภาพแอฟริกันว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (African Union Convention on Preventing and Combating Corruption, 11 July 2003) ได้กำหนดลักษณะของการกระทำทุจริตประเภทต่างๆ ไว้หลากหลาย รวมถึงการจัดการทรัพย์สินของรัฐในทางที่มิชอบ การร่ำรวยผิดปกติและการใช้หรือปิดบังซ่อนเร้นสิ่งที่ได้มาจากการทุจริตนั้นด้วย กำหนดแนวทางให้ประเทศภาคีปฏิบัติเพื่อการป้องกันการทุจริตตั้งแต่ต้น คุ้มครองผู้ให้ข้อมูลและพยานเกี่ยวกับการทุจริต หลักเกณฑ์เรื่องการปราบปรามการฟอกเงินและมาตรการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐแสดงรายการบัญชีทรัพย์สิน เรียกร้องให้มีการจัดทำประมวลแนวทางว่าด้วยการประพฤติปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐและควบคุมตรวจตราการปฏิบัติตามประมวลนั้น ตลอดจนพัฒนามาตรการทางวินัยและหลักเกณฑ์การสอบสวนและส่งเสริมการเข้าถึงซึ่งข้อมูลข่าวสาร เรียกร้องให้ประเทศภาคีบรรจุหลักการเรื่องความโปร่งใสลงในเรื่องการให้เงินสนับสนุนพรรค

การเมือง กำหนดมาตรการป้องกันการทุจริตในภาคเอกชนและการประกวดราคา อีกทั้งสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและสื่อมวลชนในการต่อต้านการทุจริต กำหนดแนวทางเรื่องเขตอำนาจการดำเนินคดี หลักประกันว่าด้วยการพิจารณาคดีอย่างเป็นทางการ การส่งผู้ร้ายข้ามแดน การยึดและริบสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการทุจริต ความร่วมมือระหว่างประเทศโดยการประสานงานกันระหว่างองค์กรระดับชาติของแต่ละประเทศซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต นอกจากนี้ยังกำหนดให้สหภาพแอฟริกันจัดให้มีกลไกในการติดตามผลการปฏิบัติตามอนุสัญญาฉบับนี้ด้วย

7. อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ.2003 (United Nations Convention against Corruption UNCAC) ซึ่งประเทศไทยได้ร่วมลงนามในอนุสัญญาฉบับนี้ และขณะนี้อยู่ระหว่างที่ประเทศไทยกำลังพิจารณาในเรื่องการให้สัตยาบันต่ออนุสัญญาดังกล่าว อนุสัญญาฉบับนี้จึงมีความเกี่ยวข้องกับประเทศไทยโดยตรง ทั้งยังเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ประเทศไทยตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน และพยายามที่จะปราบปรามการทุจริตมากยิ่งขึ้น โดยที่ประเทศภาคีขององค์การสหประชาชาติเพื่อต่อต้านการทุจริตได้ร่วมลงนามกว่า 140 ประเทศ มีความกังวลเกี่ยวกับความร้ายแรงของปัญหาและภัยคุกคามของการทุจริตที่มีผลกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของสังคม ซึ่งบั่นทอนสถาบันและคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย คุณค่าทางจริยธรรมและความยุติธรรม อันก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและหลักนิติธรรม ทั้งยังกังวลเกี่ยวกับความเชื่อมโยงระหว่างการทุจริตกับอาชญากรรมรูปแบบอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรอาชญากรรมและอาชญากรรมทางเศรษฐกิจรวมทั้งการฟอกเงิน โดยที่การทุจริตไม่ใช่ปัญหาในระดับท้องถิ่นหากแต่เป็นวิกฤตการณ์ข้ามชาติซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมทั้งมวลและเศรษฐกิจโดยรวม ดังนั้นความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อป้องกันและควบคุมการทุจริตจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาฯ ฉบับนี้มีดังนี้

- เพื่อส่งเสริมและเสริมสร้างมาตรการที่จะป้องกันและปราบปรามการทุจริตได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

- เพื่อส่งเสริม ช่วยเหลือ และสนับสนุนความร่วมมือระหว่างประเทศและการช่วยเหลือทางเทคนิคในการป้องกันและต่อสู้กับการทุจริต รวมถึงการติดตามเอาสินทรัพย์ที่ถูกทุจริตไปนั้นกลับคืน
- เพื่อส่งเสริมความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ และการบริหารกิจการบ้านเมือง และทรัพย์สินของรัฐอย่างเหมาะสม

อนุสัญญาฉบับนี้ได้กำหนดมาตรการป้องกันโดยวางแนวทางของนโยบายและการปฏิบัติเพื่อป้องกันและต่อต้านการทุจริต โดยกำหนดให้ประเทศภาคีมีหน่วยงานซึ่งทำหน้าที่ป้องกันการทุจริตและประมวลมาตรฐานการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐ สนับสนุนการรายงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับการทำทุจริต เรียกร้องให้ประเทศภาคีกำหนดให้เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องแสดงรายการสินทรัพย์ หรือผลประโยชน์ซึ่งอาจเกิดจากการขัดกันแห่งผลประโยชน์ กำหนดแนวทางเรื่องการจัดซื้อจัดจ้าง การส่งเสริมให้ประชาชนทั่วไปสามารถรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจและการปฏิบัติในการบริหารกิจการบ้านเมือง กำหนดให้มีการดำเนินมาตรการเพื่อสร้างเสริมความซื่อสัตย์สุจริตของบุคลากรของศาลและองค์กรอัยการ กำหนดแนวทางเพื่อป้องกันการทุจริตในภาคเอกชน การมีส่วนร่วมของสังคมและมาตรการเพื่อป้องกันการฟอกเงิน อนุสัญญาฉบับนี้ยังได้กำหนดลักษณะที่หลากหลายของความผิดที่เกี่ยวข้องกับการทุจริต ได้แก่ เรื่องสินบน การยกยอกหรือการจัดการทรัพย์สินโดยมิชอบโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ กิจการค้าที่อาศัยอิทธิพลอันมิชอบ การปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ การร่ำรวยผิดปกติ สินบนและการยกยอกทรัพย์สินในกิจการของภาคเอกชน การฟอกเงิน การปิดบังซ่อนเร้นทรัพย์สินที่ได้มาจากการทุจริต และการขัดขวางกระบวนการยุติธรรม และได้กำหนดความรับผิดชอบของนิติบุคคลไว้ด้วย อีกทั้งเรียกร้องให้ประเทศภาคีกำหนดบทบัญญัติของกฎหมายเรื่องอายุความเกี่ยวกับการฟ้องร้องดำเนินคดีสำหรับความผิดที่ระบุไว้ในอนุสัญญาฉบับนี้ให้ยาวพอสมควร และควรกำหนดให้มีระยะเวลาของอายุความยาวนานขึ้นหรือกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดลงในกรณีที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้นได้หลบหนีจากกระบวนการยุติธรรม กำหนดแนวทางว่าด้วยการฟ้องร้องดำเนินคดี การพิจารณาพิพากษาและมาตรการลงโทษ การอายัด การยึดและการริบทรัพย์สิน การคุ้มครองพยาน บุคคลที่แจ้งข้อเท็จจริงและผู้เสียหาย สิทธิในการเรียกค่าสินไหม

ทดแทนสำหรับความเสียหาย และเรียกร้องให้ประเทศภาคีมีหน่วยงานหรือบุคลากรที่เชี่ยวชาญ การปราบปรามการทุจริต กำหนดให้มีความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานระดับชาติและ ภาคเอกชนในการปราบปรามการทุจริต กำหนดเขตอำนาจการดำเนินคดี ความร่วมมือระหว่าง ประเทศ การส่งผู้ร้ายข้ามแดน การโอนตัวบุคคลที่ต้องโทษ การช่วยเหลือกันระหว่างประเทศ ในด้านต่างๆ โดยเฉพาะในด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลและข่าวกรอง การช่วยเหลือทางวิชาการ การบังคับใช้กฎหมาย การสอบสวนร่วมกันและวิธีการพิเศษในการสอบสวน การดำเนินคดีและ การโอนการดำเนินคดีอาญา การริบทรัพย์สิน การติดตามเอาทรัพย์สินกลับคืนและ การส่งทรัพย์สินกลับคืน อีกทั้งกำหนดให้มีการประชุมประเทศภาคีเพื่อเป็นกลไกในการติดตามผล การปฏิบัติตามอนุสัญญาฉบับนี้ด้วย

จากอนุสัญญาฯ ทั้งเจ็ดฉบับที่กล่าวถึงข้างต้นแสดงให้เห็นว่าประเทศต่างๆ ทั่วโลก ได้ตระหนักถึงปัญหาและความร้ายแรงของการทุจริตคอร์รัปชัน จนเกิดความร่วมมือกันระหว่าง ประเทศในหลายองค์การโดยมีวัตถุประสงค์เดียวกันคือเพื่อต่อต้านการทุจริต โดยที่แต่ละองค์การ ระหว่างประเทศได้พยายามกำหนดแนวทางและมาตรการที่จะสนับสนุนเพื่อให้ประเทศต่างๆ ได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตภายในประเทศของตน ซึ่งแนวทาง หนึ่งใน การปราบปรามการทุจริตของนานาประเทศคือ การพยายามที่จะกำหนดความผิดเกี่ยวกับการ ทุจริตให้หลากหลายมากขึ้น เพื่อการบังคับใช้กฎหมายกับอาชญากรรมประเภทนี้จะได้ ครอบคลุมและเกิดประสิทธิผล อย่างไรก็ตาม หากแต่ละประเทศกฎหมายได้บัญญัติให้ การกระทำนั้นๆ เป็นความผิด แต่รัฐนั้นๆ ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการ ยุติธรรมเพื่อรับโทษได้เพราะเหตุที่ฟ้องคดีไม่ทันภายในกรอบระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ หรือจำเลยหลบหนีจนล่วงเลยการลงโทษแล้ว การบังคับใช้กฎหมายเพื่อปราบปรามอาชญากรรม ประเภทนี้ย่อมไม่เกิดประสิทธิผลอันไม่สอดคล้องกับการพยายามแก้ไขปัญหานี้เช่นเดียวกัน ดังนั้น องค์การระหว่างประเทศหลายองค์การจึงมีการกำหนดแนวทางให้แต่ละประเทศขยายอายุความ หรือให้อายุความสะดุดหยุดลงในกรณีที่ถูกผู้กระทำความผิดหลบหนี ซึ่งจะทำให้การบังคับใช้ กฎหมายเกิดประสิทธิผลมากขึ้น อันเป็นการป้องกันและยังยั้งการกระทำความผิดประเภทนี้ ได้ทางหนึ่ง

3.5 แนวคิดและการกำหนดอายุความคดีอาญาในคดีทุจริตคอร์รัปชันขององค์การสหประชาชาติ และต่างประเทศ

บทบัญญัติเรื่องอายุความมีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละประเทศ ซึ่งมักจะขึ้นอยู่กับนโยบายของแต่ละประเทศว่ามีวัตถุประสงค์ในการลงโทษอย่างไร อีกทั้งการที่ประเทศใดใช้ระบบกฎหมายใดก็ยิ่งส่งผลให้ประเทศนั้นๆ ได้รับอิทธิพลและแนวคิดของหลักเรื่องอายุความในประเทศนั้นๆ อีกด้วย บทที่ 4 นี้จะศึกษาถึงการกำหนดอายุความในคดีอาญาของต่างประเทศ เพื่อนำมาศึกษาเปรียบเทียบกับ การกำหนดอายุความในคดีอาญาของประเทศไทย โดยจะทำการศึกษาแนวทางขององค์การสหประชาชาติ หลักการกำหนดอายุความในคดีอาญาของสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ประเทศฝรั่งเศส และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน

3.5.1 แนวทางขององค์การสหประชาชาติ

จากปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันที่เกิดขึ้นในประเทศต่างๆ ทั่วโลกที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น ก่อให้เกิดความเสียหายทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ทำลายความไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของรัฐบาล เอกชนขาดความเชื่อมั่นในการดำเนินธุรกิจที่อาจต้องเกี่ยวข้องกับการทุจริต นอกจากนี้การกระทำทุจริตได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการโดยอาศัยความทันสมัยของเทคโนโลยีที่มากขึ้น ทำให้การทุจริตเป็นขบวนการที่ซับซ้อนขึ้น มีความเชื่อมโยงกันระหว่างผู้กระทำความผิดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ส่งผลให้เกิดความเสียหายในวงกว้างนับเป็นมูลค่ามหาศาล ทำให้มีความพยายามทั้งในระดับรัฐบาล องค์การระหว่างประเทศทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลกในการจัดหามาตรการ เครื่องมือ ความร่วมมือต่างๆ ขึ้นมาเพื่อดำเนินการกับปัญหาการทุจริตอย่างจริงจังมากขึ้น จนกระทั่งเกิดความร่วมมือในการยกย่องอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ.2003 (United Nation Convention against Corruption 2003 – UNCAC) โดยมีองค์การสหประชาชาติและประเทศสมาชิกอีกจำนวน 140 ประเทศได้ลงนามร่วมกันในอนุสัญญา ฉบับนี้ ซึ่งอนุสัญญา ฉบับนี้ข้อ 29 กำหนดหลักเกณฑ์เรื่องอายุความไว้เป็นแนวทางให้ประเทศต่างๆ ใช้เป็นกรอบในการกำหนดนโยบาย การตรากฎหมาย และการให้ความช่วยเหลือร่วมมือกันใน

การป้องกันและปราบปรามการทุจริตทั้งภายในประเทศและการทุจริตที่มีการกระทำในลักษณะข้ามชาติด้วยมาตรการต่างๆ โดยมีรายละเอียดดังนี้¹⁰

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ.2003 ได้กำหนดเรื่องอายุความไว้ว่า รัฐภาคีต้องกำหนดอายุความภายใต้กฎหมายของตนในการเริ่มกระบวนการพิจารณาสำหรับความผิดที่กำหนดตามอนุสัญญาให้มีระยะเวลานาน และกำหนดให้อายุความนั้นนานขึ้นหรือให้อายุความสะดุดหยุดอยู่ในกรณีที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดได้หลบหนีกระบวนการยุติธรรม (ข้อ 29)

โดยที่ประเทศที่ได้ลงนามเข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ.2003 นั้น หลายประเทศเริ่มมีการแก้ไขกฎหมายภายในของประเทศตนเรื่องอายุความเพื่อให้สอดคล้องกับข้อ 29 แห่งอนุสัญญาฉบับนี้ เช่น¹¹

- ประเทศตุรกี เป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบ Civil Law และเป็นประเทศหนึ่ง ที่ร่วมลงนามในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ.2003 โดยประเทศตุรกี ได้มีการแก้ไขกฎหมายอาญาในปี ค.ศ.2004 เพิ่มอายุความให้ยาวขึ้นสำหรับความผิดอาญา ซึ่งรวมถึงความผิดฐานทุจริตบางประเภท และยกเลิกอายุความสำหรับความผิดทุจริตบางประเภท โดยเฉพาะการกระทำความผิดที่เกี่ยวกับภาครัฐและธุรกิจ เพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาต่างๆ ซึ่งตุรกีได้ร่วมเป็นรัฐภาคีและมีพันธะที่จะต้องปฏิบัติตาม

- ประเทศแคนาดา เป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบ Common Law และเป็นประเทศหนึ่ง ที่ร่วมลงนามในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ.2003 โดยกฎหมายอาญาของประเทศแคนาดาจะกำหนดอายุความเฉพาะในคดีอาญาที่ไม่ร้ายแรงเท่านั้น สำหรับคดีอาญาที่ร้ายแรง เช่น ความผิดฐานติดสินบน การทุจริต ความผิดต่อเพศ ฯลฯ กฎหมายของประเทศแคนาดาได้กำหนดอายุความไว้ พนักงานอัยการจึงสามารถฟ้องผู้กระทำความผิดในเวลาใดก็ได้

¹⁰ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ, อนุสัญญาระหว่างประเทศเพื่อต่อต้านการทุจริต, หน้า 138.

¹¹ ข้อมูลจากสำนักกฎหมาย สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.

- ประเทศออสเตรเลีย กำหนดอายุความคดีอาญาไว้ใน หมวด 15ข (15B) แห่งพระราชบัญญัติอาชญากรรม 2437 (1914) (Cth) การดำเนินคดีต่อบุคคลในความผิดภายใต้กฎหมายใดๆ แห่งออสเตรเลียสามารถกระทำได้ตลอดเวลา หากความผิดนั้นมีโทษสูงสุดเป็นการจำคุกมากกว่า 6 เดือน สำหรับความผิดที่มีโทษจำคุกน้อยกว่า 6 เดือน จะมีกำหนดอายุความ 1 ปี นับแต่วันกระทำความผิด ในความผิดที่เกี่ยวข้องกับการก่อการร้ายจะสามารถดำเนินคดีได้ตลอดเวลา และความผิดทางอาญาที่มีโทษสูงส่วนใหญ่จะเป็นคดีที่ไม่มีอายุความ ซึ่งรวมถึงคดีเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันด้วย¹²

- ประเทศอินโดนีเซียเป็นประเทศหนึ่งที่ร่วมลงนามในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 และอยู่ระหว่างการแก้ไขกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาฯ โดยที่ปัจจุบันความผิดฐานทุจริตได้กำหนดอายุความไว้ 10 ปี การแก้ไขกฎหมายของประเทศอินโดนีเซียจะขยายอายุความหรือยกเลิกอายุความสำหรับความผิดทุจริต

- ประเทศไทยได้ร่วมลงนามในอนุสัญญาฯ ฉบับนี้ แต่ขณะนี้อยู่ในระหว่างการให้สัตยาบันเพื่อรับรองอนุสัญญาฯ ดังกล่าว

3.5.2 หลักเกณฑ์การกำหนดอายุความในคดีอาญาของสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี (Common Law) ซึ่งอย่างที่ได้อธิบายแล้วในบทที่ 2 ว่า กลุ่มประเทศเหล่านี้โดยหลักจะกำหนดหลักเรื่องอายุความโดยถือว่า เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นประชาชนไม่อาจอ้างอายุความมายันรัฐได้ สหรัฐอเมริกาจึงกำหนดให้ไม่มีอายุความในความผิดหลายประเภท นอกจากนี้ประเทศสหรัฐอเมริกายังถือหลักว่าการฟ้องคดีถือเป็นอำนาจของรัฐ¹³ และพนักงานอัยการจะเป็นผู้ควบคุมการสอบสวนเอง เกี่ยวกับบทบัญญัติเรื่องอายุความในสหรัฐอเมริกาจะแตกต่างกันออกไปตามแต่ละประเภทของความผิด ทั้งในแต่ละมลรัฐได้กำหนดอายุความแตกต่างกันออกไป

¹² สำนักงานอัยการสูงสุด, “เรื่องขอข้อมูลเปรียบเทียบอายุความของกฎหมายต่างประเทศ”, ฉบับลงวันที่ 19 พฤศจิกายน 2552.

¹³ Brian M. Pearce, The Role of the Layperson in Criminal Cases – a Comparative, www.institut.e.go.th.

แม้จะเป็นความผิดในประเภทเดียวกันก็ตาม แต่ส่วนใหญ่แล้วในแต่ละมลรัฐมักจะกำหนดให้ไม่มีอายุความในความผิดที่มีโทษประหารชีวิต หรือความผิดฐานฆ่าผู้อื่นที่แม้ไม่มีโทษประหารชีวิต รวมตลอดถึงการกระทำความผิดร้ายแรงอื่นๆ

ต่อมาเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป สิทธิเสรีภาพได้รับการรับรองและคุ้มครองมากขึ้น เหตุผลของบทบัญญัติเรื่องอายุความในสหรัฐอเมริกาเริ่มเปลี่ยนแปลงไป จึงมีการบัญญัติหลักเรื่องอายุความขึ้นเพื่อเป็นกรอบจำกัดระยะเวลาในการดำเนินคดีเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น หลักเรื่องอายุความถือเป็นเครื่องมือประการหนึ่งในการป้องกันอาชญากรรมและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด เพราะการที่รัฐกำหนดกรอบระยะเวลาไว้จะทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งสืบสวนสอบสวนเพื่อนำคดีขึ้นสู่ศาลได้รวดเร็ว ทำให้คดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้รวดเร็วขึ้น ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิที่จะพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ในชั้นศาลได้รวดเร็วขึ้น ทั้งเป็นการป้องกันมิให้เกิดความไม่เป็นธรรมอันเนื่องมาจากระยะเวลาที่เนิ่นนานออกไปอีกด้วย

กฎหมายเรื่องอายุความสำหรับการกระทำความผิดของสหรัฐจะมีกำหนดตั้งแต่ 3 ปี จนถึงไม่มีกำหนดระยะเวลาในกรณีของการกระทำความผิดซึ่งมีโทษประหารชีวิต และยังกำหนดให้ไม่มีอายุความในความผิดร้ายแรงบางประเภท

ประเทศสหรัฐอเมริกาประกอบด้วยมลรัฐหลายรัฐ แต่ละรัฐจะบังคับใช้กฎหมายของตนเอง และในแต่ละรัฐได้มีการประกาศใช้กฎหมายเพื่อกำหนดอายุความในแต่ละรัฐแตกต่างกันออกไป ซึ่งระยะเวลาของอายุความจะยาวหรือสั้นจะขึ้นอยู่กับความร้ายแรงแห่งคดี ในที่นี้จะยกตัวอย่างกฎหมายเรื่องอายุความในคดีอาญาของรัฐบาลกลางเป็นหลัก อายุความในการฟ้องร้องคดีอาญา (Limitations of Prosecution) ของรัฐบาลกลางบัญญัติอยู่ในรัฐบัญญัติแห่งสหรัฐว่าด้วยเรื่องอายุความ¹⁴ (Federal Statute of Limitations) บทบัญญัติเรื่องอายุความสำหรับความผิดใดๆ ที่กำหนดโดยกฎหมายรัฐบาลกลางหรือสหรัฐ กำหนดไว้สามปีสำหรับความผิดเกี่ยวกับภาษีอากรไปจนถึงไม่มีอายุความสำหรับความผิดฐานฆ่าผู้อื่นและการก่อการร้ายที่มีโทษ

¹⁴ การประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 3, “กระบวนการยุติธรรมกับบทบาทการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน”, (กรุงเทพมหานคร), หน้า 537 – 540.

ประหารชีวิต โดยส่วนใหญ่แล้วความผิดทางอาญาแห่งสหรัฐไม่ได้บัญญัติอายุความไว้ในตัวกฎหมายเอง แต่จะอาศัยบทบัญญัติของ 18 U.S.C. Section 3282 ที่กำหนดระยะเวลาไว้คือ ในมาตรา 3282 ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้ามิได้ยื่นฟ้อง หรือมิได้รับคำยืนยันให้ฟ้องคดีจากลูกขุนภายในระยะเวลา 5 ปี นับแต่วันกระทำความผิด เป็นอันล่องเลยการลงโทษ จะฟ้องคดี พิจารณาคดี หรือลงโทษในการกระทำนั้นไม่ได้ เว้นแต่ความผิดที่มีโทษประหารชีวิต” มาตรานี้เป็นบททั่วไปเรื่องอายุความดำเนินคดีและการลงโทษ กล่าวคือในกรณีที่ที่ไม่สามารถหาพยานหลักฐานหรือไม่อาจรู้ตัวผู้ต้องหาภายในระยะเวลา 5 ปี นับแต่วันที่มีการกระทำความผิดให้ถือว่าอายุความในการดำเนินคดีผู้กระทำความผิดสิ้นสุดลง แต่หากมีพยานหลักฐานหรือรู้ตัวผู้กระทำความผิดให้ใช้อายุความตามตารางดังจะกล่าวต่อไปนี้เป็นตัวกำหนด¹⁵

ตารางอายุความของความผิดแห่งรัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกา¹⁶

ความผิด (Federal Offense)	อายุความ (Limitation Period)
ความผิดที่มีโทษประหารชีวิต เช่น การฆาตกรรมที่อยู่ในอำนาจของสหรัฐ	ไม่มีอายุความ (18 U.S.C. Section 3281)
การก่อการร้ายที่มีผู้เสียชีวิต หรือทำให้เสียชีวิต หรือการบาดเจ็บอย่างร้ายแรงโดยเล็งเห็นได้ว่าเป็นการเสี่ยงต่อชีวิต	ไม่มีอายุความ (18 U.S.C. Section 3286)
ความผิดด้านการก่อการร้ายอื่น	8 ปี (18 U.S.C. Section 3286)
ความผิดเกี่ยวกับหนังสือเดินทาง, สัญชาติ	10 ปี (18 U.S.C. Section 3291)
การฉ้อโกงธนาคาร	10 ปี (18 U.S.C. Section 3293)

¹⁵ ประเทือง ธนิยผล และคณะ, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยเรื่องการสืบค้นแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดอายุความทางอาญาในบริบทสังคมไทย, หน้า 16.

¹⁶ Pearce, BM “Statutes of Limitation for Federal Criminal Statutes in Fugitive Case” Memorandum to Deputy Attorney General – Chaikasem Nitisiri 20 October 2004.

การจารกรรมผลงานทางศิลปะ	20 ปี (18 U.S.C. Section 3294)
การวางเพลิงเผาอาคารหรือยานพาหนะ	10 ปี (18 U.S.C. Section 3295)
ความผิดที่กระทำต่อเด็ก	จนกว่าผู้เสียหายจะมีอายุครบ 25 ปีบริบูรณ์ (18 U.S.C. Section 3283)
การหลบเลี่ยงภาษี, การยื่นแบบขอคืนภาษีเท็จ	6 ปี (IRC Section 6531)
ความผิดเกี่ยวกับภาษีอื่นๆ	3 ปี (IRC Section 6531)
การละเมิดอำนาจศาลที่มีความผิดทางอาญา	1 ปี (18 U.S.C. Section 3285)
ความผิดอื่นๆ	5 ปี (18 U.S.C. Section 3282)
ความผิดที่พยานหลักฐานอยู่ในต่างประเทศ	ในการดำเนินคดีอาญาอาจขยายออกไปได้อีก ไม่เกิน 3 ปี นับจากวันยื่นคำร้อง หรือไม่เกิน 6 เดือน หากได้รับการช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ใน ต่างประเทศ (18 U.S.C. Section 3292)

กล่าวโดยสรุปกฎหมายของสหรัฐกำหนดหลักเกณฑ์เรื่องอายุความไว้ค่อนข้างหลากหลายไม่ว่าจะเป็นเรื่องการกำหนดให้ไม่มีอายุความสำหรับความผิดร้ายแรง และในกรณีที่ยืดหยุ่นให้สามารถขยายอายุความได้บางกรณี ซึ่งกฎหมายเรื่องอายุความของสหรัฐจะแตกต่างกันไปแต่ละประเภทของความผิด และในแต่ละมลรัฐได้กำหนดอายุความที่แตกต่างกันออกไป แต่ส่วนใหญ่แล้วมักจะกำหนดให้ไม่มีอายุความสำหรับความผิดที่มีโทษประหารชีวิตและความผิดร้ายแรงอื่นๆ อย่างไรก็ตามความผิดฐานทุจริตกฎหมายมิได้กำหนดโทษสูงสุดถึงจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต แต่ในขณะนี้สหรัฐและมลรัฐต่างๆ มีแนวโน้มที่จะกำหนดให้

อายุความในความผิดอาญาที่ร้ายแรงบางประเภทยาวขึ้น¹⁷ เช่นในปี ค.ศ.1989 กำหนดให้ ความผิดฐานฉ้อโกงธนาคารและฉ้อโกงอื่นๆ ที่มีผลต่อสถาบันทางการเงินมีอายุความ 10 ปี ความผิดฐานก่อการร้ายที่มีอัตราโทษไม่ถึงประหารชีวิตมีกำหนดอายุความ 8 ปี แต่ถ้าเป็น ความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายนั้นเป็นการกระทำที่ส่งผลหรือเล็งเห็นผลได้ว่าจะก่อให้เกิด อันตรายแก่ชีวิตหรือก่อให้เกิดบุคคลอื่นได้รับอันตรายสาหัสจะไม่มีอายุความ

สหรัฐอเมริกามีหลักเกณฑ์เรื่องอายุความสะดุดหยุดลงในกรณีและผู้กระทำความผิด หลบหนีจากกระบวนการยุติธรรมโดยกำหนดไว้ใน 18 U.S.C. Section 3282 ที่กำหนดว่า “ไม่ให้นำ บทบัญญัติเรื่องอายุความมาใช้ในกรณีของบุคคลที่หลบหนีจากกระบวนการยุติธรรม” พนักงาน อัยการจึงอาจกล่าวอ้างมาตรฐานนี้ในการฟ้องดำเนินคดีเพื่อให้หยุดนับอายุความไว้เป็นการชั่วคราว ได้ในบางกรณี¹⁸ อย่างไรก็ตามมาตรฐานนี้ก็ไม่ได้บัญญัติถึงความหมายของพนักงานอัยการที่จะต้อง พิสูจน์ถึงพฤติการณ์ของจำเลยว่าจำเลยได้ย้ายออกจากภูมิลำเนา หรือพฤติการณ์อื่นที่แสดงให้เห็น ว่าจำเลยมีพฤติการณ์หลบหนี และในทางกลับกันก็เป็นหน้าที่ของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะ กล่าวอ้างว่าตนเองไม่ได้หลบหนี¹⁹ ซึ่งศาลอุทธรณ์แห่งรัฐบาลกลางสหรัฐได้พิพากษาคดี *Jhirad v. Ferrandina* (429 U.S. 833) โดยกล่าวถึงเหตุผลของบทบัญญัติเรื่องอายุความสะดุดหยุดลงว่า การที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีจากกระบวนการยุติธรรมแสดงว่าบุคคลนั้นได้สละประโยชน์ของ อายุความด้วยการออกไปจากเขตอำนาจศาล โดยมีเจตนาหลบหนีจากการถูกฟ้องเพื่อดำเนินคดี จึงไม่มีเหตุผลที่จะไม่นำเรื่องอายุความสะดุดหยุดลงมาใช้กับผู้ที่ออกไปจากท้องที่เพื่อหลบเลี่ยงการ ถูกฟ้องหรือจับกุม แต่ทั้งนี้อายุความความสะดุดหยุดลงจะไม่ใช้กับบุคคลที่เพียงย้ายที่อยู่ไปอยู่ที่ อื่นอย่างเปิดเผยโดยไม่มีเจตนาหลบหนี

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 16.

¹⁸ Brian M Pearce, Statutes of Limitations for Federal Criminal Statutes in Fugitive Case, Memorandum to Deputy Attorney General – Chaikasem nitisiri.

¹⁹ U.S. v. Marshall, 856 F.2d 896] 26 Fed. R. Evid. Serv. (LCP) 1032 (7th Cir. 1988).

3.5.3 หลักเกณฑ์การกำหนดอายุความในคดีอาญาของสหราชอาณาจักร

สหราชอาณาจักรหรือประเทศอังกฤษถือเป็นต้นแบบของประเทศในกลุ่มระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) และเป็นประเทศที่วางหลัก “nullum tempus occurit regi” โดยถือว่าการดำเนินคดีอาญาเป็นเรื่องของรัฐ เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นรัฐจึงสามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดในเวลาใดก็ได้ เนื่องจากเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นถือได้ว่าเป็นการรบกวนความสงบเรียบร้อยของสังคมส่วนรวม ซึ่งกษัตริย์มีหน้าที่เป็นผู้ดูแลความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงในสิทธิต่างๆ ของบุคคลในรัฐนั้น การฟ้องคดีอาญาจึงเป็นการกระทำแทนกษัตริย์ ประชาชนไม่อาจนำอายุความมาใช้อ้างแก่กษัตริย์ได้ ประกอบกับในประเทศอังกฤษมีแนวคิดที่ว่า กษัตริย์สามารถกระทำสิ่งใดก็ได้โดยปราศจากความผิด จึงมีผลว่าแม้กษัตริย์จะปล่อยให้คดีอาญาขาดอายุความก็ยังสามารถฟ้องคดีได้ หลักเรื่องอายุความในคดีอาญาของประเทศไทยจึงถือว่าการดำเนินคดีอาญา เป็นเรื่องของรัฐที่สามารถจะทำในเวลาใดก็ได้

ประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติทั่วไปว่าด้วยอายุความในคดีอาญา แต่ปัจจุบันจะมีเพียงเฉพาะบางกรณีที่มีพระราชบัญญัติกำหนดไว้ เนื่องจากความผิดบางฐานที่อัตราโทษไม่รุนแรง หากปล่อยเวลาให้เนิ่นนานไปอาจจะเกิดผลเสียหายมากกว่า การพิสูจน์พยานหลักฐานก็ทำได้ หรือบางฐานความผิดการพิจารณาคดีให้เสร็จสิ้นโดยเร็วจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมมากกว่า ดังนั้น หลักเรื่อง “nullum tempus occurit regi” จะไม่ใช้กับความผิดบางฐานความผิด เช่น²⁰

1. ความผิดฐานกบฏตาม Treason Act, 1695 ยกเว้นความผิดฐานประทุษร้ายต่อองค์พระมหากษัตริย์ จะต้องฟ้องคดีภายใน 3 ปีนับแต่ความผิดเกิดขึ้น

2. ความผิดฐานจลาจลตาม Riot Act, 1714 จะต้องฟ้องคดีภายใน 12 เดือนนับแต่ความผิดเกิดขึ้น

²⁰

คณิง ฉาไชย, “วิธีพิจารณาความอาญาตามกฎหมายอังกฤษ” ตอนที่ 1, ใน วารสารอัยการ 9, 108(ธันวาคม 2529): 16.

3. ความผิดตาม Night Poaching Act, 1828 จะต้องฟ้องคดีภายใน 12 เดือน นับแต่ความผิดเกิดขึ้น

4. ความผิดทางเพศที่กระทำต่อเด็กหญิงอายุสิบสามปีถึงสิบหกปี จะต้องฟ้องคดี ภายใน 12 เดือนนับแต่ความผิดเกิดขึ้น

5. ความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง (Corrupt or illegal practice at election) จะต้อง ฟ้องคดีภายใน 1 ปี นับแต่ความผิดเกิดขึ้น

6. ความผิดตาม Customs Acts จะต้องฟ้องภายใน 3 ปี นับแต่ความผิดเกิดขึ้น

7. ความผิดตาม Perjury Acts, 1911 ในกรณีเกี่ยวกับการปลอมแปลงสูติบัตรและ มรณะบัตรจะต้องฟ้องคดีภายใน 3 ปี นับแต่ความผิดเกิดขึ้น

8. ความผิดตาม Merchandise Mark Act, 1887 จะต้องฟ้องคดีภายใน 3 ปี นับแต่ ความผิดเกิดขึ้น หรือภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายทราบการกระทำความผิด

9. บรรดาคดีที่มีโทษสถานเบา (summary) จะต้องฟ้องคดีภายในหกเดือนนับแต่ ความผิดเกิดขึ้น

จะเห็นได้ว่ากฎหมายเรื่องอายุความในประเทศอังกฤษนี้มีบัญญัติไว้ค่อนข้างแคบ เนื่องจากเห็นว่ากฎหมายดังกล่าวเป็นการตัดสิทธิของผู้เสียหาย แต่ต่อมาแนวคิดเรื่องอายุความ ได้รับการยอมรับจากนักวิชาการและนักกฎหมายหลายท่าน ดังจะเห็นได้ว่าในคดีความผิด เล็กน้อยบางประเภทจะมีกรอบระยะเวลาจำกัดในการดำเนินคดีไว้

3.5.4 หลักเกณฑ์การกำหนดอายุความในคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ซึ่งโดยหลัก จะมีการกำหนดอายุความในคดีอาญาไว้ ปัจจุบันกฎหมายเรื่องอายุความได้บัญญัติไว้ใน Code penal [nouveau] ประเทศฝรั่งเศสพนักงานอัยการแต่เพียงผู้เดียวมีอำนาจฟ้องคดีอาญา โดยพนักงานอัยการจะต้องฟ้องคดีภายในกำหนดอายุความตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมาย

อาญาด้วย แต่บางกรณีที่พนักงานอัยการสั่งฟ้องคดีอาญาซึ่งเป็นเพียงการชะลอการฟ้องชั่วคราว นั้น พนักงานอัยการอาจกลับมาฟ้องเป็นคดีใหม่ได้อีกภายในกำหนดอายุความ

อย่างไรก็ตามความผิดบางฐานมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นกรณีพิเศษและเป็นคดีอาญาที่ไม่มีอายุความ เช่น ความผิดในประมวลกฎหมายอาญา เล่มที่ 2 หมวดที่ 1 ความผิดอุกฉกรรจ์เกี่ยวกับมนุษยชาติ การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ หรือคดีอุกฉกรรจ์อื่นๆ ที่กระทำต่อมนุษยชาติ เช่น การเอาคนลงเป็นทาส การลักพาตัว การทรมานหรือดูหมิ่นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยมีเหตุขังอยู่ในทางการเมือง ปรักขุญา การเหยียดผิว หรือศาสนา และความผิดที่เกี่ยวกับความผิดตามมติสมัชชาสหประชาชาติในกรณีอาชญากรรมที่กระทำต่อมนุษยชาติตามกฎหมายบัตรศาลระหว่างประเทศเป็นคดีอาญาที่ไม่มีอายุความ ซึ่งถือได้ว่าเป็นข้อยกเว้นหลักเรื่องอายุความ

อายุความในคดีอาญายุติอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศส ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวนี้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้ง โดยบทบัญญัติที่เกี่ยวกับอายุความพอสรุปได้ดังนี้²¹

อายุความฟ้องคดี

- คดีอาญาร้ายแรง หากไม่มีการสืบสวนหรือการดำเนินคดีอายุความจะมีกำหนด 10 ปี นับแต่วันกระทำความผิด แต่หากมีการสืบสวนหรือดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดอายุความจะเริ่มนับแต่เวลาที่มีการสืบสวนหรือดำเนินคดีอันเป็นการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐครั้งสุดท้าย อายุความนี้มีกำหนด 10 ปี ในกรณีคดีอาญาร้ายแรงที่กระทำต่อผู้เยาว์อายุความจะเริ่มนับตั้งแต่ผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะ(ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 7) อย่างไรก็ตามตามมาตรา 706 - 25 -1 บัญญัติให้ อำนาจในการฟ้องคดีต่อความผิดอาญาร้ายแรงเป็นอันระงับไปหลังจากระยะเวลาผ่านไป 30 ปี รวมทั้งอายุความในการลงโทษให้มีกำหนด 30 ปี

²¹ สำนักงานอัยการสูงสุด, “เรื่องขอข้อมูลเปรียบเทียบอายุความของกฎหมายต่างประเทศ”, ฉบับลงวันที่ 19 พฤศจิกายน 2552.

นับตั้งแต่วันที่มามีคำพิพากษาถึงที่สุด ดังนี้แม้จะมีการสืบสวนหรือดำเนินคดีแต่การฟ้องร้องก็ยังคงจำกัดอยู่ในระยะเวลาไม่เกิน 30 ปี

- คดีอาญาที่โทษเบากว่าความผิดอาญาร้ายแรงจะมีกำหนด 3 ปี โดยหลักเกณฑ์อื่นจะเช่นเดียวกับคดีอาญาร้ายแรง(ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 8) อย่างไรก็ตามอายุความฟ้องร้องจะต้องมีกำหนด 20 ปี รวมถึงอายุความในการลงโทษมีกำหนด 20 ปี นับตั้งแต่วันที่มามีคำพิพากษาถึงที่สุดเช่นกัน

- ความผิดลหุโทษ อายุความในการฟ้องคดีมีกำหนด 1 ปี (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 9)

อายุความล่วงเลยการลงโทษ บัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาของฝรั่งเศส หมวด 1 เรื่องอายุความ

- ความผิดอาญาร้ายแรง อายุความล่วงเลยการลงโทษมีกำหนด 20 ปี นับตั้งแต่วันที่มามีคำพิพากษาถึงที่สุด (มาตรา 133 – 2)

- ความผิดอาญาไม่ร้ายแรง อายุความล่วงเลยการลงโทษมีกำหนด 5 ปี นับตั้งแต่วันที่มามีคำพิพากษาถึงที่สุด (มาตรา 133 – 3)

- ความผิดลหุโทษ อายุความล่วงเลยการลงโทษมีกำหนด 3 ปี นับตั้งแต่วันที่มามีคำพิพากษาถึงที่สุด (มาตรา 133 – 4)

ประเทศฝรั่งเศสได้กำหนดอายุความ (la prescription) ในประมวลกฎหมายอาญาใหม่ (le code penal nouveau) ดังนี้

1. ความผิดลหุโทษ (contravention) ได้แก่ ความผิดที่มีโทษปรับไม่เกิน 2,000 ฟรังก์ (3,000 ยูโร) จำคุกตั้งแต่ 1 วัน ถึง 2 เดือน มีกำหนดอายุความ 3 ปี

2. ความผิดที่มีโทษปานกลาง (delit) ได้แก่ ความผิดที่มีโทษปรับเกินกว่า 2,000 ฟรังก์ขึ้นไป (3,000 ยูโร) หรือจำคุกตั้งแต่ 2 เดือนถึง 5 ปี มีอายุความ 5 ปี

3. ความผิดอาชญากรรม (crime) ได้แก่ ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป จนถึงจำคุกตลอดชีวิต มีอายุความ 20 ปี

4. ความผิดเกี่ยวกับชาติพันธุ์มนุษย์ เช่น การคัดเลือกพันธุ์มนุษย์และการคัดลอกพันธุกรรม มีอายุความ 30 ปี

เกี่ยวกับความผิดฐานทุจริตประเทศฝรั่งเศสได้กำหนดอายุความไว้ 3 ปี²² ซึ่งทำให้เกิดปัญหาอย่างมากในการบังคับใช้กฎหมายและเอาผิดกับผู้กระทำความผิด แต่ปัญหาดังกล่าวถูกแก้ไขโดยการให้อำนาจศาลที่จะสามารถเลื่อนการเริ่มนับอายุความของการกระทำความผิดฐานทุจริตเมื่อการกระทำขั้นสุดท้ายของการทุจริตเกิดขึ้น และยังสามารถขยายอายุความได้ในบางสถานการณ์ อย่างไรก็ตามประเทศฝรั่งเศสอยู่ในระหว่างแก้ไขกฎหมายที่จะขยายอายุความในความผิดฐานให้สินบนและรับสินบน

3.5.5 หลักเกณฑ์การกำหนดอายุความในคดีอาญาของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน

ประเทศจีนใช้ระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ความเป็นมาและเหตุผลของการกำหนดอายุความในคดีอาญาจึงเป็นไปในลักษณะเดียวกันกับประเทศที่ใช้ระบบ Civil Law กล่าวคือโดยหลักจะกำหนดกรอบระยะเวลาหรืออายุความไว้ในประมวลกฎหมาย

อายุความในคดีอาญาของประเทศจีนบัญญัติไว้ใน CRIMINAL LAW OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA²³ ดังนี้²⁴

หมวด 8 อายุความ

มาตรา 87 การกระทำความผิดใดห้ามมิให้ถูกฟ้องเป็นคดีอาญาดำช่วงระยะเวลาดังต่อไปนี้ได้ผ่านไปแล้ว

²² ข้อมูลจากสำนักกฎหมาย สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.

²³ ภาคผนวก ก

²⁴ แหล่งเดียวกัน.

- 1) 5 ปี สำหรับความผิดซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงให้ระวางโทษจำคุกน้อยกว่า 5 ปี
- 2) 10 ปี สำหรับความผิดซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงให้ระวางโทษจำคุก 5 ปีขึ้นไป แต่ไม่ถึง 10 ปี
- 3) 15 ปี สำหรับความผิดซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงให้ระวางโทษจำคุก 10 ปีขึ้นไป และ
- 4) 20 ปี สำหรับความผิดซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงให้ระวางโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต ในกรณีหากระยะเวลาเกิน 20 ปี หากมีความจำเป็นต้องฟ้องเป็นคดีอาญา ท่านว่าต้องส่งเรื่องให้แก่ อัยการประชาชนสูงสุด (The Supreme People's Procuratorate) เพื่อตรวจสอบและรับรองต่อไป

มาตรา 88 มิให้ใช้อายุความตามมาตราก่อนบังคับ ถ้าหากว่าอัยการประชาชน (People's Procuratorate) หรือองค์กรเพื่อความมั่นคงของสาธารณชน (public security organ) หรือองค์กรเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ (national security organ) ได้ยื่นฟ้องต่อศาล หรือศาลได้ประทับรับฟ้องแล้ว และผู้กระทำความผิดนั้นได้หลบหนีไปในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดี

มิให้ใช้อายุความตามมาตราก่อนบังคับถ้าหากว่าคดีนั้นควรถูกฟ้องแต่ยังมีได้ถูกฟ้องโดยศาล (People's Court) หรืออัยการประชาชน (people's Procuratorate) หรือองค์กรเพื่อความมั่นคงของสาธารณชน (public security organ) โดยที่ผู้เสียหายได้นำเรื่องเข้าร้องทุกข์ไว้แล้วภายในระยะเวลาตามมาตราก่อน

มาตรา 89 อายุความสำหรับการฟ้องเป็นคดีอาญาต้องเริ่มนับตั้งแต่วันที่ความผิดนั้นได้ถูกกระทำลง ในกรณีที่เป็นการกระทำความผิดในลักษณะต่อเนื่อง ท่านว่าให้เริ่มนับตั้งแต่วันที่สิ้นสุดของการกระทำนั้น

ในกรณีที่มีการกระทำความผิดอาญาขึ้นอีกภายในช่วงระยะเวลาอายุความฟ้องคดี ท่านว่าในส่วนของคดีเดิมให้เริ่มนับใหม่ตั้งแต่วันที่การกระทำความผิดครั้งใหม่ได้ถูกกระทำลง

จากบทบัญญัติเรื่องอายุความของประเทศจีนทำให้เห็นว่าหากคดีมีอัตราโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต ซึ่งกฎหมายกำหนดอายุความฟ้องคดีไว้ 20 ปี แต่หากระยะเวลาดังกล่าวได้ล่วงไปแล้วและอัยการประชาชนสูงสุดเห็นควรให้มีการฟ้องร้อง ศาลก็มีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้ซึ่งถือเป็นบทยกเว้นหลักเรื่องอายุความ ซึ่งจากการศึกษาพบว่ากฎหมายของประเทศจีนเกี่ยวกับความผิดฐานทุจริตคอร์รัปชันอัตราโทษจะสูง ดังนี้แม้ผู้กระทำความผิดหลบหนีจนคดีขาดอายุความ รัฐก็ยังสามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้หากอัยการประชาชนสูงสุดเห็นควรให้ฟ้องคดี ตัวอย่างของคดีทุจริตคอร์รัปชันตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศจีน เช่น

- ความผิดฐานยักยอกทรัพย์สิน เป็นความผิดที่เจ้าพนักงาน ใช้อำนาจในตำแหน่งโดยมิชอบ ด้วยการจัดสรรปันส่วน เอาไป หลอกหลวงซึ่งเงินหรือทรัพย์สินของประชาชน หรือโดยทางอื่น โดยทุจริตเบียดบังทรัพย์สินนั้นเป็นของตน (มาตรา 382)

ผู้ใดได้รับมอบอำนาจจากองค์กรรัฐ บริษัทที่รัฐเป็นเจ้าของ โครงการของรัฐ สถาบันหรือองค์กรสาธารณะอื่นใดเป็นผู้มีอำนาจจัดการในทรัพย์สินของรัฐนั้น ถ้าผู้นั้นใช้อำนาจโดยมิชอบ ด้วยการจัดสรรปันส่วน เอาไป หลอกหลวงซึ่งทรัพย์สินของรัฐ หรือในทางอื่นโดยทุจริตเบียดบังทรัพย์สินนั้นเป็นของตน ท่านว่าผู้นั้นมีความผิดฐานยักยอกทรัพย์สิน

ผู้ใดได้สมคบร่วมคิดกับบุคคลตามวรรคหนึ่ง และวรรคสองตามมาตรานี้ในการกระทำความผิดฐานยักยอกทรัพย์สินนั้น ท่านว่าผู้นั้นต้องร่วมรับผิดชอบเสมือนตัวการร่วม และต้องถูกลงโทษตามความผิดนี้

มาตรา 383 ผู้ใดกระทำความผิดฐานยักยอกทรัพย์สิน จะต้องถูกลงโทษตามระดับความรุนแรงแห่งพฤติการณ์ภายใต้บทบัญญัติดังต่อไปนี้

- 1) ผู้ใดยักยอกทรัพย์สินอันมีมูลค่าไม่ต่ำกว่า 100,000 หยวน ท่านว่าผู้นั้นต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป หรือจำคุกตลอดชีวิตและอาจถูกศาลสั่งริบทรัพย์สินได้ในกรณีที่พฤติการณ์แห่งการกระทำความผิดนั้นร้ายแรงเป็นพิเศษ ท่านว่าผู้นั้นต้องระวางโทษประหารชีวิตและถูกริบทรัพย์สิน

2) ผู้ใดยกยอกทรัพย์อันมีมูลค่าไม่ต่ำกว่า 50,000 หยวน แต่ไม่ถึง 100,000 หยวน ท่านว่าผู้นั้นต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปและอาจถูกศาลสั่งริบทรัพย์ได้ในกรณีที่พฤติการณ์แห่งการกระทำความผิดนั้นร้ายแรงเป็นพิเศษ ท่านว่าผู้นั้นต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิตและถูกริบทรัพย์

3) ผู้ใดยกยอกทรัพย์อันมีมูลค่าไม่ต่ำกว่า 5,000 หยวน แต่ไม่ถึง 50,000 หยวน ท่านว่าผู้นั้นต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไปแต่ไม่เกิน 7 ปี ในกรณีที่พฤติการณ์แห่งการกระทำความผิดนั้นร้ายแรงเป็นพิเศษ ท่านว่าผู้นั้นต้องระวางโทษจำคุก 7 ปีขึ้นไปแต่ไม่เกิน 10 ปี ในกรณีที่ผู้ยกยอกทรัพย์อันมีมูลค่าไม่ต่ำกว่า 5,000 หยวนแต่ไม่ถึง 10,000 หยวน หากผู้กระทำความผิดได้แสดงความสำนึกผิดจากการกระทำ และได้คืนเงินที่ยกยอกมานั้นด้วยความบริสุทธิ์ใจ ผู้กระทำความผิดอาจได้รับการลดโทษ หรือยกเว้นโทษทางอาญา แต่ไม่ตัดสิทธิ์การลงโทษจากฝ่ายบริหารในหน่วยงาน หรืออำนาจที่สูงกว่าของผู้กระทำความผิดนั้น

4) ผู้ใดยกยอกทรัพย์อันมีมูลค่าต่ำกว่า 5,000 หยวน ถ้าโดยพฤติการณ์ของการกระทำความผิดนั้นค่อนข้างร้ายแรง ท่านว่าผู้นั้นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปีหรือต้องถูกกักขัง ในกรณีที่พฤติการณ์แห่งการกระทำความผิดนั้นเป็นเรื่องเล็กน้อย ท่านว่าผู้นั้นต้องรับโทษตามดุลยพินิจขององค์กรของผู้กระทำความผิดนั้น

ผู้ใดที่เคยกระทำความผิดฐานยกยอกทรัพย์มาก่อนแต่มิได้ถูกลงโทษ ถ้าหากว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดในฐานความผิดนั้นอีก ท่านว่าผู้นั้นต้องได้รับการลงโทษโดยคำนวณโทษจากฐานจำนวนมูลค่าทรัพย์สินที่ได้ยกยอกไปแบบทวีคูณ

- ความผิดฐานยกยอกเงินงบประมาณแผ่นดิน เป็นความผิดที่เจ้าพนักงาน ได้ใช้ประโยชน์จากตำแหน่งของตนโดยมิชอบ โดยการยกยอกงบประมาณแผ่นดิน เพื่อประโยชน์ของตนเอง หรือเพื่อกระทำกิจการใดไปในทางทุจริต หรือยกยอกเงินจำนวนหนึ่งจากงบประมาณแผ่นดินเพื่อในการแสวงหากำไร หรือได้ยกยอกเงินจำนวนหนึ่งจากงบประมาณแผ่นดินแต่มิได้ส่งคืนเกินกว่าสามเดือน และต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปีหรือถูกกักขัง ถ้าโดยพฤติการณ์แห่ง

การกระทำความผิดนั้นเป็นที่ร้ายแรง ท่านว่าผู้กระทำความผิดนั้นต้องระวางโทษจำคุก 5 ปีขึ้นไป ถ้าในกรณีผู้ใดยกยอกเงินงบประมาณแผ่นดินเป็นจำนวนมากแต่มิได้ส่งคืนท่านว่าผู้ต้องหาต้องระวางโทษจำคุก 10 ปีขึ้นไป หรือจำคุกตลอดชีวิต (มาตรา 384)

ผู้ใดเพื่อประโยชน์ของตนเอง ยกยอกงบประมาณแผ่นดินที่มีวัตถุประสงค์เพื่อบรรเทาภัยพิบัติ หรือเพื่อช่วยเหลือฉุกเฉิน หรือเพื่อป้องกันและควบคุมเหตุอุทกภัย หรือเพื่อดูแลทหารพิการผ่านศึกและครอบครัวของคณะปฏิวัติและทหารผ่านศึกนั้น หรืองบประมาณเพื่อคนยากไร้ หรืองบประมาณเพื่อบรรเทาปัญหาสังคม ท่านว่าผู้ต้องหาต้องระวางโทษหนักขึ้น

- ความผิดฐานติดสินบนเจ้าพนักงาน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือถูกกักขัง ในกรณีผู้ใดเสนอให้สินบนเพื่อเป็นการประกันผลประโยชน์ในทางมิชอบ ถ้าหากพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิดนั้นร้ายแรง หรือทำให้รัฐเสียหายผลประโยชน์ ท่านว่าผู้ต้องหาต้องระวางโทษจำคุก 5 ปีขึ้นไปแต่ไม่เกิน 10 ปี แต่ถ้าพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิดนั้นร้ายแรงเป็นพิเศษ ท่านว่าต้องระวางโทษจำคุกไม่น้อยกว่า 10 ปี หรือจำคุกตลอดชีวิตและอาจถูกศาลสั่งริบทรัพย์ได้ (มาตรา 390)

ผู้กระทำความผิดตามวรรคแรก ถ้าหากสารภาพความผิดตามข้อหาโดยสมัครใจ ก่อนมีการสอบสวน ท่านว่าผู้ต้องหาอาจได้รับการลดโทษ หรือยกเว้นการลงโทษ

- ความผิดฐานเป็นเจ้าพนักงานโดยลักษณะของงานที่ต้องบริการประชาชน หรือที่ต้องติดต่อกับชาวต่างประเทศ ได้ยอมรับสิ่งของและมีได้ส่งต่อให้กับรัฐตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ถ้าสิ่งของนั้นมีมูลค่าค่อนข้างมาก ต้องถูกลงโทษตามบทบัญญัติมาตรา 382 และ 383 ของประมวลกฎหมายนี้ (มาตรา 394)

กล่าวโดยสรุปสำหรับการกระทำความผิดที่เกี่ยวกับการทุจริต เช่น ในความผิดฐานทุจริต ยกยอก และติดสินบนนั้น กฎหมายได้กำหนดโทษไว้ถึงจำคุกตลอดชีวิตและประหารชีวิต โดยกำหนดเรื่องอายุความในการดำเนินคดีไว้ 20 ปี แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายได้บัญญัติยกเว้นไว้ว่า หากล่วงเลยเวลา 20 ปี แล้ว และยังมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินคดีกับความผิดดังกล่าว ก็ให้ส่งเรื่องไปยังอัยการประชาชนสูงสุดเพื่อพิจารณาและเห็นชอบ ตาม ข้อ 87 (4) กรณีจึงถือว่า

คดีดังกล่าวไม่มีอายุความบังคับไว้ หากแต่ัยการประชาชนสูงสุดมีสิทธิที่จะพิจารณาและนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องร้องได้ทุกเมื่อโดยไม่ติดเงื่อนไขเวลาตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

นอกจากนี้ ประเทศจีนได้กำหนดให้ไม่มีอายุความในการดำเนินคดีในกรณีดังต่อไปนี้ (ข้อ 88)

1. กรณีผู้กระทำความผิดหลบหนีจากการสืบสวนสอบสวนหรือการดำเนินคดีหลังจากที่อัยการประชาชน หน่วยงานรักษาความมั่นคงสาธารณะ หน่วยงานรักษาความมั่นคงของชาติได้ยื่นฟ้องหรือเมื่อศาลประชาชนได้รับฟ้องคดีแล้ว

2. กรณีที่อัยการประชาชน หน่วยงานรักษาความมั่นคงสาธารณะยังมีได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลประชาชน ภายหลังจากที่ผู้เสียหายได้ยื่นคำร้องภายในกำหนดเวลาอายุความแล้ว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

วิเคราะห์การกำหนดอายุความในคดีทุจริตคอร์รัปชัน

จากที่ได้ทำการศึกษาแนวคิดและหลักการในการกำหนดอายุความคดีอาญาในประเทศไทยและต่างประเทศได้สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการทางกฎหมายที่ได้เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพอาชญากรรมในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะในคดีทุจริตคอร์รัปชันซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมอย่างมาก มีรูปแบบการกระทำความผิดซับซ้อนและทวีความรุนแรงมากขึ้น ประเทศต่างๆ จึงพยายามกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในประเภทนี้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของตนเอง การกำหนดอายุความคดีอาญาให้เหมาะสมเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อให้ได้รับโทษนับเป็นมาตรการสำคัญที่แต่ละประเทศคำนึงถึงในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมประเภทนี้ อันจะเป็นการป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวและไม่กล้าที่จะกระทำความผิด กล่าวคือ เดิมการกำหนดอายุความในแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกันไป ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณีมักจะไม่กำหนดอายุความในคดีอาญา โดยถือเป็นอำนาจของรัฐที่จะดำเนินคดีเมื่อใดก็ได้ ส่วนประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมายจะยึดหลักมีบทบัญญัติเรื่องอายุความไว้สำหรับทุกฐานความผิด แต่ปัจจุบันแนวโน้มพัฒนาการทางกฎหมายของนานาประเทศเริ่มเปลี่ยนแปลงเข้าหากัน ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณีได้บัญญัติให้มีอายุความในบางฐานความผิดที่เป็นคดีอาญาเล็กน้อยซึ่งหากปล่อยให้ระยะเวลาเนิ่นนานออกไปอาจส่งผลเสียมากกว่า ส่วนประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายก็บัญญัติกฎหมายให้ไม่มีอายุความ สำหรับความผิดบางประเภทที่ร้ายแรงหรือที่ประเทศเหล่านี้ได้ร่วมลงนามผูกพันในอนุสัญญาระหว่างประเทศบางฉบับ ดังเช่นกรณีความผิดฐานฆ่าล้างเผ่าพันธุ์

ขณะที่ปัจจุบันปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันที่เกิดขึ้นในประเทศต่างๆ ทั่วโลกได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น ก่อให้เกิดความเสียหายทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการปกครอง ทั้งทำลายความไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานของรัฐบาล ทำให้เอกชนขาดความเชื่อมั่นในการดำเนินธุรกิจ นอกจากนี้การทุจริตคอร์รัปชันยังได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการโดย

อาศัยความทันสมัยทางเทคโนโลยี ทำเป็นขบวนการที่ซับซ้อนขึ้น มีความเชื่อมโยงกันระหว่างผู้กระทำความผิดทั้งภายในและต่างประเทศส่งผลให้เกิดความเสียหายในวงกว้างนับเป็นมูลค่ามหาศาล จนเกิดความพยายามทั้งในระดับรัฐบาลและองค์การระหว่างประเทศในการจัดทำมาตรการ เครื่องมือ และความร่วมมือต่างๆ เพื่อดำเนินการกับปัญหาดังกล่าว ดังเช่นความร่วมมือในการยกร่างอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ.2003 (United Nation Convention against Corruption 2003 – UNCAC) ที่มีประเทศสมาชิกจำนวน 140 ประเทศได้ร่วมลงนาม ซึ่งอนุสัญญาฉบับนี้กำหนดหลักเกณฑ์เรื่องอายุความไว้เป็นแนวทางให้ประเทศต่างๆ ใช้เป็นกรอบในการกำหนดนโยบาย และการตรากฎหมาย เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต และมีหลายประเทศเริ่มแก้ไขกฎหมายภายในของตน เช่น ประเทศตุรกีได้แก้ไขกฎหมายอาญาในปี ค.ศ.2004 เพิ่มอายุความให้ยาวขึ้นสำหรับความผิดอาญาซึ่งรวมถึงความผิดฐานทุจริตบางประเภท และยกเลิกอายุความสำหรับความผิดทุจริตบางประเภทโดยเฉพาะการกระทำผิดที่เกี่ยวกับภาครัฐและธุรกิจ ประเทศแคนาดาไม่กำหนดอายุความในคดีอาญาร้ายแรง เช่น ความผิดฐานติดสินบน การทุจริต ความผิดต่อเพศ ประเทศออสเตรเลียกำหนดให้การดำเนินคดีความผิดภายใต้กฎหมายใดๆ แห่งออสเตรเลียที่มีโทษจำคุกมากกว่า 6 เดือน สามารถกระทำได้ทุกเวลา หรือประเทศอินโดนีเซียที่ปัจจุบันกำหนดอายุความในความผิดฐานทุจริตไว้ 10 ปี ก็อยู่ระหว่างการแก้ไขกฎหมายให้ขยายหรือยกเลิกอายุความในความผิดดังกล่าว

ในบทนี้จึงจะทำการวิเคราะห์ถึงการกำหนดอายุความคดีอาญาในคดีทุจริตคอร์รัปชันของประเทศไทยในปัจจุบันว่าเหมาะสมกับสภาพสังคมโลกหรือเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินคดีหรือไม่ หากต้องแก้ไขควรแก้ไขอย่างไร และการแก้ไขจะส่งผลดีหรือผลเสียต่อการปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันอย่างไร รวมถึงมีมาตรการใดที่อาจสนับสนุนให้กระบวนการยุติธรรมของไทยมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4.1 ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายอายุความคดีอาญาในคดีทุจริตคอร์รัปชันของ ไทย

สำหรับประเทศไทยบัญญัติอายุความฟ้องร้องและอายุความล่วงเลยการลงโทษไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 และ 98 โดยกำหนดอายุความในทุกฐานความผิดให้สัมพันธ์กับอัตราโทษสำหรับความผิดนั้นๆ ขณะที่คดีทุจริตคอร์รัปชันหรือคดีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ได้แก่ คดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา และความผิดต่อหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น เช่น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดของพนักงาน ในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2502 พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2542 ฯลฯ มีกำหนดอายุความดังนี้

อายุความ 5 ปี ได้แก่ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 165

อายุความ 10 ปี ได้แก่ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 158, 159, 160, 162, 163, 164, 166, 200 วรรคแรก, 203, 204 วรรคแรก, 205 วรรคแรกและวรรคสอง

อายุความ 15 ปี ได้แก่ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 152, 153, 157, 161, 204 วรรคสอง พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ พ.ศ.2502 มาตรา 9, 10, 11 ความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ.2542 มาตรา 10

และอายุความ 20 ปี ได้แก่ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 147, 148, 149, 150, 151, 154, 155, 156, 200 วรรคสอง, 201, 202 ความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ พ.ศ.2502 มาตรา 4, 5, 6, 7, 8 ความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2542 มาตรา 11, 12, 13

โดยเหตุผลการกำหนดอายุความคดีอาญาดังที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้น คือ กฎแห่งการลืมที่ว่าเมื่อเวลาล่วงเลยไปความทรงจำของพยานก็ยิ่งเลือนหายไปด้วย ผู้กระทำผิดได้รับ

ความทรمانจากการหลบหนีแล้ว กับผู้กระทำผิดได้ระมัดระวังตนไม่ กระทำผิดจนไม่เป็น ที่สนใจของประชาชนจึงไม่ควรลงโทษอีกนับเป็นเหตุผลที่สอดคล้องกับสภาพอาชญากรรมในอดีต เนื่องจากสังคมมีข้อจำกัดเรื่องขอบเขตพื้นที่ การสื่อสาร และเทคโนโลยี บุคคลที่เกี่ยวข้องกับ เหตุการณ์สามารถรับรู้ถึงความผิดและรู้ตัวผู้กระทำได้ ทั้งรูปแบบการกระทำผิดก็ไม่สลับซับซ้อน อย่างเช่นในกรณีที่มีโจรผู้ร้ายลักขโมยชิงปล้นแล้วโจรผู้ร้ายนั้นก็จะหลบหนีอยู่ในพื้นที่ไม่ห่างไกลนัก แต่ปัจจุบันโลกได้เปลี่ยนแปลงไปหรือที่กล่าวกันว่า สภาพโลก ไร้พรมแดน ประชาชนในแต่ละ ประเทศสามารถที่จะเดินทางข้ามประเทศกันได้ง่ายและสะดวก ระบบเทคโนโลยีได้พัฒนาไปมาก โดยไม่มีข้อจำกัดในการเคลื่อนย้ายของประชากร ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจึงลดลง รูปแบบ การกระทำผิดมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นจนยากแก่การรู้ถึงความผิดและตัวผู้กระทำ ความผิดได้ ส่งผลให้เหตุผลในการกำหนดกรอบระยะเวลาเพื่อดำเนินคดีหรืออายุความของ คดีอาญาในอดีตที่ผ่านมาไม่สอดคล้องกับสภาพอาชญากรรมในปัจจุบัน กล่าวคือ ปัจจุบัน ผู้กระทำผิดบางรายสามารถหลบหนีไปใช้ชีวิตอย่างปกติสุขในสังคมอื่น โดยผู้กระทำผิดจะ นำความรู้และประสบการณ์จากการกระทำผิดครั้งก่อนไปก่ออาชญากรรมขึ้นใหม่โดยไม่มี บุคคลใดจับได้ ทั้งผู้กระทำผิดก็ไม่ได้รับความทุกข์ทรมานหรือต้องระมัดระวังตนไม่กระทำ ผิดในระหว่างหลบหนีแต่อย่างใด โดยเฉพาะผู้กระทำผิดเกี่ยวกับการเงินการธนาคาร และคดี ทุจริตคอร์รัปชัน นอกจากนี้ระบบกระบวนการสืบสวนสอบสวนเรื่องพยานหลักฐานใน ปัจจุบันก็พัฒนาไปมากโดยพยานหลักฐานต่างๆ สามารถบันทึกรายละเอียดข้อเท็จจริงเก็บไว้ใน ระบบดิจิทัลหรือข้อความซึ่งสามารถเก็บรักษาไว้ได้นาน ปัจจุบันจึงเกิดคำถามในสังคมว่าการ กำหนดอายุความคดีอาญาถือเป็นการให้รางวัลกับผู้กระทำผิดที่สามารถหลบหนีจาก กระบวนการยุติธรรมได้หรือไม่ และในปัจจุบันนี้บทบัญญัติเรื่องอายุความยังมีความจำเป็นหรือไม่ เพียงใด และควรกำหนดอย่างไรให้เหมาะสม

ข้อพิจารณาที่น่าสนใจประการหนึ่งว่าการกำหนดอายุความคดีอาญาสอดคล้อง กับความเป็นธรรมในการดำเนินคดีอย่างไร การไม่มีอายุความจะไม่เป็นธรรมแก่ผู้กระทำผิด

หรือไม่ ซึ่งในข้อนี้มีผู้ให้ความเห็นว่า¹ แม้โดยหลักแล้วเราต้องเคารพความเป็นธรรมที่จะให้แก่ประชาชน จำเลยหรือผู้ต้องหาในคดีอาญา อย่างในสหรัฐอเมริกาที่ให้หลักประกันในเรื่องดังกล่าว แต่กฎหมายของประเทศดังกล่าวก็ผ่อนคลायมิได้ถือเรื่องอายุความเป็นเรื่องสำคัญ ถ้ากระทำความผิดแล้วคดีขาดอายุความย่อมแสดงไม่ได้ว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ หากพยานหลักฐานชัดเจนก็ต้องถือเป็นคนแล้ว รัฐธรรมนูญของประเทศไทยให้สิทธิไว้ว่าเขาจะได้รับการพิจารณาหรือการสอบสวนที่รวดเร็วและเป็นธรรมไม่ได้บอกว่ถ้าอายุความสั้นแล้วจะเป็นธรรมหรือถ้าอายุความสะดุดหยุดลงจะไม่เป็นธรรม คดีแพ่งมีอายุความสะดุดหยุดลงมีการขยายอายุความ ทั้งที่ไม่ได้ทำความเลวร้ายให้กับสังคม แต่ทางอาญาทำเรื่องเลวร้ายกับสังคมทำไมจึงต้องยกเว้นในเรื่องอายุความ

เมื่อพิจารณาย้อนหลังเกี่ยวกับการกำหนดอายุความคดีอาญาของไทยพบว่าได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามวด 9 ลักษณะที่ 1 ตั้งแต่ปี พ.ศ.2500 โดยในชั้นร่างกฎหมายดังกล่าวเคยมีการถกเถียงกันว่าควรกำหนดอายุความสูงสุดในการดำเนินคดีอาญาไว้เท่าใด ก่อนจะพิจารณาเทียบเคียงกับกฎหมายของประเทศจีน และประเทศอิตาลี ซึ่งกำหนดอายุความสูงสุดไว้ 20 ปี² โดยการกำหนดอายุความสั้นหรือยาวจะพิจารณาจากความรุนแรงของความผิดและอัตราโทษในข้อหา นั้น มิได้คำนึงถึงความยากง่ายในการสืบสวนสอบสวนหาพยานหลักฐานมาดำเนินคดี โดยบังคับให้โจทก์ฟ้องคดีภายในอายุความ ทั้งในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 ยังกำหนดให้นำตัวจำเลยมาศาลด้วยในวันยื่นฟ้อง หากไม่มีตัวจำเลยศาลก็จะไม่รับฟ้องและอายุความก็เดินต่อไปเรื่อยๆ จนมีข้อสังเกตว่ากฎหมายอาญาของประเทศไทยดูเหมือนจะเป็นการเอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในการหลบหนีจากกระบวนการยุติธรรม ผู้กระทำผิดสามารถรอดูได้ว่าเจ้าพนักงานตำรวจตลอดจนพนักงานอัยการได้ติดตามคดีหรือไม่แล้วจึงหลบหนีก่อนที่พนักงานอัยการจะมีคำสั่งฟ้องและยื่นฟ้องคดีต่อศาล หรือบางกรณีผู้กระทำผิดถูกฟ้องต่อศาลแล้วก็ยังอาจ

¹ จริฎ กักศิรนากุล, “บันทึกการประชุมสัมมนาเพื่อการเผยแพร่และวิจารณ์งานวิจัยและร่างกฎหมายเรื่องอายุความสะดุดหยุดอยู่ในคดีอาญา”, ใน รายงานวิจัยเรื่องอายุความสะดุดหยุดลงในคดีอาญา, (กรุงเทพมหานคร, 2550), หน้า 102.

² สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา รายงานการประชุมอนุกรรมการตรวจพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาครั้งที่ 132/154/2483 วันอังคารที่ 22 ตุลาคม 2483, หน้า 1380.

หลบหนีระหว่างปล่อยตัวชั่วคราวในชั้นพิจารณา รวมถึงกรณีที่จำเลยที่ถูกศาลพิพากษาให้รับโทษแล้วก็ยังหลบหนีในชั้นปล่อยตัวชั่วคราวระหว่างอุทธรณ์ฎีกาได้ ในขณะที่อายุความก็ยังดำเนินต่อไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 และมาตรา 98 แล้วแต่กรณี ซึ่งหากท้ายที่สุดแล้วไม่ได้ตัวผู้กระทำผิดกลับเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมภายในอายุความก็จะไม่สามารถลงโทษผู้นั้นได้

กฎหมายเรื่องอายุความได้ใช้บังคับมากกว่า 50 ปี แล้ว โดยยังไม่มีมีการแก้ไขบทบัญญัติดังกล่าวเลย ขณะที่ปัจจุบันปรัชญาทฤษฎีทางด้านกฎหมาย และหลักปฏิบัติของกระบวนการยุติธรรมได้เปลี่ยนไปมากเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและรูปแบบอาชญากรรม กล่าวโดยเฉพาะในคดีทุจริตคอร์รัปชันการกระทำจะกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาโดยรวมของประเทศมาก แต่ความผิดประเภทนี้มักไม่สร้างความตื่นตระหนกให้กับสังคมเหมือนความผิดฐานฆ่าผู้อื่น รูปแบบอาชญากรรมประเภทนี้แตกต่างจากรูปแบบของคดีอาญาทั่วไป กล่าวคือพยานหลักฐานเกือบทั้งหมดจะอยู่ที่ตัวผู้กระทำความผิด ทั้งผู้กระทำความผิดลักษณะนี้มักจะมีความรู้ความสามารถและมีการศึกษาที่สูงสามารถวางแผนหลบหลีกไม่ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตรวจพบความผิดได้ และที่สำคัญผู้ต้องหาหรือจำเลยมักจะเป็นผู้มีฐานะหรือมีอิทธิพลในสังคมสามารถครอบงำเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรม ให้ปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติหน้าที่ไปในทางที่เป็นประโยชน์แก่ตนได้ โดยเฉพาะการทุจริตคอร์รัปชันของข้าราชการและนักการเมือง

แม้ว่าประเทศไทยจะพยายามสร้างมาตรการหรือกลไกพิเศษขึ้นมาป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน แต่มาตรการเหล่านั้นก็มักมีข้อจำกัดตามนโยบายของรัฐบาลแต่ละยุคแต่ละสมัย และมีได้ใช้เป็นการทั่วไปทั้งมีการจำกัดขอบเขตประเภทคดี ขั้นตอนกระบวนการดำเนินคดี และบุคคลที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังมีปัญหาในการบังคับใช้ เช่น เมื่อปี พ.ศ.2518 ประเทศไทยได้จัดตั้งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติไม่ชอบในวงราชการ (ปปป.) แต่ผลดำเนินงานระหว่างปี พ.ศ.2540 ถึงปี พ.ศ.2542 ซึ่งคณะกรรมการ ปปป. รับเรื่องร้องเรียนกว่า 40,000 เรื่อง แต่เมื่อทำการสอบสวนข้อเท็จจริงแล้ว

กลับมีพยานหลักฐานที่มูลความผิดเพียง 1,618 เรื่อง³ ทั้งคณะกรรมการดังกล่าวก็ยังดำรงตำแหน่งเป็นข้าราชการในเวลาเดียวกัน กรณีจึงย่อมส่งผลกระทบต่อความเป็นกลางและความน่าเชื่อถือ ส่วนอำนาจในการตรวจสอบก็ไม่ครอบคลุมถึงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา และคำวินิจฉัยก็เป็นเพียงการชี้มูลความผิด⁴ ไม่มีสภาพบังคับทางกฎหมาย เนื่องจากการลงโทษทางวินัยซึ่งเป็นการสั่งการขั้นตอนสุดท้ายยังเป็นของผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นในหน่วยงานของข้าราชการผู้นั้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2540⁵ ได้มีการแก้ไขปัญหาโดยตั้งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) ขึ้นเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ฉบับปีพุทธศักราช 2540 ให้มีอำนาจหน้าที่อย่างเพียงพอในการดำเนินคดีอาญากับเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกระดับ และทุกตำแหน่ง แต่ก็มีอุปสรรคในด้านขั้นตอนและวิธีปฏิบัติงานที่ต้องใช้เวลา เกิดความล่าช้าไม่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่ต้องนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษโดยเร็ว เพื่อควบคุมปราบปรามและป้องกันไม่ให้ผู้อื่นกระทำความผิดตาม ดังที่ในปี พ.ศ.2542 ถึง 2547 มีเรื่องร้องเรียนประมาณปีละ 2,000 เรื่อง แต่ดำเนินการเสร็จเพียง 1,000 เรื่อง รวมแล้วมีเรื่องที่ยังค้างดำเนินการอยู่ประมาณ 7,000 เรื่อง ทั้งยังปรากฏด้วยว่าเรื่องที่ดำเนินการแล้วเสร็จมีการชี้มูลความผิดเพียง 43 เรื่อง⁶ นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับระยะเวลาที่ยื่นคำกล่าวหาต่อปปช. ที่กำหนดไว้สั้นเกินไป รวมถึงมีข้อจำกัดเกี่ยวกับอำนาจในการจับกุม การควบคุมตัว การค้น การยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ถูกกล่าวหา ดังนั้นการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดในคดีทุจริตคอร์รัปชันจึงยังจำเป็นต้องพึ่งพากระบวนการหลักคือการดำเนินคดีอาญาทั่วไป

³ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ, รายงานผลการปฏิบัติราชการประจำปี 2542(กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พรินต์ติ้งพับลิชชิ่ง,2542), หน้า 45 – 46.

⁴ สุรพล นิติไกรพจน์และคณะ, คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกับการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐตามรัฐธรรมนูญ(กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพิมพ์วิญญูชน, 2547), หน้า 41.

⁵ อุดม รัฐอมฤต, “ปัญหาบางประการเกี่ยวกับกฎหมายป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ” (ระดับปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,ปีการศึกษา 2530)หน้า 42-45.

⁶ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, รายงานผลการตรวจสอบและการปฏิบัติหน้าที่ ประจำปี 2547, หน้า 132.

นอกจากนี้ยังปรากฏข้อเท็จจริงว่ามีผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจโดยฉ้อโกงประชาชนแล้วนำทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดหลบหนีไปอยู่ต่างประเทศ เมื่อคดีขาดอายุความบุคคลนั้นก็สามารเดินทางกลับประเทศไทยโดยที่กระบวนการยุติธรรมไม่สามารถนำบุคคลนั้นมาลงโทษได้เลย หรือมีกรณีที่ผู้บริหารธนาคารและสถาบันการเงินหลายรายที่กระทำความผิดอันก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศได้หลบหนีแล้วไปใช้ชีวิตอย่างมีความสุขในต่างประเทศและยังไม่สามารถควบคุมตัวบุคคลดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของไทยเพื่อให้ได้รับโทษได้ แม้จะมีบางรายที่สามารถได้ตัวผู้กระทำความผิดมาก็ต้องใช้ระยะเวลาที่นาน เช่น กรณีที่ปรึกษาทางการเงินของธนาคารแห่งหนึ่งที่ต้องดำเนินการตามสนธิสัญญาส่งผู้ร้ายข้ามแดนกับประเทศแคนาดาเป็นเวลาเกือบ 10 ปี ทำให้ข้อหาความผิดบางฐานขาดอายุความไปแล้ว หรือกรณีขอความร่วมมือจากทางการสหรัฐอเมริกาในการตรวจสอบการทุจริตในโครงการจัดซื้อเครื่องตรวจวัดโลหะเบ็ดในสนามบินสุวรรณภูมิ (CTX) ก็ต้องใช้เวลานานเช่นกัน

เมื่อพิจารณาสภาพปัญหาดังกล่าวแล้วกลับมาพิจารณากฎหมายเรื่องอายุความในคดีอาญาของไทยจะเห็นได้ว่า การที่ความผิดเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันซึ่งมีผลประโยชน์และมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นวงกว้างและเกี่ยวข้องกับจำนวนเงินที่มาก แต่กฎหมายกลับกำหนดอายุความไว้ไม่ยาวนานนักจึงมักจะจูงใจให้ผู้กระทำความผิดตัดสินใจที่จะหลบหนีมากกว่าเข้ามาต่อสู้คดี ดังปรากฏในคำกล่าวเปิดการประชุมสัมมนาเรื่องการเผยแพร่และวิจารณ์งานวิจัยและร่างกฎหมายเพื่อสรรหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายไทยในเรื่องอายุความในคดีอาญาของสำนักงานอัยการสูงสุด เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2549 ว่า เนื่องจากได้ปรากฏว่ามีผู้กระทำความผิดจำนวนมาก โดยเฉพาะผู้กระทำความผิดทางการเงินรายใหญ่ๆ ซึ่งเมื่อประกอบอาชญากรรมและสร้างความเสียหายแก่เศรษฐกิจและสังคมอย่างมากแล้วหลบหนีไปจากประเทศไทย และกระบวนการยุติธรรมของไทยไม่สามารถนำตัวมาดำเนินคดีได้จนคดีขาดอายุความ หรือในรายงานวิจัยเรื่องปัญหาอายุความของความผิดมูลฐานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ.2552 ของสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

ก็ระบุว่า⁷ ปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมประสบปัญหาเกี่ยวกับการนำผู้กระทำผิดมาลงโทษภายในอายุความที่กำหนด ทั้งเจ้าพนักงานไม่สามารถนำผู้กระทำผิดมาฟ้องร้องได้ในอายุความฟ้องคดี หรือนำมาฟ้องร้องแล้วก็มีการหลบหนี รวมถึงกรณีอายุความล่วงเลยการลงโทษที่ผู้กระทำผิดถูกพิพากษาโทษแล้วได้หลบหนี ทำให้ผู้กระทำผิดไม่ได้รับโทษและการบังคับใช้กฎหมายไม่มีประสิทธิผล ส่งผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะความผิดมูลฐานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินทั้ง 8 มูลฐาน เป็นความผิดที่ก่อความเสียหายต่อสังคมมาก เช่น ความผิดเกี่ยวกับการขโมยเงินประชาชน ความผิดเกี่ยวกับการเงินการธนาคาร ซึ่งความผิดดังกล่าวอายุความไม่ยาวมากเพราะโทษที่กฎหมายกำหนดไม่รุนแรงนัก ทำให้ผู้กระทำผิดรู้ช่องทางของกฎหมายมีการวางแผนเป็นอย่างดี เมื่อกระทำความผิดแล้วหลบหนีไปจนขาดอายุความจึงกลับมาใช้ทรัพย์สินที่ผู้กระทำผิดได้มาจากการกระทำความผิดดังกล่าวทำให้ประชาชนได้รับความเสียหายเป็นจำนวนมาก เมื่อกฎหมายยังไม่มีการแก้ไขบทบัญญัติเรื่องอายุความ ช่องว่างของกฎหมายก็ยังมีอยู่ทั้งความผิดมูลฐานมีอายุความไม่เท่ากัน บางเรื่องมีความสำคัญมากแต่อายุความกลับสั้นทำให้ไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำ ความผิดได้ ยิ่งบางเรื่องต้องอาศัยเอกสารจำนวนมากในการดำเนินคดีทำให้ไม่สามารถรวบรวมได้ทันตามระยะเวลาที่อายุความกำหนด และการริบทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32 มาตรา 33 และมาตรา 34 ก็ต้องอาศัยการดำเนินคดีอาญา หากไม่สามารถเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ หรือศาลยกฟ้องเพราะหลักฐานไม่เพียงพอสำหรับผู้เป็นตุลาการใหญ่ที่ครอบครองทรัพย์สินอยู่ก็ไม่สามารถริบทรัพย์สินเหล่านั้นได้

จากที่ได้กล่าวข้างต้นย่อมแสดงให้เห็นว่าการจัดการกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันจำเป็นต้องใช้กระบวนการดำเนินคดีอาญาหลักที่ต้องสอดคล้องกับลักษณะรูปแบบอาชญากรรมในปัจจุบันซึ่งยอมรับกันว่า กำหนดเวลาในการดำเนินคดีหรือหลักอายุความที่แน่นอนและสั้นเกินไปไม่อาจใช้กับคดีประเภทนี้ได้ ทั้งปัญหาเรื่องอายุความจะส่งผลกระทบต่อ

⁷ ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด, เอมอร ไซบัวแดง, สุวนีย์ แสงผล และอัจฉรา ปรีชาจิตต์, “ปัญหาอายุความของความผิดมูลฐานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ.2542”, ใน รายงานการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 3 กระบวนการยุติธรรมกับบทบาทการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน ครั้งที่ 3 (นนทบุรี: 2548).

ความร่วมมือกับประเทศต่างๆ ในเรื่องการส่งและรวบรวมพยานหลักฐาน โดยเฉพาะการส่งผู้ร้ายข้ามแดนเนื่องจากประเด็นสำคัญที่สุดของความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคือการส่งผู้ร้ายข้ามแดนและการติดตามสินทรัพย์คืน เพราะหากการกำหนดอายุความของแต่ละประเทศไม่ได้เป็นไปในแนวทางเดียวกันก็อาจจะมีปัญหาในการปฏิบัติตามสนธิสัญญาเรื่อง double criminality อันทำให้เกิดข้อขัดข้องในการส่งผู้ร้ายข้ามแดนเป็นผลให้ผู้กระทำความผิดอาศัยช่องโหว่ของกฎหมายหลบหนีออกไปเสวยสุขจากทรัพย์สินเหล่านั้นในต่างประเทศได้⁸ ดังนั้น การที่ประเทศไทยกำหนดอายุความคดีอาญาไว้สำหรับในทุกฐานความผิดโดยไม่พิจารณาถึงความยากง่ายในการแสวงหาพยานหลักฐาน และความร้ายแรงของสภาพอาชญากรรมจึงเป็นสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้กระทำความผิดในคดีประเภทนี้ไม่เคียดแค้นเกรงกฎหมาย เมื่อกระทำความผิดแล้วก็เลือกที่จะหลบหนีจากกระบวนการยุติธรรมส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายไม่เกิดประสิทธิผล และยังส่งผลให้การป้องกันปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันไม่มีประสิทธิภาพ

4.2 แนวคิดและหลักการในการกำหนดอายุความที่ควรนำมาใช้กับคดีทุจริตคอร์รัปชันในประเทศไทย

หลักเรื่องอายุความในคดีอาญาความจริงแล้วเป็นเรื่องภาระของรัฐในการเข้ามาดูแลพยานหลักฐาน การแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อให้มีการนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ทั้งยังต้องสร้างความน่าเชื่อถือในการลงโทษผู้กระทำความผิด ส่วนวัตถุประสงค์หลักของการกำหนดอายุความก็เพื่อเร่งรัดให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทำการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อดำเนินการฟ้องคดีภายในระยะเวลาที่กำหนด อายุความไม่ใช่บัญญัติขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดหลบหนีหรือเพื่อปลดปล่อยภาระของรัฐที่จะต้องไปดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด ดังนั้น การที่ยังคงบทบัญญัติเรื่องอายุความด้วยเหตุผลเดิมๆ จึงอาจจะไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน

⁸ แสวง บุญเฉลิมวิภาส และคณะ, รายงานวิจัยเรื่องการศึกษาพันธกรณีและความพร้อมของประเทศไทยในการปฏิบัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003, หน้า 12 – 13.

จากการศึกษากฎหมายของต่างประเทศพบว่า ในปัจจุบันทั้งประเทศที่อยู่ในระบบ CIVIL LAW และ COMMON LAW ต่างมีแนวโน้มในการพัฒนาแนวคิดเรื่องอายุความคดีอาญาไปในทิศทางเดียวกัน คือ กำหนดให้ไม่มีอายุความในความผิดอาญาร้ายแรงบางประเภท เช่น สหรัฐอเมริกาคำหนดยกเว้นไม่ให้นำบทบัญญัติเรื่องอายุความมาใช้ในการกระทำ ความผิดที่มีโทษประหารชีวิต (18 U.S.C. Section 3282) หรือประเทศจีนที่กำหนดอายุความสำหรับความผิดที่มีอัตราโทษอย่างสูงจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต ไว้ 20 ปี แต่ถ้าเกิน 20 ปีแล้วยังมีความจำเป็นต้องฟ้องคดีก็ส่งเรื่องให้อัยการประชาชนสูงสุดพิจารณารับรองเพื่อฟ้องคดีต่อไปได้ ตามมาตรา 87 แห่ง CRIMINAL LAW OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA ขณะที่ความผิดที่ร้ายแรงรองลงมาแต่ละประเทศจะกำหนดอายุความไว้สั้นยาวต่างๆ กันไป คำนึงถึงการสืบหาพยานหลักฐานและการสอบสวนที่แตกต่างกัน โดยมุ่งที่ประเภทความผิดและพิจารณาที่อาชญากรรมไม่ใช่เพียงความรุนแรงของอัตราโทษตามกฎหมายเท่านั้น นอกจากนี้หลายประเทศ ยังได้กำหนดให้มีการหยุดนับอายุความในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยหลบหนีหากเข้าเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้⁹ เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกาหากจำเลยหรือผู้ต้องหาหลบหนีจะไม่นับระยะเวลาดังกล่าวรวมเข้ากับอายุความ (18 U.S.C. Section 3282) นอกจากนี้เหตุผลในการกำหนดอายุความบางเรื่องอาจเป็นนโยบายเฉพาะของแต่ละประเทศ อย่างในสหรัฐอเมริกาโดยทั่วไปจะกำหนดระยะเวลาในการดำเนินคดีไว้ค่อนข้างสั้น คือ ถ้ามิได้ยื่นฟ้องหรือมิได้รับคำยืนยันให้ฟ้องคดีจากลูกขุนภายใน 5 ปี นับแต่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจะฟ้องคดี พิพากษาคดี หรือลงโทษในการกระทำนั้นอีกไม่ได้ แต่ถ้ามีพยานหลักฐานหรือรู้ตัวผู้กระทำผิดจะใช้อายุความตามที่กำหนดไว้เป็นเฉพาะ เช่น การจารกรรมผลงานทางศิลปะ อายุความ 20 ปี (18 U.S.C. Section 3294) ความผิดเกี่ยวกับหนังสือเดินทาง อายุความ 10 ปี (18 U.S.C. Section 3291) การวางเพลิงเผาอาคารหรือยานพาหนะ อายุความ 10 ปี (18 U.S.C. Section 3295) หรือความผิดที่กระทำต่อเด็ก (Child abuse) จะกำหนดอายุความจนกว่าผู้เสียหายจะมีอายุครบ 25 ปี (18 U.S.C. Section 3283) เป็นต้น แสดงให้เห็นนโยบายของรัฐว่าคดีสำคัญ (คดีที่มีโทษประหารชีวิต) จะเปิดโอกาสให้ดำเนินคดีได้ตลอด ขณะที่ความผิดอื่นหากยากจะรวบรวมพยานหลักฐาน

⁹ Wikipedia <http://wikipedia.org/wiki/Statute_of_limitations>.

ในระยะเวลาอันสั้น หรือพยานหลักฐานอาจปรากฏช้าก็จะกำหนดอายุความให้ยาวขึ้น โดยในสหรัฐอเมริกาพนักงานอัยการจะเป็นผู้ฟ้องคดีและสามารถฟ้องคดีได้โดยไม่ต้องมีผู้ต้องหา หลังจากนั้นจึงออกหมายจับ และเมื่อออกหมายจับแล้วจะจับได้ตลอดไปไม่มีอายุความ

เมื่อพิจารณาหลักอายุความในต่างประเทศดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 เปรียบเทียบกับบทบัญญัติเรื่องอายุความคดีอาญาของประเทศไทยแล้วจะพบว่านอกจากกฎหมายไทยจะบัญญัติให้มีอายุความทุกฐานความผิดแล้วการกำหนดอายุความยังพิจารณาเฉพาะความรุนแรงของอัตราโทษเป็นหลักและไม่มีหลักเรื่องอายุความสะกดหยุดลงในกรณีที่ต้องหาหรือจำเลยหลบหนี ทั้งกรณีที่พนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องคดีนอกจากต้องฟ้องภายในอายุความแล้วกฎหมายยังบังคับให้นำตัวจำเลยมาด้วยในวันยื่นฟ้องทำให้กฎหมายขาดความยืดหยุ่นตามสภาพการณ์จนอาจมองได้ว่ากฎหมายอาญาของประเทศไทยดูเหมือนจะสนับสนุนต่อการให้ผู้ต้องหาหลบหนีและไม่เอื้อต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่จึงน่าจะพิจารณาว่าการกำหนดอายุความคดีอาญาของประเทศไทยควรมีการพัฒนาไปในทิศทางใด โดยเฉพาะในคดีทุจริตคอร์รัปชัน

ปัญหานี้มีผู้ให้ความเห็นว่า¹⁰ ประเทศไทยควรกำหนดให้ไม่มีอายุความในกรณีความผิดอาญาร้ายแรงอย่างที่ทำในต่างประเทศ โดยถือตามความผิดที่กฎหมายกำหนดโทษสูงสุดให้จำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต ขณะที่คดีความผิดร้ายแรงรองลงมาควรใช้การกำหนดให้อายุความสะกดหยุดลงเมื่อผู้ต้องหาหลบหนี แล้วนับอายุความต่อเมื่อจับตัวผู้ต้องหาได้ มากกว่าจะขยายอายุความให้ยาวขึ้นที่อาจทำให้กฎหมายไม่มีคุณภาพ ทั้งระยะเวลาที่ยาวนานเกินไปยังน่าจะกระทบต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานคดีด้วย ขณะที่การสะกดหยุดลงของอายุความนอกจากจะรักษากรอบที่กฎหมายสร้างขึ้นเพื่อคุ้มครองการรับฟังพยานหลักฐานและมาตรฐานในการบริหารงานยุติธรรมให้มีการดำเนินการอย่างรวดเร็วแล้วยังน่าจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการกับผู้กระทำความผิดที่หลบหนี โดยถือว่าบุคคลดังกล่าวได้สละสิทธิที่จะเข้า

¹⁰ สำนักอัยการพิเศษฝ่ายสถาบันกฎหมายอาญา สำนักวิชาการ สำนักงานอัยการสูงสุด, รายงานวิจัยเรื่องอายุความสะกดหยุดอยู่ในคดีอาญา, หน้า 72 - 73.

สู่กระบวนการเพื่อรับการพิจารณาคดีอย่างรวดเร็ว¹¹ และลดภาระการทำงานของเจ้าพนักงานที่สามารถหยุดการติดตามหาตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินการหากได้ความชัดเจนว่าบุคคลดังกล่าวมีเจตนาหลบหนีหรือประวิงเวลา อย่างไรก็ตามก็ยังมีผู้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า¹² การกำหนดให้ไม่มีอายุความควรเป็นข้อยกเว้นในคดีบางประเภทตามนโยบายของรัฐที่เห็นว่าเป็นเรื่องร้ายแรง แต่คดีร้ายแรงต้องไม่ใช่เพียงเรื่องหวาดเสียวหรือมีการตายเพียงอย่างเดียว ต้องเป็นเรื่องที่กระทบต่อสังคมด้วย ดังเหตุที่คดีฆ่าเป็นคดีคดีร้ายแรงไม่ใช่เพราะมีความตายแต่เป็นเพราะมีผลกระทบต่อสังคมค่อนข้างมาก

สำหรับความเห็นของผู้เขียนเกี่ยวกับการแก้ไขอายุความคดีทุจริตคอร์รัปชันที่มีกำหนดอายุความในปัจจุบันตั้งแต่ 5 ปี ไปจนถึง 20 ปี ตามระวางโทษ ในข้อที่ว่าควรแก้ไขกำหนดให้คดีความผิดประเภทนี้ไม่มีอายุความหรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่า แม้เหตุผลเรื่องอายุความในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมาก และการไม่มีอายุความย่อมทำให้โอกาสในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดมีได้มาก แต่ก็ต้องยอมรับว่าอายุความคดีอาญายังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การดำเนินคดีอาญามีประสิทธิภาพทั้งในเรื่องการทำให้กฎหมายอาญามีคุณูปภาพ การรับฟังพยานหลักฐาน การเร่งรัดผู้เสียหายและเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินคดี และการรักษามาตรฐานการบริหารงานยุติธรรม หากปล่อยให้ระยะเวลาล่วงเลยไปนานโดยไม่ดำเนินการใดๆ ย่อมมีโอกาที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากวัตถุประสงค์การดำเนินคดีอาญาที่ว่าเพื่อกรันกรองผู้กระทำความผิดออกจากสังคมและ ส่งสัญญาณเตือนไม่ให้คนในสังคมเลือกถือเอาพฤติการณ์การกระทำความผิดที่ก่อความเสียหายแก่สังคมเป็นแบบอย่าง ทั้งหากมองจากเงื่อนไขความรุนแรงของอัตราโทษในคดีทุจริตคอร์รัปชันในปัจจุบัน

¹¹ Morland v. United States, 193 F.2d 297 (10th Cir. 1951); Shepherd v. United States, 163 F.2dn974,976Z8th Cir. 1947); Hart v. United States, 183 F. 368,370 (6th Cir. 1910); flagg v. State, 11 Ga. App. 37, 39, 74 S.E. 562, 562 (1912); Chelff v. State, 58 N.E.2d 353, 355 (Ind. 1944); State v. Swain, 147 Or. 207, 214, 31 P.2d 745, 748 Z1934); Crookham v. State, 5 W. Va. 510 514 (1871); State v. Reynolds, 28 Wis. 2d 350, 355, 137 N.E.2d 14, 16 (1965); and State v. Keefe,98 P. (Wyo. 1980).

¹² เข็มชัย ชุตินวงศ์, “บันทึกการประชุมสัมมนาเพื่อการเผยแพร่และวิจารณ์งานวิจัยและร่างกฎหมายเรื่องอายุความสะกดหยุดอยู่ในคดีอาญา วันที่ 13 กันยายน 2549”, หน้า 108.

ยังต้องถือว่าไม่สูงนัก การแก้ไขให้ไม่มีอายุความอาจไม่ได้รับการสนับสนุน แม้ในสภาพความเป็นจริงความผิดนี้จะก่อความเสียหายแก่สังคมส่วนรวมและประเทศชาติเป็นอย่างมาก กรณีก็ยังคงต้องถือว่าเป็นเรื่องที่จะต้องแก้ไขกฎหมายสารบัญญัติให้อัตราโทษเหมาะสม เพราะการแก้ไขกำหนดอายุความมิได้มีวัตถุประสงค์ที่จะให้ผู้กระทำความผิดรับผลร้ายมากขึ้น เพียงแต่ต้องการให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีประสิทธิภาพมากที่สุดเท่านั้น ทั้งเหตุผลประการสำคัญที่ทำให้การดำเนินคดีทุจริตคอร์รัปชันไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรก็เป็นเพราะผู้กระทำผิดมีความสามารถในการหลบหนีจากกระบวนการยุติธรรมจนคดีขาดอายุความ ดังนั้น การนำมาตราการอายุความสะกดหยุดลงมาใช้ น่าจะเหมาะสมกับความผิดในประเภทนี้มากกว่า โดยแนวทางการกำหนดหลักเรื่องอายุความสะกดหยุดลงควรยึดถือความเป็นธรรมในการดำเนินคดีเป็นหลัก และคำนึงถึงตัวแปรที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. ระดับความเลวร้ายของอาชญากรรม
2. ความเสียหายที่เกิดกับสังคม เช่น การทุจริตคอร์รัปชันของนักการเมืองระดับสูงถือเป็นการทำลายประเทศชาติอย่างรุนแรง
3. ความบกพร่องของกระบวนการยุติธรรม ถ้ากระบวนการยุติธรรมไม่มีความล่าช้า เจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องไม่มีใครบกพร่อง แต่ผู้ต้องหาหลบหนีทำให้ไม่ได้ตัวมาดำเนินคดียอมไม่มีเหตุผลที่จะให้ผู้ต้องหาหลุดพ้นไปจากกระบวนการยุติธรรมเพราะคดีขาดอายุความ
4. ผู้เสียหายได้ดำเนินการตามสิทธิของตนโดยครบถ้วนแล้ว กล่าวคือ หากผู้เสียหายฟ้องหรือร้องทุกข์ภายในอายุความ แต่เกิดความล่าช้าเพราะความบกพร่องจากกระบวนการยุติธรรมหรือความเก้งก้างของจำเลยก็ไม่ควรให้ผลร้ายตกแก่ผู้เสียหาย

แต่การนำมาตราการเรื่องอายุความสะกดหยุดลงมาใช้จะต้องมีการกำหนดเงื่อนไขการใช้มาตรกดังกล่าวให้ชัดเจน โดยอาจกำหนดอย่างในสหรัฐอเมริกาที่บัญญัติให้กำหนดอายุความจะไม่มีผลในกรณีที่บุคคลใดหลบหนีจากการพิจารณาคดี (18 U.S.C. Section 3282)

หรืออย่างในประเทศจีนที่กรณีเกินกำหนดอายุความแล้วยังมีความจำเป็นต้องฟ้องคดีก็ส่งเรื่องให้อัยการประชาชนสูงสุดพิจารณารับรองเพื่อฟ้องคดีต่อไปได้ หรืออาจกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดลงเมื่อพนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานจนพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องและยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว หรืออาจให้ศาลเป็นผู้มีคำสั่งให้อายุความสะดุดหยุดลงเมื่อพนักงานอัยการร้องขอเป็นต้น อย่างไรก็ตามก็มีความผิดประเภทนั้นนอกจากจะมีความยากลำบากในการสืบสวนสอบสวนพยานหลักฐานมาดำเนินคดีแล้ว โดยปกติผู้กระทำผิดมักจะปกปิดความผิดของตนไว้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะผู้กระทำความผิดที่มีความรู้สูง มีฐานะร่ำรวย หรือมีอำนาจทางการเมือง ทั้งความผิดประเภทนี้มักไม่มีผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำเป็นเฉพาะ หรือผู้เสียหายบางคนไม่รู้ตัวว่าตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมโดยกว่าจะรู้ถึงความผิดก็ผ่านช่วงเวลาไปนานจนใกล้ครบกำหนดอายุความแล้ว หากนำมาตราการอายุความสะดุดหยุดลงมาใช้เพียงอย่างเดียวอาจไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ เพราะเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องอาจรู้ถึงมูลความผิดได้ช้าและต้องใช้เวลาในการสืบสวนสอบสวนพยานหลักฐานเพื่อนำไปสู่การดำเนินการตามเงื่อนไขที่จะให้อายุความสะดุดหยุดลงต่อไป ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นควรเสนอให้ขยายกำหนดอายุความในการฟ้องคดีให้ยาวขึ้นด้วย เพื่อเพิ่มโอกาสในการดำเนินคดีให้มากขึ้น ดังแนวทางของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 (United Nations Convention Against Corruption) (UNCAC) ข้อ 29 ที่กำหนดให้รัฐภาคีต้องกำหนดอายุความภายใต้กฎหมายของตนในการเริ่มกระบวนการพิจารณาสำหรับความผิดที่กำหนดตามอนุสัญญาให้มีระยะเวลาและกำหนดให้อายุความนั้นนานขึ้น หรือให้อายุความสะดุดหยุดลงในกรณีที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดได้หลบหนีกระบวนการยุติธรรม โดยผู้เขียนเห็นควรเสนอให้มีการปรับปรุงอายุความคดีอาญาในคดีทุจริตคอร์รัปชัน ทั้งกำหนดขอบเขตประเภทคดี เงื่อนไขและกระบวนการนำมาตรการต่างๆ มาใช้ให้ชัดเจน โดยอาจแก้ไขรวมกับคดีความผิดประเภทอื่นๆ ที่ต้องทำการศึกษาวิจัยกันต่อไป เพื่อดูลักษณะเฉพาะของแต่ละความผิดหรือองค์ประกอบร่วมกันเพื่อให้การจัดหมวดหมู่และกำหนดเงื่อนไขเป็นไปอย่างเหมาะสม

ปัญหาว่าควรขยายอายุความหรือกำหนดเงื่อนไขการสะดุดหยุดลงของอายุความในคดีประเภทนี้อย่างไร ประการแรกควรกำหนดขอบเขตข้อหาความผิดที่จะแก้ไขให้ชัดเจนก่อนว่า

เป็นความตามบทกฎหมายใดบ้างแล้วจึงพิจารณาในส่วนของขยายอายุความ ขณะที่การสะดุดหยุดลงของอายุความนั้นพบว่าแต่ละประเทศจะยึดการที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีเป็นเงื่อนไขสำคัญ แต่กฎเกณฑ์ที่ให้อายุความหยุดนับของแต่ละประเทศอาจแตกต่างกันบ้าง เช่นลักษณะการหลบหนี ภาระการพิสูจน์ถึงการหลบหนี หรือขอบเขตการใช้ดุลพินิจของศาล โดยลักษณะการสะดุดหยุดลงยังมีประเด็นเพิ่มว่าควรมีกำหนดระยะเวลาที่อายุความจะสะดุดหยุดไว้โดยกำหนดเพดานสูงสุดหรือไม่ เพียงใด เพราะหากไม่กำหนดไว้อาจเกิดปัญหาด้านการเร่งรัดดำเนินคดี เช่นว่าเมื่อผู้ต้องหาหลบหนีและเจ้าพนักงานตำรวจขอออกหมายจับหรือดำเนินการตามเงื่อนไขให้อายุความสะดุดหยุดลงแล้วอาจไม่สนใจตามจับหรือสอบสวนดำเนินคดีนั้น เพราะไม่มีอายุความ แต่หากกำหนดให้หยุดนับอายุความเพียง 1 หรือ 2 ปี ก็อาจไม่สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ เมื่อพิจารณาจากแนวโน้มการกำหนดอายุความของต่างประเทศและเหตุผลดังที่กล่าวมา ผู้เขียนเห็นว่าการพิจารณากำหนดอายุความควรกำหนดหลักเกณฑ์ให้ชัดเจนมิฉะนั้น อาจนำไปสู่การลักลั่นในการดำเนินคดีอาญาอันจะส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรม และการบังคับใช้กฎหมาย โดยควรกำหนดให้ขยายอายุความในการฟ้องคดี อายุความหลังฟ้องคดี และอายุความในการลงโทษ ทุกฐานความผิดเป็นอายุความสูงสุดตามกฎหมายปัจจุบัน คือ 20 ปีและกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดลงก็ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนได้รวบรวมพยานหลักฐานจนเชื่อว่ามีผู้กระทำความผิดเกิดขึ้นและผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด ประกอบกับผู้ต้องหาได้หลบหนีแล้วเสนอให้พนักงานอัยการยื่นคำขอต่อศาลให้หยุดนับอายุความ และให้เป็นดุลพินิจของศาลในการมีคำสั่งให้อายุความสะดุดลงโดยอาจกำหนดกรอบระยะเวลา หรือกำหนดเงื่อนไขให้เจ้าพนักงานปฏิบัติในระหว่างที่หยุดนับอายุความ เช่น ให้รายงานความคืบหน้าของการดำเนินคดีทุก ๆ 6 เดือน เป็นต้น จากแนวทางที่เสนอดังกล่าวยังมีปัญหาต่อไปอีกหลายประการ เช่น ผลกระทบที่จะเกิดจากการแก้ไขการสะดุดหยุดลงของอายุความ หลักนี้ควรนำมาใช้ทั้งในกรณีที่พนักงานอัยการและผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีหรือไม่ และควรถือว่า อายุความสะดุดหยุดลงตั้งแต่เมื่อใด หรือการกำหนดอายุความเช่นนี้ควรมีผลย้อนหลังหรือไม่ ซึ่งจะได้วิเคราะห์ในหัวข้อต่อไป

4.3 ผลกระทบของการแก้ไขบทบัญญัติเรื่องอายุความในคดีทุจริตคอร์รัปชัน

การกำหนดอายุความเป็นหลักสำคัญในการดำเนินคดีอาญาที่มีแนวคิดฝังรากลึกอยู่ในระบบกฎหมายของประเทศไทยมาตั้งแต่อดีต การเปลี่ยนแปลงย่อมกระทบต่อความรู้สึกของประชาชน และส่งผลต่อแนวทางการปฏิบัติงานของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งในแง่ประสิทธิภาพในการดำเนินคดีและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน จึงจำเป็นต้องพิจารณาถึงข้อดีและข้อเสียอันจะเกิดจากการแก้ไขการกำหนดอายุความตามที่กล่าวข้างต้น เพื่อให้ได้แนวทางที่เหมาะสมที่จะนำมาเสนอแนะประกอบการแก้ไขต่อไป

4.3.1 ข้อดีของการแก้ไข

ในส่วนข้อดีของการแก้ไขบทบัญญัติเรื่องอายุความนี้ ผู้เขียนเห็นว่า

1. การแก้ไขดังกล่าวช่วยเพิ่มโอกาสที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดในคดีทุจริตคอร์รัปชันเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อให้ได้รับโทษตามกฎหมายได้มากขึ้น เนื่องจากการที่ผู้กระทำความผิดและลักษณะของผู้ต้องหาในอดีตที่มักจะไม่เลือกวิธีหลบหนีจากกระบวนการยุติธรรมไปใช้ชีวิตในต่างประเทศจนคดีขาดอายุความโดยใช้ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเป็นทุนต่อเมื่อคดีขาดอายุความแล้วจึงกลับมาอาศัยอยู่ในประเทศ เมื่ออายุความสะดุดหยุดลงบุคคลเหล่านั้นย่อมจะต้องหลบหนีไปตลอดชีวิตกรณีจึงเป็นไปได้ว่าผู้กระทำความผิดอาจจะมีโอกาสที่จะตัดสินใจเข้ามาต่อสู้ในกระบวนการยุติธรรม ส่วนผู้กระทำความผิดที่เลือกจะปกปิดการกระทำของตนให้นานที่สุดเมื่อมีการขยายอายุความก็ต้องพยายามใช้ความสามารถให้มากยิ่งขึ้น เพราะระยะเวลาที่ยาวย่อมมีโอกาสที่จะตรวจพบความผิดได้มาก
2. เจ้าหน้าที่งานมีเวลาในการสืบสวนสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานให้สมบูรณ์ก่อนฟ้องคดีต่อศาล โอกาสในการฟ้องผู้บริสุทธิ์ต่อศาลน้อยลง และการพิจารณาคดีในศาลก็ได้ข้อเท็จจริงที่ครบถ้วนในการพิสูจน์ความผิด

หรือความบริสุทธิ์ของจำเลยทำให้มีโอกาสที่จะเกิดความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมได้น้อย

3. ขณะเดียวกันก็เป็นการลดภาระการทำงานของเจ้าพนักงานที่สามารถหยุดการติดตามหาตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินการหากได้ความชัดเจนว่าบุคคลดังกล่าวมีเจตนาหลบหนีหรือประวิงเวลา โดยถือว่าบุคคลดังกล่าวได้สละสิทธิที่จะเข้าสู่กระบวนการเพื่อรับการพิจารณาคดีอย่างรวดเร็ว อันกล่าวได้ว่าการระงับการล่าช้าของอายุความยังรักษากรอบที่กฎหมายสร้างขึ้นเพื่อคุ้มครองการรับฟังพยานหลักฐานและมาตรฐานในการบริหารงานยุติธรรมให้มีการดำเนินการอย่างรวดเร็วและยังเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการกับผู้กระทำความผิดที่หลบหนีด้วย
4. สามารถแก้ไขปัญหายุ่งเกี่ยวกับความร่วมมือกับประเทศต่างๆ ในการป้องกันปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันและการติดตามสินทรัพย์คืน โดยเฉพาะเรื่องการส่งผู้ร้ายข้ามแดนและรวบรวมพยานหลักฐาน ซึ่งถือเป็นประเด็นสำคัญที่สุดของความร่วมมือระหว่างประเทศ เนื่องจากการกำหนดอายุความของแต่ละประเทศเป็นไปในแนวทางเดียวกันย่อมไม่มีปัญหาในการปฏิบัติตามสนธิสัญญา ทำให้ผู้กระทำความผิดไม่อาจอาศัยช่องโหว่ของกฎหมายหลบหนีออกไปแสวงสุขในต่างประเทศได้
5. ประการสำคัญที่สุดการแก้ไขกฎหมายนี้จะเป็นการป้องกันและยับยั้งมิให้ผู้ใดคิดจะกระทำความผิดเลือกที่จะกระทำความผิดอันเป็นการแก้ไขปัญหारेื่องการปราบปรามการทุจริตได้ เหตุเนื่องจากจะเป็นการส่งสัญญาณให้ประชาชนทั่วไปรับรู้ว่ารรัฐเอาจริงเอาจังกับผู้กระทำความผิดประเภทนี้ อันส่งผลต่อการตัดสินใจที่จะกระทำผิดของบุคคล เนื่องจากมีโอกาสที่จะได้รับโทษตามกฎหมายสูง ซึ่งจะทำให้เกิดการควบคุมอาชญากรรมในสังคม

4.3.2 ข้อเสียของการแก้ไข

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า การกำหนดอายุความมีแนวคิดฝังรากลึกอยู่ในระบบกฎหมายของประเทศไทยมาตั้งแต่อดีต มีเหตุผลที่มาตามสภาพสังคมในแต่ละยุคสมัย ซึ่งเหตุผลบางส่วนยังคงใช้ได้กับสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะในเรื่องกฎแห่งการลืม (la loi de l'oubli) ที่มองปัญหาเรื่องพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดว่า เวลาล่วงเลยนานเท่าใด ความทรงจำของบุคคลก็ยิ่งน้อยลง และการเร่งรัดให้นำคดีมาฟ้องศาลภายในระยะเวลาที่กำหนดอันจะส่งผลดีต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานและการพิสูจน์พยานหลักฐานก็จะกระทำได้ง่ายเกิดความแม่นยำในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลด้วย ทั้งการกำหนดอายุความส่วนหนึ่งก็เป็นนโยบายของฝ่ายบริหารเพื่อให้ผู้เสียหายหรือเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องฟ้องร้องและดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดภายในระยะเวลาที่กำหนด กล่าวคือ บุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ตัวผู้เสียหายเอง เจ้าพนักงานตำรวจ ตลอดจนพนักงานอัยการล้วนจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเรื่องอายุความอันเป็นกรอบเร่งรัดในการสืบสวนสอบสวนเพื่อแสวงหาพยานหลักฐานและหาตัวผู้กระทำความผิด เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อพิสูจน์ว่าผิดหรือบริสุทธิ์ต่อไป หากไม่ดำเนินการภายในอายุความก็จะเสียสิทธิในการดำเนินคดี และเจ้าพนักงานอาจมีความผิดฐานละเว้นการปฏิบัติหน้าที่หรือต้องถูกลงโทษตามระเบียบภายในขององค์กร อันเป็นการเร่งรัดให้มีการพิสูจน์ความผิดของบุคคลเพื่อเยียวยาของสังคมและผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิด ตลอดจนนำผู้กระทำความผิดมาแก้ไขฟื้นฟูตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษ ดังนั้น การขยายอายุความหรือการกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดลงในคดีทุจริตคอร์รัปชันจึงอาจทำให้เกิดข้อเสีย เช่น

1. อาจส่งผลให้เป็นการเพิ่มภาระงานแก่เจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นระยะเวลาที่ยาวขึ้น เจ้าพนักงานย่อมมีภาระที่จะต้องสืบสวนสอบสวนนานไปด้วย รวมถึงมีภาระในกรณีต้องไต่สวนเพื่อใช้มาตรการ อายุความสะดุดหยุดลงกับผู้กระทำความผิดที่หลบหนี ทั้งเมื่อได้ตัวผู้กระทำความผิดมาเจ้าพนักงานก็ต้องดำเนินคดีกับบุคคลเหล่านั้นต่อไป

2. ขณะที่อีกด้านหนึ่งการแก้ไขดังกล่าวอาจส่งผลให้เจ้าพนักงานไม่สนใจเร่งรัดดำเนินคดีเพราะคิดว่าเหลือเวลาอยู่นาน หรือพยายามใช้มาตรการให้อายุความสะดุดหยุดลงเพื่อยืดเวลาดำเนินคดีของตนให้ยาวนานขึ้นไม่ให้คดีขาดอายุความในมือของตนเอง รวมถึงอาจเกิดความลัทธิในการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องจนทำให้ไม่ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม
3. ทำให้ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีเพิ่มขึ้น เพราะการพิจารณาหรือพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่างๆ นั้นยิ่งเวลาผ่านไปเท่าใดยิ่งเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีมากขึ้นเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่ายที่เป็นเงินและที่เป็นทรัพยากรอื่น
4. เมื่อได้ตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีแล้วอาจไม่มีพยานหลักฐานมาพิสูจน์ให้ศาลเห็นได้ว่าบุคคลนั้นกระทำความผิดจริง เนื่องจากพยานบุคคลอาจล้มหายตายจาก ถูกคุกคาม เปลี่ยนใจไม่ให้ ความร่วมมือ รวมถึงพยานเอกสารและพยานวัตถุอาจสูญหายไปในช่วงระยะเวลาที่ไม่แน่นอนก่อนที่จะได้ตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาดำเนินคดี
5. ขณะเดียวกันประชาชนทั่วไปทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลอาจเกิดความไม่มั่นใจในการดำเนินชีวิตและการประกอบธุรกิจ เนื่องจากความไม่แน่นอนว่าจะถูกดำเนินคดีหรือไม่ หรือคดีจะยุติหรือสิ้นสุดลงเมื่อใด อาจทำให้เกิดความกลัวจนกลายเป็นความจำเป็นที่จะต้องเก็บเอกสารหรือพยานหลักฐานต่างๆ ไว้กับตัว เพราะไม่แน่ว่าจะถูกฟ้องเป็นจำเลยในคดีอาญาในวันใด
6. ทั้งการขยายอายุความหรือการกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดลงอาจทำให้การดำเนินคดีเพื่อพิสูจน์ความผิดของบุคคลล่าช้าไม่สอดคล้องกับการเยียวยาสังคมและผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิด ส่งผลต่อการแยกผู้กระทำผิดออกจากสังคมและการเตือนให้ประชาชนรู้ถึงความผิดที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสและเวลาไปก่อความผิดครั้งใหม่ได้อีก

ดังนั้นการแก้ไขให้ขยายอายุความหรือการกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดลงจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงการวางกลยุทธ์ในการบริหารงานคดีที่เหมาะสม โดยกรองคดีบางเรื่องที่ไม่สมควรนำมาตราการเรื่องอายุความสะดุดหยุดลงทางมาใช้หรือไม่สมควรดำเนินคดี รวมถึงการจัดการบริหารงานบุคคลให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดที่สมควรถูกลงโทษเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมให้มากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันก็ควรกำหนดมาตรฐานในการตรวจสอบถ่วงดุล หรือกรอบของกฎหมายที่จะเร่งรัดและควบคุมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินคดีโดยรวดเร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4.4 ประเด็นทางกฎหมายที่ควรคำนึงถึงเมื่อมีการแก้ไขอายุความในคดีทุจริตคอร์รัปชัน

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จำกัดขอบเขตการศึกษาในคดีทุจริตคอร์รัปชันในภาครัฐซึ่งส่วนใหญ่เป็นความผิดในประมวลกฎหมายอาญา มีลักษณะทั้งเหมือนและแตกต่างจากคดีประเภทอื่นที่ยังไม่ได้ทำการวิจัยโดยละเอียด จึงมีประเด็นที่ควรคำนึงถึงประการแรกว่า การแก้ไขอายุความในคดีทุจริตคอร์รัปชันควรแก้ไขในประมวลกฎหมายอาญาหรือแก้ไขเป็นกฎหมายเฉพาะ ในประเด็นนี้เคยมีผู้ให้ความเห็นว่า การแก้ไขกฎหมายเรื่องนี้ควรจะกระทำในกฎหมายเฉพาะ เพราะการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาอาจจะกระทบต่อโครงสร้างของกฎหมายที่มีการยึดโยงไว้¹³ ทั้งประมวลกฎหมายอาญาเป็นกฎหมายหลักที่ควรแก้ไขได้ยาก อย่างไรก็ตาม ในประเด็นทำนองเดียวกันสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินเคยเสนอแนะในงานวิจัยว่า อายุความในการดำเนินคดีอาญาความผิดมูลฐานยึดตามอายุความในประมวลกฎหมายอาญา หากมีการแก้ไขอายุความทางอาญาก็ควรแก้ไขที่ประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า เมื่อประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติทั้งบทความผิดและกำหนดอายุความไว้อยู่แล้ว ดังนั้นการแก้ไขบทบัญญัติเรื่องอายุความรวมทั้งการขยายอายุความและกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดลงน่าจะทำในประมวลกฎหมายอาญา ด้วยเพื่อไม่เกิดความสับสน

¹³ จรัญ ภักดีธนากุล, “บันทึกการประชุมสัมมนาเพื่อการเผยแพร่และวิจารณ์งานวิจัยและร่างกฎหมายเรื่องอายุความสะดุดหยุดอยู่ในคดีอาญา เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2549”, ใน รายงานวิจัยเรื่องอายุความสะดุดหยุดอยู่ในคดีอาญา, หน้า 104.

ปัญหาต่อมาหากมีการแก้ไขบทบัญญัติเรื่องอายุความ ควรจะบัญญัติไว้อย่างไรซึ่งนับเป็นเรื่องสำคัญเพราะหากมุ่งแก้ไขเฉพาะความผิดเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันเพียงประเภทเดียว อาจเกิดคำถามขึ้นว่าทำไมความผิดประเภทอื่นซึ่งเป็นความผิดที่ร้ายแรงเช่นกันหรืออาจจะร้ายแรงกว่าจึงไม่แก้ไขไปพร้อมกัน หรือหากมีการแก้ไขในความผิดทุกประเภทโดยที่ยังมิได้ทำการศึกษาวิจัยให้เพียงพอก็อาจจะให้คำตอบไม่ได้ว่าเหตุใดจึงต้องแก้ไขในส่วนนั้นๆ ดังนี้ ในการแก้ไขบทบัญญัติเรื่องนี้จึงจำต้องบัญญัติให้ครอบคลุมรองรับกับความผิดประเภทอื่นในอนาคตที่จะเกิดขึ้นด้วย หรือควรทำวิจัยในความผิดประเภทอื่นแล้วแก้ไขไปในคราวเดียวกัน

มีข้อพิจารณาว่าการที่จำเลยหลบหนีจากการดำเนินคดีที่จะทำให้อายุความสะดุดหยุดลงควรยึดหลักใด ต้องถึงขั้นหนีไปต่างประเทศหรือไม่ เพราะการออกนอกราชอาณาจักรถือเป็นข้อจำกัดสำคัญที่ทำให้เจ้าพนักงานไม่สามารถติดตามตัวมาดำเนินคดีได้ หรืออย่างในสหรัฐอเมริกาที่ไม่ได้กำหนดนิยามของการกระทำอันเป็นการหลบหนีไว้ ศาลอุทธรณ์แห่งรัฐบาลกลางจึงมีความเห็นส่วนใหญ่ว่าการหลบหนีนั้นจะต้องเป็นการขาดนัดพิจารณาที่มีเจตนาจะหลบหนีการดำเนินคดีด้วย (คดีระหว่าง United States & Fonseca Mochado 53 F.3d 1242 (11th Cir. 1995) หรือเมื่อผู้ต้องสงสัยไม่ปรากฏกายด้วยจุดประสงค์ในการหลีกเลี่ยงการจับกุมหรือการดำเนินคดีก็ถือเป็นการเพียงพอแล้วที่จะหยุดอายุความ โดยที่อัยการไม่จำเป็นต้องดำเนินการใดๆ (คดีระหว่าง United States & Ballesteros Cordova, 586 F.2d 1321, 1323 (9th Cir. 1978) หากบุคคลนั้นจะกลับมาต่อสู้อคดีแต่ไม่ได้กระทำการใดๆ ให้เชื่อได้ว่ามีเจตนาเช่นนั้นอย่างแท้จริงก็จะไม่ได้รับประโยชน์จากอายุความ หรืออย่างในประเทศฝรั่งเศสที่ให้ผู้พิพากษาสืบสวน (Investigative Judge) ซึ่งมีอำนาจสืบสวนคดีอาชญากรรมร้ายแรงสามารถสั่งให้มีการหยุดนับอายุความได้เมื่อเห็นสมควรโดยอาจออกเป็นคำสั่งหรือออกเป็นหมายจับ สำหรับผู้เขียนเห็นว่าเมื่อไทยยังคงการกำหนดอายุความไว้เป็นหลักอย่างประเทศในระบบประมวลกฎหมายโดยขยายอายุความให้เหมาะสมแล้ว การให้อายุความสะดุดหยุดลงน่าจะกระทำได้อย่างจำกัดและเฉพาะกรณีที่มีความจำเป็น โดยเปิดโอกาสให้ศาลเป็นผู้ใช้ดุลพินิจโดยคำนึงถึงพฤติการณ์ ลักษณะคดีเป็นสำคัญ และให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการเป็นผู้เสนอปัญหาข้อขัดข้องและพยานหลักฐานต่างๆ ที่จะแสดงให้เห็นถึงพฤติการณ์ดังกล่าวต่อศาล ทั้งจะยังป้องกันมิให้เจ้า

พนักงานไม่สนใจเร่งรัดดำเนินคดี หรือพยายามใช้มาตรการให้อายุความสะดุดหยุดลงเพื่อยืดเวลาดำเนินคดีของตนให้ยาวนานขึ้นด้วยวัตถุประสงค์อื่น

ประเด็นว่าในคดีที่ผู้เสียหายเลือกฟ้องเองควรกำหนดเงื่อนไขให้อายุความอย่างไร เห็นว่า โดยทั่วไปแล้วในการแก้ไขบทบัญญัติเรื่องอายุความให้สะดุดหยุดลงนั้นถือว่าการที่หลบหนีจากกระบวนการยุติธรรมเป็นเงื่อนไขสำคัญในการให้หยุดนับอายุความ ซึ่งการฟ้องคดีของราษฎรซึ่งผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีได้โดยไม่ต้องมีตัวจำเลยดังเช่นพนักงานอัยการ และการไต่สวนมูลฟ้องเป็นเรื่องระหว่างโจทก์กับศาลเพียงแต่ต้องส่งหมายแจ้งวันนัดและสำเนา คำฟ้องให้แก่จำเลยเพื่อให้โอกาสเข้ามาถามค้านตรวจสอบพยานหลักฐานของโจทก์เท่านั้น โดยขั้นตอนการดำเนินกระบวนการพิจารณา คือ เมื่อศาลสั่งประทับรับฟ้องแล้วจึงจะถือว่าตกอยู่ในฐานะจำเลย ศาลจะหมายเรียกจำเลยมาสอบคำให้การ หากไม่มาตามหมายเรียกก็จะถือว่าหลบหนีและออกหมายจับ ดังนั้น กรณีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีเองจึงจำเป็นต้องยื่นฟ้องภายในกำหนดอายุความ หากจำเลยหลบหนีก็ไต่สวนมูลฟ้องแล้วมีคำสั่งประทับรับฟ้องภายในกำหนดอายุความหากจำเลยหลบหนีก็สามารถนำมาตราการอายุความสะดุดหยุดลงมาใช้บังคับได้ โดยให้ศาลเป็นผู้ใช้ดุลพินิจมีคำสั่งในชั้นออกหมายจับ

ปัญหาว่าการแก้ไขดังกล่าวจะมีผลย้อนหลังไปใช้กับการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นก่อนการประกาศใช้กฎหมายหรือไม่ เนื่องจากหลักกฎหมายอาญาจะไม่ย้อนหลังไปใช้บังคับแก้ไขข้อเท็จจริง และไม่มีผลย้อนหลังไปลงโทษหรือเพิ่มโทษบุคคลให้หนักยิ่งขึ้นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 และมาตรา 3 แต่ในทางตำราหากเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติสามารถย้อนหลังได้ ปัญหาจึงมีว่ากฎหมายเกี่ยวกับอายุความเป็นเรื่องใดกันแน่ ซึ่งหากมองในแง่สิทธิของผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดที่สามารถรอดพ้นจากการถูกดำเนินคดีได้ก็อาจถือเป็นเรื่องสารบัญญัติ แต่หากมองเหตุผลว่าเป็นการเร่งรัดเวลาให้รัฐรีบดำเนินคดีก็อาจถือเป็นกฎหมายวิธี สบัญญัติ สำหรับผู้เขียนเห็นว่า กฎหมายเรื่องอายุความบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา กรณีจึงน่าจะต้องอยู่ภายใต้บังคับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 และ 3 ซึ่งมาตราทั้งสองดังกล่าวได้บัญญัติอยู่ในหมวด 2 ว่าด้วย การใช้กฎหมายอาญา กฎหมายที่แก้ไขใหม่นี้จึงไม่ควรจะมีผลไปย้อนหลัง อีกทั้งหากมองในแง่ทางปฏิบัติแล้วในกรณีที่มีการแก้ไขกฎหมายแล้วให้

กฎหมายเรื่องนี้มีผลย้อนหลังจะส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมและเกิดปัญหาในหลายๆ เรื่อง อย่างไรก็ตาม ปัญหานี้จึงต้องรอดูความชัดเจนต่อไป

เมื่อมีการแก้ไขกฎหมายเรื่องนี้แล้วจะมีมาตรการทางอาญาใดจะมาเสริมสร้างให้การดำเนินคดีอาญามีประสิทธิภาพสอดคล้องกับการแก้ไขดังกล่าวได้หรือไม่นั้น จะต้องเริ่มจากการบังคับใช้กฎหมายที่แก้ไขต้องไม่เกิดความลักลั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้อง การตรวจสอบการถ่วงดุลภายในและระหว่างองค์กรต้องมีความเข้มแข็ง และการบริหารงานบุคคลต้องสอดคล้องกับปริมาณงานที่เพิ่มขึ้น แล้วนำมาตราการกระทำความผิดที่ขึ้นสู่ศาลทั้งที่มีอยู่แล้วและจะมีขึ้นในอนาคตมาบังคับใช้ อย่างไรก็ตามมาตรการที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการแก้ไขเรื่องอายุความ คือ การรักษาพยาบาลหลักฐานในคดี เนื่องจากพยาบาลอาจล้มหายตายจาก ถูกคุกคาม เปลี่ยนใจไม่ให้ ความร่วมมือ รวมถึงพยาบาลเอกสารและพยาบาลวัตถุพยานสูญหายไปในระหว่างระยะเวลาที่ไม่แน่นอน ก่อนที่จะได้ตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาดำเนินคดี การสืบพยานไว้ล่วงหน้า และการนำระบบดิจิทัลอลเข้ามาช่วยในการบริหารคดีจึงถือเป็นสิ่งจำเป็น โดยการสืบพยานไว้ล่วงหน้าเป็นมาตรการที่มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 237 อยู่แล้วโดยกำหนดให้พนักงานอัยการสามารถยื่นคำร้องขอต่อศาลได้เมื่อมีเหตุจำเป็นตามที่บัญญัติ ซึ่งกฎหมายให้สืบพยานได้แม้ในกรณีที่ยังไม่รู้ตัวผู้กระทำความผิด หรือยังไม่ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดี โดยให้ศาลรับฟังคำเบิกความดังกล่าวเป็นพยานได้ เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลหากผู้ต้องหากลับมาสู่คดี ทั้งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228 ยังกำหนดให้ศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติมได้โดยผลการหรือคู่ความฝ่ายใดร้องขอ อันจะทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยสามารถตรวจสอบหากล้างคำพยานที่เบิกความไว้แล้วได้ นอกจากนี้แม้จำเลยจะหลบหนีไปในระหว่างพิจารณาก็ยังอาจอาศัยช่องทางตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 55/1 ที่กำหนดว่า ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ หากปรากฏว่าพยานโจทก์มีเหตุขัดข้องไม่อาจมาศาลได้ หรือเกรงว่าจะเป็นการยากที่จะนำมาสืบตามที่ศาลนัดไว้ก็ให้พนักงานอัยการสืบพยานนั้นไว้ล่วงหน้า จึงกล่าวได้ว่าการสืบพยานล่วงหน้าตามที่มีใช้อยู่ในปัจจุบันเป็นมาตรการที่สามารถรองรับการรักษาพยาบาลหลักฐานได้ดีในระดับหนึ่ง ส่วนการบริหารงานคดีโดยนำระบบดิจิทัลอลมาใช้เนื่องจากรัฐต้องเพิ่มเวลาในการเก็บรักษาพยาบาลหลักฐาน

รวมถึงสำนวนการสอบสวน การนำเทคโนโลยีระบบดิจิทัลมาใช้เก็บรักษาอย่างที่ทำกันในต่างประเทศก็เป็นสิ่งจำเป็นอีกประการหนึ่ง เพื่อว่าจะได้มีพยานหลักฐานเพียงพอในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดเมื่อได้ตัวมาในภายหลัง ทั้งยังเป็นการแก้ไขปัญหาการสูญหายของสำนวนคดีอันเกิดจากไฟไหม้ น้ำท่วม มีปลวกขึ้น นอกจากนี้ยังนำไปใช้ประโยชน์ในการติดตามความเคลื่อนไหวของสำนวน การรวบรวมสถิติเพื่อทราบแนวโน้มในการกระทำความผิด อันสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์และปรับเปลี่ยนนโยบายในการบริหารงานยุติธรรม และหากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมมีฐานข้อมูลของตนเองก็สามารถเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลทำให้สามารถติดตามและดำเนินการกับผู้กระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะทำให้กระบวนการยุติธรรมของไทยมีมาตรฐานและมีความเป็นสากลมากยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

อายุความในคดีอาญาเป็นระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดให้ฟ้องและนำตัวผู้กระทำความผิดมายังศาล รวมถึงการนำจำเลยกลับเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีและรับโทษตามกฎหมาย ซึ่งประมวลกฎหมายอาญาของไทยบัญญัติให้สัมพันธ์กับระวางโทษในแต่ละฐานความผิด ข้อหาใดระวางโทษสูงอายุความก็จะนานกว่าความผิดเล็กน้อย โดยแบ่งอายุความออกเป็น 4 กรณี ได้แก่

1. อายุความในการร้องทุกข์หรือฟ้องคดีของผู้เสียหายในความผิดอันยอมความได้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 ซึ่งกำหนดไว้ 3 เดือน นับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด

2. อายุความในการฟ้องคดีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคแรก ที่กำหนดให้นำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องร้องต่อศาลภายในเวลาดังตั้งตั้งแต่ 1 ปี ไปจนถึง 20 ปี นับแต่วันกระทำความผิด ตามแต่กรณี และมาตรา 97 ที่กำหนดอายุความให้ฟ้องชกกันภายใน 6 เดือน นับแต่วันที่ได้มีการฟ้องคดีอันเป็นมูลให้เกิดอำนาจฟ้องขอให้กักกันนั้น

3. อายุความภายหลังการฟ้องคดีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคสอง ที่หากระหว่างพิจารณาคดีจำเลยได้หลบหนีหรือกลายเป็นคนวิกลจริตก็ต้องนับอายุความตาม มาตรา 95 วรรคแรกใหม่ โดยเริ่มนับแต่วันที่จำเลยหลบหนีหรือวันที่ศาลสั่งให้งดการพิจารณาไว้เนื่องจากจำเลยวิกลจริต

4. อายุความล่วงเลยการลงโทษหรืออายุความในการลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98 ในกรณีที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้ใดแล้ว หากผู้นั้นยังมีได้รับโทษ หรือได้รับโทษยังไม่ครบถ้วนแล้วหลบหนี ถ้าไม่ได้ตัวผู้นั้นมารับโทษภายในเวลาที่กำหนด นับแต่วันที่ มีคำพิพากษาถึงที่สุดหรือวันที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีแล้วแต่กรณีก็จะลงโทษผู้นั้นมิได้ โดยกำหนดเวลาไว้ลักษณะเดียวกับอายุความในการฟ้องคดีตามมาตรา 95 รวมถึงอายุความล่วงเลย

การยึดทรัพย์สินให้ค่าปรับหรือกักขังแทนค่าปรับตามมาตรา 99 และอายุความล่วงเลยการใช้บังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยทั้งกรณีกักกันและการทำทัณฑ์บนตามมาตรา 100 และ 101

โดยในสองกรณีแรกประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (6) บัญญัติว่าสิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปเมื่อคดีขาดอายุความ ดังนั้น หากพนักงานอัยการหรือผู้เสียหายที่เป็นโจทก์ไม่สามารถรวบรวมพยานหลักฐานยื่นฟ้องและได้ตัวจำเลยมาศาลภายในกำหนดก็จะไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้ต้องหาได้ หรือหากดำเนินคดีแม้จำเลยจะไม่ยกอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้ ศาลก็ต้องยกขึ้นพิจารณาพิพากษายกฟ้องปล่อยจำเลยไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185 เนื่องจากเป็นปัญหาอันเกี่ยวด้วยความสงบเรียบร้อยอันถือเป็นสภาพบังคับเกี่ยวกับศาล ส่วนพนักงานอัยการจะไม่มีอำนาจฟ้องหากคดีขาดอายุความ โดยระเบียบกรมอัยการว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2528 ข้อ 29 ให้รองอัยการพิเศษฝ่ายหรือรองอัยการพิเศษประจำเขตเป็นผู้สั่งยุติการดำเนินคดีเมื่อพนักงานอัยการได้รับความเห็นและสำนวนสรุปการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนแล้วเห็นว่าคดีดังกล่าวขาดอายุความ ขณะที่พนักงานสอบสวนถ้าปรากฏว่าคดีอาญาใดขาดอายุความแล้วจะไม่ทำการสอบสวนก็ได้ ซึ่งในอดีตไทยก็เคยมีกฎหมายหลายฉบับที่บัญญัติเกี่ยวกับอายุความ เช่น กฎหมายลักษณะโจรในสมัยสุโขทัยที่ให้ผู้ที่ร่วมกระทำความผิดกับโจรหรือรู้เห็นการกระทำความผิดของโจรจะต้องนำเรื่องมาแจ้งต่อเจ้าพนักงานภายใน 10 ปี หรือกฎหมายพระเจ้ามังรายที่บัญญัติอายุความในการฟ้องร้องคดีทุกฐานความผิดไว้ 20 ปี แต่หากได้มีการว่ากล่าวหรือคู่ความยอมรับว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริงก็สามารถดำเนินคดีได้แม้จะเกิน 20 ปี หรือกฎหมายตราสามดวงก็บัญญัติในพระอัยการลักษณะรับฟ้องว่าในแต่ละฐานความผิดจะต้องนำคดีมาฟ้องร้องภายในระยะเวลาเท่าใด รวมถึงกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ที่บัญญัติอายุความการฟ้องคดีและการลงโทษในคดีอาญาไว้ในมาตรา 77 ถึงมาตรา 86 โดยมีหลักการและเหตุผลคล้ายคลึงกับประมวลกฎหมายอาญาฉบับที่ใช้อยู่ปัจจุบัน แต่แตกต่างที่มีมาตรา 79 บัญญัติทำนองว่าเมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลโดยยังไม่ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาศาล หากได้ตัวมาหลังจากล่วงเลยกำหนดอายุความแล้วก็ไม่ทำให้คดีขาดอายุความอันเป็นหลักอายุความสะดุดหยุดลงที่มีในต่างประเทศ

เหตุผลของการกำหนดอายุความได้รับอิทธิพลมาจากระบบประมวลกฎหมาย (Civil law) ซึ่งกล่าวถึงกฎแห่งการลืม (la loi de l'oubli) ที่มองปัญหาเรื่องพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดว่าเวลาล่วงเลยนานเท่าใดความทรงจำของบุคคลก็ยิ่งน้อยลง รวมถึงการที่ผู้กระทำความผิดได้รับความทุกข์ทรมานจากการหลบหนีพอสมควรอันถือว่าเป็นการลงโทษบุคคลนั้นทางหนึ่งแล้ว และผู้กระทำความผิดระมัดระวังความประพฤติไม่กระทำความผิดในระหว่างหลบหนีจึงไม่ควรลงโทษบุคคลอีก นอกจากนี้การให้ผู้เสียหายนำคดีมาฟ้องศาลภายในระยะเวลาที่กำหนดยังส่งผลดีต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานและการพิสูจน์พยานหลักฐานก็จะกระทำได้ง่ายเกิดความแม่นยำในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลด้วย ขณะเดียวกันความมุ่งหมายในการดำเนินคดีอาญาก็แสดงออกทางวัตถุประสงค์ของการลงโทษ ซึ่งจำแนกเป็น 4 ประเภท คือ การแก้แค้นทดแทน (Retribution) การแก้ไขและฟื้นฟู (Rehabilitation) การเหนี่ยวรั้งบุคคล (Restraint) หรือการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมมิให้ทำร้ายผู้อื่นเพื่อให้คนในสังคมได้รับความปลอดภัย และการข่มขู่หรือยับยั้ง (Deterrence) ทำให้บุคคลที่จะกระทำความผิดเกรงกลัวว่าจะได้รับการลงโทษเช่นเดียวกับที่ผู้กระทำความผิดได้รับ โดยในประการสุดท้ายนี้ในมุมมองของเซซาร์ เบ็คคาเรีย (Cesare Beccaria) นักกฎหมายชาวอิตาลีเห็นว่าเป็นความมุ่งหมายที่สำคัญที่สุดในการลงโทษเพราะเป็นการป้องกันอาชญากรรม โดยเฉพาะคดีทุจริตคอร์รัปชันซึ่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมุ่งศึกษาเฉพาะในส่วนของการทุจริตคอร์รัปชันในภาครัฐที่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้ใช้อำนาจรัฐเรียกร้องและรับทรัพย์สินหรือผลประโยชน์จากราษฎรไม่ว่าจะเป็นภาครัฐกิจหรือประชาชน เพื่อแลกเปลี่ยนกับการให้บริการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐพึงกระทำอยู่แล้ว หรือการให้บริการหรือสิทธิพิเศษที่ราษฎรนั้นไม่ควรได้รับ หรือการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ที่พึงกระทำ ซึ่งอาจจะเกิดจากการสมยอมด้วยกันทั้งฝ่ายผู้ให้และผู้รับ หรือในรูปแบบของการชู้กรรโชกโดยเจ้าหน้าที่ที่จะไม่ให้บริการและความสะดวกตามหน้าที่ หรือแม้แต่การกลั่นแกล้งหากไม่ได้รับสิ่งตอบแทนตามที่ร้องขอ รวมทั้งการเบียดบังเอาทรัพย์สินและสิทธิประโยชน์ของรัฐมาเป็นของตนด้วย โดยที่ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่มีระดับการทุจริตอยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างสูง ดังจะเห็นได้จากสถิติและดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์การคอร์รัปชัน พ.ศ.2543 - 2548 ที่ประเทศไทยยังไม่เคยได้คะแนนผ่านเกณฑ์มาตรฐาน โดยในปี พ.ศ.2548 ถูกจัดลำดับอยู่ที่ 59 ขณะที่ประเทศต่างๆ ทั่วโลกได้ตระหนักถึงผลร้ายที่เกิดขึ้นจากการทุจริตคอร์รัปชันเนื่องจากปัจจุบันได้พัฒนาและทวีความรุนแรงมากขึ้น

เกี่ยวโยงกับการฟอกเงินและการก่อการร้าย กระทั่งต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาของประเทศ ทำลายระบบการแข่งขันโดยเสรี เพิ่มความเสี่ยงและความไม่แน่นอนทางธุรกิจ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความเชื่อและทัศนคติเพราะการทุจริตคอร์รัปชันทำให้เกิดความไม่เสมอภาค เกิดความไม่ไว้วางใจกันโดยเฉพาะต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีอำนาจหน้าที่ รวมถึงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตยทำให้หลักการและอุดมการณ์ถูกแทนที่ด้วยผลประโยชน์ส่วนตน จนกลายเป็นปัญหาระดับโลกดังจะเห็นได้จากความร่วมมือต่างๆ ขององค์การระหว่างประเทศในการร่วมต่อต้านการทุจริต โดยความผิดเกี่ยวกับคดีทุจริตคอร์รัปชันตามกฎหมายไทยมีบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ลักษณะ 2 ความผิดเกี่ยวกับการปกครอง และลักษณะ 3 ความผิดเกี่ยวกับยุติธรรม ตั้งแต่มาตรา 147 ถึงมาตรา 202 พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ พ.ศ.2502 มาตรา 4 ถึงมาตรา 11 พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2542 มาตรา 10 ถึงมาตรา 13 มีกำหนดอายุความตั้งแต่ 5 ปี ไปจนถึง 20 ปี รวมถึงกำหนดมาตรการพิเศษในการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทุจริต และเจ้าหน้าที่ของรัฐทุจริต ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2542 ด้วย

โดยบทบัญญัติเรื่องอายุความดังกล่าวได้ใช้บังคับมากกว่า 50 ปีแล้ว ซึ่งการกำหนดอายุความสั้นหรือยาวถือตามอัตราโทษในแต่ละข้อหาไม่ได้คำนึงถึงความยากง่ายในการหาพยานหลักฐานมาดำเนินคดี ขณะเดียวกันก็บังคับให้โจทก์ฟ้องคดีภายในอายุความ ทั้งคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ยังกำหนดให้นำตัวจำเลยมาศาลในวันยื่นฟ้อง หากไม่มีตัวจำเลยศาลก็จะไม่รับฟ้องและอายุความก็เดินต่อไปเรื่อยๆ โดยที่คดีทุจริตคอร์รัปชันมักมีรูปแบบอาชญากรรมที่แตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป กล่าวคือ พยานหลักฐานเกือบทั้งหมดจะอยู่ที่ตัวผู้กระทำความผิด ทั้งผู้กระทำความผิดมักจะมีความรู้ความสามารถและมีการศึกษาที่สูงสามารถวางแผนหลบหลีกไม่ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตรวจพบความผิดได้ และที่สำคัญผู้ต้องหาหรือจำเลยมักจะเป็นผู้มีฐานะหรือมีอิทธิพลในสังคมสามารถครอบงำเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมให้ปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติหน้าที่ไปในทางที่เป็นประโยชน์แก่ตนได้ ดังที่ปรากฏข้อเท็จจริงว่ามีผู้กระทำความผิดแล้วนำทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดหลบหนีไปอยู่ต่างประเทศ เมื่อคดี

ขาดอายุความแล้วก็สามารถกลับประเทศโดยที่กระบวนการยุติธรรมไม่สามารถนำบุคคลนั้นมาลงโทษได้ แม้จะมีบางรายที่สามารถได้ตัวมาก็ต้องใช้ระยะเวลาที่นานทำให้ข้อหาความผิดบางฐานขาดอายุความไปแล้ว เมื่อพิจารณาสภาพผลประโยชน์และมูลค่าความเสียหายที่เกิดจากการทุจริตคอร์รัปชันซึ่งมีจำนวนมหาศาล แต่กฎหมายกลับกำหนดอายุความไว้ไม่ยาวนานก็จึงมักจะจูงใจให้ผู้กระทำความผิดตัดสินใจที่จะหลบหนีมากกว่าเข้ามาต่อสู้คดี ทำให้เจ้าพนักงานไม่สามารถนำผู้กระทำความผิดมาฟ้องร้องภายในอายุความ หรือนำมาฟ้องร้องแล้วก็มีการหลบหนี รวมถึงกรณีอายุความล่วงเลยการลงโทษที่ผู้กระทำความผิดถูกพิพากษาโทษแล้วได้หลบหนี ทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่มีประสิทธิผล ทั้งเหตุผลการกำหนดอายุความคดีอาญาดังเดิมก็ดูจะไม่สอดคล้องกับสภาพอาชญากรรมในปัจจุบัน เพราะผู้กระทำความผิดบางรายสามารถหลบหนีไปใช้ชีวิตอย่างปกติสุขในสังคมอื่น นำความรู้และประสบการณ์จากการกระทำความผิดครั้งก่อนไปก่ออาชญากรรมขึ้นใหม่โดยไม่ให้ผู้ใดจับได้ ไม่ได้รับความทุกข์ทรมานหรือต้องระมัดระวังตนไม่กระทำความผิดในระหว่างหลบหนีแต่อย่างใด ทั้งระบบพยานหลักฐานในปัจจุบันก็พัฒนาไปมากโดยสามารถบันทึกรายละเอียดข้อเท็จจริงและเก็บรักษาไว้ได้นาน ขณะที่มาตรการหรือกลไกที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นพิเศษ เช่น คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติไม่ชอบในวงราชการ (ปปป.) หรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) ก็มีปัญหาในการทำงานอยู่มากและมีข้อจำกัดไม่สามารถป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันได้ทั้งหมด การจัดการปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันจึงยังจำเป็นต้องใช้กระบวนการดำเนินคดีอาญาหลักที่ต้องสอดคล้องกับลักษณะอาชญากรรมในปัจจุบันซึ่งยอมรับกันว่ากำหนดเวลาในการดำเนินคดีหรืออายุความที่แน่นอนและสั้นเกินไปไม่อาจใช้กับคดีประเภทนี้ได้ ดังนั้น การกำหนดอายุความคดีอาญาในปัจจุบันของประเทศไทยไทยจึงเป็นสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้การปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันไม่มีประสิทธิภาพ

หลักเกณฑ์การกำหนดอายุความคดีอาญาในต่างประเทศมักจะขึ้นอยู่กับระบบกฎหมายและนโยบายของแต่ละประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาที่ใช้ระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี (Common Law) มีบทบัญญัติเรื่องอายุความแต่ละมลรัฐแตกต่างกันออกไป โดยส่วนใหญ่จะกำหนดตั้งแต่ 3 ปี ไปจนถึงไม่มีกำหนดในกรณีความผิดที่มีโทษประหารชีวิตและความผิด

ร้ายแรงบางประเภท เช่น มลรัฐอิลลินอยกำหนดให้ฟ้องคดีสำหรับความผิดฐานฆ่าคนตาย ความผิดฐานลอบวางเพลิง หรือความผิดฐานปลอมแปลงเอกสารเมื่อใดก็ได้ ขณะที่ความผิดอาญาร้ายแรงอื่นๆ จะต้องดำเนินการภายใน 3 ปี นับแต่กระทำผิด ส่วนคดีอาญาที่ไม่ร้ายแรงหรือที่มีโทษปรับให้ดำเนินการภายใน 1 ปี 6 เดือน แต่ไม่นับรวมช่วงเวลาที่ถูกกล่าวหาไม่อยู่ในรัฐเป็นปกติระยะเวลาที่หน่วยงานของรัฐยังไม่ดำเนินการ รวมถึงระยะเวลาที่กระบวนการพิจารณายังคงค้างอยู่หรือมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ให้ฟ้องคดีอาญาความผิดฐานฆ่าคนตายและความผิดฐานลักพาตัวโดยไม่มีอายุความ ความผิดร้ายแรงอื่นให้ดำเนินการภายใน 5 ปี ส่วนความผิดไม่ร้ายแรงให้ดำเนินคดีภายใน 2 ปี โดยไม่นับรวมระยะเวลาในช่วงที่จำเลยไม่มีถิ่นที่อยู่หรืออาศัยอยู่ในรัฐโดยใช้ชื่อปลอม ขณะที่ประเทศอังกฤษที่วางหลัก “nullum tempus occurit regi” หรือ “อายุความไม่ใช้กับกษัตริย์ (Time does not run against the king)” จะถือว่าการดำเนินคดีอาญาเป็นเรื่องของรัฐสามารถทำในเวลาใดก็ได้ แต่ในปัจจุบันนี้จะมีบางกรณีที่กฎหมายกำหนดอายุความไว้ เนื่องจากอัตราโทษไม่รุนแรงหากปล่อยเวลาให้เนิ่นนานไปอาจจะเกิดผลเสียหายมากกว่า ด้านประเทศฝรั่งเศสที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ให้พนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา และต้องฟ้องคดีภายในกำหนดอายุความ แต่ความผิดบางฐานกฎหมายบัญญัติไว้เป็นกรณีพิเศษให้ไม่มีอายุความ เช่น การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ หรือคดีอุกฉกรรจ์อื่นๆ ที่กระทำต่อมนุษยชาติ ความผิดอาญาร้ายแรงอื่นจะมีอายุความ 10 ปี ส่วนความผิดอาญาที่เบาลงมาจะมีอายุความ 3 ปี ยกเว้นความผิดลหุโทษที่มีอายุความ 1 ปี โดยหากมีการสืบสวนหรือการดำเนินคดีในระหว่างนั้นแล้วอายุความจะเริ่มนับใหม่ตั้งแต่ได้มีการกระทำการครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ฝรั่งเศสยังกำหนดอายุความการลงโทษลักษณะเดียวกับไทยโดยในความผิดอาญาร้ายแรงมีกำหนด 30 ปี นับตั้งแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุด และในความผิดอาญาที่เบากว่ามีกำหนด 20 ปี ส่วนประเทศในแถบเอเชียอย่างประเทศจีนก็กำหนดอายุความด้วยเหตุผลลักษณะเดียวกับประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) โดยในความผิดที่มีอัตราโทษอย่างสูงจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต เช่น ความผิดฐานเป็นเจ้าของงานใช้อำนาจในตำแหน่งโดยมิชอบ ด้วยการจัดสรรปันส่วน เอาไปหลอกลวงซึ่งเงินหรือทรัพย์สินของประชาชน หรือทางอื่น โดยทุจริตเบียดบังทรัพย์สินนั้นเป็นของตน ความผิดฐานยกยอกเงินงบประมาณรัฐ ความผิดฐานติดสินบนเจ้าพนักงาน หรือความผิดฐานเป็นเจ้าของงานยอมรับสิ่งของและมีได้ส่งต่อให้กับรัฐตามที่กำหนด ล้วนแต่มีอายุความ 20 ปี

ทั้งหากระยะเวลาเกิน 20 ปี แล้วยังมีความจำเป็นต้องฟ้องคดีก็สามารถส่งเรื่องให้อัยการประชาชนสูงสุด (the Supreme People's Procuratorate) รับผิดชอบฟ้องได้ และมีให้ใช้อายุความกับคดีที่ได้ยื่นฟ้องหรือศาลได้ประทับรับฟ้องแล้วจำเลยหลบหนีไป หรือคดีที่ควรถูกฟ้องแต่หน่วยงานของรัฐยังมีได้ฟ้องคดีต่อศาลโดยที่ผู้เสียหายได้นำเรื่องเข้าร้องทุกข์ภายในระยะเวลาแล้ว นอกจากนี้ยังปรากฏว่าองค์การสหประชาชาติได้พยายามหาความร่วมมือทั้งในระดับรัฐบาลและองค์กรระหว่างประเทศเพื่อจัดทำมาตรการและเครื่องมือต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน รวมถึงมีการยกร่างอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ.2003 (United Nation Convention against Corruption 2003 – UNCAC) ที่ประเทศสมาชิก 140 ประเทศได้ลงนามร่วมกัน ซึ่งอนุสัญญาฯ ข้อ 29 กำหนดหลักเกณฑ์เรื่องอายุความเป็นแนวทางให้ประเทศต่างๆ ใช้เป็นกรอบในการกำหนดนโยบายและตรากฎหมายว่า "รัฐภาคีต้องกำหนดอายุความภายใต้กฎหมายของตนในการเริ่มกระบวนการพิจารณาสำหรับความผิดที่กำหนดตามอนุสัญญาให้มีระยะเวลาสั้น และกำหนดให้อายุความนั้นนานขึ้นหรือให้อายุความสะดุดหยุดลงในกรณีที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดได้หลบหนีกระบวนการยุติธรรม" และมีหลายประเทศเริ่มแก้ไขกฎหมายภายในของตน เช่น ประเทศตุรกีได้แก้ไขกฎหมายอาญาในปี ค.ศ.2004 เพิ่มอายุความให้ยาวขึ้นสำหรับความผิดอาญาซึ่งรวมถึงความผิดฐานทุจริตบางประเภท และยกเลิกอายุความสำหรับความผิดทุจริตบางประเภทโดยเฉพาะการกระทำผิดที่เกี่ยวกับภาครัฐและธุรกิจ ประเทศแคนาดาไม่กำหนดอายุความในคดีอาญาร้ายแรง เช่น ความผิดฐานติดสินบน การทุจริต ความผิดต่อเพศ ประเทศออสเตรเลียกำหนดให้การดำเนินคดีความผิดภายใต้กฎหมายใดๆ แห่งออสเตรเลียที่มีโทษจำคุกมากกว่า 6 เดือน สามารถกระทำได้ตลอดเวลา หรือประเทศอินโดนีเซียที่ปัจจุบันกำหนดอายุความในความผิดฐานทุจริตไว้ 10 ปี ก็อยู่ระหว่างการแก้ไขกฎหมายให้ขยายหรือยกเลิกอายุความในความผิดดังกล่าว

ข้อที่กล่าวข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการทางกฎหมายที่ได้เปลี่ยนแปลงไปดังเช่นในคดีทุจริตคอร์รัปชันที่ประเทศต่างๆ พยายามกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในประเภtnี้ให้เหมาะสม โดยเฉพาะการกำหนดอายุความคดีอาญาโดยหลักเรื่องอายุความในคดีอาญาความจริงแล้วเป็นเรื่องภาระของรัฐในการแสวงหา

พยานหลักฐานเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมที่ต้องสร้างความน่าเชื่อถือในการลงโทษ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเร่งรัดให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทำการรวบรวมพยานหลักฐานภายในระยะเวลาที่กำหนด ไม่ได้บัญญัติขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดหลบหนีหรือเพื่อปลดปล่อยภาระของรัฐที่จะต้องไปดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด และแนวโน้มพัฒนาการทางแนวคิดเรื่องอายุความในต่างประเทศก็เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ กำหนดให้ไม่มีอายุความในความผิดอาญาร้ายแรงบางประเภท ขณะที่ความผิดที่ร้ายแรงรองลงมาจะกำหนดอายุความไว้สั้นยาวต่างๆ กันไป คำนึงถึงการสืบหาพยานหลักฐานและการสอบสวนที่แตกต่างกัน โดยมุ่งที่ประเภทความผิดและพิจารณาที่อาชญากรรมไม่ใช่เพียงความรุนแรงของอัตราโทษตามกฎหมาย รวมถึงนำมาตรการเรื่องอายุความสะดุดหยุดลงมาใช้ในกรณีผู้กระทำความผิดหลบหนีจากการพิจารณาคดี เมื่อเปรียบเทียบกับบทบัญญัติเรื่องอายุความคดีอาญาของไทยที่พิจารณาเฉพาะความรุนแรงของอัตราโทษและไม่มีหลักเรื่องอายุความสะดุดหยุดลง ทั้งกรณีที่พนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องคดียังให้นำตัวจำเลยมาด้วยในวันยื่นฟ้อง ทำให้กฎหมายขาดความยืดหยุ่นตามสภาพการณ์จนอาจมองได้ว่ากฎหมายอาญาของไทยดูเหมือนจะสนับสนุนต่อการให้ผู้ต้องหาหลบหนีและไม่เอื้อต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ โดยเฉพาะคดีทุจริตคอร์รัปชันที่มีอัตราโทษไม่สูงเพราะอัตราโทษไม่รุนแรง แต่มีลักษณะการกระทำผิดที่สลับซับซ้อนหาพยานหลักฐานยากลำบาก และผู้กระทำความผิดมักจะมีความรู้ความสามารถหลบหลีกไม่ให้ผู้อื่นรู้ถึงความผิดจนเวลาล่วงเลยไปพอสมควรแล้วใช้วิธีหลบหนีจากกระบวนการยุติธรรม ผู้เขียนจึงเห็นควรเสนอให้มีการปรับปรุงอายุความคดีอาญาในคดีทุจริตคอร์รัปชันเพื่อให้กระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยสามารถป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดประเภทนี้ได้อย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงตัวแปรที่สำคัญ 4 ประการ คือ ระดับความเลวร้ายของอาชญากรรม ความเสียหายที่เกิดกับสังคม ความบกพร่องของกระบวนการยุติธรรม และผู้เสียหายได้ดำเนินการตามสิทธิของตนโดยครบถ้วนแล้ว แต่ไม่ควรแก้ไขกำหนดให้คดีความผิดประเภทนี้ไม่มีอายุความ เพราะอายุความคดีอาญายังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การดำเนินคดีอาญามีประสิทธิภาพทั้งในเรื่องการทำให้กฎหมายอาญามีคุณภาพการรับฟังพยานหลักฐาน การเร่งรัดผู้เสียหายและเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินคดี และการรักษามาตรฐานการบริหารงานยุติธรรม หากปล่อยให้ระยะเวลาล่วงเลยไปนานโดยไม่ดำเนินการใดๆ ย่อมมีโอกาสดังกล่าวที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจาก

วัตถุประสงค์การดำเนินคดีอาญาที่ว่าเพื่อกรั่นกรองผู้กระทำความผิดออกจากสังคมและส่งสัญญาณเตือนไม่ให้คนในสังคมเลือกถือเอาพฤติการณ์การกระทำความผิดที่ก่อความเสียหายแก่สังคมเป็นแบบอย่าง ทั้งหากมองจากเงื่อนไขความรุนแรงของอัตราโทษในคดีทุจริตคอร์รัปชันในปัจจุบันยังต้องถือว่าไม่สูงนัก การแก้ไขให้ไม่มีอายุความอาจไม่ได้รับการสนับสนุน แม้ในสภาพความเป็นจริงความผิดนี้จะก่อความเสียหายแก่สังคมส่วนรวมและประเทศชาติเป็นอย่างมากก็ยังคงต้องถือว่าเป็นเรื่องที่จะต้องแก้ไขกฎหมายสารบัญญัติให้อัตราโทษเหมาะสม เพราะการแก้ไขกำหนดอายุความมิได้มีวัตถุประสงค์ที่จะให้ผู้กระทำความผิดรับผลร้ายมากขึ้น เพียงแต่ต้องการให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีประสิทธิภาพมากที่สุดเท่านั้น ทั้งเหตุผลประการสำคัญที่ทำให้การดำเนินคดีทุจริตคอร์รัปชันไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรก็เป็นเพราะผู้กระทำความผิดมีความสามารถในการหลบหนีจากกระบวนการยุติธรรมจนคดีขาดอายุความ ดังนั้น การนำมาตราการอายุความสะดุดหยุดลงมาใช้ น่าจะเหมาะสมกับความผิดในประเภทนี้มากกว่า อย่างไรก็ตามคดีความผิดประเภทนี้นอกจากจะมีความยากลำบากในการสืบสวนสอบสวนหาพยานหลักฐานมาดำเนินคดีแล้ว โดยปกติผู้กระทำความผิดมักจะปกปิดความผิดของตนไว้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะผู้กระทำความผิดที่มีความรู้สูง มีฐานะร่ำรวย หรือมีอำนาจทางการเมือง ทั้งความผิดประเภทนี้มักไม่มีผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำเป็นเฉพาะ หรือผู้เสียหายบางคนไม่รู้ตัวว่าตนเป็นเหยื่อของอาชญากรรมโดยกัจะรู้ถึงความผิดก็ผ่านช่วงเวลาไปนานจนใกล้ครบกำหนดอายุความแล้ว หากนำมาตราการอายุความสะดุดหยุดลงมาใช้เพียงอย่างเดียวอาจไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ เพราะเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องของอาชญากรรมรู้ถึงมูลความผิดได้ช้าและต้องใช้เวลาในการสืบสวนสอบสวนหาพยานหลักฐานเพื่อนำไปสู่การดำเนินการตามเงื่อนไขที่จะให้อายุความสะดุดหยุดลงต่อไป ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นควรเสนอให้ขยายกำหนดอายุความในการฟ้องคดีให้ยาวขึ้นด้วย เพื่อเพิ่มโอกาสในการดำเนินคดีให้มากขึ้น ดังแนวทางของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 (United Nations Convention Against Corruption) (UNCAC) ซึ่งการแก้ไขดังกล่าวจะส่งผลดีในการเพิ่มโอกาสที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดในคดีทุจริตคอร์รัปชันเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อให้ได้รับโทษตามกฎหมายได้มากขึ้น ผู้กระทำความผิดและผู้ต้องหาในอดีตที่มักจะเลือกวิธีหลบหนีจากกระบวนการยุติธรรมไปใช้ชีวิตในต่างประเทศจนคดีขาดอายุความโดยใช้ทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดเป็นทุนเมื่ออายุความสะดุดหยุดลงบุคคลเหล่านั้นย่อมจะต้องหลบหนีไปตลอดชีวิต

ส่วนผู้กระทำความผิดที่เลือกจะปกปิดการกระทำของตนให้นานที่สุดเมื่อมีการขยายอายุความก็ต้องพยายามใช้ความสามารถให้มากยิ่งขึ้น ขณะที่เจ้าพนักงานก็จะมีเวลาในการรวบรวมพยานหลักฐานให้สมบูรณ์ก่อนฟ้องคดีต่อศาล โอกาสในการฟ้องผู้บริสุทธิ์ต่อศาลน้อยลง และการพิจารณาคดีในศาลก็จะได้ข้อเท็จจริงที่ครบถ้วนในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย ทำให้มีโอกาสที่จะเกิดความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมได้น้อยและประการสำคัญยังจะเป็นการส่งสัญญาณให้ประชาชนทั่วไปรับรู้ว่ามีรัฐเอกราชจริงเอจ้งกับผู้กระทำความผิดประเภทนี้อันส่งผลต่อการตัดสินใจที่จะกระทำความผิดของบุคคลต่อไป

5.2 ข้อเสนอแนะ

เมื่อพิจารณาจากแนวโน้มการกำหนดอายุความของต่างประเทศและเหตุผลดังกล่าว ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรเสนอให้มีการแก้ไขกำหนดอายุความในคดีทุจริตคอร์รัปชัน ดังนี้

1. กำหนดให้ขยายอายุความในการฟ้องคดี อายุความหลังฟ้องคดี และอายุความการลงโทษในความผิดเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันทุกฐาน ความผิดเป็นอายุความสูงสุดตามกฎหมายปัจจุบัน คือ 20 ปี และควรแก้ไขให้อายุความสะดุดหยุดลงเมื่อจำเลยหลบหนีและมีความจำเป็น
2. กำหนดเงื่อนไขให้ศาลเป็นผู้ใช้ดุลพินิจว่าคดีใดควรจะให้อายุความสะดุดหยุดลง กล่าวคือ คดีที่น่าหลักเกณฑ์เรื่องอายุความสะดุดหยุดลงมาใช้ได้นั้นก็ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนได้รวบรวมพยานหลักฐานจนเชื่อว่าการกระทำความผิดเกิดขึ้นและผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดแล้ว ผู้ต้องหาหลบหนีจากการดำเนินคดี โดยให้พนักงานอัยการยื่นคำขอต่อศาลให้หยุดนับอายุความ และให้ศาลเป็นผู้มีคำสั่งให้อายุความสะดุดอยู่ โดยอาจกำหนดกรอบระยะเวลา หรือกำหนดเงื่อนไขให้เจ้าพนักงานปฏิบัติในระหว่างที่หยุดนับอายุความ เช่น ให้รายงานความคืบหน้าของการดำเนินคดีทุกๆ 6 เดือน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้ศาลเป็นผู้ใช้ดุลพินิจโดยคำนึงถึงพฤติการณ์แห่งคดีเป็นสำคัญ โดยมีพนักงาน

สอบสวนหรือพนักงานอัยการเป็นผู้เสนอปัญหาข้อขัดข้องและพยานหลักฐานต่างๆ ที่จะแสดงให้เห็นถึงพฤติการณ์ดังกล่าว ส่วนกรณีผู้เสียหายฟ้องคดีเองเมื่อศาลได้สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งประทับฟ้องแล้ว หากจำเลยหลบหนีก็ให้ศาลเป็นผู้ใช้ดุลพินิจมีคำสั่งให้อายุความสะดุดหยุดลงในชั้นออกหมายจับ

3. ควรแก้ไขบทบัญญัติเรื่องอายุความทั้งการขยายอายุความและกำหนดให้อายุความสะดุดหยุดลงในประมวลกฎหมายอาญา เพื่อให้ไม่เกิดความสับสน เพราะประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติทั้งบทความผิดและเรื่องอายุความไว้อยู่แล้ว โดยการแก้ไขดังกล่าวควรคำนึงถึงการบัญญัติให้ครอบคลุมรองรับกับการแก้ไขในความผิดประเภทอื่นที่อาจจะมีในอนาคต หรือควรทำวิจัยในความผิดประเภทอื่นแล้วแก้ไขไปในคราวเดียวกัน ซึ่งการแก้ไขกฎหมายในลักษณะนี้มีองค์กรหลายหน่วยงานได้เสนอร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาหลายหน่วยงานได้แก่ สำนักงานอัยการสูงสุด* และสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี โดยรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีเสนอ** และที่เสนอโดยกระทรวงยุติธรรม แล้วส่งให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณาโดยสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี โดยรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีให้สำนักงานกฤษฎีการ่วมเป็นร่างพระราชบัญญัติฉบับเดียว***

* ภาคผนวก ข.

** ภาคผนวก ค.

*** ภาคผนวก ง.

4. อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงอาจกระทบต่อกระบวนการยุติธรรม ทั้งในแง่ประสิทธิภาพในการดำเนินคดีและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เช่น ระยะเวลาที่ยาวขึ้นเจ้าพนักงานย่อมมีภาระมากไปด้วย ขณะที่อีกด้านหนึ่งอาจส่งผลให้เจ้าพนักงานไม่สนใจเร่งรัดการดำเนินคดี เพราะคิดว่าเหลือเวลาอยู่นาน หรือพยายามใช้มาตรการให้อายุความ สะดุดหยุดลงเพื่อยืดเวลาการดำเนินคดีของตนให้ยาวนานขึ้นไม่ให้คดีขาดอายุความในมือของตนเอง ดังนี้ การแก้ไขจึงต้องคำนึงถึงการวางกลยุทธ์ในการบริหารงานคดีที่เหมาะสม โดยมีการกรองคดีบางเรื่องที่ไม่สมควรนำมาตราการเรื่องอายุความสะดุดหยุดลงมาใช้หรือไม่สมควรดำเนินคดี ทั้งต้องจัดการบริหารงานบุคคลให้มีประสิทธิภาพ และในขณะเดียวกันก็ควรกำหนดมาตรการในการตรวจสอบถ่วงดุล หรือกรอบของกฎหมายที่จะเร่งรัดและควบคุมให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินคดีโดยรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ มิให้เกิดกรณีทุจริตหรือจงใจละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งมีการลงโทษทางวินัยและดำเนินคดีอาญากับเจ้าพนักงานที่ฝ่าฝืนหรือกระทำผิดอย่างจริงจัง
5. ด้านมาตรการทางอาญาที่จะมาเสริมสร้างให้การดำเนินคดีอาญามีประสิทธิภาพสอดคล้องกับการแก้ไขดังกล่าว นอกจากการบังคับใช้กฎหมายที่แก้ไขต้องไม่เกิดความสับสนในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้อง การตรวจสอบการถ่วงดุลภายในและระหว่างองค์กรต้องมีความเข้มแข็ง การบริหารงานบุคคลต้องสอดคล้องกับปริมาณงานที่เพิ่มขึ้น และนำมาตรการกรองคดีที่ชั้นศาลทั้งที่มีอยู่แล้ว และจะมีขึ้นในอนาคตมาบังคับใช้แล้ว การนำมาตรการที่เกี่ยวข้องโดยตรง คือ การรักษาพยานหลักฐานในคดี นับเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ไม่ที่จะเป็นการสืบพยานไฉ่วังหน้า หรือการนำระบบดิจิทัลเข้ามาช่วยในการบริหารคดี เพื่อว่าเมื่อนำตัวจำเลยเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมได้จะ

มีพยานหลักฐานเพียงพอในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด ดังนั้น รัฐจึงต้องสร้างระบบการรักษาพยานดังกล่าวให้ดียิ่งขึ้น รวมไปถึงการสร้างระบบจัดเก็บข้อมูลทางด้านคดีของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาลให้เป็นระบบเดียวกัน อันจะทำให้สามารถติดตามความเคลื่อนไหวว่าคดีใดจะขาดอายุความ นอกจากนี้ ยังเป็นการแก้ไขปัญหาการสูญหายของสำนวนคดี สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการรวบรวมสถิติเพื่อทราบแนวโน้มในการกระทำความผิด อันสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์และปรับเปลี่ยนนโยบายในการบริหารงานยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กิตติ เนตรประเสริฐชัย. แนวทางการดำเนินคดีอาญาตามร่างพระราชบัญญัติมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตภาครัฐ พ.ศ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2548.

กิตติพงษ์ กิตติยารักษ์, ซาติ ชัยเดชสุริยะ และ ณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์. อนุสัญญาระหว่างประเทศเพื่อต่อต้านการทุจริต. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

กิตติพงษ์ กิตติยารักษ์, ซาติ ไชยเดชสุริยะ และ ณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์. คำแปลอนุสัญญาขององค์การสหประชาชาติเพื่อต่อต้านการทุจริต. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2549.

กำชัย จงจักรพันธ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยระยะเวลาและอายุความ. กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. กฎหมายอาญาภาคความผิด เล่ม 1. ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: จีระวิชาการพิมพ์, 2550.

เกียรติศักดิ์ จีระเขียรนาถ. การทุจริตในองค์การ. กรุงเทพมหานคร: พิศารพิมพ์.

คณะกรรมการกฤษฎีกา, สำนักงาน. รายงานการประชุมอนุกรรมการตรวจพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาครั้งที่ 132/154/2483 วันอังคารที่ 22 ตุลาคม 2483.

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ. รายงานผลการปฏิบัติราชการประจำปี 2542. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พรินตังพับลิชชิง, 2542.

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. รายงานผลการตรวจสอบและการปฏิบัติหน้าที่ประจำปี 2547.

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, สำนักงาน. สำนักงานการต่างประเทศ. สรุปสาระสำคัญของสนธิสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ.2003 United Nations Convention against Corruption UNCAC ฉบับผู้บริหาร. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2551.

คณิต ณ นคร. กฎหมายอาญาภาคทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.

คณิง ฤาไชย. วิธีพิจารณาความอาญาตามกฎหมายอังกฤษ ตอนที่ 1. วารสารอัยการ 9 (ธันวาคม 2529): 16.

จิตติ ดิงศภัทย์. คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 ตอนที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: แสงทองการพิมพ์, 2518.

ชาย เสวกุล. คำสอนชั้นปริญญาตรี พ.ศ.2511 อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.

บริรักษ์นิตินิเทศ, พระ. กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127.

ประเทือง ธนียผล. อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548.

ประเทือง ธนียผล, ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด, ปารีณา ศรีวณิชย์, พิมพ์ใจ สระทองอุ่น และ ดลบุญนาถ. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยเรื่องการสืบค้นแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดอายุความทางอาญาในบริบทสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสมาธรรม, 2550.

ประธาน วัฒนวาณิชย์. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประกายพริก, 2546.

พิพัฒน์ จักรางกูร และ ภัทรพร จักรางกูร. คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1.

ยุวันดา สว่างศรี. การหยุดนับอายุความ: ศึกษากรณีการหลบหนีจากความยุติธรรม. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. 2548.

สมพร พรหมพิลาธร. อายุความแพ่ง-อาญา และคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2543.

สุรพล นิติไกรพจน์และคณะ. รายงานวิจัยเรื่องคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต
แห่งชาติกับการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐตามรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพมหานคร:
สำนักงานพิมพ์วิญญูชน, 2547.

แสง บุญเฉลิมวิภาส และคณะ. รายงานวิจัยเรื่องการศึกษาพันธกรณีและความพร้อมของ
ประเทศไทยในการปฏิบัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต
ค.ศ.2003.

ศรีสมบัติ ไชคประจักษ์ชัด, เอมอร ไชยบัวแดง, สุวินัย แสงผล และ อัจฉรา ปรียาจิตต์. ปัญหาอายุ
ความของความผิดมูลฐานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ.
2542. ใน รายงานการประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 3
กระบวนการยุติธรรมกับบทบาทการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน, นนทบุรี: 2548.

หยุด แสงอุทัย. คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาเรียงมาตรา. พิมพ์ครั้งที่ 2. พระนคร: นิติ
บรรณาการ, 2515.

อุดม รัฐอมฤต. ปัญหาบางประการเกี่ยวกับกฎหมายป้องกันและปราบปรามการทุจริตและ
ประพฤติมิชอบในวงราชการ. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชานิติศาสตร์
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2548.

อัยการสูงสุด, สำนักงาน. สำนักวิชาการ. สำนักอัยการพิเศษฝ่ายสถาบันกฎหมายอาญา. รายงาน
วิจัยเรื่องอายุความสะดุดหยุดอยู่ในคดีอาญา. กรุงเทพมหานคร: 2550.

ต้นฉบับไม่มีหน้านี้
NO THIS PAGE IN ORIGINAL

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

CRIMINAL LAW OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA

Section 8. Limitation

Article 87 Crimes shall not be prosecuted if the following periods have elapsed :

(1) 5 years, when the maximum punishment prescribed is fixed-term imprisonment of less than five years ;

(2) 10 years, when the maximum punishment prescribed is fixed-term imprisonment of not less than five years but less than 10 years;

(3) 15 years, when the maximum punishment prescribed is fixed-term imprisonment of not less than 10 years; and

(4) 20 years, when the maximum punishment prescribed is life imprisonment or death penalty. If after 20 years it is considered necessary to prosecute a crime, the matter shall be submitted to the Supreme People's Procuratorate for examination and approval.

Article 88 No limitation on the period for prosecution shall be imposed with respect to a criminal who escapes from investigation or trial after a People's Procuratorate, public security organ or national security organ files the case or a People's Court accepts the case.

No limitation on the period for prosecution shall be imposed with respect to a case which should have been but is not filed by a People's Court, People's Procuratorate or public security organ after the victim brings a charge within the period for prosecution.

Article 89 The limitation period for prosecution shall be counted from the date the crime is committed; if the criminal act is of a continual or continuous nature, it shall be counted from the date the criminal act is terminated.

If further crime is committed during a limitation period for prosecution, the limitation period for prosecution of the old crime shall be counted from the date the new crime is committed.

CHAPTER VIII CRIMES OF EMBEZZLEMENT AND BRIBERY (กฎหมายเกี่ยวกับการทุจริต: ยักยอกทรัพย์ ดิดสินบน)

Article 382 Any State functionary who, by taking advantage of his office, appropriates, steals, swindles public money or property or by other means illegally take it into his own possession shall be guilty of embezzlement.

Any person authorized by State organs, State-owned companies, enterprises, institution or people's organizations to administer and manage State-owned property who, by taking advantage of his office, appropriates, steals, swindles the said property or by other means illegally take it into his own possession shall be regarded as being guilty of embezzlement.

Whoever conspires with the person mentioned in the preceding two paragraphs to engage in embezzlement shall be regarded as joint offenders in the crime and punished as such.

Article 383 Persons who commit the crime of embezzlement shall be punished respectively in the light of the seriousness of the circumstances and in accordance with the following provisions:

(1) An individual who embezzles not less than 100,000 yuan shall be sentenced to fixed-term imprisonment of not less than 10 years or life imprisonment and may also be sentenced to confiscation of property; if the circumstances are especially serious, he shall be sentenced to death and also to confiscation of property.

(2) An individual who embezzles not less than 50,000 yuan but less than 100,000 yuan shall be sentenced to fixed-term imprisonment of not less than five years and may also be sentenced to confiscation of property; if the circumstances are especially serious, he shall be sentenced to life imprisonment and confiscation of property.

(3) An individual who embezzles not less than 5,000 yuan but less than 50,000 yuan shall be sentenced to fixed-term imprisonment of not less than one year but not more than seven years; if the circumstances are serious, he shall be sentenced to fixed-term imprisonment of not less than seven years but not more than 10 years. If an individual who embezzles not less than 5,000 yuan and less than 10,000 yuan, shows true repentance after committing the crime, and gives up the embezzled money of his own accord, he may be given a mitigated punishment, or he may be exempted from criminal punishment but shall be subjected to administrative sanctions by his work unit or by the competent authorities at a higher level.

(4) An individual who embezzles less than 5,000 yuan, if the circumstances are relatively serious, shall be sentenced to fixed-term imprisonment of not more than two years or criminal detention; if the circumstances are relatively minor, he shall be

given administrative sanctions at the discretion of his work unit or of the competent authorities at a higher level.

Whoever repeatedly commits the crime of embezzlement and goes unpunished shall be punished on the basis of the cumulative amount of money he has embezzled.

Article 384 Any State functionary who, by taking advantage of his position, misappropriates public funds for his own use or for conducting illegal activities, or misappropriates a relatively large amount of public funds for profit-making activities, or misappropriates a relatively large amount of public funds and fails to return it after the lapse of three months, shall be guilty of misappropriation of public funds and shall be sentenced to fixed-term imprisonment of not more than five years or criminal detention; if the circumstances are serious, he shall be sentenced to fixed-term imprisonment of not less than five years. Whoever misappropriates a huge amount of public funds and fails to return it shall be sentenced to fixed-term imprisonment of not less than 10 years or life imprisonment.

Whoever misappropriates for his own use funds or materials allocated for disaster relief, emergency rescue, flood prevention and control, special care for disabled servicemen and the families of revolutionary martyrs and servicemen, aid to the poor, migration and social relief shall be given a heavier punishment.

Article 390 Whoever commits the crime of offering bribes shall be sentenced to fixed-term imprisonment of not more than five years or criminal detention; whoever offers bribes to secure illegitimate benefits, if the circumstances are serious or if heavy losses

are caused to the interests of the State, shall be sentenced to fixed-term imprisonment of not less than five years but not more than 10 years; if the circumstances are especially serious, he shall be sentenced to fixed-term imprisonment of not less than 10 years or life imprisonment and may also be sentenced to confiscation of property.

Any briber who, before he is investigated for criminal responsibility, voluntarily confesses his act of offering bribes may be given a mitigated punishment or exempted from punishment.

Article 394 Any State functionary who, in his activities of domestic public service or in his contacts with foreigner, accepts gifts and does not hand them over to the State as is required by State regulations, if the amount involved is relatively large, shall be convicted and punished in accordance with the provisions of Articles 382 and 383 of this Law.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข.

บันทึกหลักการและเหตุผล

ประกอบร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา

(ฉบับที่ ..) พ.ศ.

หลักการ

แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 กำหนดให้อายุความสะดุดหยุดลง ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดที่ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกยี่สิบปี หลบหนีจากการสอบสวน การฟ้อง และการพิจารณาคดี

เหตุผล

เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 บัญญัติว่า ในคดีอาญาถ้ามิได้ฟ้อง และได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในกำหนดอายุความตั้งแต่วันกระทำความผิดเป็นอันขาดอายุความ และกรณีที่ได้ฟ้อง และได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลแล้ว ผู้กระทำความผิด หลบหนีจนเกินกำหนดดังกล่าวแล้วนับแต่วันที่หลบหนีก็ให้ถือว่าเป็นอันขาดอายุความเช่นเดียวกัน ซึ่งมีผลทำให้ผู้กระทำความผิดร้ายแรงที่ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกยี่สิบปีที่หลบหนีจากการสอบสวน การฟ้อง และการพิจารณาคดีจนเกินกำหนดอายุความ หลุดพ้นจากการถูกลงโทษตามกฎหมายอันมีผลกระทบต่อการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่ก่อความเสียหายแก่ความสงบสุขของประชาชน ความมั่นคงของชาติและระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างร้ายแรง ประกอบกับอนุสัญญาองค์การสหประชาชาติที่ประเทศไทยเป็นภาคี คือ อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านองค์การอาชญากรรมข้ามชาติ ข้อ 11.5 และอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ข้อที่ 29 ได้กำหนดให้รัฐภาคีปรับปรุงกฎหมายภายในโดยกำหนดระยะเวลา

ของอายุความให้เหมาะสมในกรณีที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีจากกระบวนการยุติธรรม จึงมีความจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ร่าง

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ ..)

พ.ศ.

.....

.....

.....

.....

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา

.....

.....

.....

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวล
กฎหมายอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ.

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา
เป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคสามของมาตรา 95 แห่งประมวลกฎหมาย
อาญา

“ถ้าผู้กระทำความผิดที่ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุก

ยี่สิบปี หลบหนีจากการถูกสอบสวน การฟ้อง หรือระหว่างการพิจารณาคดีของศาล
ให้อายุความสะดุดหยุดลง”

ผู้สนองพระบรมราชโองการ

.....

นายกรัฐมนตรี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“(16) “เจ้าพนักงานของรัฐบาลต่างประเทศ” หมายความว่า ผู้ปฏิบัติงานราชการของรัฐบาลต่างประเทศ ไม่ว่าจะมิตำแหน่งประจำหรือชั่วคราว และได้รับเงินเดือนหรือค่าตอบแทนอื่นหรือไม่ก็ตาม

(17) “เจ้าพนักงานขององค์การระหว่างประเทศ” หมายความว่า ผู้ปฏิบัติงานในองค์การระหว่างประเทศ หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากองค์การระหว่างประเทศให้ปฏิบัติงานในนามขององค์การระหว่างประเทศนั้น”

มาตรา 4 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็น (1/2) ของมาตรา 7 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

“(1/2) ความผิดเกี่ยวกับการปกครองตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 143 มาตรา 144 มาตรา 149 และมาตรา 150”

มาตรา 7 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคสองของมาตรา 98 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

“กำหนดเวลาล่วงเลยการลงโทษตามวรรคหนึ่ง สำหรับความผิดตามมาตรา 143 มาตรา 144 มาตรา 147 มาตรา 148 มาตรา 149 มาตรา 150 มาตรา 151 มาตรา 152 มาตรา 153 มาตรา 154 มาตรา 155 มาตรา 156 มาตรา 157 มาตรา 158 มาตรา 159 มาตรา 160 มาตรา 161 มาตรา 162 มาตรา 167 มาตรา 201 และมาตรา 202 ให้มีกำหนดเวลาสามสิบปี”

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

.....

นายกรัฐมนตรี

ภาคผนวก ง.

บันทึกหลักการและเหตุผล

ประกอบร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ ..)

พ.ศ.

หลักการ

แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา ดังต่อไปนี้

- (1) แก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์การนับอายุความของผู้กระทำความผิดที่หลบหนี และกำหนดให้อายุความฟ้องคดีสะดุดหยุดลงในกรณีที่ผู้กระทำความผิดได้ออกไปนอกราชอาณาจักรหรือหลบหนีไปจากภูมิลำเนา อันเป็นเหตุให้การได้ตัวผู้นั้นมาดำเนินคดีไม่สามารถกระทำได้ (แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 95)
- (2) แก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์เกี่ยวกับอายุความในคดีความผิดส่วนตัว (แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 96)
- (3) ยกเลิกอายุความฟ้องคดีและอายุความล่วงเลยการลงโทษสำหรับความผิดบางกรณีเกี่ยวกับการปกครองและการยุติธรรม รวมทั้งกำหนดระยะเวลาการฟ้องบุคคลเหล่านั้นให้มีกำหนดเวลาที่ชัดเจนขึ้น (เพิ่มมาตรา 98/1)

เหตุผล

โดยที่หลักเกณฑ์เกี่ยวกับอายุความในประมวลกฎหมายอาญาที่ใช้อยู่ปัจจุบันมีความไม่เหมาะสมหลายประการ การกระทำทุจริตของเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยอาศัยอำนาจหน้าที่ในตำแหน่งหน้าที่ราชการในระดังต่างๆ มีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างมาก ทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่นในรูปแบบที่สลับซับซ้อน ทำให้การสืบสวนสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานมีความยากมากขึ้น ทำให้การกระทำทุจริตหลายคดีไม่สามารถยื่นฟ้องต่อศาลได้ทันกำหนดอายุความ อีกทั้งเมื่อผู้กระทำผิดหลบหนีและยังไม่สามารถจับตัวมาดำเนินคดีหรือฟ้องศาลหรือรับโทษได้ทันเวลาที่กฎหมายกำหนด จะทำให้ผู้กระทำความผิดไม่เกรงกลัวกฎหมายและ

โทษที่จะได้รับ ส่งผลให้การกระทำผิดและการกระทำทุจริตที่ความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นการสอดคล้องกับนโยบายของคณะรัฐมนตรีที่กำหนดให้ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและกฎระเบียบที่ล้าสมัย และเปิดช่องให้เกิดการทุจริตประพฤติมิชอบหรือทำให้เกิดประโยชน์ทับซ้อน รวมทั้งออกกฎหมายใหม่ๆ เพื่อป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบ ขยายและยกเลิกอายุความในคดีอาญาบางประเภทและคดีทุจริต ปรานปรามการทุจริตประพฤติมิชอบในทุกระดับอย่างจริงจัง และสนับสนุนให้ประชาชนมีโอกาสตรวจสอบใช้อำนาจรัฐมากขึ้น จึงจำเป็นต้องตรากฎหมายฉบับนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ร่าง

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่..)

พ.ศ.

.....

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา

พระราชบัญญัตินี้มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งตามมาตรา 29 ประกอบมาตรา 31 มาตรา 32 มาตรา 34 มาตรา 35 มาตรา 40 มาตรา 43 มาตรา 56 มาตรา 58 และมาตรา 62 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

.....
 คุนยวิทย์ทรพยากร
 คุนยวิทย์ทรพยากร มหาวิทยาลัย
 มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ.

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกความในวรรคสองของมาตรา 95 แห่งประมวลกฎหมายอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

ถ้าได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลแล้ว ผู้กระทำความผิดวิกลจริตและศาลสั่งงดการพิจารณาไว้จนเกินกำหนดเวลาในวรรคหนึ่งเพราะผู้นั้นยังคงเป็นผู้วิกลจริต ก็ให้ถือว่าเป็นอันขาดอายุความเช่นเดียวกัน

มาตรา 4 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นวรรคสามและวรรคสี่ของมาตรา 95 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

ถ้าได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลแล้ว ผู้กระทำความผิดหลบหนี และศาลสั่งงดการพิจารณาไว้ แม้จะเกินกำหนดเวลาในวรรคหนึ่งนับแต่วันหลบหนี ก็ไม่ถือว่าเป็นอันขาดอายุความ

ถ้าปรากฏว่าผู้กระทำความผิดได้ออกไปนอกราชอาณาจักร หรือหลบหนีไปจากภูมิลำเนาอันเป็นเหตุให้การได้ตัวผู้นั้นมาดำเนินคดีไม่สามารถดำเนินการได้ ให้อายุความสะดุดหยุดลงและให้เริ่มนับอายุความใหม่ เมื่อได้ตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดี

มาตรา 5 ให้ยกเลิกความในมาตรา 96 แห่งประมวลกฎหมายอาญา และให้ใช้ความต่อไปนี้

มาตรา 96 ภายใต้บังคับมาตรา 95 ในกรณีความผิดอันยอมความได้ ถ้าผู้เสียหายมิได้ร้องทุกข์ภายในหกเดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด เป็นอายุความ

มาตรา 6 ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 98/1 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 98/1 มิให้นำความในมาตรา 95 และมาตรา 98 มาใช้บังคับกับการกระทำความผิดตามมาตรา 147 มาตรา 148 มาตรา 149 มาตรา 150 มาตรา 151 มาตรา 152 มาตรา 153 มาตรา 154 มาตรา 155 มาตรา 156 มาตรา 157 มาตรา 158 มาตรา 159 มาตรา 160 มาตรา 161 มาตรา 162 มาตรา 164 มาตรา 165 มาตรา 173 มาตรา 175 มาตรา 179 มาตรา 180 มาตรา 184 มาตรา 185 มาตรา 186 มาตรา 187 มาตรา 189 มาตรา 191 มาตรา 192 มาตรา 200 มาตรา 201 มาตรา 202 และมาตรา 205

เมื่อได้ตัวผู้กระทำความผิดตามที่บัญญัติไว้ในวรรคหนึ่ง ให้เจ้าพนักงานในตำแหน่งพนักงานอัยการ ผู้ว่าคดี พนักงานสอบสวน หรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญาหรือมี

อำนาจจัดการให้เป็นไปตามกฎหมาย ดำเนินการให้มีการฟ้องผู้นั้นต่อศาลภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ได้ตัวมา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาลให้ขยายเวลา

เมื่อได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้กระทำความผิดตามที่บัญญัติไว้ในวรรคหนึ่ง ผู้นั้นยังมีได้รับโทษกิติ ได้รับโทษแต่ยังไม่ครบถ้วนโดยหลบหนีกิติ ถ้ายังมีได้ตัวผู้นั้นมาเพื่อรับโทษนับแต่วันที่มิคำพิพากษาถึงที่สุด หรือนับแต่วันที่ผู้กระทำความผิดหลบหนี แล้วแต่กรณี แม้จะเกินกำหนดเวลาในมาตรา 98 ก็ไม่ถือว่าเป็นอันล่วงเลยเวลาการลงโทษ ให้ลงโทษผู้นั้นในโทษที่ยังมิได้รับหรือที่ได้รับ ยังไม่ครบถ้วนนั้นได้

ผู้สนองพระบรมราชโองการ

.....

นายกรัฐมนตรี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ต้นฉบับไม่มีหน้านี้
NO THIS PAGE IN ORIGINAL

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย